

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Μετανάστευση και προσφυγικές ροές: απόψεις σπουδαστών
Κοινωνικής Εργασίας με μεταναστευτικό υπόβαθρο»**

ΚΑΣΤΡΙΝΟΥ ΜΑΡΙΑ, Α.Μ.: 4796

ΜΠΙΤΣΙΟΥ ΕΛΕΝΗ, Α.Μ.: 4873

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΠΑΠΠΑ ΛΑΜΠΡΙΝΗ

ΠΑΤΡΑ
ΙΟΥΛΙΟΣ 2016

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικά, για την διεκπεραίωση της παρούσας πτυχιακής θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά, την επιβλέπουσα καθηγήτρια μας Παππά Λαμπρινή. Για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγηση της κατά τη διάρκεια της εργασίας αλλά και για την υποστήριξη της και συμβολή με τις επιστημονικές της γνώσεις με σκοπό την αρτιότερη ολοκλήρωση της εργασίας. Επίσης, είμαστε ευγνώμονες στα υπόλοιπα μέλη της εξεταστικής επιτροπής για την προσεκτική ανάγνωση της εργασίας μας καθώς και στους συμφοιτητές που συμμετείχαν στην έρευνα. Ακόμα οφείλουμε ιδιαίτερες ευχαριστίες στους φίλους μας για την υπομονή και την ηθική υποστήριξη που έδειξαν. Τέλος και πάνω απ' όλα είμαστε ευγνώμονες και θα θέλαμε να απευθύνουμε θερμές ευχαριστίες στους γονείς και τις οικογένειες μας, για την κατανόηση, την υπομονή και την στήριξη όλων αυτών των χρόνων, των σπουδών μας, με όποιο δυνατό τρόπο είχαν, φροντίζοντας πάντα για την καλύτερη μόρφωση μας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μετανάστευση των πληθυσμών αποτελεί ένα διαχρονικό φαινόμενο και τα τελευταία χρόνια έχει παρουσιάσει ραγδαία εξέλιξη τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ελλάδα. Σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας αποτέλεσε η περαιτέρω μελέτη και εξέταση των μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών. Επιπλέον διερεύνησε για τις παραπάνω, τις απόψεις/ γνώσεις των σπουδαστών με μεταναστευτικό υπόβαθρο της Κοινωνικής Εργασίας του Τ.Ε.Ι. Δυτικής Ελλάδος. Πραγματοποιήθηκε λοιπόν ποιοτική έρευνα με ερευνητικό εργαλείο τις συνεντεύξεις, οι οποίες περιλάμβαναν 5 ερευνητικά ερωτήματα με 15 ερωτήσεις ανοιχτού τύπου. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν όλες μέσω τηλεφωνικής επικοινωνίας. Με τις συνεντεύξεις που διεξάχθηκαν, συγκεντρώθηκαν περισσότερες πληροφορίες για τις προσωπικές απόψεις και εμπειρίες των σπουδαστών σχετικά με το μεταναστευτικό φαινόμενο και υπόβαθρο τους. Τα ευρήματα που συλλέχθηκαν από την έρευνα ήταν αρκετά σημαντικά. Συγκεκριμένα όλοι ανέφεραν πως αν βρίσκονταν σε θέση ανάλογη των μεταναστών και των προσφύγων που φθάνουν στην Ελλάδα, θα μετανάστευαν και οι ίδιοι, αν είχαν έρθει αντιμέτωποι με συνθήκες πολέμου και διώξεων χωρίς καν να το σκεφτούν. Επίσης, ιδιαίτερης σημασίας είναι το γεγονός πως οι μισοί ακριβώς από τους συνεντευξιζόμενους δεν γνώριζαν κανένα νόμο περί της μετανάστευσης στην Ελλάδα.

Λέξεις-κλειδιά: μετανάστευση, προσφυγικές ροές, ένταξη, κοινωνικός αποκλεισμός, απόψεις σπουδαστών, μετανάστες δεύτερης γενιάς

ABSTRACT

The migration of populations is a timeless phenomenon and in recent years it has shown rapid development both in Europe and in Greece. The purpose of this senior thesis was the further study and examination of migration and refugee flows. Moreover, it investigated the above views / knowledge of students of Social Work of TEI of Western Greece with immigrant backgrounds. Therefore, a qualitative research was conducted with interviews used as a research tool, which included five research questions with 15 open questions. Every interview was taken over the phone. In the interviews conducted, more information was gathered about the students' personal views and experiences on the migration phenomenon and its background. The findings which were collected from the survey were fairly significant. In particular, everyone said that if they were in a position similar to the immigrants' and refugees' arriving in Greece, they would migrate themselves if they confronted war and persecution conditions without even thinking about it. Furthermore, it is of great importance the fact that exactly half of the interviewees were not aware of any law related to immigration in Greece.

Keywords: immigration, refugee flows, inclusion, social exclusion, student views, second generation immigrants

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	2
ABSTRACT	3
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	11
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	15
1. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΤΟΥ ΑΝΑΔΡΟΜΗ. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ. 15	
1. 1. ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ.....	15
1.1.1. Ορισμοί της μετανάστευσης.....	15
1.1.2. Ο διαχωρισμός του φαινομένου της μετανάστευσης με βάση κριτηρίων	16
1.1.3. Κατηγορίες μεταναστών στην Ελλάδα.....	20
1.2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	20
1.2.1. Η ιστορία της μετανάστευσης στην Ευρώπη.....	21
1.2.2. Η ιστορία της μετανάστευσης στην Ελλάδα	21
1.3. ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ.....	24
1.3.1. Θεωρίες της μετανάστευσης.....	24
1.3.1.1. Η νεοκλασική οικονομική θεωρία.....	24
1.3.1.2. Η θεωρία των νέων οικονομικών της μετανάστευσης	25
1.3.1.3. Η θεωρία της διττής/ κατατιμημένης αγοράς εργασίας.....	26
1.3.2. Μοντέλα της μετανάστευσης	27
1.3.2.1. Τα κοινωνικό-οικονομικά μοντέλα	27
1.3.2.2. Τα δομολειτουργικά μοντέλα.....	28
1.3.2.3. Τα πολιτικό-οικονομικά μοντέλα	28
1.4. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.....	29
1.4.1. Η Μεταναστευτική Πολιτική της Ευρώπης.....	29
1.4.2. Η Μεταναστευτική Πολιτική της Ελλάδας	30

1.5. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ.....	33
1.5.1. Στατιστικές και εκτιμήσεις στον κόσμο και στην Ευρώπη	33
1.5.1.1. Αριθμός μεταναστών και προσφύγων στον κόσμο	33
1.5.1.2. Αριθμός μεταναστών και προσφύγων στην Ευρώπη	34
1.5.2. Στατιστικές και εκτιμήσεις για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες στην Ελλάδα....	34
1.5.2.1. Στατιστικές και εκτιμήσεις για την πρόσβαση των μεταναστών-προσφύγων στην εκπαίδευση και στην υγεία.....	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	37
2. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ, ΑΔΕΙΕΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ, ΑΣΥΛΟ ΚΑΙ ΕΠΑΝΕΝΩΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ	37
2.1. ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ	37
2.1.1 Προϋποθέσεις απόκτησης Ελληνικής Ιθαγένειας.....	37
2.1.2. Γενικά Δικαιολογητικά.....	37
2.1.3. Απόκτηση Ελληνικής Ιθαγένειας μέσω φοίτησης σε Ελληνικό Σχολείο	38
2.1.3.1. Προαπαιτούμενα δικαιολογητικά.....	38
2.1.4. Απόκτηση Ελληνικής Ιθαγένειας μέσω φοίτησης στην Ελληνική Ανώτατη και Τεχνολογική Εκπαίδευση	39
2.1.4.1. Προ απαιτούμενα δικαιολογητικά.....	39
2.2. ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΑΔΕΙΩΝ ΔΙΑΜΟΝΗΣ.....	40
2.2.1. Δικαιολογητικά.....	40
2.2.2. Διαδικασία χορήγησης άδειας διαμονής	41
2.2.3. Άδεια διαμονής δεύτερης γενιάς	41
2.2.4. Θεώρηση εισόδου για εργασία.....	42
2.3. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΑΣΥΛΟΥ.....	43
2.4. Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΕΠΑΝΕΝΩΣΗ	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ.....	47
3.ΚΡΑΤΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΕΛΑΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ.....	47
3. 1.ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΚΡΑΤΗΣΗ	47

3.1.1. Η αρχή της διοικητικής κράτησης στην Ευρώπη	47
3.1.2. Η αρχή της διοικητικής κράτησης στην Ελλάδα.....	47
3.2. ΑΠΕΛΑΣΗ.....	49
3.2.1. Η έννοια της απέλασης.....	49
3.2.2. Η διαδικασία της απέλασης και η διάκρισή της.....	50
3.2.2.1. Διοικητική απέλαση	50
3.2.2.2. Δικαστική απέλαση	50
3.3. Συναφείς έννοιες της απέλασης.....	51
3.3.1. Έκδοση	51
3.3.2. Επαναπροώθηση.....	51
3.3.3. Επιστροφή, οικειοθελής αναχώρηση, απομάκρυνση	51
3.4. Η απέλαση ειδικών κατηγοριών αλλοδαπών ατόμων	52
3.4.1. Απέλαση ανηλίκων.....	52
3.4.2. Απέλαση προσφύγων και αιτούντων ασύλου.....	53
3.4.3. Απέλαση υπηκόων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	54
4. ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ	54
4.1. Ατομικά Δικαιώματα.....	54
4.1.1. Το δικαίωμα της ελεύθερης μετακίνησης των ατόμων	54
4.1.2. Το δικαίωμα της οικογενειακής επανένωσης.....	55
4.2. Κοινωνικά Δικαιώματα	56
4.2.1. Το δικαίωμα στην εργασία	56
4.2.2. Το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση.....	57
4.2.3. Το δικαίωμα παροχής υπηρεσιών υγείας προς τους μετανάστες	57
4.2.4. Το δικαίωμα στην εκπαίδευση και στην κατοικία.....	61
4.2.5. Το δικαίωμα για προσφυγή στη δικαιοσύνη	64
4.3. Πολιτικά Δικαιώματα.....	64

4.4. Δικαιώματα Προσφύγων	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ.....	66
5. ΛΟΓΟΙ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ/ ΑΠΩΘΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ.....	66
5. 1. ΛΟΓΟΙ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ/ ΑΠΩΘΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΩΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.....	66
5.1.1. Οικονομικά αίτια.....	66
5.1.1.1. Αίτια που έχουν σχέση με την ζήτηση και την προσφορά εργασίας καθώς και με τις δυσλειτουργίες που επικρατούν στην ελληνική οικονομία	66
5.1.1.2. Αίτια που σχετίζονται με την συμπεριφορά των μεταναστών στις χώρες υποδοχής .	68
5.1.2. Μη οικονομικά αίτια	68
5.1.2.1. Γεωγραφικά και γεωπολιτικά αίτια	68
5.1.2.2. Η Ελλάδα, χώρα διέλευσης και σταθμός των μεταναστών και προσφύγων προκειμένου να μεταβούν σε άλλη χώρα	69
5.1.2.3. Πολιτικοί παράγοντες.....	70
5.1.2.4. Θεσμικοί παράγοντες	70
5.1.2.5. Οι δημογραφικές εξελίξεις και οι λόγοι σπουδών.....	71
5.1.3. Δυσκολίες που έρχονται αντιμέτωποι οι μετανάστες στην Ελλάδα και πολλές φορές τους οδηγούν στην μετανάστευση προς μια άλλη χώρα	71
5.1.3.1. Δυσκολίες στον τομέα της εκπαίδευσης.....	72
5.1.3.2. Δυσκολίες στον τομέα της εργασίας	72
5.2. ΛΟΓΟΙ ΑΠΩΘΗΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ.....	73
5.2.1. Πολιτικοί παράγοντες, πολεμικές συγκρούσεις και οι κοινωνικό-οικονομικές τους επιπτώσεις	74
5.2.1.1. Οι πόλεμοι	74
5.2.1.2. Οι ανώμαλες πολιτικές καταστάσεις.....	75
5.2.1.3. Η τρομοκρατία.....	76
5.2.2. Οικονομικό-κοινωνικοί παράγοντες.....	76
5.2.2.1. Η ανεργία, η υποαπασχόληση, η άνιση κατανομή του εισοδήματος και η φτώχεια που επικρατούν στη χώρα προέλευσης	77

5.2.2.2 Το εξωτερικό χρέος των χωρών	77
5.2.3. Περιβαλλοντικές αιτίες.....	78
5.2.4. Κοινωνικοί και πολιτισμικοί παράγοντες.....	79
5.2.5. Οι δημογραφικές εξελίξεις	79
5.3. ΟΙ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ.....	80
5.3.1. Τα γραφεία εύρεσης εργασίας.....	80
5.3.2. Η γειτνίαση με τις χώρες υποδοχής.....	81
5.3.3. Τα δίκτυα μετανάστευσης	81
5.3.3.1. Τα άτυπα δίκτυα	81
5.3.3.2. Βοήθεια από παράνομες οργανωμένες ομάδες δουλεμπόρων, μαστροπών και διακινητών ανθρώπινων οργάνων	82
5.4. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ.....	82
5.5. Η ΠΑΡΑΤΥΠΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ	83
5.5.1. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΤΥΠΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	84
5.5.1.1 Αίτια	84
5.5.1.2. Η πορεία της παράτυπης μετανάστευσης.....	85
5.5.1.3. Οι διαδρομές που ακολουθούν οι παράνομοι μετανάστες	86
5.5.1.4. Η Ελλάδα θεωρείται χώρα μετάβασης ή εγκατάστασης;	87
5.5.1.5. Οι παράνομοι μετανάστες είναι οικονομικοί μετανάστες ή πρόσφυγες.....	88
5.5.1.6. Οι επιπτώσεις της παράτυπης μετανάστευσης	88
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ	90
6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ.....	90
6. 1. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ	90
6.1.1. Ο έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού.....	90
6.1.2. Κοινωνικός αποκλεισμός σε βάρος διαφόρων κοινωνικών ομάδων και κυρίως των μεταναστών	91
6.1.3. Ο Κοινωνικός Αποκλεισμός και οι μορφές του	93
6.1.4. Αίτια κοινωνικού αποκλεισμού.....	94

6.2. ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ	95
6.2.1. Από ποιους εκδηλώνεται ο ρατσισμός και η ξενοφοβία;	96
6.2.2. Έξαρση ρατσισμού και ξενοφοβίας	97
6.2.3. Εκδήλωση του ρατσισμού στην Ευρώπη	99
6.2.4. Νεορατσισμός.....	100
6.2.5. Ξενοφοβία	101
6.2.6. Η έννοια του ρατσισμού και ο ορισμός του περιεχομένου του	101
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ	104
7. ΔΕΥΤΕΡΗ ΓΕΝΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΝΤΑΞΗ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	104
7.1. Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΓΕΝΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ.....	104
7.1.1. Δεύτερη γενιά μεταναστών στην Ελλάδα	104
7.1.2. Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει η δεύτερη γενιά μεταναστών	105
7.1.2.1. Γλώσσα.....	105
7.1.2.2. Εκπαίδευση.....	106
7.1.2.3. Επαγγελματική Εκπαίδευση.....	107
7.1.2.4. Πολιτιστική Ταυτότητα	107
7.2. ΕΝΤΑΞΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ.....	107
7.2.1. Τι εννοούμε με τον όρο «ένταξη»;	107
7.2.2. Η χώρα υποδοχής και ο ρόλος της τοπικής κοινωνίας στην ένταξη του μετανάστη... ..	108
7.2.3. Οι στόχοι της τοπικής κοινωνίας για την ένταξη των μεταναστών.....	109
ΜΕΡΟΣ Β.....	113
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ	113
8. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	113
8.1. Μεθοδολογία έρευνας	113
8.1.1. Καθορισμός του σκοπού της έρευνας	113
8.1.2. Ερευνητικά ερωτήματα	113
8.1.3. Είδος έρευνας	113

8.1.4. Ερευνητικό εργαλείο	114
8.1.5. Πληθυσμός	114
8.1.6. Δειγματοληψία	114
8.1.7. Ανάλυση των αποτελεσμάτων.....	115
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ	116
9. Τα αποτελέσματα της έρευνας	116
9.1. Οι γνώσεις των σπουδαστριών για τα μεταναστευτικά και προσφυγικά ρεύματα που δέχεται η Ελλάδα.....	116
9.2. Οι στάσεις των σπουδαστριών απέναντι στο φαινόμενο της μετανάστευσης.....	119
9.3. Εμπειρίες των σπουδαστριών σχετικά με τους μετανάστες	121
9.4. Η προσωπική περίπτωση των σπουδαστριών σχετικά με την μετανάστευση.....	122
9.5. Οι απόψεις των σπουδαστριών σχετικά με την θέση του ελληνικού κράτους απέναντι στο ζήτημα της μετανάστευσης	125
9.6. Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού σχετικά με αυτή την ομάδα	130
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ.....	133
10. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ	133
10.1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	133
10.2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	134
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	138
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	143

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Ε.Ι.: Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

Ε.Δ.Α.Α.: Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων των Ανθρώπων

Ε.Ο.Π.Υ.Υ.: Εθνικός Οργανισμός Παροχής Υπηρεσιών Υγείας

Ι.Κ.Α.: Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων

Ι.ΜΕ.Π.Ο.: Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής

Ο.Α.Ε.Δ.: Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού

Ο.Γ.Α.: Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων

Ο.Η.Ε.: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Π.Ε.Δ.Υ.: Πρωτοβάθμιο Εθνικό Δίκτυο Υγείας

Τ.Ε.Ι.: Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συγγραφή της παρούσας πτυχιακής εργασίας με τίτλο «Μετανάστευση και προσφυγικές ροές: απόψεις σπουδαστών Κοινωνικής Εργασίας, του ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδος, με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος για αντικείμενο μελέτης προήλθε από το γεγονός πως η μετανάστευση και οι προσφυγικές ροές αποτελούν από τα πιο ενδιαφέροντα και επίκαιρα θέματα των ημερών μας. Εξαιτίας των μεγάλων διαστάσεων του φαινομένου κρίθηκε αναγκαίο η διερεύνηση αυτού, τόσο σε θεωρητικό επίπεδο όσο και σε ερευνητικό. Αποφασίσαμε λοιπόν, να ασχοληθούμε με το ζήτημα αυτό γιατί σαν μελλοντικοί Κοινωνικοί Λειτουργοί δύναται συχνά να ερχόμαστε αντιμέτωποι με αυτό. Στην συνέχεια σκοπός της μελέτης μας αποτέλεσε η επιθυμία για κατανόηση, διερεύνηση και καταγραφή των μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών ώστε να είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε καθολικά ό,τι αφορά τις συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας, ορίζεται η έννοια της μετανάστευσης και παρουσιάζεται η ιστορική αναδρομή του φαινομένου. Η μετανάστευση στην Ευρώπη, άρχισε να εμφανίζεται έντονα από το 1945, μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο έως και σήμερα. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση της Ελλάδας από τις δεκαετίες 1970 & 1980 και έπειτα, είναι σημαντικό να αναφερθεί πως από χώρα προέλευσης γίνεται χώρα υποδοχής. Επιπλέον αναλύονται οι θεωρίες και τα μοντέλα που αφορούν την μετανάστευση, καθώς και την μεταναστευτική πολιτική Ευρώπης και Ελλάδας. Ειδικότερα, η μεταναστευτική πολιτική της Ευρώπης από το 1989 και έπειτα έχει υιοθετήσει ενεργή πρακτική μέσω της λήψης μέτρων ελέγχου της εισόδου των μεταναστών σε κάθε χώρα. Καταλήγοντας, δίνονται οι ορισμοί, οι στατιστικές και οι εκτιμήσεις σχετικά με τον μεταναστευτικό και προσφυγικό πληθυσμό.

Το δεύτερο κεφάλαιο περιγράφει τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες προκειμένου κάποιος μετανάστης ή πρόσφυγας να αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια, άδειες διαμονής και άσυλο. Αναλυτικότερα, η ελληνική ιθαγένεια παρέχεται στους μετανάστες μέσω της φοίτησης τους σε ελληνικό σχολείο ή/και μέσω της ανώτατης και τεχνολογικής εκπαίδευσης τους. Στην συνέχεια, αναφέρονται οι λόγοι για τους οποίους και δίνονται οι άδειες διαμονής, όπως για σπουδές, για εργασία κ.α. Όσον αφορά τη διαδικασία του ασύλου, σημειώνεται η ύπαρξη του εδώ και 3.500 χρόνια και χαρακτηρίζεται ως καταφύγιο για τους μετανάστες. Ακόμα, επισημαίνεται η νομοθεσία σχετικά με την οικογενειακή επανένωση.

Στην έκταση του τρίτου κεφαλαίου, γίνεται αναφορά για την διοικητική κράτηση σε Ευρώπη και Ελλάδα, την ανάλυση της έννοιας και της διαδικασίας της απέλασης καθώς και για τις σχετικές έννοιες της τελευταίας. Αναφέρονται εκτενέστερα ορισμένες συσχετίσεις της απέλασης με τις διαδικασίες της έκδοσης, της επαναπροώθησης και της επιστροφής ή απομάκρυνσης από την χώρα. Ακόμα, διαφαίνεται ο διαχωρισμός της απέλασης σε ειδικές κατηγορίες αλλοδαπών, όπως των ανηλίκων, των προσφύγων κ.λπ.

Το κεφάλαιο τέταρτο παρουσιάζει τα δικαιώματα των μεταναστών και των προσφύγων, των οποίων δεν διαφέρουν από τα δικαιώματα των υπολοίπων πολιτών. Τα παραπάνω δικαιώματα, διαχωρίζονται σε κατηγορίες ανάλογα με το περιεχόμενο τους και διακρίνονται σε θεμελιώδη ατομικά, κοινωνικά, οικονομικά, εργασιακά, πολιτικά και πολιτισμικά.

Στην συνέχεια, στο πέμπτο κεφάλαιο το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στους λόγους, για τους οποίους είτε προσελκύνονται είτε απωθούνται οι μετανάστες στις χώρες υποδοχής και προέλευσης. Ωστόσο, δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην Ελλάδα ως χώρα υποδοχής, καθώς και στα αίτια που την καθιστούν ελκυστική στους μετανάστες. Επίσης δίνεται έμφαση στις δυσκολίες, που αντιμετωπίζουν οι ίδιοι από την αρχή ως το τέλος της μεταναστευτικής τους πορείας. Ολοκληρώνοντας το κεφάλαιο διαγράφονται οι αρνητικές συνέπειες της μετανάστευσης.

Λόγω της ιδιαίτερης διάστασης που κατέχει η παράνομη μετανάστευση, θεωρήθηκε σημαντικό αυτή να αναπτυχθεί αναλυτικά στο έκτο κεφάλαιο. Επιπρόσθετα, αναλύονται τα αίτια και η πορεία της παράτυπης μετανάστευσης καθώς και οι επιπτώσεις αυτής.

Στο κεφάλαιο έβδομο αναλύονται οι διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού, η έννοια αυτού, τα αίτια και οι μορφές του. Στην συνέχεια, παρατίθενται και αναλύονται τα φαινόμενα του εθνικισμού και του ρατσισμού.

Στο όγδοο κεφάλαιο, καταγράφεται και αναπτύσσεται η δεύτερη γενιά μεταναστών στην Ελλάδα και οι δυσκολίες με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπη. Ακόμα εξετάζεται η έννοια και η διαδικασία της ένταξης των μεταναστών στην τοπική κοινωνία της χώρας υποδοχής.

Τέλος, στο δεύτερο μέρος της εργασίας με το ένατο και δέκατο κεφάλαιο αναλύονται η έρευνα και τα συμπεράσματα-προτάσεις της εργασίας. Για την

καλύτερη κατανόηση του θέματος, κρίθηκε αναγκαία η διεξαγωγή της έρευνας που πραγματοποιήσαμε. Η παρούσα έρευνα αφορούσε, την διερεύνηση των γνώσεων και των απόψεων των σπουδαστών του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Δυτικής Ελλάδος, που προέρχονται από μεταναστευτική γενιά σχετικά με το μεταναστευτικό ζήτημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΤΟΥ ΑΝΑΔΡΟΜΗ. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1. 1. ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

1.1.1. Ορισμοί της μετανάστευσης

Σύμφωνα με Δημογραφικό Λεξικό που έκδωσε η Διεθνή Ένωση για την Επιστημονική Μελέτη του Πληθυσμού εξωτερική διεθνή μετανάστευση ορίζεται η αποδημία, η μετανάστευση ή η εκροή μεταναστών από την χώρα προέλευσης (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007). Επίσης, όσον αφορά την διεθνή μετανάστευση, η Πετράκου (2001) την ορίζει απλά ως την μετανάστευση ατόμων από την χώρα προέλευσης σε μια άλλη χώρα. Πιο αναλυτικά, θεωρείται η μετακίνηση κάποιων ατόμων ή ομάδων προς την χώρα υποδοχής ή η είσοδος ατόμων σε μια χώρα με σκοπό την εγκατάσταση. Όταν η μετανάστευση αφορά αλλοδαπούς αποκαλείται είσοδος ή εισροή μεταναστών, όταν οι μετανάστες διαθέτουν υπηκοότητα από την χώρα καταγωγής λέγεται παλιννόστηση και τέλος όταν την μετακίνηση την πραγματοποιεί η δημόσια εξουσία ονομάζεται επαναπατρισμός. Ωστόσο, στην επιστημονική βιβλιογραφία η εισροή των μεταναστών (immigration) συχνά συναντάται και ως μετανάστευση (migration) (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Με βάση την εθνική στατιστική υπηρεσία της Ελλάδας γενικά μετανάστευση ορίζεται κάθε μεταφορά ενός ατόμου στο εξωτερικό, εξαιρώντας βέβαια τα τουριστικά ταξίδια (Εμκε-Πουλοπούλου, 1986). Ο Μπαγκαβός και η Παπαδοπούλου (2006 σελ.38) χαρακτηρίζουν την μετανάστευση ως «ένα φαινόμενο εγγενές της ανθρώπινης εξέλιξης, της κοινωνίας, της οικονομίας, της πολιτικής αλλά και του πολιτισμού».

Επιπλέον, η Κοίλιαρη (1997) αναφέρει πως με τον όρο μετανάστευση δεν εννοείται μόνο η αλλαγή του τόπου κατοικίας ή ακόμα και εργασίας αλλά μια πολυσύνθετη διαδικασία. Ωστόσο, η ίδια αναφέρει πως αυτή η διαδικασία της

μετανάστευσης συνδέεται με διάφορες κοινωνικές παραμέτρους που επηρεάζουν είτε τα ίδια τα άτομα, είτε τις ομάδες, είτε και την κοινωνία. Τα άτομα τα επηρεάζει η μετανάστευση ως προς τους προσανατολισμούς τους, τον τρόπο που αυτά συμπεριφέρονται αλλά και ως προς τον κοινωνικό τους περίγυρο. Επίσης, οι ομάδες στις οποίες ανήκαν ή ανήκουν ή αισθάνονται ότι ανήκουν τα μετακινούμενα άτομα ίσως να επηρεαστούν από την διαδικασία της μετανάστευσης. Αρκετές είναι ακόμα οι φορές που η μετανάστευση ως μια διαδικασία ασκεί επιρροές τόσο στην κοινωνία υποδοχής όσο και στις κοινωνικές και οικονομικές πτυχές της κοινωνίας προέλευσης.

1.1.2. Ο διαχωρισμός του φαινομένου της μετανάστευσης με βάση κριτηρίων

Με πρώτο κριτήριο το νομικό καθεστώς. Οι αλλοδαποί διαχωρίζονται σε ομάδες. α) στους ομογενείς και στους αλλογενείς. Ομογενείς ονομάζονται τα άτομα που προέρχονται από το ίδιο γένος, την ίδια φυλή και την ίδια εθνικότητα. Για παράδειγμα να συνδέονται με το ελληνικό έθνος έχοντας κοινή την γλώσσα, την θρησκεία, τις κοινές παραδόσεις και γενικά την ελληνική συνείδηση. Αλλογενείς αποκαλούνται οι μετανάστες ή οι πρόσφυγες που έχουν διαφορετική προέλευση ως προς το γένος, την φυλή και σχετικά ξένοι προς τα ήθη και τις αξίες (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

β) Αλλοδαπός θεωρείται το άτομο που έχει άλλη ιθαγένεια εκτός την ελληνική στην δική μας περίπτωση ή που δεν διαθέτει καθόλου ιθαγένεια από κανένα κράτος (Πουλαράκης, 2014' Δετσαρίδης, 2015). Ομοίως, σύμφωνα με τον Ρούκουνα (1995) είναι το άτομο το οποίο κατέχει την ιθαγένεια κάποιου ξένου κράτους ή που δεν έχει καθόλου ιθαγένεια, ο λεγόμενος ανιθαγενής. Οι αλλοδαποί επιπλέον διακρίνονται σε μετανάστες και πρόσφυγες, δύο έννοιες εντελώς διαφορετικές. Αρχικά, μετανάστης είναι το άτομο που εγκαταλείπει την χώρα του με την θέληση του και σκοπεύει να εγκατασταθεί αλλού (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007). Μετανάστης θεωρείται το άτομο που δεν γεννήθηκε στην χώρα στην οποία τελικά διαμένει (Μπαγκαβός, Παπαδοπούλου, 2006). Επιπλέον σύμφωνα με τον Καρύδη (1996) μετανάστης είναι το πρόσωπο που εγκαταλείπει την χώρα του με την θέληση του με στόχο την εγκατάσταση σε κάποια άλλη χώρα για προσωπικούς, οικογενειακούς είτε για οικονομικούς λόγους. Πρόσφυγας ορίζεται κάθε άνθρωπος που εγκαταλείπει την

χώρα προέλευσης του γιατί έχει αναγκαστεί, δεν μπορεί ή δεν επιθυμεί να δεχτεί την προστασία της χώρας αυτής και η επιστροφή του στην χώρα από την οποία κατάγεται δεν αποτελεί για τον ίδιο εναλλακτική λύση. (Μιμικοπούλου, Αλαβάνος, 2010).

Ακόμη, με βάση το άρθρο 1 παρ. 2(A) της Σύμβασης της Γενεύης (1951), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 12 του Πρωτοκόλλου της Ν. Υόρκης, πρόσφυγας θεωρείται αυτός ο οποίος προστατεύεται, από την στιγμή που βρίσκεται εκτός της χώρας υπηκοότητας του εξαιτίας του δικαιολογημένου φόβου δίωξης λόγω της φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων τους, και οι οποίοι για το λόγο αυτό αδυνατούν ή δεν επιθυμούν να επιστρέψουν στη χώρα προέλευσης (Καρύδης, 1996). Ομοίως, ο Ρούκουνας (1995) αναφέρει πως σύμφωνα με την παραπάνω σύμβαση σχετικά με τους πρόσφυγες, πρόσφυγας ορίζεται «το πρόσωπο, ευλόγως φοβούμενο ότι θα υποστεί διώξεις λόγω της φυλής, της θρησκείας, της ιθαγένειας του, του γεγονότος ότι ανήκει σε μια ορισμένη κοινωνική ομάδα ή λόγω των πολιτικών του πεποιθήσεων, βρίσκεται εκτός της χώρας ιθαγένειας του και δεν μπορεί ή λόγω φόβου δεν θέλει να επικαλεσθεί την προστασία της χώρας αυτής (Άρθρο 1, Α(2)).» Πρόσφυγας επίσης, θεωρείται το πρόσωπο που για τους προαναφερθέντες λόγους αν και δεν έχει την ιθαγένεια βρίσκεται εκτός της χώρας της συνήθους διαμονής του αλλά δεν μπορεί ή δεν θέλει να επιστρέψει σε αυτήν (Ρούκουνας, 1995).

γ) Οι μετανάστες διακρίνονται σε νόμιμους μετανάστες και σε μετανάστες χωρίς τα απαιτούμενα έγγραφα ή αντικανονικούς ή παράνομους. Νόμιμοι μετανάστες είναι αυτοί που έχουν έρθει και παραμένουν στην χώρα νόμιμα, έχει καταγραφεί από τις αρμόδιες αρχές η είσοδος τους και κατέχουν την απαιτούμενη άδεια παραμονής ή/και εργασίας (Καρύδης, 1996). Οι πολίτες που κατέχουν υπηκοότητα από οποιαδήποτε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των τρίτων ανεπτυγμένων χωρών και η παρουσία τους έχει καταγραφεί και έγινε γνωστή αποτελούν το «κερδισμένο» τμήμα της μετανάστευσης. Αυτό συμβαίνει εξαιτίας των αρκετών προνομίων που απολαμβάνουν. Τους προσφέρεται ασφάλεια διαμονής και στην περίπτωση που ζητήσουν εργασία βρίσκονται καλές ευκαιρίες απασχόλησης. Τους παρέχεται επίσης πρόσβαση σε ειδική εκπαίδευση αλλά και σε διάφορες κοινωνικές υπηρεσίες. Οι νόμιμοι μετανάστες δεν είναι αντιμέτωποι με προβλήματα στέγασης και εξασφαλίζονται τα ατομικά τους δικαιώματα. Επιπρόσθετα, νόμιμοι είναι και οι μετανάστες που εισέρχονται σε μια χώρα ως εργάτες που διαθέτουν συμβόλαιο στις

κατασκευές, στις μεταφορές και στον κύκλο των υπηρεσιών (Έμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Από την άλλη πλευρά παράνομοι μετανάστες θεωρούνται τα πρόσωπα τα οποία είτε εισήλθαν στην χώρα εξαρχής χωρίς να διαθέτουν τα νόμιμα ταξιδιωτικά έγγραφα, οπότε χαρακτηρίζονται «λαθρομετανάστες», είτε εισήλθαν νόμιμα μεν υπό κάποια ιδιότητα – τουρισμός, σπουδές, νόμιμη εργασία- αλλά στην συνέχεια παραμένουν παράνομα στην χώρα (Καρύδης, 1996). Τα άτομα αυτά είτε έχουν εισέλθει παράνομα στην χώρα ή η διαμονή έχει υπερβεί την διάρκεια ισχύος της θεώρησης εισόδου ή η διαμονή προσώπων των οποίων οι αιτήσεις ασύλου δεν έγιναν δεκτές είτε η διαμονή στην χώρα υποδοχής ατόμων χωρίς τα νομιμοποιητικά έγγραφα (Μιμικοπούλου, Αλαβάνος, 2010). Ωστόσο σύμφωνα με την Έμκε-Πουλοπούλου (2007) παράνομος μετανάστης ίσως να είναι το πρόσωπο που περνά τα σύνορα για να βρει μια εργασία ή απολύθηκε και δεν το ανέφερε στις αρχές. Επιπλέον παράνομος θεωρείται ο τουρίστας που συνεχίζει να βρίσκεται στην χώρα και μετά την επιτρεπόμενη διάρκεια και αναζητά εργασία στην χώρα, ο σπουδαστής που συνεχίζει να παραμένει και ας έχει λήξει η βίζα του, ο εργάτης που αναιρέθηκαν τα συμβόλαια εργασίας του και οι πρόσφυγες που δεν τους έγινε δεκτό το αίτημα ασύλου (Έμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Με δεύτερο κριτήριο τον χρόνο παραμονής στην χώρα υποδοχής. Οι μετανάστες διακρίνονται σε ομάδες ανάλογα με τον χρόνο που παραμένουν σε μια χώρα. α) Μετανάστες μακράς διάρκειας ορίζονται από τις αναφορές του ΟΗΕ τα πρόσωπα που πηγαίνουν σε άλλη χώρα εκτός από την χώρα της συνηθισμένης διαμονής τους για διάστημα τουλάχιστον ενός έτους, με αποτέλεσμα η χώρα υποδοχής να γίνεται χώρα συνήθους διαμονής. Μακροχρόνιοι μετανάστες ορίζονται οι αλλοδαποί που μένουν νόμιμα και συνεχώς για διάστημα τουλάχιστον πέντε ετών και μέχρι δέκα έτη σε ένα κράτος μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης. Θεωρούνται επίσης οι μετανάστες στους οποίους επιτρέπεται η μόνιμη διαμονή στο παραπάνω κράτος ή για διάστημα τουλάχιστον πέντε ετών. β) Μετανάστες μικρής διάρκειας αποκαλούνται αυτοί που μεταβαίνουν σε μια άλλη χώρα εκτός από αυτή της συνήθους διαμονής τους για διάστημα από τρία έτη έως και έναν χρόνο εξαιρώντας τις περιπτώσεις που αφορούν ταξίδι για διακοπές, για επισκέψεις φίλων-συγγενών, για δουλειές ή για ιατρικούς και θρησκευτικούς λόγους. γ) Η μόνιμη, προσωρινή και εποχική μετανάστευση. Στην Ελλάδα διαχωρίζονται σε αυτούς που ήρθαν για να

εγκατασταθούν μόνιμα, στους προσωρινούς που αποφασίζουν να μείνουν για ορισμένο χρονικό διάστημα και έπειτα επιστρέφουν στην χώρα προέλευσης τους και τέλος στους εποχικούς που εργάζονται σε σύντομα και τακτικά χρονικά διαστήματα και πρόκειται για μετανάστευση προσωρινού χρόνου. δ) Κυκλική μετανάστευση θεωρείται η επαναλαμβανόμενη μεταφορά μεταξύ της χώρας προέλευσης και της χώρας υποδοχής ενός εργαζομένου ή μιας οικογένειας κατά την διάρκεια της ζωής του. Η χρονική διάρκεια αυτού του είδους μετανάστευσης είναι μικρή, συνήθως δεν συνοδεύεται από μέλη της οικογένειας και οργανώνεται είτε ατομικά είτε μέσω κάποιου πρακτορείου. ε) Η ατελής μετανάστευση αναφέρεται στα άτομα που μεταναστεύουν περιστασιακά και εργάζονται για μικρό χρονικό διάστημα με σκοπό την συντήρηση της οικογένειας τους στην πατρίδα τους. Τα άτομα που ακολουθούν αυτού του είδους την μετανάστευση κρύβονται σε νταλίκες ή ενοικιάζουν μικρά λεωφορεία περνώντας κάθε δυσκολία και εργάζονται για μικρό χρονικό διάστημα σε οικοδομές ή σε αγροκτήματα. Τα χρήματα που λαμβάνουν από αυτές τις εργασίες τα στέλνουν στις οικογένειες τους (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Τρίτο κριτήριο είναι αυτό της απόφασης για την μετανάστευση. Ανάλογα με την απόφαση διακρίνονται λοιπόν, σε εκούσιους και αναγκαστικούς μετανάστες. Οι εκούσιοι είναι τα πρόσωπα τα οποία ταξιδεύουν στο εξωτερικό για να απασχοληθούν εργασιακά, για να σπουδάσουν, για να επανενωθούν με την οικογένεια τους ή για άλλους προσωπικούς λόγους. Οι αναγκαστικοί μετανάστες απομακρύνονται από την χώρα τους για να ξεφύγουν από την καταδίωξη, τις συγκρούσεις και κάθε είδους καταπίεση. Μέσα σε αυτή την ομάδα περιλαμβάνονται και οι γυναίκες και τα παιδιά οι οποίοι έπεσαν θύματα παράνομης εμπορίας και διακίνησης (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Με βάση το τέταρτο κριτήριο, της απασχόλησης και της ειδίκευσης των μεταναστών. Η μετανάστευση σε αυτή την περίπτωση διακρίνεται σε: α) μετανάστευση εργατών, β) μετανάστευση ατόμων που δεν απαιτείται ειδίκευση και γ) μετανάστευση ατόμων με υψηλή ειδίκευση. α) Μετανάστης εργάτης, με βάση την σύμβαση του ΟΗΕ, ορίζεται αυτός που πρόκειται να ασκήσει στο μέλλον, ασκεί ή έχει ασκήσει μια δραστηριότητα έναντι αντιτίμου σε κάποιο κράτος στο οποίο δεν είναι πολίτης. β) Μετανάστευση προσώπων που δεν απαιτείται ειδίκευση είναι η μετανάστευση ατόμων που διαθέτουν χαμηλή ή και καθόλου ειδίκευση. γ) Η μετανάστευση των ατόμων που διαθέτουν υψηλή ειδίκευση χαρακτηρίζεται η πιο

επιθυμητή μορφή μετανάστευσης από την χώρα υποδοχής. Επιπλέον μέσω αυτής της μεταφοράς ανθρώπινου κεφαλαίου μεταφέρεται και η τεχνολογία πολλές φορές (Έμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Με πέμπτο κριτήριο το μέγεθος που ορίζεται η μετανάστευση. Σε αυτό το είδος περιλαμβάνεται η μετανάστευση που γίνεται σε ατομικό ή σε μαζικό /ομαδικό επίπεδο. Έκτο και τελευταίο κριτήριο είναι αυτό του σκοπού της μετανάστευσης. Οι μετανάστες που εισέρχονται στην χώρα με έναν συγκεκριμένο σκοπό προκειμένου για παράδειγμα να σπουδάσουν ή να εργασθούν διακρίνονται σε αλλοδαπούς φοιτητές, σε ναυτεργατικό δυναμικό και τέλος σε μετανάστες που διαθέτουν υψηλή ειδίκευση (Έμκε-Πουλοπούλου, 2007).

1.1.3. Κατηγορίες μεταναστών στην Ελλάδα

Οι αλλοδαποί που μεταναστεύουν προς την Ελλάδα διακρίνονται σε ορισμένες κατηγορίες. Αρχικά, οι μετανάστες μπορεί να είναι υπήκοοι χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν και εργάζονται στην Ελλάδα καλυπτόμενοι από την νομοθεσία. Επίσης, οι μετανάστες μπορεί να μην προέρχονται από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά να έχουν εγκατασταθεί και να εργάζονται νόμιμα στην Ελλάδα, πληρώνοντας πάντα κάποιες βασικές προϋποθέσεις. Άλλη μια ομάδα είναι οι μετανάστες που δεν κατάγονται από χώρα- μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εισήλθαν και εργάζονται στην Ελλάδα παράνομα και δεν διαθέτουν τα απαραίτητα ταξιδιωτικά έγγραφα όπως το διαβατήριο, την βίζα, την άδεια παραμονής ή άδεια εργασίας. Ακόμα, οι αλλοδαποί που καταφθάνουν νόμιμα ή όχι στην Ελλάδα μπορεί να ανήκουν στην κατηγορία των προσφύγων. Επιπλέον οι μετανάστες που καταφθάνουν στην Ελλάδα ίσως να είναι άτομα ελληνικής καταγωγής αλλά να έχουν γεννηθεί και μεγαλώσει σε άλλη χώρα. Τέλος, οι αλλοδαποί σπουδαστές που έρχονται στην Ελλάδα για να σπουδάσουν, καταλαμβάνουν μια ακόμη κατηγορία μεταναστών (Πετρινώτη, 1993' Έμκε-Πουλοπούλου, 2007).

1.2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Μέσα από διάφορες μελέτες και στοιχεία ερευνών έχει αποδειχθεί πως η μετανάστευση κατέχει μεγάλη ιστορική διάσταση. Πιο συγκεκριμένα, το φαινόμενο

της μετακίνησης των λαών ξεκίνησε από τα αρχαία χρόνια (Χλέτσος, 2001). Κατά την περίοδο των Βαλκανικών Πολέμων έφθασαν στην Ελλάδα περίπου ένα εκατομμύριο αλλοδαποί. Με την Συνθήκη του Νειγύ (1919) μετανάστευσαν από την Βουλγαρία στην Ελλάδα 25.000 άνθρωποι. Επιπλέον, μετά την Μικρασιατική Καταστροφή του 1922 έφθασαν στην χώρα 1,4 εκατομμύρια άτομα προερχόμενα από την Καπαδοκία, τον Πόντο και την Μικρά Ασία. Σημαντικό γεγονός είναι πως οι μετακινήσεις όλων των ρευμάτων σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις έγιναν ακούσια (Γεωργούλας, 2001' Παπασιώπη-Πασιά, 2015).

1.2.1. Η ιστορία της μετανάστευσης στην Ευρώπη

Η ιστορία της μετανάστευσης σε Ευρωπαϊκό επίπεδο διαχωρίστηκε σε τέσσερις περιόδους. Η πρώτη περίοδος αφορά το διάστημα από το 1945 έως το 1960. Μετά λοιπόν, από τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο οι χώρες βρίσκονταν στο στάδιο της ανοικοδόμησης και του αποαποικισμού. Στην συγκεκριμένη φάση, ο κύριος λόγος της μετανάστευσης ήταν η μετακίνηση ατόμων εξαιτίας του τέλους του πολέμου και της επιστροφής των αποίκων. Έπειτα η δεύτερη περίοδος χρονολογείται από το 1955 έως το 1973 όπου το εργατικό δυναμικό μεταναστεύει από τον Νότο προς τον Βόρεια πλευρά της Ευρώπης. Η τρίτη φάση είναι η περίοδος 1974-1988, όπου στην συγκεκριμένη περίπτωση παρατηρείται ένας περιορισμός της μετανάστευσης. Αυτός ο περιορισμός αφορά την μη ζήτηση εργατικού δυναμικού από πάρα πολλές χώρες υποδοχής. Η τέταρτη και τελευταία περίοδος μετανάστευσης εμφανίζεται από το 1988 και μετά. Στην συγκεκριμένη περίπτωση οι πληθυσμοί ξεκινούν να μετακινούνται από την Ανατολική προς την Δυτική Ευρώπη (Χλέτσος, 2001).

1.2.2. Η ιστορία της μετανάστευσης στην Ελλάδα

Τα μεταναστευτικά κύματα αυτών των περιόδων ήταν αρκετά μεγάλα και η Ελλάδα τα αποδεχόταν αλλά και βοηθούσε στην ομαλή ενσωμάτωση τους. Το γεγονός αυτό όμως, δεν οφείλεται μόνο σε εξωτερικές πολιτικές συγκυρίες αλλά και σε εσωτερικές. Το ελληνικό κράτος συνέβαλε στην δράση μεταναστευτικών πολιτικών που σχετίζονταν με τις ανάγκες της κοινωνικό-πολιτικής συσπείρωσης. Επίσης, βοήθησε και στην εξάπλωση της επιρροής στα Βαλκάνια μέσω κυρίως της

αξιοποίησης του κεφαλαίου των μεταναστών και των προσφύγων. Αξιοποίησαν τόσο το οικονομικό κεφάλαιο αυτών όσο και τις τεχνογνωσίες που οι ίδιοι κατείχαν. Τα χρόνια αυτά και μέχρι τη διδακτορία του Μεταξά, η προσφορά των ανθρώπων που μετανάστευσαν προς την Ελλάδα συνέβαλαν στην ανάπτυξη της βιομηχανίας και του εμπορίου (Γεωργούλας, 2001).

Τις δεκαετίες του 1970 και του 1980 παρατηρήθηκε οικονομική κρίση σε χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Αυτό το διάστημα βεβαίως δημιουργήθηκαν δύο μεγάλα μεταναστευτικά ρεύματα προς την Ελλάδα λόγω των επενδύσεων στην ελληνική οικονομία αλλά και των αναγκών για εργατικά χέρια. Το ένα κύμα αφορούσε τον πληθυσμό των παλλινοστούντων, όπου επέστρεψαν στην Ελλάδα έως το 1985, και ανέρχονταν στους 617.000 Έλληνες μετανάστες. Το άλλο κύμα αποτελούνταν από άτομα που προέρχονταν από χώρες του Τρίτου Κόσμου, κυρίως από Αφρική και Ασία. Το συγκεκριμένο μεταναστευτικό κύμα έφθασε στην Ελλάδα με σκοπό την εύρεση εργασίας στους τομείς της βιομηχανίας, του εμπορίου. Επιπλέον αναζητούσαν μια θέση σε εργασίες χαμηλού γοήτρου που συνήθως χαρακτηρίζονταν ως ανθυγιεινές και κακοπληρωμένες (Γεωργούλας, 2001).

Το ρεύμα των μεταναστών προς στην Ελλάδα μετά την δεκαετία του 1980 τείνει να αυξάνεται με μεγάλο ρυθμό. Οι μετανάστες σε αυτή την περίοδο προέρχονταν κυρίως από τον Πόντο αλλά και από διάφορες ανατολικές χώρες, όπως την Αλβανία. Κατά το πρώτο διάστημα της δεκαετίας του 1990 άνοιξαν τα σύνορα που χωρίζουν την Ελλάδα με την Αλβανία. Αυτό το γεγονός είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία ενός μεγάλου μεταναστευτικού κύματος, προερχόμενο από την Αλβανία προς την Ελλάδα το οποίο υπολογίζεται σε μισό εκατομμύριο. Επίσης, αυτή την δεκαετία η μεταναστευτική πολιτική που ακολουθούσε το ελληνικό κράτος είχε ως συνέπεια την ώθηση των νέων μεταναστών προς την παραοικονομία. Ακόμη, το ίδιο διάστημα παρατηρήθηκε και αυξημένη παράνομη μετανάστευση προς την χώρα. Πλέον στην Ελλάδα τις θέσεις εργασίας τις καταλάμβαναν παράνομοι μετανάστες, οι οποίοι πολλές φορές υπερεκμεταλλεύονταν κιόλας. Ωστόσο, την δεκαετία του 1990 το ελληνικό κράτος ήταν απροετοίμαστο, δεν διέθετε τις απαραίτητες γνώσεις για το πραγματικό μέγεθος της μετανάστευσης και με την μεταναστευτική πολιτική που ακολουθούσε προκάλεσε αρκετά προβλήματα (Γεωργούλας, 2001). Μεταγενέστερα, από το έτος 2008 έως και το 2012, σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει δώσει στην δημοσιότητα η αστυνομία, ο αριθμός των παράνομων συλληφθέντων αλλοδαπών

στην Ελλάδα ανέρχεται στα 577.900 άτομα (Πλησιάζει στους 54.000 ο αριθμός προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα, 2016).

Συγκεκριμένα, το 2000, οι αλλοδαποί που βρίσκονταν στην Ελλάδα σύμφωνα με διάφορες αναφορές ανέρχονταν στο ένα εκατομμύριο. Οι μισοί τουλάχιστον ζούσαν στην Αθήνα και οι επτά στους δέκα περίπου προέρχονταν από την Αλβανία. Μεγάλο ποσοστό των μεταναστών αντιμετώπιζε προβλήματα στην στέγαση, στην ιατρική περίθαλψη, στην επικοινωνία, στην εκπαίδευση αλλά και στην συντήρηση και την διαβίωση τους. Επικρατούσε ένα αίσθημα απογοήτευσης καθώς οι ίδιοι είχαν χάσει τις εργασιακές τους ειδικεύσεις και τα δικαιώματά τους (Γεωργούλας, 2001).

Το 2013, σύμφωνα με έγγραφο του αναπληρωτή Υπουργού Εσωτερικών Χαράλαμπου Αθανασίου οι μετανάστες που είχαν εισέλθει στην Ελλάδα με νόμιμο τρόπο και με τα απαραίτητα ταξιδιωτικά έγγραφα ήταν 537.237 (“Στους 537.000 οι νόμιμοι μετανάστες, άγνωστος ο αριθμός των παράνομων”, 2013). Από τα τέλη του έτους 2015 έως και τις αρχές του 2016, έχει χαρακτηριστεί ως το αποκορύφωμα της μετανάστευσης. Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει συγκεντρώσει το Συντονιστικό Όργανο Διαχείρισης της Προσφυγικής κρίσης οι πρόσφυγες που είχαν φθάσει έως τον Απρίλιο του 2016 ήταν 53.925. Καθημερινά όμως ο αριθμός των προσφύγων που φθάνει στην Ελλάδα αυξάνεται (“Πλησιάζει στους 54.000 ο αριθμός προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα”, 2016).

Έτσι λοιπόν η μετακίνηση πληθυσμών προς την Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια, όπως παρουσιάστηκε αυξάνεται συνεχώς με αποτέλεσμα η χώρα μας να έχει μετατραπεί από χώρα προέλευσης μεταναστών σε χώρα υποδοχής (Χλέτσος, 2001).

1.3. ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Το φαινόμενο της μετανάστευσης εξηγείται από ορισμένα βασικά θεωρητικά μοντέλα. Παρότι αρκετές μελέτες υποστηρίζουν πως το ισχυρότερο κίνητρο της διεθνούς μετανάστευσης είναι η επιθυμία και η θέληση του μετανάστη να βελτιώσει την οικονομική του κατάσταση, το κάθε θεωρητικό μοντέλο στηρίζεται σε διαφορετικούς παράγοντες προκειμένου να εξηγήσει τους λόγους εμφάνισης των μεταναστευτικών ροών.

1.3.1. Θεωρίες της μετανάστευσης

Κάποιες από τις θεωρητικές προσεγγίσεις είναι η νεοκλασική οικονομική θεωρία, η θεωρία των νέων οικονομικών της μετανάστευσης αλλά και η θεωρία της διττής ή καταταμημένης αγοράς εργασίας οι οποίες θα αναπτυχθούν στην συνέχεια (Τριανταφυλλίδου, 2010).

1.3.1.1. Η νεοκλασική οικονομική θεωρία

Όπως τονίζει και η Τριανταφυλλίδου (2010), η συγκεκριμένη θεωρία εστίασε περισσότερο στο ρόλο που παίζει η αγορά εργασίας στην μετακίνηση των μεταναστών. Με βάση την νεοκλασική οικονομική θεωρία, η διεθνής μετανάστευση είναι αποτέλεσμα των γεωγραφικών διαφορών ανάμεσα στην προσφορά και στην ζήτηση εργασίας. Η ίδια αναφέρει πως «οι χώρες που χαρακτηρίζονται από υψηλή διαθεσιμότητα εργατικού δυναμικού, σε σχέση με τις επενδύσεις οικονομικού κεφαλαίου παρουσιάζουν χαμηλό σημείο εξισορρόπησης του επιπέδου των μισθών. Αντίθετα, οι χώρες με υψηλή επένδυση κεφαλαίου και χαμηλή προσφορά σε εργατικό δυναμικό έχουν υψηλό σημείο εξισορρόπησης των μισθών».

Οι διαφορές, λοιπόν, στα επίπεδα μισθών που παρουσιάζονται μεταξύ χωρών, αποτελούν μια από τις αιτίες της διεθνής μετανάστευσης. Οι μετανάστες αποφασίζουν να εγκαταλείψουν την χώρα τους λόγω των χαμηλών μισθών και μετακινούνται προς χώρες που δίνονται υψηλότεροι μισθοί. Ωστόσο, συνέπεια της μετανάστευσης αποτελεί η μείωση του εργατικού δυναμικού που διαθέτει η χώρα προέλευσης αλλά και η αύξηση του επιπέδου των μισθών σε αυτή. Ακόμα, στην χώρα εγκατάστασης να μεν αυξάνεται η προσφορά εργασίας αλλά οι μισθοί μειώνονται.

Επιπρόσθετα, εκτός από την μετακίνηση εργατικού δυναμικού υπάρχει και μετακίνηση κεφαλαίου τόσο ανθρώπινου όσο και οικονομικού. Οι εργαζόμενοι μεταναστεύουν σε άλλες χώρες, όπου στις οποίες το δικό τους κεφάλαιο θα αποδώσει μεγαλύτερα κέρδη (Τριανταφυλλίδου, 2010).

Επίσης, η νεοκλασική οικονομική θεωρία τονίζει πως οι μετανάστες πριν μεταβούν σε μια άλλη χώρα με σκοπό την αύξηση αλλά και την καλύτερη απόδοση του κεφαλαίου τους, πρέπει να επενδύσουν σε χρηματικό κεφάλαιο. Θα πρέπει να καλύψουν τα έξοδα του ταξιδιού αλλά και της συντήρησής τους για όσο χρόνο μετακομίζουν και αναζητούν εργασία. Ακόμα, πολλές φορές πληρώνουν δασκάλους προκειμένου να μάθουν την γλώσσα αλλά και την κουλτούρα της χώρας εγκατάστασής τους (Τριανταφυλλίδου, 2010).

1.3.1.2. Η θεωρία των νέων οικονομικών της μετανάστευσης

Στα μέσα περίπου της δεκαετίας του 1980 αρχίζει να έρχεται στο προσκήνιο και να διαμορφώνεται η συγκεκριμένη θεωρία. Στρέφει την προσοχή της από το άτομο στο νοικοκυριό. Η έννοια νοικοκυριό παρουσιάζει την οικογένεια ως μια οικονομικό-κοινωνική μονάδα. Στο νοικοκυριό περιλαμβάνονται όλα τα μέλη της οικογένειας που συμβιώνουν και που ενεργούν συλλογικά με σκοπό την αύξηση του εισοδήματος. Οι οικογένειες/ τα νοικοκυριά είναι πιθανόν να αναπτύσσουν διάφορες στρατηγικές προκειμένου να αναπτύξουν το οικονομικό τους κεφάλαιο αλλά και να διαχειρίζονται οποιονδήποτε οικονομικό κίνδυνο που προκύπτει. Πρόσθετα, στο εσωτερικό τους κυριαρχεί καταμερισμός εργασίας που σε συνδυασμό με τα παραπάνω ορισμένες φορές τα μέλη τους οδηγούνται στην μετανάστευση (Τριανταφυλλίδου, 2010).

Ωστόσο, για να γίνει πιο κατανοητό δίνεται το εξής παράδειγμα: στην περίπτωση λοιπόν μιας αγροτικής οικογένειας σε ένα χωριό μιας χώρας της Ασίας είναι πιθανόν ένα μέλος της να μεταβεί στην πρωτεύουσα της χώρας για να εργαστεί στον τομέα της βιομηχανίας, ένα άλλο μέλος να μεταναστεύσει σε μια χώρα της Ευρώπης και τα υπόλοιπα μέλη να παραμείνουν στον τόπο τους και να συνεχίσουν την αγροτική τους παραγωγή. Εάν λοιπόν η σοδειά της αγροτικής οικογένειας καταστραφεί, το νοικοκυριό τους θα λαμβάνει εισόδημα από τα δύο υπόλοιπα μέλη της οικογένειας που έχουν μεταναστεύσει. Πιθανό ενδεχόμενο είναι επίσης, η

οικογένεια να έχει στείλει σε άλλο μέρος τα νεότερα μέλη της προκειμένου αυτά να εργασθούν και να συγκεντρώσουν ένα οικονομικό κεφάλαιο. Αυτό το κεφάλαιο μπορούν να το επενδύσουν είτε για την αγορά ενός τρακτέρ, σπόρων ή λιπασμάτων. Συνοπτικά, φαίνεται δηλαδή πως τα μέλη ενός νοικοκυριού φθάνουν στην μετανάστευση με σκοπό είτε την αύξηση του εισοδήματος τους ή για την προστασία τους από κινδύνους και ζημιές (Τριανταφυλλίδου, 2010).

Τέλος, η συγκεκριμένη προσέγγιση υποστηρίζει πως για να μεταναστεύσει ένα άτομο δεν χρειάζεται να το κάνει μόνο λόγω των χαμηλών μισθών που επικρατούν στην χώρα του αλλά γιατί τόσο το ίδιο όσο και η οικογένεια του έχουν ισχυρά κίνητρα. Η πιθανότητα ακόμα να μεταναστεύσει ένα άτομο σχετίζεται και με την γενικότερη κοινωνική αλλά και οικονομική θέση που κατέχει το νοικοκυριό. Για αυτό λοιπόν η οικονομική θέση του νοικοκυριού και η επιθυμία αύξησης του εισοδήματος του, επηρεάζει την απόφαση για μετανάστευση (Τριανταφυλλίδου, 2010).

1.3.1.3. Η θεωρία της διττής/ καταταμημένης αγοράς εργασίας

Αυτή η προσέγγιση άρχισε να εμφανίζεται την δεκαετία του 1970 όπου ο Piore εντόπισε πως η διεθνής μετανάστευση «σχετίζεται με μια εγγενή και μόνιμη ανάγκη των οικονομικά ανεπτυγμένων χωρών για μεταναστευτική εργασία». Σύμφωνα με αυτόν, η μετανάστευση δεν προκαλείται μόνο λόγω ορισμένων παραγόντων ώθησης, για παράδειγμα λόγω των χαμηλών ημερήσιων αμοιβών ή του υψηλού επιπέδου ανεργίας που επικρατεί στην χώρα προέλευσης αλλά και λόγω παραγόντων έλκυσης στις χώρες προορισμού (Τριανταφυλλίδου, 2010).

Υπάρχει λοιπόν μια ανάγκη για αλλοδαπό εργατικό δυναμικό εξαιτίας διάφορων στοιχείων που χαρακτηρίζουν τις κοινωνίες και τις οικονομίες των ανεπτυγμένων χωρών. Αρχικά ρόλο στην δημιουργία αυτής της ανάγκης, παίζει ο δομικός πληθωρισμός δηλαδή η αύξηση κόστους και αμοιβών σε μια επιχείρηση. Οι άνθρωποι γενικά έχουν την γνώμη πως το γόητρο οποιουδήποτε επαγγέλματος πρέπει να αντικατοπτρίζεται και στον μισθό της εργασίας. Αυτό φέρει ως αποτέλεσμα το εξής: οι εργοδότες να μην μπορούν να αυξήσουν τους μισθούς ενός επαγγέλματος, εάν στον τομέα αυτό οι εργαζόμενοι σπανίζουν. Ακόμα, έχει δημιουργηθεί ένα άτυπο σύστημα κοινωνικών προσδοκιών και ένα σύστημα θεσμικού χαρακτήρα (όπως οι

γραφειοκρατικές ρυθμίσεις, οι συνδικαλιστικές διαπραγματεύσεις κ.α.) με σκοπό την διασφάλιση της ισορροπίας κοινωνικού γόητρο και υλικής απολαβής (Τριανταφυλλίδου, 2010).

Συνεπώς, ο εργοδότης για μια θέση εργασίας που χαρακτηρίζεται από χαμηλό γόητρο και υπάρχει έλλειψη εργατικού δυναμικού για να καλυφθεί, δεν μπορεί να αυξήσει την αμοιβή για να προσελκύσει εργαζομένους. Για αυτό λοιπόν αποφασίζει να «εισάγει» κατά κάποιον τρόπο εργαζομένους μέσω της ζήτησης αλλοδαπού εργατικού δυναμικού που είναι διατεθειμένο να μην να εργασθεί σε ένα επάγγελμα με χαμηλό γόητρο αλλά και να λαμβάνει χαμηλές αποδοχές εργασίας (Τριανταφυλλίδου, 2010).

1.3.2. Μοντέλα της μετανάστευσης

Εκτός των παραπάνω θεωριών, το φαινόμενο της μετανάστευσης προσεγγίζεται και από ορισμένα θεωρητικά μοντέλα. Τα μοντέλα αυτά είναι τα κοινωνικό-οικονομικά μοντέλα, τα δομολειτουργικά μοντέλα και τα πολιτικό-οικονομικά μοντέλα (Δαμανάκης, 1989).

1.3.2.1. Τα κοινωνικό-οικονομικά μοντέλα

Το κοινό χαρακτηριστικό σε αυτή την ομάδα μοντέλων είναι η ανάλυση των οικονομικών, των κοινωνικών αλλά και των πολιτικών αιτιών που οδηγούν στην μετανάστευση. Το μοντέλο που αντιπροσωπεύει καλύτερα την ανάλυση των παραπάνω παραγόντων είναι αυτό του Lee (Δαμανάκης, 1989).

Στο μοντέλο του Lee αναφέρονται λοιπόν τέσσερις ομάδες παραγόντων. Αρχικά, αναφέρει τους παράγοντες της μετανάστευσης στην χώρα της προέλευσης. Αυτοί μπορεί να αφορούν την ανεργία, τους χαμηλούς μισθούς, την οικογένεια κ.α. Έπειτα, στο μοντέλο του παρουσιάζονται οι παράγοντες που συμβαίνουν στην χώρα υποδοχής. Οι άνθρωποι δηλαδή μεταναστεύουν λόγω επιθυμίας εύρεσης εργασίας, υψηλών μισθών ή ακόμα καλύτερευσης συνθηκών της ζωής τους. Ακόμα υπάρχουν και ορισμένα παρεμβαλλόμενα εμπόδια της μετανάστευσης, όπως τα ονομάζει ο Lee. Αυτά αφορούν την απόσταση που υπάρχει μεταξύ των χωρών προέλευσης και υποδοχής ή ακόμα και τις πληροφορίες που έχει συλλέξει κάποιος για τον τόπο

υποδοχής. Τέλος, υπάρχουν και προσωπικοί παράγοντες που καθορίζουν την μετανάστευση όπως για παράδειγμα η ηλικία, η μόρφωση, το επάγγελμα, το φύλο κ.α. (Δαμανάκης, 1989).

Η μετανάστευση και γενικότερα η μετακίνηση ενός ατόμου από μια χώρα σε μια άλλη εξαρτάται από την βαρύτητα που έχουν για το άτομο οι διάφοροι παράγοντες. Το άτομο μελετά και σταθμίζει τους παράγοντες και οδηγείται σιγά-σιγά ως προς το να επιλέξει εάν θα μεταναστεύσει ή όχι. Έτσι λοιπόν, η απόφαση της μετανάστευσης αποτελεί θέμα προσωπικής επιλογής (Δαμανάκης, 1989).

1.3.2.2. Τα δομολειτουργικά μοντέλα

Τα δομολειτουργικά μοντέλα εξετάζονται σύμφωνα με την θεωρία του δομικού λειτουργισμού. Σύμφωνα με το δομικό λειτουργισμό, η κοινωνία θεωρείται ως ένα σύστημα θεσμών, όπου ανάμεσα τους υπάρχει μια λειτουργική σχέση. Με βάση λοιπόν αυτή την θεωρία, κάθε κοινωνικό σύστημα έρχεται αντιμέτωπο με την επίλυση τεσσάρων βασικών προβλημάτων. Τα προβλήματα μπορεί να αφορούν την προσαρμογή ενός συστήματος στο περιβάλλον, την επίτευξη των σκοπών του, την ενσωμάτωση των υπό-συστημάτων του αλλά και την διατήρηση των αξιών και των προτύπων. Το βασικό χαρακτηριστικό του λειτουργισμού, σύμφωνα με τον Parsons, είναι πως τα επιμέρους συστήματα αλλά και τα στοιχεία των συστημάτων εξετάζονται πάντα σε σχέση με ολόκληρο το σύστημα (Δαμανάκης, 1989).

Τώρα, όσον αφορά τις λειτουργικές θεωρίες της μετανάστευσης εξετάζουν την σύνδεση και την σχέση της μετανάστευσης με την επίλυση των τεσσάρων παραπάνω προβλημάτων ενός συστήματος. Το κύριο ερώτημα στην συγκεκριμένη περίπτωση είναι το κατά πόσο η λειτουργικότητα ή η δυσλειτουργικότητα της μετανάστευσης αποτελεί στοιχείο του συστήματος (Δαμανάκης, 1989).

1.3.2.3. Τα πολιτικό-οικονομικά μοντέλα

Τα πολιτικό-οικονομικά μοντέλα της μετανάστευσης βασίζονται περισσότερο στις απόψεις του Marx για τον λεγόμενο βιομηχανικό εφεδρικό στρατό. Τα συγκεκριμένα μοντέλα πιστεύουν πως η μετανάστευση του εργατικού δυναμικού μιας χώρας προς μια άλλη συνδέεται με την ανάπτυξη του καπιταλιστικού συστήματος. Το

εργατικό δυναμικό τις περισσότερες φορές λόγω κρίσης ή ανεργίας μετακινείται προς βιομηχανικά καπιταλιστικά κέντρα με σκοπό την αποκατάσταση του και την ενίσχυση γενικότερα του καπιταλιστικού συστήματος (Δαμανάκης, 1989).

1.4. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η ύπαρξη και η δράση ισχυρών συγκροτημένων εθνικών κρατών ως προς τις διάφορες πληθυσμιακές μετακινήσεις, τις πολιτικές διευθετήσεις αλλά και τις πολεμικές συρράξεις χαρακτηρίζει την μετανάστευση και την μεταναστευτική πολιτική. Η μεταναστευτική πολιτική της Ευρώπης πιο συγκεκριμένα, στοχεύει στην ρύθμιση ζητημάτων κατανομής και ανταλλαγής πληθυσμών. Η διαδικασία συγκρότησης των εθνικών κρατών επιπλέον, συνδέονταν και προσδιορίζονταν άμεσα από τις ευρωπαϊκές μεταναστευτικές πολιτικές (Ρομπόλης, 2007).

1.4.1. Η Μεταναστευτική Πολιτική της Ευρώπης

Οι χώρες της Ευρώπης, που δέχτηκαν μεγάλα μεταναστευτικά ρεύματα, ακολούθησαν μια διαδικασία νομιμοποίησης των μεταναστών και ξεκίνησαν να εφαρμόζουν συγκεκριμένες πολιτικές. Προκειμένου επίσης, να περιορίσουν σε κάποιο βαθμό τον αριθμό των μεταναστών που είχαν εισέλθει και διέμεναν παράνομα στις ευρωπαϊκές χώρες κατέφευγαν σε κατασταλτικά μέτρα ή σε μέτρα αποδοχής αυτών των μεταναστών (Χλέτσος, 2001).

Πιο συγκεκριμένα, τα κατασταλτικά μέτρα που λάμβαναν οι χώρες είχαν στόχο αρχικά τον έλεγχο εισόδου ενός αλλοδαπού στην κάθε χώρα, την έρευνα δυνατότητας παραμονής τους και εργασία σε κάποιο εργατικό κλάδο στην χώρα. Ωστόσο, το περιεχόμενο των κατασταλτικών μέτρων αποτελείται κυρίως από διοικητικά μέτρα. Τα μέτρα αποδοχής των μεταναστών αφορούσαν την νομιμοποίηση αυτών στις χώρες υποδοχής. Τα συγκεκριμένα μέτρα εφαρμόστηκαν σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες όπως στην Γερμανία, στην Γαλλία και στην Ιταλία. Η εφαρμογή των μέτρων αποδοχής, και κυρίως αυτό της νομιμοποίησης είχε ως απώτερο στόχο τον έλεγχο, σε κάποιο βαθμό πάντα, του αυξανόμενου παράνομου μεταναστευτικού κύματος στις χώρες της Ευρώπης. Μέσω της νομιμοποίησης, οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις στόχευαν στο γεγονός, πως οι παράνομοι μετανάστες θα έβρισκαν πιο

δύσκολα εργασία στην χώρα υποδοχής καθώς οι εργοδότες θα προτιμούσαν την πρόσληψη νόμιμων μεταναστών (Χλέτσος, 2001).

Γενικότερα, η ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική διαχωρίζεται σε δύο πεδία. Το πρώτο πεδίο σχετίζεται με τον έλεγχο των ατόμων που εισέρχονται σε μια χώρα και το δεύτερο αφορά αυτούς που βρίσκονται ήδη μέσα σε αυτή. Η πολιτική που ακολουθούν οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σκοπεύουν στην άρση των εμποδίων και στην ομαλή κινητικότητα πληθυσμών εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μέσω της Συνθήκης Σένγκεν (1985 και 1990) έγινε μια προσπάθεια κατοχύρωσης δικαιωμάτων των Ευρωπαίων πολιτών που μετακινούνται εντός των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Χλέτσος, 2001).

1.4.2. Η Μεταναστευτική Πολιτική της Ελλάδας

Όσον αφορά τώρα την μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα πριν το 1989, μπορεί να αναφερθεί το εξής, ότι απουσίαζε δηλαδή κάθε πολιτική τακτική για το φαινόμενο της μετανάστευσης προς την Ελλάδα (Πετράκου, 2001). Ωστόσο, ο νόμος 4310 που αφορούσε το μεταναστευτικό ζήτημα και ψηφίσθηκε το 1929 αφορούσε μόνο την εγκατάσταση και την κίνηση των αλλοδαπών στην Ελλάδα, τον αστυνομικό έλεγχο, τα διαβατήρια, τις απελάσεις και τις εκτοπίσεις (Γεωργούλας, 2001). Η μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα, από την δεκαετία του 1990, χαρακτηρίζεται από την τάση της νομιμοποίησης, της απαγόρευσης της παράνομης μετανάστευσης, του ελέγχου της εισόδου και των συνόρων. Ο Ν. 1975/1991, που ορίζει πως η είσοδος, η έξοδος, η διαμονή, η εργασία και η διαδικασία αναγνώρισης των προσφύγων, χαρακτηρίστηκε βασικό θεσμικό πλαίσιο σχεδιασμού και διαμόρφωσης της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα. Ο συγκεκριμένος νόμος αδυνατούσε να συμβάλει στην ένταξη των οικονομικών μεταναστών στην κοινωνία της Ελλάδας καθώς και να αντιμετωπίσει την παράνομη μετανάστευση. Ο Ν.1975/1991 δεν προέβλεπε την νομιμοποίηση των μεταναστών, οι οποίοι διέμεναν και εργάζονταν με παράνομο τρόπο στην Ελλάδα (Ρομπόλης, 2007).

Οι αδυναμίες αυτού του νόμου οδήγησαν στην ψήφιση του Ν. 2910/2001 ο οποίος είχε ως θέμα την είσοδο και τη διαμονή των μεταναστών στην Ελλάδα. Τα βασικά χαρακτηριστικά του ήταν αρχικά η παροχή άδειας διαμονής και εργασίας στους νόμιμα οικονομικούς μετανάστες. Επίσης μέσω αυτού του νόμου

νομιμοποιούνταν οι μετανάστες, οι οποίοι διέμεναν και εργάζονταν παράνομα στην χώρα (Ρομπόλης, 2007).

Κατά το διάστημα αυτό, επικρατούσε απουσία ενός τυπικού πλαισίου οργάνωσης σχέσεων μεταξύ των χωρών. Επίσης, ο συνδυασμός της απουσίας της νομικής και της πολιτικής κατοχύρωσης των μεταναστών και του προσανατολισμού της πολιτικής ευνοεί την ανάπτυξη αυταρχικών συμπεριφορών τόσο σε ατομικό επίπεδο όσο και σε συλλογικό επίπεδο. Σε αυτή την φάση έρχεται στο προσκήνιο η αστυνομία, η οποία χαρακτηρίζεται ως ο αποκλειστικός μηχανισμός του κράτους στον τομέα της επικοινωνίας με τους μετανάστες. Το συγκεκριμένο γεγονός, ο ρόλος δηλαδή και η ανάμειξη της αστυνομίας στο θέμα της μετανάστευσης, οδήγησε στην σύνδεση της μετανάστευσης με την εγκληματικότητα. Για παράδειγμα, όταν οι κάτοικοι μιας περιοχής έβλεπαν έναν αλλοδαπό να εισέρχεται στο αστυνομικό τμήμα προκειμένου ο ίδιος να διευθετήσει κάποιο γραφειοκρατικό του θέμα υπέθεταν πως αυτός είχε κάνει κάτι «κακό». Η εμπλοκή της αστυνομίας στα διαδικαστικά θέματα δημιουργούσε πολλές φορές άσχημες και ανορθολογικές συμπεριφορές καθώς και ένα κλίμα εχθρότητας και αβεβαιότητας (Πετράκου, 2001).

Η κεντρική και η περιφερειακή διοίκηση αλλά και η τοπική αυτοδιοίκηση που ασκούν την μεταναστευτική πολιτική δεν έχουν επιτύχει με αποτελεσματικότητα την εξυπηρέτηση των μεταναστών. Αυτό συμβαίνει επειδή η Διοίκηση, σε όλο το φάσμα της, καλείται να υλοποιήσει ένα σύστημα γραφειοκρατικού και πολύπλοκου περιεχομένου νομιμοποίησης της διαμονής και της απασχόλησης των οικονομικών μεταναστών στην χώρα μας. Η ελληνική μεταναστευτική πολιτική ενεργεί για την νομιμοποίηση των μεταναστών στην χώρα αλλά αντιμετωπίζει προβλήματα όσον αφορά τις ενέργειες ένταξης αυτών στα ασφαλιστικά, εργασιακά και κοινωνικά δικαιώματα (Ρομπόλης, 2007).

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του ΙΜΕΠΟ, μεγάλος αριθμός των μεταναστών δεν είναι εγγεγραμμένοι στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης, δεν δικαιούνται επιδόματα ανεργίας και οι αμοιβές τους είναι σχετικά χαμηλότερες από αυτές που προβλέπουν οι συμβάσεις εργασίας. Επιπλέον οι μετανάστες αντιμετωπίζουν προβλήματα στην οικογενειακή συνένωση και δυσκολίες λόγω της απουσίας αντίληψης της μητρικής τους γλώσσας και κουλτούρας. Όλα αυτά έχουν ως συνέπεια την αναγκαιότητα εύρεσης μιας νέας προσέγγισης μεταναστευτικής πολιτικής, η

οποία θα αποσαφηνίζει τον στόχο της νομιμοποίησης της παραμονής, της εργασίας και της ένταξης των μεταναστών (Ρομπόλης, 2007).

Με την ψήφιση του Ν 3386/05 δόθηκε μια ακόμη ευκαιρία νομιμοποίησης στους παράνομους μετανάστες που διαμένουν και εργάζονται στην Ελλάδα. Προβλέπεται λοιπόν, μέσω αυτού, ότι μετά την 01/01/2006 όποιος επιθυμεί να εργασθεί στην Ελλάδα πρέπει να καταθέσει μια αίτηση στα ελληνικά προξενεία. Με αυτή την αίτηση, τα προξενεία ανάλογα με την προσφορά και την ζήτηση του εργατικού δυναμικού που υπάρχει σε κάθε περιφέρεια της χώρας θα αποφασίζουν αν θα χορηγείται ή όχι άδεια εισόδου στην Ελλάδα για εργασία. Αν γίνει δεκτή η αίτηση της εισόδου στην χώρα για εργασία, τότε ο μετανάστης υποβάλλει στην περιφέρεια που επιθυμεί να εργασθεί και μια αίτηση άδειας διαμονής, η οποία θα έχει διάρκεια ισχύς δύο χρόνων και πιθανότητα ανανέωσης (Ρομπόλης, 2007).

Με τον Ν 3386/05 φαίνεται πως η μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα ασχολείται αρχικά με την σταδιακή νομιμοποίηση των μεταναστών που διαμένουν και εργάζονται στην χώρα. Έπειτα βασικά μέρη της μεταναστευτικής πολιτικής είναι αυτά που αφορούν την ενιαιοποίηση της άδειας παραμονής και εργασίας για δύο χρόνια αλλά και την καθιέρωση ορισμένων βασικών προϋποθέσεων οικογενειακής επανένωσης. Τέλος σχετίζεται με την αντιμετώπιση της λαθρομετανάστευσης μέσω του ελέγχου των συνόρων και την εξιχνίαση των παράνομων κυκλωμάτων (Ρομπόλης, 2007).

Γενικά όμως, τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν έχουν σημειώσει πρόοδο ως προς την ανάπτυξη ολοκληρωμένων στρατηγικών νομιμοποίησης και ένταξης σε εθνικό επίπεδο. Παρόλα αυτά ορισμένα κράτη μέλη επεξεργάζονται και υλοποιούν προγράμματα ένταξης των μεταναστών και των προσφύγων. Συνειδητοποιούν επίσης πως υπάρχει αναγκαιότητα ενσωμάτωσης όλων των πλευρών της μετανάστευσης σε δημόσιες πολιτικές εθνικού και περιφερειακού επιπέδου ανάπτυξης, εργατικού δυναμικού και απασχόλησης (Ρομπόλης, 2007).

Όσον αφορά τώρα την Ελλάδα, η μεταναστευτική πολιτική διακρίνεται από μια διαδικασία ένταξης και σταδιακής νομιμοποίησης των μεταναστών που έχουν εισέλθει, διαμένουν και εργάζονται στην χώρα. Επίσης, η μεταναστευτική πολιτική χαρακτηρίζεται από ένα ικανό επίπεδο αποτελεσματικότητας και κινείται στην κατεύθυνση της σταδιακής ενίσχυσης ελέγχου των συνόρων της Ελλάδας,

προκειμένου να ελεγχθεί και να περιοριστεί η παράνομη μετανάστευση. Στην ελληνική επικράτεια γενικά ακολουθείται μια διαδικασία προγραμματισμού της εισόδου των μεταναστών στην Ελλάδα (Ρομπόλης, 2007).

1.5. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Οι στατιστικές πληροφορίες είναι απαραίτητες, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι πραγματικές διαστάσεις της μετανάστευσης καθώς και να κατανοηθούν οι οικονομικές, κοινωνικές, πολιτισμικές και λοιπές αιτίες και επιπτώσεις από την παραμονή των μεταναστών στην χώρα υποδοχής. Αυτές οι πληροφορίες θα αναφέρουν για παράδειγμα τους αριθμούς του μεταναστευτικού ρεύματος, την προέλευση των ατόμων αλλά και τα κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά τους (π.χ. για τον τομέα απασχόλησης, για το επίπεδο εκπαίδευσης κ.α.). Όλα αυτά τα στοιχεία χαρακτηρίζονται ως απαραίτητα ως προς τον σχεδιασμό και την εφαρμογή της μεταναστευτικής πολιτικής (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

1.5.1. Στατιστικές και εκτιμήσεις στον κόσμο και στην Ευρώπη

Είναι άγνωστος ο συνολικός αριθμός των μεταναστών που υπάρχουν στον κόσμο αλλά και στην Ευρώπη. Αυτό συμβαίνει εξαιτίας της σιωπής και της αποφυγής ανακοινώσεων επίσημων εκτιμήσεων που παρουσιάζουν οι εθνικές Αρχές (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

1.5.1.1. Αριθμός μεταναστών και προσφύγων στον κόσμο

Η περίοδος 1815-1914 χαρακτηρίστηκε ως το διάστημα με το μεγαλύτερο μεταναστευτικό ρεύμα παγκοσμίως. Ωστόσο, στις περισσότερες ανεπτυγμένες χώρες, τα τελευταία χρόνια σημειώνεται σημαντική αύξηση του αλλοδαπού εργατικού δυναμικού. Σύμφωνα με έρευνες που έχει πραγματοποιήσει ο ΟΗΕ φαίνεται πως 175 εκατομμύρια άτομα για τουλάχιστον έναν χρόνο ζουν μακριά από την χώρα προέλευσης τους. Αυτοί όμως που μεταναστεύουν με σκοπό την εργασία φθάνουν τα

86 εκατομμύρια. Με βάση όμως μια πρόσφατη έκθεση του ΟΗΕ το 2006, ο συνολικός αριθμός των προσώπων που έχουν μεταναστεύσει ανέρχεται στα 191 εκατομμύρια. Επιπλέον η Ύπατη Αρμοστεία Προσφύγων με έκθεση της το 2002 ανέφερε πως οι πρόσφυγες και τα άτομα που ζητούσαν άσυλο ήταν 14,9 εκατομμύρια και τα πρόσωπα που μετακινήθηκαν εντός της ίδιας χώρας έφθασαν τα 22 εκατομμύρια. Αξίζει να σημειωθεί πως ίσως ο αριθμός των μεταναστών και των προσφύγων να είναι αρκετά μεγαλύτερος από αυτούς που αναφέρονται παραπάνω καθώς μέσα σε αυτούς δεν περιλαμβάνονται οι μετανάστες που ταξιδεύουν και εισέρχονται παράνομα σε μια χώρα (Εμκε-Πουλοπούλου,2007).

1.5.1.2. Αριθμός μεταναστών και προσφύγων στην Ευρώπη

Κατά την διάρκεια του 20^{ου} αιώνα η ήπειρος της Ευρώπης έζησε τρεις μεγάλες περιόδους μετανάστευσης. Αυτά τα διαστήματα αφορούν τον πρώτο και δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και την τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα. Σύμφωνα με έρευνα του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) το 2001 εκτιμήθηκε πως 12 εκατομμύρια άνθρωποι που κατάγονται από τρίτες χώρες κατοικούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ακόμα, κάθε χρόνο εισέρχονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση περίπου 1 εκατομμύριο νόμιμοι μετανάστες και εικάζεται πως οι μη νόμιμοι φθάνουν τους 500.000. Πιο συγκεκριμένα, το 2003 υπολογίστηκε ο πληθυσμός μεταναστών ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού 15 χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και φάνηκε πως κυμαίνεται από 38,8% (αρκετά υψηλό) έως 2%. Ενδεικτικά στην Αυστρία ο αλλοδαπός πληθυσμός κατείχε το 9,4% του συνολικού πληθυσμού, στο Λουξεμβούργο τον 38,8% (το υψηλότερο), στην Ελλάδα το 7%, στην Φιλανδία το 2% και στο Βέλγιο το 8,3% (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

1.5.2. Στατιστικές και εκτιμήσεις για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες στην Ελλάδα

Παλαιότερα στην Ελλάδα, ο μόνος τρόπος πληροφόρησης του μεταναστευτικού ρεύματος ήταν η Αρμόδια Υπηρεσία Ελέγχου των Διαβατηρίων. Η υπηρεσία αυτή αναλάμβανε την ευθύνη για να συγκεντρώσει τα στατιστικά στοιχεία τόσο για την είσοδο όσο και για την έξοδο των επισκεπτών από την χώρα. Όσον

αφορά τώρα τις σημερινές πηγές συγκέντρωσης των στατιστικών στοιχείων για τους μετανάστες συγκεντρωτικά είναι οι εξής: η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (Ε.Σ.Υ.Ε.), οι έρευνες απασχόλησης του εργατικού δυναμικού, το Πληροφοριακό Σύστημα του Υπουργείου Εσωτερικών με αρμοδιότητα την καταγραφή των αλλοδαπών στην Ελλάδα, τα μητρώα του ΙΚΑ και του ΟΓΑ για ασφαλισμένους αλλοδαπούς, το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και το Υπουργείο Δικαιοσύνης που παρέχουν πληροφορίες για τυχόν παραβάσεις, συλλήψεις των αλλοδαπών και αποφάσεις απελάσεων, η υπηρεσία του Υπουργείου Εργασίας για τους αλλοδαπούς εργαζόμενους και ανέργους, το Υπουργείο Παιδείας παρέχει πληροφορίες για τους αλλοδαπούς μαθητές και φοιτητές καθώς και έρευνες ή δημοσιεύματα της Eurostat (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας πραγματοποιεί γενική απογραφή του πληθυσμού κάθε δέκα χρόνια. Μέσω της απογραφής συγκεντρώνονται στοιχεία για τα δημογραφικά, οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά, για τις συνθήκες διαβίωσης και στέγασης, για την σύνθεση των νοικοκυριών και την οικονομική κατάσταση του πληθυσμού (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Από την απογραφή του 2001 φάνηκε πως οι μετανάστες καταλάμβαναν το 7% του ελληνικού πληθυσμού. Οι μετανάστες ανέρχονταν σε 797.000, από αυτούς οι 436.000 ήταν άνδρες και οι 361.000 γυναίκες. Οι περισσότεροι μετανάστες ανήκαν στην ηλικιακή ομάδα 15 έως 49 ετών. Ωστόσο, υπήρχαν ανάμεσα στους μετανάστες και άτομα κάτω των 15 ετών αλλά και πάνω από 49, με μικρότερη όμως αναλογία. Επιπλέον, οκτώ στους δέκα μετανάστες ανήκαν στην ομάδα των παραγωγικών ηλικιών από 15 έως 64 ετών. Η εισροή των μεταναστών που συμπεριλαμβάνονται σε αυτή την ομάδα συμβάλλει αυτόματα στην αύξηση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού. Επίσης, η απογραφή του 2001 έδειξε πως το 56% του συνόλου των μεταναστών στην Ελλάδα προερχόταν από την Αλβανία. Το υπόλοιπο 44% το κάλυπταν μετανάστες από την Νότια Ασία και την Μέση Ανατολή, την Αφρική, την Ινδία, το Πακιστάν, το Ιράν και το Ιράκ. Σχεδόν οι μισοί από τους 797.000 μετανάστες είχαν εγκατασταθεί στην Αττική καθώς και ένα μέρος αυτών βρίσκονταν στην Κεντρική Μακεδονία, στην Θεσσαλία, στην Στερεά Ελλάδα, στην Δυτική Ελλάδα, στην Πελοπόννησο και στην Κρήτη (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

1.5.2.1. Στατιστικές και εκτιμήσεις για την πρόσβαση των μεταναστών-προσφύγων στην εκπαίδευση και στην υγεία

Τα τελευταία είκοσι χρόνια, ο μαθητικός πληθυσμός στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από γλωσσική και πολιτισμική πολυμορφία. Ενδεικτικά, το Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων αναφέρει πως κατά το έτος 2002-2003 φοίτησαν στα ελληνικά σχολεία 97.000 αλλοδαποί μαθητές (Παπαδημητροπούλου, 2013). Το ίδιο διάστημα σύμφωνα με το Ινστιτούτο Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης αναφέρεται πως ήταν εγγεγραμμένοι στα δημόσια ελληνικά σχολεία 98.241 αλλοδαποί μαθητές ήτοι 6,7% του συνολικού μαθητικού πληθυσμού (Σκούρτου, Βρατσάλης και Γκόβαρης, 2004). Επίσης, το Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής ανέφερε πως το έτος 2005-2006 φοίτησαν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση 70.423 αλλοδαποί μαθητές και στην δευτεροβάθμια 38.261. Μέχρι και το έτος 2011, οι αλλοδαποί μαθητές συνεχώς αυξάνονταν, όπως δείχνουν και τα στοιχεία του Υπουργείου (Παπαδημητροπούλου, 2013).

Οι χώρες που έχουν γεννηθεί οι μετανάστες μαθητές και μαθήτριες των σχολείων της Ελλάδας ανέρχονται στις 122. Οι περισσότεροι από τους αλλοδαπούς μαθητές έχουν γεννηθεί στην Αλβανία (69.880 μαθητές) ενώ στην Ελλάδα (10.292 μαθητές). Επιπλέον, στην Βουλγαρία έχουν γεννηθεί 2.873 μαθητές, στην Γεωργία 2.130, στην Ουκρανία 1.488 και τέλος στην Ρουμανία 1.143. Επίσης κατά μέσο όρο η διάρκεια παραμονής των αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα ποικίλει και είναι η εξής: το 1/3 του συγκεκριμένου πληθυσμού παραμένει στην Ελλάδα για επτά έτη και πάνω ενώ τα υπόλοιπα 2/3 από ένα χρόνο έως έξι έτη (Σκούρτου, Βρατσάλης και Γκόβαρης, 2004).

Σχετικά με την πρόσβαση των μεταναστών στην δημόσια υγεία στην Ελλάδα όπου έχουν διεξαχθεί διάφορες μελέτες. Πιο συγκεκριμένα με βάση αρκετές ερευνητικές εργασίες που έχουν πραγματοποιηθεί γύρω από το θέμα της υγείας των μεταναστών και των προσφύγων έχει αποδειχθεί πως οι συχνότερες ασθένειες που τους πλήττουν είναι τα λοιμώδη νοσήματα όπως για παράδειγμα η ηπατίτιδα, η φυματίωση και το HIV (Καλαμπούκα, 2015).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ, ΑΔΕΙΕΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ, ΑΣΥΛΟ ΚΑΙ ΕΠΑΝΕΝΩΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

2.1. ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

2.1.1 Προϋποθέσεις απόκτησης Ελληνικής Ιθαγένειας

Οι προϋποθέσεις κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας είναι αρκετές και άκρως σημαντικές. Αρχικά, όσον αφορά την κτήση λόγω γέννησης και φοίτησης, οι πάγιες διατάξεις του άρθρου 1 Α παρ. 1 του Ν 3284/2004 όπως αυτό τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 του Ν 4332/2015 αναφέρουν πως εάν ένας ανήλικος γεννηθεί στην Ελλάδα μετά την 9.7.2015 ή εάν ένας ανήλικος αλλοδαπός που έχει γεννηθεί στην Ελλάδα έως και την 8.7.2015 και ήταν ανήλικος την 9.7.2015 τότε μπορεί να αποκτηθεί σε αυτόν η ελληνική ιθαγένεια. Επίσης με τις μεταβατικές διατάξεις του άρθρου 2 παρ. 1 του Ν 4332/2015 δηλώνεται πως εάν ένας ανήλικος αλλοδαπός εγγράφεται στην Α' τάξη του Ελληνικού σχολείου της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και παρακολουθεί συνεχόμενα το ελληνικό σχολείο κατά την χρονική περίοδο υποβολής της αίτησης υιοθετεί την ελληνική ιθαγένεια. Επιπρόσθετα στην περίπτωση που ένας εκ των γονέων παραμένει στην Ελλάδα για πέντε συνεχόμενα έτη κατά τον χρόνο γέννησης του παιδιού, το τελευταίο αποκτά την ιθαγένεια (Μαρινάκη, 2015' Δετσαρίδης, 2015).

2.1.2. Γενικά Δικαιολογητικά

Τα δικαιολογητικά που απαιτούνται για την κτήση της ιθαγένειας είναι πρώτον μια δήλωση- αίτηση κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας, η οποία έχει υπογραφεί και υποβληθεί στην Αρμόδια Αποκεντρωμένη Διοίκηση, από κοινού από τους γονείς του ανήλικου. Κατά δεύτερον, απαιτούνται ένα αντίγραφο της ληξιαρχικής πράξης γέννησης του τέκνου και μια ληξιαρχική πράξη ή πιστοποιητικό γάμου των γονέων. Επιπλέον, ζητούνται ένα αντίγραφο του τίτλου νόμιμης διαμονής και μια βεβαίωση του χρόνου παραμονής στην χώρα, που εκδίδονται από τις αρμόδιες υπηρεσίες. Από αυτά πρέπει να αποδεικνύεται η πενταετής παραμονή των γονέων

στην Ελλάδα πριν από την γέννηση του παιδιού. Επίσης, οι γονείς πρέπει να καταθέσουν εκτός από τα παραπάνω και ένα αντίγραφο του διαβατηρίου ή ενός άλλου ταξιδιωτικού εγγράφου, μια βεβαίωση παρακολούθησης της Α' τάξης του Δημοτικού σε Ελληνικό Σχολείο, ένα παράβολο των 100 ευρώ και τέλος ένα μισθωτήριο συμβόλαιο ή άλλο επίσημο έγγραφο που να αποδεικνύει την πραγματική εγκατάσταση των αιτούντων (Μαρινάκη, 2015).

2.1.3. Απόκτηση Ελληνικής Ιθαγένειας μέσω φοίτησης σε Ελληνικό Σχολείο

Η ελληνική ιθαγένεια που αποκτάται μόνο μέσω φοίτησης σε ελληνικό σχολείο σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία απαιτεί ορισμένες προϋποθέσεις. Με τις πάγιες διατάξεις του άρθρου 1B παρ. 1, 5α και 5β όπως προστέθηκε με το άρθρο 1 Ν 4332/2015 δηλώνεται πως ο ανήλικος που έχει ολοκληρώσει ή ολοκληρώνει με επιτυχία είτε εννέα τάξεις πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή έξι τάξεις δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μετά την 9.7.2015 μπορεί να αποκτήσει την ιθαγένεια (Μαρινάκη, 2015).

Ακόμη, με τις μεταβατικές διατάξεις του άρθρου 2 παρ. 3 του Ν 4332/2015 αποκτά την ιθαγένεια ο ενήλικος που έχει ολοκληρώσει με επιτυχία την παρακολούθηση εννέα τάξεων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή έξι τάξεων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης πριν την 9.7.2015. Το ίδιο ισχύει και για έναν ενήλικο που έχει παρακολουθήσει εννέα τάξεις πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή έξι τάξεις δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μετά την 9.7.2015 και δεν έχει υπερβεί το 23^ο έτος της ηλικίας του. Επιπλέον θα πρέπει να υπάρχει νόμιμος τίτλος διαμονής όπου το τέκνο ενός αλλοδαπού, αποκτά την ελληνική ιθαγένεια λόγω φοίτησης και παρακολούθησης σε ελληνικό σχολείο στην Ελλάδα. Αυτό ισχύει όταν την περίοδο που υποβληθεί η αίτηση από τον γονέα, το παιδί είναι ανήλικο και άγαμο (Μαρινάκη, 2015).

2.1.3.1. Προαπαιτούμενα δικαιολογητικά

Στην παρούσα περίπτωση τα προ απαιτούμενα δικαιολογητικά είναι η δήλωση-αίτηση κτήσης ελληνικής ιθαγένειας, το πιστοποιητικό γέννησης του

αλλοδαπού ή κάποιο άλλο επίσημο έγγραφο που να αποδεικνύει την ληξιαρχική πράξη της γέννησης του και ένα αντίγραφο του τίτλου της νόμιμης διαμονής. Επιπλέον, ο αλλοδαπός εκτός από τα παραπάνω θα πρέπει να καταθέσει ένα αντίγραφο του διαβατηρίου του ή κάποιου άλλου νόμιμου ταξιδιωτικού εγγράφου, μια βεβαίωση παρακολούθησης με επιτυχία των εννέα τάξεων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή έξι τάξεων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Τέλος απαιτείται μια υπεύθυνη δήλωση του αιτούντα κτήσεως της ελληνικής ιθαγένειας στην περίπτωση που αυτός είναι ενήλικος, ένα παράβολο των 100 ευρώ και ένα μισθωτήριο συμβόλαιο ή άλλο επίσημο έγγραφο που να αποδεικνύει την πραγματική εγκατάσταση των αιτούντων (Μαρινάκη, 2015).

2.1.4. Απόκτηση Ελληνικής Ιθαγένειας μέσω φοίτησης στην Ελληνική Ανώτατη και Τεχνολογική Εκπαίδευση

Στην περίπτωση που κάποιος αλλοδαπός αποφοιτήσει από οποιοδήποτε τμήμα ελληνικού ΑΕΙ ή ΤΕΙ μπορεί να γίνει κάτοχος της ελληνικής ιθαγένειας. Όπως ορίζονται από το άρθρο 1B παρ.2, όπως προστέθηκε με το άρθρο 1 του Ν 4332/2015 οι προϋποθέσεις είναι οι εξής: εάν ο ενήλικος αλλοδαπός αποφοιτήσει από τμήμα ή σχολή ελληνικού ΑΕΙ ή ΤΕΙ μετά την 9.7.2015, αν διαθέτει απολυτήριο λυκείου, να μην έχουν περάσει τρία χρόνια από την ημερομηνία αποφοίτησης και ο ίδιος να κατέχει άδεια νόμιμης διαμονής. Επίσης, ο ενήλικος αλλοδαπός που έχει αποφοιτήσει από οποιοδήποτε τμήμα ή σχολή ελληνικού ΑΕΙ ή ΤΕΙ μέχρι την 8.7.2015 θα πρέπει να διαθέτει απολυτήριο λυκείου και να κατέχει τίτλο νόμιμης διαμονής (Μαρινάκη, 2015).

2.1.4.1. Προ απαιτούμενα δικαιολογητικά

Σε αυτή την κατηγορία, όπως και παραπάνω, τα δικαιολογητικά που απαιτούνται είναι μια δήλωση-αίτηση απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας, ένα πιστοποιητικό γέννησης του αλλοδαπού, ένα γνήσιο αντίγραφο της άδειας διαμονής, του διαβατηρίου και του απολυτηρίου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε ελληνικό σχολείο. Επιπλέον θα πρέπει να κατέχει μια φωτοτυπία του πτυχίου ή του διπλώματος της σχολής ΑΕΙ ή ΤΕΙ, μια υπεύθυνη δήλωση του αλλοδαπού ότι ζητά την ιθαγένεια,

ένα παράβολο των 100 ευρώ και ένα μισθωτήριο συμβόλαιο ή κάποιο άλλο επίσημο έγγραφο που να αποδεικνύει την πραγματική εγκατάσταση των αιτούντων (Μαρινάκη, 2015).

2.2. ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΑΔΕΙΩΝ ΔΙΑΜΟΝΗΣ

Η ελληνική νομοθεσία προβλέπει ορισμένα βασικά είδη αδειών διαμονής. Αυτά είναι η άδεια διαμονής για σπουδές, η άδεια διαμονής για εργασία είτε εξαρτημένη είτε εποχιακή και η άδεια διαμονής για οικογενειακή επανένωση. Επίσης υπάρχουν και άλλοι λόγοι όπου κάποιος αλλοδαπός μπορεί να αποκτήσει άδεια διαμονής στην Ελλάδα. Αρχικά, οι αλλοδαποί που έχουν τα απαραίτητα οικονομικά μέσα, στέγη και δεν χαρακτηρίζονται ως απειλή για την χώρα μας μπορούν να αποκτήσουν άδεια διαμονής. Δικαιούχοι άδειας είναι επίσης οι αλλοδαποί που προστατεύονται για ανθρωπιστικούς λόγους ή που εκδιώχθηκαν με βίαιο τρόπο από την χώρα τους, οι ανταποκριτές ξένου τύπου και οι διακεκριμένοι επιστήμονες (Αλμπάνης, Αναστασοπούλου, Ζάρκος, Μόσχης & Πέτρου, 2011).

2.2.1. Δικαιολογητικά

Τα απαραίτητα δικαιολογητικά για την χορήγηση άδειας διαμονής σύμφωνα με το άρθρο 1 του Ν 4251/2014 είναι αρχικά η αίτηση χορήγησης άδειας που υποβάλει ο αλλοδαπός μαζί με δύο έγχρωμες φωτογραφίες του. Ακόμα χρειάζονται ένα επικυρωμένο αντίγραφο του ισχύοντος διαβατηρίου του αλλοδαπού ή άλλου ταξιδιωτικού του εγγράφου το οποίο έχει αναγνωρισθεί από την χώρα μας. Επιπλέον, θα πρέπει ο αλλοδαπός να προσκομίζει ένα έγγραφο δημόσιας αρχής, το οποίο θα αναγράφει τα στοιχεία του ενδιαφερόμενου αλλοδαπού. Αυτό μπορεί να είναι το διαβατήριό του, η ταυτότητά του, η ληξιαρχική πράξη γέννησης, πιστοποιητικό γέννησης ή οικογενειακής κατάστασης (“Οι άδειες διαμονής και visa με τον νέο Μεταναστευτικό Κώδικα”, 2014).

Επιπρόσθετα, ο αλλοδαπός χρειάζεται να καταβάλει ένα παράβολο, με την μορφή όμως ηλεκτρονικού παραβόλου με βάση το άρθρο 132 του Ν. 4251/2014. Επίσης ο ίδιος πρέπει να καταθέσει μια βεβαίωση στην οποία θα αναφέρεται πως έχει υποβληθεί αίτηση σε κάποιον ασφαλιστικό φορέα προκειμένου να καλύπτονται τα

έξοδα νοσηλείας, εργατικού ατυχήματος και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης (“Οι άδειες διαμονής και visa με τον νέο Μεταναστευτικό Κώδικα”, 2014).

2.2.2. Διαδικασία χορήγησης άδειας διαμονής

Πρώτο βήμα της διαδικασίας χορήγησης της άδειας διαμονής είναι η υποβολή μιας αίτησης από τον αλλοδαπό στον δήμο ή στην κοινότητα όπου ο ίδιος ζητά την άδεια διαμονής. Αυτή η αίτηση θα πρέπει να συνοδεύεται από τα ταξιδιωτικά έγγραφα του αλλοδαπού και από άλλα δικαιολογητικά που απαιτούνται. Η αίτηση στην συνέχεια θα εξετασθεί από τον δήμο ή την κοινότητα σχετικά για την πληρότητα της αλλά και για τα δικαιολογητικά και έπειτα όταν θα εξετασθούν όλα, θα διαβιβαστούν στην Υπηρεσία Αλλοδαπών και Μετανάστευσης. Η Υπηρεσία Αλλοδαπών και Μετανάστευσης θα καλέσει τον αλλοδαπό προκειμένου να δώσει συνέντευξη σχετικά με τους λόγους που ζητά να παραμείνει στην χώρα. Η Επιτροπή της Υπηρεσίας εγκρίνει ή απορρίπτει την αίτηση, εφόσον πρώτα έχει στηριχθεί στις σχετικές νομοθετικές διατάξεις και στην εξέταση της προσωπικότητας του αλλοδαπού (Αλμπάνης κ.α.,2011’ Δετσαρίδης, 2015).

2.2.3. Άδεια διαμονής δεύτερης γενιάς

Με βάση τον Μεταναστευτικό Κώδικα, άδεια διαμονής είναι σε θέση να αποκτήσουν ενήλικες αλλοδαποί, οι οποίοι έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα ή φοίτησαν σε ελληνικό σχολείο για τουλάχιστον έξι τάξεις πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης πριν το 21^ο έτος της ηλικίας τους. Η άδεια χορηγείται στο άτομο με βάση το άρθρο 108 Μ.Κ. Η άδεια διαμονής έχει διάρκεια πέντε ετών και κάθε πέντε έτη πρέπει να ανανεώνεται. Η ανανέωση πραγματοποιείται με την προσκόμιση της προηγούμενης άδειας τους (Τσιάτσιος, 2014).

Τα πρόσωπα που ανήκουν στην δεύτερη γενιά μεταναστών και διαθέτουν άδεια διαμονής έχουν πρόσβαση στην μισθωτή ή μη απασχόληση, στην εκπαίδευση, στην επαγγελματική κατάρτιση καθώς και στην αναγνώριση επαγγελματικών διπλωμάτων και άλλων τίτλων. Επίσης τους παρέχονται διευκολύνσεις στην φορολογία, κοινωνική ασφάλεια, αρωγή και προστασία. Τέλος είναι ελεύθεροι να κινηθούν και να εγκατασταθούν στο σύνολο της Ελληνικής Επικράτειας, να

αποκτήσουν στέγη, να έχουν πρόσβαση στα κοινά αγαθά και υπηρεσίες, να συμμετέχουν σε οργανώσεις και να έχουν δικαίωμα στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθε (Τσιάτσιος, 2014).

2.2.4. Θεώρηση εισόδου για εργασία

Σύμφωνα με το άρθρο 14 του Ν 3386/2005 ορίζεται η δυνατότητα θεώρησης εισόδου στην Ελλάδα ενός υπηκόου τρίτης χώρας για εργασία. Η διαδικασία θεώρησης εισόδου με σκοπό την εργασία χαρακτηρίζεται αρχικά ως δύσκολη καθώς παρεμβάλλονται τουλάχιστον τέσσερις υπηρεσίες (Δήμος, Αποκεντρωμένη Διοίκηση, ΟΑΕΔ, Υπουργείο Εξωτερικών, Πρεσβεία) μέχρι αυτή να χορηγηθεί στον υπήκοο. Επίσης, θεωρείται και χρονοβόρα καθώς από την στιγμή που θα υποβληθεί η αίτηση εισόδου έως και την χορήγηση, ο μέσος χρόνος διεκπεραίωσης υπολογίζεται στον ενάμιση χρόνο. Εκτός από την αίτηση του υπηκόου, πρέπει να υποβάλει και αντίστοιχη αίτηση κάποιος εργοδότης, ο οποίος ζητά εργατικό δυναμικό με συγκεκριμένες ειδικότητες. Εάν ο υπήκοος που ζητά άδεια εισόδου, διαθέτει την ζητούμενη ειδικότητα τότε διενεργείται εξέταση για το αν ο ίδιος μπορεί να αναλάβει την θέση που προσφέρει ο εργοδότης (Μαρινάκη, 2012).

Η διαδικασία θεώρησης εισόδου στην Ελλάδα με σκοπό την εργασία απλουστεύεται με τον Ν. 4018/2011. Ο εργοδότης μέχρι την ψήφιση αυτού του νόμου ήταν υποχρεωμένος να καταβάλλει μια εγγυητική επιστολή. Ωστόσο, αυτό καταργείται και καθιερώνεται ένα ειδικό τέλος του ποσού των εκατό πενήντα (150) ευρώ για κάθε υπήκοο πολίτη. Στην περίπτωση που ο υπήκοος απασχοληθεί στην αγροτική οικονομία, προκαταβάλλει το σύνολο των ασφαλιστικών του εισφορών στον Οργανισμό Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΟΓΑ). Αν όμως, ο υπήκοος εργασθεί σε άλλον τομέα, εκτός αυτού της αγροτικής οικονομίας, τότε υποχρεούται να ασφαλιστεί στο Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ) μετά την είσοδο του στην Ελλάδα (Μαρινάκη, 2012).

Επιπλέον, η θεώρηση εισόδου για εργασία να μην παρέχει στον αλλοδαπό το δικαίωμα εργασίας χωρίς όμως να τον υποχρεώνει να προβεί σε λήψη άδειας παραμονής. Η διάρκεια θεώρησης εισόδου με σκοπό την εποχική εργασία είναι ίση με την διάρκεια απασχόλησης όπου δεν υπερβαίνει τους έξι μήνες (Μαρινάκη, 2012).

2.3. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΑΣΥΛΟΥ

Η έννοια του ασύλου χρησιμοποιείται εδώ και τουλάχιστον 3.500 χρόνια και συναντάται σε αρκετά κείμενα και παραδόσεις διαφόρων κοινωνιών. Αρχικά η έννοια του ασύλου αναφερόταν στο καταφύγιο ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων, το οποίο βρίσκεται μακριά από τον κίνδυνο να υποστεί κάποια σοβαρή βλάβη. Στην περίπτωση που η δικαιοδοσία ενός κράτους χαρακτηριστεί ανεπαρκής ή/ και παράνομη τότε μπορεί να δημιουργηθεί βλάβη στους υπηκόους του. Εξαιτίας αυτού του λόγου προέκυψε η έννοια του ασύλου, με προϋπόθεση την παροχή καταφυγίου και προστασίας προς τον αλλοδαπό σε περίπτωση όμως «απουσίας» ενός κράτους ή λόγω της άσκησης των κυριαρχικών δικαιωμάτων του (Πιταροκοίλη, 2015). Άσυλο επίσης, η αλλιώς και Πολιτικό Άσυλο αποτελεί η προστασία που δίνεται σε αλλοδαπό, ο οποίος κατευθύνεται σε κάποιο κράτος λόγω απειλής της ζωής του ή της ελευθερίας του σε κάποιο άλλο κράτος για λόγους πολιτικούς, θρησκευτικούς ή φυλετικούς (Ρούκουνας, 1995).

Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα επιβεβαιώνει το δικαίωμα ενός ατόμου να μπορεί να εγκαταλείψει οποιαδήποτε χώρα. Στην παράγραφο 2 του άρθρου 12 ορίζεται ξεκάθαρα πως ο κάθε άνθρωπος είναι ελεύθερος να εγκαταλείψει οποιαδήποτε χώρα, ακόμα και αν αυτή είναι η δική του. Επιπρόσθετα, στο άρθρο 14 της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα προβλέπεται πως κάθε πρόσωπο που καταδιώκεται, διαθέτει το δικαίωμα να ζητά και να του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες (Πιταροκοίλη, 2015).

Εκτός από το Πολιτικό Άσυλο που αναφέρθηκε παραπάνω, υπάρχει και το Εδαφικό Άσυλο. Εδαφικό άσυλο λοιπόν, ονομάζεται αυτό που παρέχεται στον αλλοδαπό όταν φθάνει στα σύνορα (Ρούκουνας, 1995). Σύμφωνα με την Διακήρυξη του 1967 που πραγματοποιήθηκε για την παροχή εδαφικού ασύλου, εκφράστηκε η διεθνής συναίνεση για τον ανθρωπιστικό και ειρηνικό χαρακτήρα της παροχής ασύλου. Πρόσθετα, ορίζεται μέσω του Άρθρου 1 της Σύμβασης, πως κάθε συμβαλλόμενο κράτος μπορεί να επιτρέψει την είσοδο στο έδαφος του ορισμένων ατόμων, όπου αυτό το κρίνει σκόπιμο (Πιταροκοίλη, 2015).

Ακόμα, το δικαίωμα του ασύλου αποτελείται από τρία στοιχεία, αρχικά από το δικαίωμα εγκατάλειψης μιας χώρας, έπειτα στο δικαίωμα που διαθέτει κάποιος προκειμένου να ζητήσει άσυλο και τέλος το δικαίωμα να απολαμβάνει το άσυλο. Για

να είναι όμως πραγματική η σημασία του γενικού δικαιώματος του ασύλου θα πρέπει να είναι απαραίτητα κάποια χαρακτηριστικά της κρατικής συμπεριφοράς. Κατ' αρχήν το κράτος υποδοχής να παρέχει ελευθερία ως προς την είσοδο ατόμων στο έδαφος του. Επιπλέον, να δίνει την δυνατότητα προσωρινής παραμονής στους αλλοδαπούς και να απέχει από ενέργειες που σχετίζονται με την τιμωρία, την δίωξη, την απέλαση, την δίωξη ή γενικά πράξεις που στοχεύουν στον περιορισμό της ελευθερίας. Σε κάθε περίπτωση όμως το άτομο που θα ζητήσει να του δοθεί άσυλο θα πρέπει να διώκεται από κάποιον ή να βρίσκεται σε κίνδυνο η ζωή του (Πιταροκοίλη, 2015).

2.4. Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΕΠΑΝΕΝΩΣΗ

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις 22 Σεπτεμβρίου 2003 εξέδωσε την Οδηγία 2003/86/EK, η οποία αφορά το δικαίωμα της οικογενειακής επανένωσης. Αρχικά στοχεύει στον καθορισμό των όρων υπό των οποίων ασκείται αυτό το δικαίωμα της επανένωσης από τους υπηκόους τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στα κράτη μέλη. Έπειτα η οδηγία υπογραμμίζει την ανάπτυξη μιας πολιτικής ένταξης, όπου θα παρέχονται στους υπηκόους τρίτων χωρών ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις με τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Οδηγία 2003/86/EK ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με το υπ'αρ. 167/4.11.2008 (Παπαλέξης, 2011).

Οικογενειακή επανένωση σύμφωνα με την οδηγία ορίζεται η είσοδος και η διαμονή σε κράτος μέλος των μελών της οικογένειας υπηκόου τρίτης χώρας που διαμένει νόμιμα στο συγκεκριμένο κράτος μέλος. Έτσι, θα διατηρηθεί η οικογενειακή ενότητα ανεξαρτήτως εάν οι δεσμοί συγγένειας δημιουργήθηκαν πριν ή μετά την είσοδο του διαμένοντος (άρθρο 2 περ δ') (Παπαλέξης, 2011).

Τα άτομα που έχουν το δικαίωμα να υποβάλλουν αίτημα επανένωσης είναι οι υπήκοοι τρίτων χωρών που διαθέτουν άδεια διαμονής τουλάχιστον ενός έτους σε ένα από τα κράτη μέλη. Η οικογενειακή επανένωση πραγματοποιείται μόνο για τα μέλη του πυρήνα της οικογένειας είτε αφορά τον/ την σύζυγο του αιτούντος είτε τα ανήλικα τέκνα αυτού, περιλαμβανομένων και των υιοθετημένων παιδιών (Παπαλέξης, 2011).

Πιο συγκεκριμένα, για να γίνει αποδεκτό το αίτημα της επανένωσης τηρούνται κάποιες προϋποθέσεις. Με βάση το άρθρο 53 του Ν. 3386/2005 και το άρθρο 5 του Π.Δ. 131/2006 ως προϋποθέσεις ορίζονται αρχικά η νόμιμη διαμονή του συντηρούντος στην Ελλάδα για το διάστημα δύο ετών και έπειτα η αποδεδειγμένη οικογενειακή σχέση με τα μέλη του οικογενειακού περιβάλλοντος του για τα οποία ζητά την επανένωση στην Ελλάδα. Επίσης ο αιτούντος της επανένωσης θα πρέπει να διαθέτει ένα ικανό κατάλυμα προκειμένου να καλύψει τις ανάγκες τις δικές του αλλά και των μελών της οικογένειας που για τα οποία ζητά επανένωση. Ακόμη, απαραίτητο είναι το σταθερό και το τακτικό εισόδημα που πρέπει να λαμβάνει ο συντηρών καθώς και η πλήρης ασφάλιση ασθένειας που θα διαθέτει ο ίδιος για αυτόν και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας του (Παπαλέξης, 2011).

Επιπλέον, σύμφωνα με τα άρθρα 136 παρ. 14 και 70 παρ. 1 του Ν. 4251/2014 «Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης και λοιπές διατάξεις» για να πραγματοποιηθεί η οικογενειακή επανένωση απαιτείται η νόμιμη είσοδος των μεταναστών, η διάρκεια παραμονής τους στην χώρα και η καλή γνώση της ελληνικής γλώσσας. Πρόσθετα, η οικογενειακή επανένωση διευκολύνεται εάν κάποιο παιδί της οικογένειας έχει γεννηθεί στην Ελλάδα ή έχει φοιτήσει σε ελληνικό σχολείο. Σημαντικό επίσης ρόλο παίζει ο χαρακτήρας και η σταθερότητα των δεσμών της οικογένειας που ζητά επανένωση στην Ελλάδα («Αιτήματα οικογενειακής επανένωσης», 2014).

Η διαδικασία της οικογενειακής επανένωσης ακολουθεί κάποια βήματα. Πρώτα πραγματοποιείται η υποβολή και η εξέταση του αιτήματος για την έγκριση και την οικογενειακή επανένωση. Σύμφωνα με το άρθρο 55 του Ν. 3386/2005 ο αιτών καταθέτει μια αίτηση οικογενειακής επανένωσης στον δήμο ή στην κοινότητα του τόπου διαμονής του προκειμένου αυτή να εγκριθεί. Την αρμοδιότητα εξέτασης της αίτησης την κατέχει η Υπηρεσία Αλλοδαπών και Μετανάστευσης της Περιφέρειας. Μετά την ολοκλήρωση της εξέτασης και αν η αίτηση εγκριθεί τότε χορηγείται η άδεια διαμονής. Βάσει των άρθρων 56 και 57 του Ν. 3386/ 2005 ορίζεται πως τα μέλη της οικογένειας μετά την είσοδο τους στην Ελλάδα και πριν από την λήξη της θεώρησης εισόδου πρέπει να προσκομίσουν μια αίτηση στον δήμο ή στην κοινότητα τόπου διαμονής τους για να λάβουν την άδεια διαμονής τους (Παπαλέξης, 2011).

Όσον αφορά, τώρα, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μελών της οικογένειας υπηκόου τρίτης χώρας, βάσει του άρθρου 59 του Ν. 3386/2005, τα μέλη

εξίσου με τον συντηρούντα, διαθέτουν δικαίωμα πρόσβασης στην εκπαίδευση, στην μισθωτή εργασία, στον επαγγελματικό προσανατολισμό, στην βασική και περαιτέρω κατάρτιση (Παπαλέξης, 2011).

Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπου η αίτηση επανένωσης και χορήγησης άδειας διαμονής δεν γίνεται αποδεκτή. Οι λόγοι απόρριψης της αίτησης, της ανάκλησης ή της μη ανανέωσης της άδειας διαμονής είναι αρκετοί. Εάν λοιπόν συντρέχει κίνδυνος για την δημόσια τάξη, ασφάλεια αλλά και λόγοι για την δημόσια υγεία που αφορά ένα μέλος δεν είναι δυνατόν να χορηγηθεί σε αυτόν άδεια διαμονής. Σε περίπτωση που ο συντηρών έπαψε να διατηρεί πραγματική συζυγική και οικογενειακή ζωή τότε η επανένωση δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί. Το αίτημα τέλος, δεν γίνεται αποδεκτό εάν διαπιστωθεί κατά την εξέταση του πως η οικογενειακή σχέση του αιτούντος με τα υπόλοιπα μέλη και ιδίως ο γάμος, η υιοθεσία ή η αναγνώριση τέκνων έχει πραγματοποιηθεί μόνο και μόνο για να επιτευχθεί η είσοδος και η διαμονή τους στην χώρα (Παπαλέξης, 2011).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3.ΚΡΑΤΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΕΛΑΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

3. 1.ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΚΡΑΤΗΣΗ

Η κράτηση ενός αλλοδαπού που αποφασίζεται από την διοικητική αρχή (από αστυνομικές ή άλλες κατασταλτικές αρχές), χωρίς δικαστική απόφαση ονομάζεται διοικητική κράτηση. Το συγκεκριμένο είδος κράτησης αποτελεί μη σωφρονιστικό μέτρο και στοχεύει στην διευκόλυνση της απομάκρυνσης του αλλοδαπού από την επικράτεια. Σκοπός της κράτησης δεν είναι η τιμωρία του αλλοδαπού για την παράνομη είσοδο του στην χώρα αλλά η προετοιμασία για την απέλαση του (Παπαγεωργίου, 2015).

3.1.1. Η αρχή της διοικητικής κράτησης στην Ευρώπη

Η διοικητική κράτηση αφορά τους αλλοδαπούς που εισέρχονται σε μια χώρα με παράνομο τρόπο και χωρίς να διαθέτουν τα απαραίτητα νομιμοποιητικά έγγραφα. Διάφορα ζητήματα δημιουργήθηκαν όμως γύρω από αυτή την μορφή ποινής όπως για παράδειγμα αν η διοικητική κράτηση αποτελεί ένα προσωρινό μέτρο με σκοπό την διευκόλυνση της διοικητικής πράξης, κάτω από ποιες συνθήκες γίνεται η κράτηση και πόσο πρέπει να είναι το διάστημα κράτησης πριν την απέλαση. Για μια σειρά θεμάτων λοιπόν πήραν θέση αρκετά εθνικά δικαστήρια και διεθνή δικαιοδοτικά όργανα. Σημαντική ήταν η θέση που πήρε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το οποίο ασχολήθηκε με το ζήτημα της νομιμότητας αυτού του μέτρου σχετικά με την στέρηση της ελευθερίας, την διάρκεια αλλά και τις συνθήκες της κράτησης. Πιο συγκεκριμένα εξέφραζε συνεχώς ερωτήματα ως προς την αναγκαιότητα της εφαρμογής ή όχι, την αναλογικότητα αλλά και τις συνθήκες της κράτησης όπως αυτά ορίζονται στο άρθρο 5 παρ.1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Παπαγεωργίου, 2015).

3.1.2. Η αρχή της διοικητικής κράτησης στην Ελλάδα

Η διοικητική κράτηση των αλλοδαπών στην Ελλάδα ξεκίνησε να εφαρμόζεται με τον Ν. 1975/1991. Στην παρ. 6 του άρθρου 27 του παραπάνω νόμου προβλεπόταν

η διοικητική κράτηση και απέλαση των αλλοδαπών μετά από απόφαση του Υπουργού Δημόσιας Τάξης και όταν υφίστανται λόγοι δημοσίου συμφέροντος και δημόσιας ασφάλειας (Παπαγεωργίου, 2015).

Οι μετανάστες που εισέρχονται στην χώρα παράνομα και χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα αυξάνονται συνεχώς με αποτέλεσμα την αύξηση του αριθμού των συλλήψεων. Την τελευταία περίοδο η σύλληψη και η κράτηση των αλλοδαπών θεωρείται ως το κύριο μέσο της μεταναστευτικής πολιτικής του ελληνικού κράτους. Η συγκεκριμένη όμως πολιτική που χρησιμοποιείται, αποφέρει σημαντικές επιπτώσεις τόσο για τους ίδιους τους αλλοδαπούς όσο και για την Ελλάδα. Από την στιγμή λοιπόν που οι αλλοδαποί κρατούμενοι αυξάνονται, προκαλούνται προβλήματα για τους ίδιους καθώς οι συνθήκες κράτησης είναι προβληματικές και ο αριθμός θέσεων στα κέντρα αρκετά περιορισμένος. (Παπαγεωργίου, 2015)

Εξαιτίας, λοιπόν, των άθλιων και απάνθρωπων συνθηκών, παρουσιάζονται αρκετές διαμαρτυρίες από τους κρατούμενους αλλά και από οργανώσεις και διεθνείς οργανισμούς. Αυτοί οι λόγοι πολλές φορές καθιστούν την Ελλάδα αντιμέτωπη με τα διεθνή δικαστήρια (Παπαγεωργίου, 2015). Συγκεκριμένα το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) έχει λάβει αρκετές καταδικαστικές αποφάσεις εις βάρος της Ελλάδας. Η ΕΔΔΑ από το 2009 έχει δημοσιεύσει πάνω από είκοσι αποφάσεις καταδικαστικού περιεχομένου, μέσα στις οποίες τονίζει συνεχώς τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης των αλλοδαπών μέσα στα κέντρα αλλά και την απάνθρωπη και άσχημη μεταχείριση των ατόμων. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων, που ανήκει στο Συμβούλιο της Ευρώπης, με έκθεση της μετά από επίσκεψη της Αντιπροσωπείας της στην Ελλάδα ορίζει με σαφή τρόπο πως παρουσιάζονται σοβαρές ανεπάρκειες ως προς τις συνθήκες κράτησης στην χώρα. Τέλος, από την νομολογία της ΕΔΔΑ προκύπτει πως ανεξάρτητα από τα οικονομικά και διαχειριστικά προβλήματα που αντιμετωπίζει μια χώρα, είναι υποχρεωμένη να προστατεύει και να διασφαλίζει τον σεβασμό της αξιοπρέπειας κάθε κρατούμενου (Κωνσταντίνου, 2015).

Η διοικητική κράτηση όπως έχει αναφερθεί αποτελεί ένα μέτρο το οποίο στερεί την ελευθερία από κάποια άτομα χωρίς όμως την διαμεσολάβηση της δικαστικής εξουσίας αλλά με την απόφαση μόνο της Διοικήσεως. Το Συμβούλιο της Επικρατείας ωστόσο, αναφέρει πως η στέρηση της ελευθερίας ενός ατόμου δεν

μπορεί να είναι αποτέλεσμα διοικητικής ενέργειας αλλά πρέπει να αποφασίζεται από το Δικαστήριο (Κωνσταντίνου, 2015).

Όσον αφορά τώρα την περίπτωση των προσφύγων, το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες έχει ασχοληθεί για το θέμα της διοικητικής κράτησης. Έχει πραγματοποιήσει πολλές παρεμβάσεις στις αστυνομικές αρχές και στα διοικητικά δικαστήρια, κάνοντας μεγάλη προσπάθεια για να προστατεύσει το δικαίωμα στο άσυλο και στην διεθνή προστασία. Επίσης πραγματοποιεί διάφορες ημερίδες σχετικά με αυτό το θέμα και ενημερώνει συνεχώς τις αρχές (Παπαγεωργίου, 2015).

Σχετικά με την προστασία των κρατουμένων αιτούντων ασύλου ιδρύθηκε μια νέα υπηρεσία. Αυτή η υπηρεσία ονομάστηκε Νέα Υπηρεσία Ασύλου και ξεκίνησε να λειτουργεί τον Ιούνιο του 2013. Συγκεκριμένα, διασφαλίζει ένα μέρος των εγγυήσεων για τους αλλοδαπούς κρατούμενους που καταθέτουν αίτημα ασύλου. Λόγω όμως, της περιορισμένης γεωγραφικής ανάπτυξης της υπηρεσίας και των λίγων κλιμακίων που η ίδια διαθέτει, καθυστερεί η συγκέντρωση και η καταγραφή των αιτημάτων ασύλου των αλλοδαπών κρατουμένων (Κωνσταντίνου, 2015).

3.2. ΑΠΕΛΑΣΗ

3.2.1. Η έννοια της απέλασης

Απέλαση ορίζεται η ενέργεια του κράτους που καλεί ή υποχρεώνει έναν ή περισσότερους αλλοδαπούς που εκείνη την δεδομένη στιγμή βρίσκονται στο έδαφος του, να απομακρυνθούν όσο το δυνατόν πιο γρήγορα (Πουλαράκης, 2014). Σύμφωνα με τον Ρούκουνα (1995) θεωρείται η πράξη που εφαρμόζει η διοίκηση διατάζοντας την αναχώρηση του αλλοδαπού που βρίσκεται στο κράτος νόμιμα ή παράνομα για λόγους δημόσιας τάξεως, ασφαλείας ή/ και δημοσίων ηθών. Νοείται επίσης και ως εξαναγκαστική απομάκρυνση οποιουδήποτε προσώπου από τα όρια της ελληνικής επικράτειας και παρουσιάζεται στο ελληνικό δίκαιο με δύο μορφές ως διοικητικό μέτρο και ως μέτρο ασφαλείας (Κωνσταντακόπουλος, 2010).

3.2.2. Η διαδικασία της απέλασης και η διάκρισή της

Η διαδικασία της απέλασης, στα πλαίσια του ισχύοντος ελληνικού δικαίου, διακρίνεται σε διοικητική και δικαστική απέλαση. Η διοικητική συνιστά μια ατομική διοικητική ενέργεια που έχει ως στόχο την απομάκρυνση ορισμένων ανεπιθύμητων αλλοδαπών από την εθνική επικράτεια και μπορεί να εφαρμοστεί για λόγους δημοσίου και κοινωνικού συμφέροντος (: Άρθρο 76 του Ν. 3386/2005). Σύμφωνα με το άρθρο 74 του Ποινικού Κώδικα η δικαστική απέλαση επιβάλλεται ως μέτρο ασφαλείας από το ποινικό δικαστή κάθε κράτους. Αποτελεί ένα μέτρο ασφαλείας που προστατεύει το κοινωνικό σύνολο από τον αλλοδαπό-δράστη ενός εγκλήματος, όταν υπάρχουν βάσιμες πληροφορίες πως πρόκειται να πραγματοποιήσει νέα αδικήματα στο μέλλον (Πουλαράκης, 2014).

3.2.2.1. Διοικητική απέλαση

Όσον αφορά την διοικητική απέλαση, σύμφωνα με τον Δετσαρίδη (2011) οι λόγοι που την δικαιολογούν είναι διάφοροι. Αρχικά, σε περίπτωση που κάποιος αλλοδαπός πραγματοποιήσει οποιοδήποτε ποινικό αδίκημα οδηγείται στην απέλαση. Η συγκεκριμένη ρύθμιση, με αρκετές όμως παραλλαγές, συναντάται εδώ και εβδομήντα χρόνια. Ακόμα, εκδίδεται απόφαση απέλασης όταν ο αλλοδαπός παραβιάζει τον νόμο 3386/2005. Ο συγκεκριμένος νόμος αφορά την είσοδο, την διαμονή και την κοινωνική ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια. Διοικητική απέλαση υφίσταται σε περίπτωση που κάποιος αλλοδαπός κριθεί επικίνδυνος τόσο για την δημόσια τάξη όσο και για την ασφάλεια και την υγεία των πολιτών της χώρας.

3.2.2.2. Δικαστική απέλαση

Στην περίπτωση της δικαστικής απέλασης, ο αλλοδαπός μέχρι να εκτελεστεί η απέλαση του κρατείται σε ειδικούς χώρους των καταστημάτων κράτησης ή των αστυνομικών αρχών. Το δικαστήριο που αποφασίζει για την πράξη της απέλασης ενός αλλοδαπού δράστη, απαγορεύει στον ίδιο την επανείσοδό του στην χώρα για διάστημα είτε επ' αόριστων είτε για δέκα χρόνια (Πουλαράκης, 2014).

3.3. Συναφείς έννοιες της απέλασης

3.3.1. Έκδοση

Έκδοση ορίζεται « το μέτρο που κατατείνει στην παράδοση ενός ατόμου, το οποίο έχει κατηγορηθεί ή /και καταδικασθεί για μια ή παραπάνω αξιόποινες πράξεις, από το κράτος όπου έχει καταφύγει στο κράτος που το ζητάει δια της υποβολής σχετικού αιτήματος, προκειμένου το τελευταίο να το δικάσει ή να το υποχρεώσει να εκτίσει την ποινή που του έχει επιβληθεί» (Πουλαράκης, 2014 σελ 39). Η έκδοση δεν πραγματοποιείται στην περίπτωση που οι πράξεις θεωρούνται πολιτικές ή υποβλήθηκαν με σκοπό την τιμωρία ή την δίωξη ενός προσώπου για τα φυλετικά, εθνικά, πολιτικά ή θρησκευτικά φρονήματα. Επίσης δεν χωρεί έκδοση για στρατιωτικές παραβάσεις ή όταν πρόκειται για ημεδαπό άτομο. Η διαδικασία για την έκδοση χωρίζεται σε δύο στάδια. Πρώτο στάδιο είναι το δικαστικό όπου η δικαστική εξουσία εξετάζει τις προϋποθέσεις για την έκδοση και δεύτερο στάδιο είναι το διοικητικό, στο οποίο ο Υπουργός Δικαιοσύνης θα αποφασίσει αν θα εγκρίνει ή όχι την έκδοση του προσώπου (Πουλαράκης, 2014).

3.3.2. Επαναπροώθηση

Η επαναπροώθηση προβλέπεται στο Ν. 3386/2005, αποτελεί ένα μέτρο το οποίο λαμβάνεται από τις αστυνομικές αρχές και συνίσταται αποστολή του αλλοδαπού στην χώρα προέλευσης του. Στην συγκεκριμένη περίπτωση ο αλλοδαπός έχει εισέλθει παράνομα στην χώρα και έχει εντοπιστεί από τις αρχές. Ωστόσο δεν ορίζονται τα χρονικά όρια στα οποία πρέπει να επαναπροωθηθεί ο αλλοδαπός (Πουλαράκης, 2014).

3.3.3. Επιστροφή, οικειοθελής αναχώρηση, απομάκρυνση

Σύμφωνα με το άρθρο 21 του Ν 3907/2011 προβλέπεται η έκδοση της απόφασης από την αρμόδια διοικητική αρχή για να επιστρέψει ο υπήκοος τρίτης χώρας στην χώρα προέλευσης του. Η επιστροφή σε αυτή την περίπτωση επιλέγεται σε περίπτωση που το αίτημα χορήγησης ή ανανέωσης τίτλου διαμονής δεν έγινε δεκτό και σε περίπτωση που συνέβη ανάκληση του ισχύοντος τίτλου διαμονής. Η επιστροφή πραγματοποιείται μέσα σε συγκεκριμένα χρονικά όρια που ορίζονται κάθε

φορά ανάλογα με την περίπτωση από τον νόμο. Για παράδειγμα η επιστροφή μπορεί να παραταθεί με την χορήγηση νέας προθεσμίας όταν υπάρχουν λόγοι όπως η φοίτηση των τέκνων αυτού σε ελληνικό σχολείο και η ύπαρξη άλλων οικογενειακών και κοινωνικών δεσμών. Ακόμα στην περίπτωση που διαπιστωθεί πως ένα άτομο, που έχει οριστεί να επιστρέψει στην χώρα προέλευσης του, θα προσπαθήσει να διαφύγει και αποτελεί κίνδυνο για την δημόσια και εθνική ασφάλεια τότε δίνεται χρονικό περιθώριο επιστροφής των επτά ημερών (Πουλαράκης, 2014).

Με βάση το άρθρο 36 του Ν. 3907/2011 παρατείνεται η προθεσμία της οικειοθελούς αναχώρησης. Αυτή η παράταση μπορεί να δοθεί κατόπιν σχετικής αίτησης του υπηκόου τρίτης χώρας και πρέπει να υποβληθεί από τον ίδιο πριν την λήξη μιας ορισμένης προθεσμίας. Η προθεσμία δίνεται στην περίπτωση που ο αλλοδαπός θέλει να διευθετήσει ορισμένες υποχρεώσεις που εκκρεμούν και απορρέουν από τις διαδικασίες, ενόψει της αναχώρησης (Πουλαράκης, 2014).

Εάν δεν έχει δοθεί χρονικό περιθώριο οικειοθελούς αναχώρησης στον αλλοδαπό ή αν δεν έχει πραγματοποιήσει την οικειοθελή αναχώρηση μέσα στην συγκεκριμένη προθεσμία που του δόθηκε, τότε ακολουθεί το στάδιο της απομάκρυνσης. Το άρθρο 23 του Ν 3907/2011 δηλώνει πως οι αστυνομικές αρχές είναι αυτές που λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για να εκτελεσθεί η επιστροφή του αλλοδαπού στην χώρα του (Πουλαράκης, 2014).

3.4. Η απέλαση ειδικών κατηγοριών αλλοδαπών ατόμων

3.4.1. Απέλαση ανηλίκων

Με βάση τον Ν. 2910/2001, το καθεστώς παραμονής ανήλικων αλλοδαπών στην Ελλάδα ρυθμιζόταν με βάση το καθεστώς παραμονής των γονέων τους. Στην περίπτωση που κάποιος ανήλικος εντοπιζόταν ασυνόδευτος στην Ελλάδα η μόνη επιλογή για αυτόν ήταν η απέλαση. Με την ψήφιση ενός νέου νόμου, του 3386/2005 παρέχεται προστασία από την απέλαση στους ασυνόδευτους ανήλικους οι οποίοι έχουν πέσει θύματα εμπορίας ή /και παράνομης διακίνησης ανθρώπων. Για τις υπόλοιπες ομάδες ασυνόδευτων ανηλίκων υπάρχουν κάποιες επιμέρους διατάξεις του νόμου αλλά γενικά σε ότι αφορά την διοικητική απέλαση και την κράτηση τους αντιμετωπίζονται όπως και οι ενήλικοι. Σχηματίζεται ποινική δικογραφία εναντίον

τους, γίνεται ενημέρωση του εισαγγελέα ανηλίκων και τα στοιχεία που αναγράφονται στα ταξιδιωτικά έγγραφα τους ή με βάση την δήλωσή τους καταγράφονται στο αρχείο της Υποδιεύθυνσης Προστασίας Ανηλίκων. Από εκεί και έπειτα παραπέμπονται σε δίκη και ο εισαγγελέας θα αποφασίσει για την άσκηση ή μη της ποινικής τους δίωξης (Πουλαράκης, 2014).

3.4.2. Απέλαση προσφύγων και αιτούντων ασύλου

Με βάση την Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων, που κυρώθηκε από την Ελλάδα με το ΝΔ 3989/1968 απαγορεύεται η απέλαση αλλά και η επαναπροώθηση των προσφύγων σε χώρες όπου κυριαρχεί κίνδυνος απειλής της ζωής τους ή της ελευθερίας τους. Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία σχετικά με τους πρόσφυγες, οι αρμόδιες αρχές μπορούν να αρνηθούν την χορήγηση ή να ανακαλέσουν το καθεστώς του πρόσφυγα και του αιτούντα ασύλου και να προβούν στην διαδικασία απέλασης αυτού για λόγους δημόσιας τάξης ή εθνικής ασφάλειας. Στην περίπτωση πάλι που κάποιος αλλοδαπός χαρακτηριστεί ως πρόσφυγας ή καταθέσει αίτηση για άσυλο και έχει διαπράξει αδικήματα και βρίσκεται υπό προϋποθέσεις μπορεί να απελαθεί (Πουλαράκης, 2014).

3.4.3. Απέλαση υπηκόων κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σύμφωνα με την Συνθήκη για την Ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ορίζεται πως ο υπήκοος ενός κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορεί να εισέλθει και να διαμείνει για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα σε κάποιο άλλο κράτος μέλος. Παρόλα αυτά όμως σε περίπτωση που κάποιος υπήκοος κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης χαρακτηριστεί επικίνδυνος για την δημόσια τάξη, ασφάλεια και υγεία τότε μπορεί να απελαθεί (Πουλαράκης, 2014).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4.ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Όπως όλοι οι πολίτες έτσι και οι μετανάστες ή οι πρόσφυγες έχουν δικαιώματα, τα οποία διακρίνονται σε: α) θεμελιώδη ατομικά όπως η προστασία της ζωής και της ελευθερίας και η προστασία εναντίον της απάνθρωπης και της εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, β) κοινωνικά, οικονομικά και εργασιακά, γ) πολιτικά και δ) πολιτισμικά όπως για παράδειγμα το δικαίωμα της ελεύθερης σκέψης και θρησκείας. Από την στιγμή που έχουν δικαιώματα έχουν και υποχρεώσεις ως προς την τήρηση του Συντάγματος και των Νόμων της χώρας υποδοχής (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

4.1. Ατομικά Δικαιώματα

Τα ατομικά δικαιώματα είναι τα δικαιώματα τα οποία δεν μπορούν να αφαιρεθούν ούτε υπό εξαιρετικές περιπτώσεις. Αυτά είναι το δικαίωμα στη ζωή, στην μη επιβολή σε βασανιστήρια, στην προσωπική ασφάλεια, στην ελευθερία και στην απαγόρευση των διακρίσεων. Επιπλέον, στα βασικά δικαιώματα του ατόμου περιλαμβάνονται και το δικαίωμα εγκατάλειψης του εδάφους της πατρίδας του, το δικαίωμα επιστροφής σε αυτό, το δικαίωμα της οικογενειακής επανένωσης και ενότητας γενικά (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

4.1.1. Το δικαίωμα της ελεύθερης μετακίνησης των ατόμων

Κάθε άτομο, λοιπόν, διαθέτει το δικαίωμα ελεύθερης μετακίνησης όπου μπορεί να εγκαταλείπει οποιαδήποτε χώρα αλλά και να επιστρέφει σε αυτή όποτε το ίδιο επιθυμεί. Έτσι, όλοι οι άνθρωποι είναι ελεύθεροι να επιλέξουν την χώρα που θα κατοικήσουν, που θα ζήσουν και που θα εργασθούν. Το δικαίωμα της ελεύθερης μετακίνησης, όμως δεν συνδέεται με το δικαίωμα εισόδου του σε μια άλλη χώρα, καθώς το κάθε κράτος δεν έχει την υποχρέωση να δέχεται όσους επιθυμούν να μείνουν σε αυτό (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Πιο συγκεκριμένα, οι πολίτες τρίτων χωρών που έχουν εισέλθει και διαμένουν νόμιμα στη Ελλάδα, είναι ελεύθεροι να κινούνται και να εγκαθίστανται στο σύνολο της επικράτειας. Ωστόσο, έπειτα από πρόταση των Υπουργών Εσωτερικών, Εξωτερικών, Εθνικής Άμυνας και Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη αποφασίσθηκε με προεδρικό διάταγμα η απαγόρευση της διαμονής ή της εγκατάστασης αυτών σε ορισμένες περιοχές της Ελλάδας. Η απαγόρευση αυτή υφίσταται για λόγους δημοσίου συμφέροντος και μόνο (Δετσαρίδης, 2015).

Σύμφωνα με τον Λιανό, παρουσιάζονται δύο αντίθετες απόψεις γύρω από το θέμα της ελεύθερης μετακίνησης και εγκατάστασης των ατόμων. Η πρώτη άποψη αναφέρει πως η γη και ο πλούτος αυτής ανήκουν σε όλους τους ανθρώπους και δεν είναι ηθικό να μένουν σε μια περιοχή μόνο όσοι έτυχε να γεννηθούν ή να ζουν σε αυτή. Μπορεί να υπάρχουν εθνικά σύνορα σε κάθε χώρα με σκοπό να ελέγχουν την εμπορική κίνηση αλλά όχι για να περιορίζουν την μετακίνηση κάθε ανθρώπου. Με βάση αυτή την άποψη δεν υφίσταται ηθικό στήριγμα απαγόρευσης εισόδου μεταναστών σε οποιαδήποτε χώρα. Η δεύτερη άποψη υποστηρίζει πως η ελεύθερη μετακίνηση των εργαζομένων, δεν είναι μόνο ηθική αλλά και οικονομική. Κάθε χώρα έχει το δικαίωμα επιλογής μεταναστών και πιο συγκεκριμένα αν, πόσους και ποιους μετανάστες θα δεχτεί. Κάθε κράτος λοιπόν, αποτελείται από μια ομάδα ατόμων που έχει την δική της ιστορία, τον δικό της πολιτισμό και τρόπο ζωής. Έχει όμως την ηθική υποχρέωση και το δικαίωμα να εμποδίζει οποιονδήποτε προσπαθεί να εισέλθει στην χώρα με παράνομο τρόπο και να επηρεάσει την ζωή των κατοίκων της. Επομένως, είναι στην βούληση του κάθε κράτους και της κοινωνίας του αν θα δέχεται τους μετανάστες (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

4.1.2. Το δικαίωμα της οικογενειακής επανένωσης

Ένα από τα βασικά δικαιώματα του ανθρώπου είναι το δικαίωμα δημιουργίας οικογένειας και συντήρησης αυτής. Σε κείμενα του ΟΗΕ αναφέρεται πως τα κράτη υποχρεούνται να υιοθετούν τα απαραίτητα και κατάλληλα μέτρα για την επανένωση των μεταναστών με πρόσωπα που έχουν κάποια συγγενική σχέση, με τους συζύγους τους, τα ανήλικα και εξαρτώμενα παιδιά τους (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

4.2. Κοινωνικά Δικαιώματα

Τα κοινωνικά δικαιώματα αναγνωρίζονται αποκλειστικά σε κάθε άτομο και κατοχυρώνονται από το σύνταγμα. Τα δικαιώματα αυτής της κατηγορίας αφορούν την εργασία, την κοινωνική ασφάλιση, την προστασία της υγείας, την περίθαλψη, την κατοικία και την εκπαίδευση παρέχονται στους νόμιμους μετανάστες και στους αναγνωρισμένους πρόσφυγες (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007). Ωστόσο, στην συνέχεια θα αναλυθούν μερικά από αυτά.

Στο μεγαλύτερο μέρος των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ισχύει ο κανόνας, σύμφωνα με τον οποίο οι μετανάστες και οι πρόσφυγες μετά από μόνιμη διαμονή πέντε ετών αποκτούν όλα σχεδόν τα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

4.2.1. Το δικαίωμα στην εργασία

Με βάση την Ελληνική Νομοθεσία επιτρέπεται η είσοδος αλλοδαπού για απασχόληση σε σχέση εξαρτημένης εργασίας σε συγκεκριμένο εργοδότη και για συγκεκριμένο είδος απασχόλησης αν και μόνο του χορηγηθεί άδεια εργασίας. Οι αλλοδαποί που διαμένουν και εργάζονται νόμιμα στην Ελλάδα έχουν τα ίδια εργασιακά δικαιώματα με τους Έλληνες εργαζόμενους. Τα εργασιακά και οι υποχρεώσεις των μεταναστών που εργάζονται αφορούν την μερική απασχόληση, την αμοιβή εργασίας, το ωράριο, τις προσαυξήσεις για υπερωρίες, τη νυχτερινή εργασία, το δώρο εορτών κ.λπ. Οι εργοδότες έχουν και αυτοί ορισμένες υποχρεώσεις απέναντι στους εργαζόμενους όπως να ρυθμίζουν τα θέματα εργασίας, να προστατεύουν την ζωή και την υγεία τους, να διατηρούν σε καλή κατάσταση τις εγκαταστάσεις, να φροντίζουν για την ασφάλιση των εργαζομένων και να σέβονται την προσωπικότητα αυτών (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Στην Ελληνική αγορά, οι εργοδότες προτιμούν να απασχολούν στην εργασία τους μη νόμιμους μετανάστες, επειδή αυτοί ζητούν χαμηλότερο αντίτιμο από ότι ζητούν οι νόμιμοι. Και οι δύο κατηγορίες μεταναστών χαρακτηρίζονται από ευαισθησία και συνήθως είναι πρόθυμοι να κάνουν παραχωρήσεις ως προς τις αμοιβές και τα εργασιακά τους δικαιώματα (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

4.2.2. Το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση

Σύμφωνα με την νομοθεσία του Ελληνικού Συντάγματος, όλοι οι αλλοδαποί που διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα ασφαρίζονται στους οικείους ασφαλιστικούς φορείς και απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα με τους Έλληνες ασφαλισμένους ανεξάρτητα με την εθνικότητα τους. Οι μετανάστες σε περίπτωση που δεν διαθέτουν άδεια εργασίας μπορούν και αυτοί να έχουν πρόσβαση σε ασφαλιστικούς οργανισμούς (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007' Δετσαρίδης, 2015).

4.2.3. Το δικαίωμα παροχής υπηρεσιών υγείας προς τους μετανάστες

Ανεξάρτητα με το καθεστώς, την φυλή, το χρώμα και την θρησκεία όλοι οι μετανάστες έχουν ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία πρέπει να σέβονται από όλα τα κράτη και τους πολίτες τους. Για να παρέχονται τα δικαιώματα στους μετανάστες, οι ίδιοι πρέπει να έχουν εισέλθει στην χώρα υποδοχής νόμιμα και να κατέχουν τα απαραίτητα έγγραφα όπως για παράδειγμα το διαβατήριο ή κάποιο άλλο νόμιμο έγγραφο το οποίο να έχει αναγνωριστεί από τις διεθνείς συμβάσεις (Καλαμπούκα, 2015).

Ωστόσο γίνεται διάκριση της προστασίας της υγείας σε μετανάστες που βρίσκονται νόμιμα στην χώρα και σε μετανάστες που βρίσκονται παράνομα. Οι μετανάστες που έχουν εισέλθει και βρίσκονται στην Ελλάδα με νόμιμο τρόπο και με τα νόμιμα ταξιδιωτικά έγγραφα, εργάζονται και ασφαρίζονται έχουν ισότιμη με τους Έλληνες πολίτες πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας. Οι μετανάστες που έχουν εισέλθει παράνομα και χωρίς τα απαραίτητα νόμιμα έγγραφα τους δέχονται προστασία υγείας αλλά με αρκετούς περιορισμούς (Παπαρηγοπούλου-Πεχλιβανίδη, 2013).

Ένα από τα βασικότερα δικαιώματα των μεταναστών είναι η πρόσβαση στις υγειονομικές υπηρεσίες της χώρας μας (Παπαρηγοπούλου-Πεχλιβανίδη, 2013). Οι μετανάστες λοιπόν, που έχουν πέσει θύματα βασανιστηρίων ή οποιασδήποτε άλλης σκληρής μεταχείρισης δικαιούνται σωματική και ψυχολογική ανάρρωση καθώς και κοινωνική επανένταξη στην κοινωνία (Καλαμπούκα, 2015).

Οι μετανάστες που είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων ή παράνομης διακίνησης μεταναστών και εντοπίζονται στην χώρα μας, έχουν το δικαίωμα

ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Σύμφωνα με τις ρυθμίσεις των άρθρων 2, 3 και 4 οι μετανάστες που ανήκουν σε αυτήν την κατηγορία μπορούν να έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες ψυχολογικής υποστήριξης που παρέχονται από το Εθνικό Σύστημα Υγείας, από τις μονάδες προστασίας και αρωγής, από τις υπηρεσίες πρώτης υποδοχής αλλά και από τους φορείς που συνεργάζονται οι παραπάνω (Καλαμπούκα, 2015).

Σε αυτούς που ασκείται το δικαίωμα παροχής ασύλου, το οποίο έχει παραχωρηθεί κατόπιν εξέτασης ειδικής αίτησης, δίνεται το δικαίωμα της δωρεάν ιατροφαρμακευτικής και νοσοκομειακής περίθαλψης με την προϋπόθεση της μη ύπαρξης ασφάλισης και οικονομικής αδυναμίας (Καλαμπούκα, 2015).

Σύμφωνα με το Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων (ΚΕΕΛΠΝΟ) και τον Διεθνή Υγειονομικό Κανονισμό, λοιμώδη νοσήματα ορίζονται τα επικίνδυνα νοσήματα για την δημόσια υγεία. Για αυτές τις ασθένειες καθιερώνεται έλεγχος όλων των μεταναστών ακόμα και αυτών που δεν διαθέτουν νομιμοποιητικά έγγραφα. Πιο συγκεκριμένα οι μετανάστες που εισέρχονται στην χώρα μας υποχρεούνται να δεχθούν υγειονομική εξέταση, νοσηλεία και θεραπευτική αγωγή όταν εντοπίζεται κάποιο λοιμώδη νόσημα. Επιπρόσθετα, έχουν οργανωθεί και εκπονούνται προγράμματα που αφορούν τις ομάδες μεταναστών που δεν διαθέτουν νομιμοποιητικά έγγραφα με χρήση κριτηρίων αυξημένου κινδύνου για τη μετάδοση λοιμωδών ασθενειών επικίνδυνων για την δημόσια υγεία ύστερα από πρόταση του ΚΕΕΛΠΝΟ (Καλαμπούκα, 2015).

Όσον αφορά τώρα τους οικονομικούς μετανάστες που έχουν προσβληθεί από την λοίμωξη HIV ή άλλα λοιμώδη νοσήματα και χρειάζονται θεραπευτική αγωγή δέχονται δωρεάν ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη. Αυτό ισχύει στην περίπτωση που η χώρα προέλευσης ή και επιστροφής τους δεν μπορεί να τους χορηγήσει αποτελεσματική θεραπευτική αγωγή. Για όσο διάστημα διαρκέσει η θεραπευτική αγωγή οι οικονομικοί μετανάστες δικαιούνται άδεια παραμονής και εργασίας προσωρινής διάρκειας (Καλαμπούκα, 2015).

Δίνεται επιπλέον, στους μετανάστες το δικαίωμα πρόσβασης στις πρωτοβάθμιες υπηρεσίες υγείας όπως για παράδειγμα στα δημοτικά πολύ-ιατρεία, στα αγροτικά ιατρεία, στα πολύ-ιατρεία που λειτουργούν ως μη κυβερνητικές οργανώσεις, στα περιφερειακά κέντρα υγείας, στα εξωτερικά ιατρεία και στα τμήματα επειγόντων περιστατικών των νοσοκομείων. Για τη δευτεροβάθμια

περίθαλψη και τη φαρμακευτική κάλυψη το κόστος καλύπτεται από τα ασφαλιστικά ταμεία (Καλαμπούκα, 2015).

Στους ανασφάλιστους μετανάστες σύμφωνα με το άρθρο 51 παρ. 1 του Ν 2910/2001 παρέχεται το δικαίωμα περίθαλψης από νοσοκομεία και κλινικές σε περίπτωση επειγόντων περιστατικών αλλά και σε περιπτώσεις που η περίθαλψη αφορά ανήλικα παιδιά. Ακόμα, με το Ν 2646/1998 «κάθε άτομο που διαμένει μόνιμα στην χώρα και βρίσκεται σε κατάσταση ανάγκης δικαιούται κοινωνικής φροντίδας από τους φορείς του Εθνικού Συστήματος,...». Μέσω των άρθρων 2 και 18 του ίδιου νόμου καθιερώθηκε η εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων για την κοινωνική ένταξη των προσφύγων. Επίσης καθορίστηκαν οι προϋποθέσεις και η διαδικασία υγειονομικής περίθαλψης (Καλαμπούκα, 2015).

Οι παράνομοι μετανάστες λόγω της έλλειψης νομιμοποιητικών εγγράφων, συνήθως, αποκλείονται από κάθε είδους υπηρεσίες και παροχές. Σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης, σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία, οι παραπάνω έχουν το δικαίωμα παροχής άμεσης ιατρικής βοήθειας με ειδικές νομοθετικές ρυθμίσεις (Καλαμπούκα, 2015). Πιο συγκεκριμένα πρόσβαση και νοσηλεία σε υπηρεσίες υγείας έχουν οι παράνομοι μετανάστες που ανήκουν στην κατηγορία των ανηλίκων, των εγκύων, των πασχόντων από λοιμώδη νοσήματα και των εκτάκτων περιστατικών (Παπαρηγοπούλου-Πεχλιβανίδη, 2013).

Η ελληνική νομοθεσία, στο σύνολο των ρυθμίσεων της, προσπαθεί να μεριμνήσει για τα θέματα δημόσιας υγείας θέτοντας όρους κατά την διαδικασία χορήγησης άδειας παραμονής στους μετανάστες. Με ρητή διάταξη του ελληνικού συντάγματος προβλέπεται ότι η άδεια δεν μπορεί να χορηγηθεί σε μετανάστες που πάσχουν από ασθένεια που αποτελεί κίνδυνο στην δημόσια υγεία. Οι ασθένειες που δικαιολογούν την μη παροχή άδειας εισόδου και διαμονής είναι αυτές που προβλέπονται από την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, καθώς και άλλες λοιμώδης, μεταδοτικές ή παρασιτικές ασθένειες που επιβάλλουν την λήψη μέτρων για την προστασία της δημόσιας υγείας (Καλαμπούκα, 2015).

Με τον κανόνα του άρθρου 26 του νέου νόμου 4251/2014 οι δημόσιες υπηρεσίες, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, οι οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης και οι οργανισμοί κοινής ωφέλειας καλούνται να μην παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε υπηκόους τρίτων χωρών που δεν

διαθέτουν κανένα νομιμοποιητικό έγγραφο. Με τον παραπάνω νόμο όμως εξαιρούνται της άρνησης παροχής υπηρεσιών για τα νοσοκομεία, θεραπευτήρια και κλινικές τα ανήλικα παιδιά και οι υπήκοοι τρίτων χωρών που πρέπει να εισαχθούν εκτάκτως για νοσηλεία ή τοκετό. Με αυτή, λοιπόν, την νέα ρύθμιση εισήχθη ως ειδική περίπτωση ο τοκετός καθώς χρήζει άμεση ιατρική φροντίδα (Καλαμπούκα, 2015).

Επιπρόσθετα, με την ρύθμιση του άρθ. 16 του Ν. 3418/2005 «Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας» ο ιατρός πρέπει να απέχει από οποιαδήποτε πράξη η οποία μπορεί να προκαλέσει κοινωνικό αποκλεισμό και κοινωνικό στίγμα. Επίσης αρμοδιότητα του είναι να μεριμνά για τον σεβασμό της αξιοπρέπειας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και να παρέχει την καλύτερη δυνατή επιστημονική αντιμετώπιση τους. Τέλος, ο ιατρός οφείλει να λαμβάνει υπόψη την πολιτισμική διάσταση της υγείας των μεταναστών και των προσφύγων (Καλαμπούκα, 2015).

Στους μετανάστες παρέχεται λοιπόν το δικαίωμα της πρόσβασης στο Σύστημα Υγείας το οποίο καθίσταται βασικό στοιχείο της ένταξης τους στην ελληνική κοινωνία. Μέσω της πρόσβασης στις υπηρεσίες περίθαλψης διασφαλίζεται η δημόσια υγεία και τα ανθρώπινα δικαιώματα στην αξιοπρέπεια και στην ζωή. Σύμφωνα με τον νόμο 2910/2001 παρέχονται στους ξένους πολίτες επισήμως ίσα δικαιώματα εθνικής ασφάλισης και κοινωνικής προστασίας με αυτά των Ελλήνων πολιτών. Παλαιότερα ο φορέας ασφάλισης των μεταναστών με «έγγραφο» ήταν ο Ι.Κ.Α., σήμερα όμως είναι ο Ε.Ο.Π.Υ.Υ./Π.Ε.Δ.Υ. Μέσω της ασφάλισης ο μετανάστης έχει δικαίωμα πρόσβασης στην ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη, έχει την δυνατότητα λήψης επιδόματος ασθενείας, ατυχήματος, μητρότητας, σύνταξης και άλλων παροχών (Καλαμπούκα, 2015).

Επιπλέον οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο δέχονται ίσα με τους Έλληνες δικαιώματα πρόσβασης στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Μέχρι όμως να αναγνωρισθούν αιτούντες ασύλου, εξομοιώνονται με τους μετανάστες «χωρίς τα απαραίτητα έγγραφα» σε ότι αφορά την πρόσβαση τους στο σύστημα υγείας. Δέχονται ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, η οποία παρέχει σε αυτά τα άτομα δωρεάν νοσηλεία σε δημόσια νοσοκομεία και δωρεάν παροχή φαρμάκων από τα δημόσια φαρμακεία. Προκειμένου όμως να λάβουν δωρεάν την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη οι αιτούντες άσυλο θα πρέπει να έχουν στην κατοχή τους το ειδικό δελτίο

αιτούντος ασύλου και οι πρόσφυγες το δελτίο ταυτότητας πολιτικού πρόσφυγα (Καλαμπούκα, 2015).

Όπως αποδείχθηκε από τα παραπάνω, η ελληνική πολιτεία έχει λάβει αρκετά μέτρα για την ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη σε μετανάστες αρκεί οι τελευταίοι να διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα. Μέσω αυτών των μέτρων προστατεύεται το δικαίωμα του ανθρώπου για την υγεία και την ζωή του και σε κάθε περίπτωση παρέχεται περίθαλψη, ακόμη και αν κάποιος διαμένει παράνομα στην χώρα και η κατάσταση του χρειάζεται νοσηλεία ή αφορά ανήλικα παιδιά (Καλαμπούκα, 2015).

4.2.4. Το δικαίωμα στην εκπαίδευση και στην κατοικία

Η κοινωνία μέσω της εκπαίδευσης προσπαθεί να διαμορφώσει τους πολίτες της σε ολοκληρωμένους ανθρώπους με σωστή σκέψη και να τους εξασφαλίσει τα εφόδια τα οποία τους είναι απαραίτητα για την επαγγελματική ένταξή τους στο κοινωνικό περιβάλλον. Στην Ελλάδα όλοι έχουν δικαίωμα στην εκπαίδευση καθώς το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται για όλους ανεξάρτητα την ιθαγένεια και τις θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις του ατόμου. Πιο συγκεκριμένα πρόσβαση στην εκπαίδευση έχουν και οι νόμιμοι αλλά και οι παράνομοι μετανάστες, διότι αυτή συμβάλλει στην ομαλή ένταξη τους στην κοινωνία (Παπαδημητροπούλου, 2013).

Όσον αφορά τώρα το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, οφείλει να προσπαθεί συνεχώς για την ομαλή συνύπαρξη των ημεδαπών και των μεταναστών. Σχετικά με τους εκπαιδευτικούς, οι ίδιοι θα πρέπει να καλλιεργούν κλίμα ομόνοιας και φιλικής συνύπαρξης ανάμεσα στα παιδιά. Έτσι, με την βοήθεια των εκπαιδευτικών αλλά και των γονέων, οι μετανάστες μαθητές θα αισθανθούν άνετα στο ελληνικό σχολείο, μέσα από το οποίο θα μάθουν την ελληνική κουλτούρα και ιστορία. Τέλος, το εκπαιδευτικό περιβάλλον θα πρέπει να μεριμνά για τυχόν περιστατικά βίας και ρατσιστικής συμπεριφοράς που αναπτύσσονται μεταξύ των μαθητών (Παπαδημητροπούλου, 2013).

Το Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων πρέπει να εντάξει στα ελληνικά σχολεία επιπλέον μαθήματα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας

και ταυτόχρονα να διασφαλίσει το επίπεδο εκπαίδευσης όλων των μαθητών σε υψηλά επίπεδα (Παπαδημητροπούλου,2013).

Σχετικά με την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση των μεταναστών μαθητών, σύμφωνα με το άρθρο 72 παρ.1 Ν 3386/2005, ισχύει πως οι ανήλικοι υπήκοοι τρίτων χωρών που ζουν στην Ελλάδα υπάγονται στην υποχρεωτική σχολική εκπαίδευση, όπως και οι Έλληνες μαθητές. Πιο συγκεκριμένα, για τους αλλοδαπούς μετανάστες προβλέπεται υποχρεωτική φοίτηση εννέα χρόνων σε ελληνικό σχολείο και ελεύθερη πρόσβαση και συμμετοχή σε σχολικές δραστηριότητες. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, πρόσβαση στην εκπαίδευση και συμμετοχή στα δημόσια σχολεία έχουν με ελλιπή δικαιολογητικά και τα παιδιά των παράνομων μεταναστών (Παπαδημητροπούλου, 2013).

Οι αλλοδαποί μαθητές, οι οποίοι έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης κάποιας βαθμίδας, μπορούν να εγγραφούν στην ανάλογη σχολική βαθμίδα του ελληνικού σχολείου. Επειδή, έχει γίνει αρκετές φορές αναφορά στην δυνατότητα επιλογής των μεταναστών μαθητών ως σημαιοφόρων, το Υπουργείο όρισε πως σε αυτή την θέση μπορούν να συμμετέχουν και αλλοδαποί μαθητές αρκεί να έχουν φοιτήσει στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα τουλάχιστον δύο έτη (Παπαδημητροπούλου, 2013)

Το ελληνικό κράτος έχει μεριμνήσει και για την εκπαίδευση των αλλοδαπών κρατουμένων. Προβλέπεται πως πρέπει να λαμβάνονται ειδικά μέτρα για την εκπαίδευση αυτής της ομάδας, εφόσον αυτό είναι δυνατόν στο σωφρονιστικό κατάστημα όπου κρατούνται. (Παπαδημητροπούλου, 2013).

Οι αλλοδαποί μαθητές που φοιτούν στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είτε προσπαθούν να προσαρμοστούν στο ισχύον σχολικό πρόγραμμα, προσπαθώντας σε ατομικό επίπεδο είτε μένουν στο περιθώριο της μάθησης. Αυτό που έχει απασχολήσει περισσότερο το ελληνικό κράτος είναι η εκμάθηση της μητρικής γλώσσας αυτών των παιδιών. Το άρθρο 72 με παρ 4 του Ν 3386/2005 δίνει δυνατότητα ρύθμισης των θεμάτων της προαιρετικής διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας και του πολιτισμού τους στα ελληνικά σχολεία (Παπαδημητροπούλου, 2013).

Έτσι λοιπόν το Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων υιοθέτησε την μορφή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Σκοπός αυτού του είδους εκπαίδευσης είναι η οργάνωση και η λειτουργία σχολικών μονάδων πρωτοβάθμιας

και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης όπου θα παρέχεται εκπαίδευση σε νέους με εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτισμικές ή μορφωτικές ιδιαιτερότητες. Στα σχολεία που ακολουθούν την διαπολιτισμική εκπαίδευση εφαρμόζονται τα προγράμματα των αντίστοιχων δημόσιων σχολείων. Τα προγράμματα αυτά όμως προσαρμόζονται στις εκπαιδευτικές, κοινωνικές μορφωτικές ή πολιτισμικές ανάγκες των μαθητών. Η ελληνική γλώσσα σε αυτά τα σχολεία διδάσκεται ως ξένη ή δεύτερη γλώσσα. Στην Ελλάδα, έως σήμερα έχουν ιδρυθεί είκοσι έξι σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, από τα οποία τα δεκατρία ανήκουν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και τα υπόλοιπα δεκατρία στην δευτεροβάθμια (Παπαδημητροπούλου, 2013).

Αυτά που γίνονται για να ενταχθούν όσο το δυνατόν πιο ομαλά οι μετανάστες είναι αρκετά αλλά οι ίδιοι αντιμετωπίζουν και κάποια προβλήματα. Αρχικά οι μετανάστες μαθητές δεν γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα με αποτέλεσμα να τους είναι δύσκολο να κατανοήσουν τα μαθήματα του σχολείου και να συνεννοηθούν με τους Έλληνες συμμαθητές τους. Οι μετανάστες μαθητές οδηγούνται στην απομόνωση και στην συναναστροφή μόνο με τους ομοεθνείς συμμαθητές τους. Ένα ακόμη πρόβλημα ένταξης είναι πως ορισμένοι μετανάστες έχουν ολοκληρώσει κάποιες τάξεις σε σχολείο της πατρίδας τους και όταν έρχονται στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν πρόβλημα προσαρμογής στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα (Παπαδημητροπούλου, 2013).

Λόγω των παραπάνω δυσκολιών που βρίσκουν στον δρόμο τους οι περισσότεροι μετανάστες μαθητές ενδέχεται να εγκαταλείψουν το σχολείο και να μην έχουν την δυνατότητα διεκδίκησης μιας θέσης στην ανώτατη ακαδημαϊκή εκπαίδευση. Πολλές φορές βιώνουν άσχημα συναισθήματα όπως αυτά του ρατσισμού και της απόρριψης, τα οποία ακολουθούν τους μετανάστες ως την ενήλικη ζωή τους (Παπαδημητροπούλου, 2013).

Βασικό θεμέλιο των δυτικών κοινωνιών, όπως και της ελληνικής, είναι το δικαίωμα των ίσων ευκαιριών για όλους. Τις ίσες ευκαιρίες για όλους μπορεί να τις εξασφαλίσει μόνο η σωστή παιδεία και το εκπαιδευτικό σύστημα ανεξάρτητα με την ιθαγένεια του κάθε ατόμου. Το ελληνικό σχολείο τελικά, στην προκειμένη περίπτωση, αποτελεί μια μεγάλη ευκαιρία για την ένταξη των μεταναστών στην κοινωνία (Παπαδημητροπούλου, 2013).

Αναφορικά με το δικαίωμα στη κατοικία προκειμένου να χορηγηθεί ή να ανανεωθεί σε κάποιον η άδεια παραμονής, ο μετανάστης έπρεπε να έχει εξασφαλίσει μια κατοικία για την διαμονή του στην χώρα. Επίσης, βασική προϋπόθεση για οικογενειακή επανένωση είναι πάλι η εξασφάλιση κατοικίας (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007) .

4.2.5. Το δικαίωμα για προσφυγή στη δικαιοσύνη

Η προσφυγή των αλλοδαπών στη δικαιοσύνη δεν εξαρτάται από την νομιμότητα που διαθέτουν στην Ελλάδα. Στην περίπτωση που κάποιος μετανάστης δεν διαθέτει άδεια παραμονής, εργασίας ή /και διαμονής, απασχολείται και δεν του καταλαμβάνεται αμοιβή από τον εργοδότη του μπορεί να απευθυνθεί στην δικαιοσύνη προκειμένου να διεκδικήσει την καταβολή της αμοιβής του. Υποστηρίζεται επίσης πως η αντιμετώπιση των αλλοδαπών από τα δικαστήρια δεν είναι και η καλύτερη καθώς τις περισσότερες φορές δεν εφαρμόζονται οι ρυθμίσεις περί ισότητας (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

4.3. Πολιτικά Δικαιώματα

Τα πολιτικά δικαιώματα αναγνωρίζονται αποκλειστικά στο άτομο-πολίτη και όχι σε κάθε άτομο που διαμένει σε ένα συγκεκριμένο κράτος (π.χ. αλλοδαποί, πρόσφυγες). Η συμμετοχή των ξένων υπηκόων στην διαδικασία λήψης αποφάσεων στον πολιτικό τομέα αποτελεί ένα σημαντικό βήμα. Παρέχονται λοιπόν, σχεδόν ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις με αυτά των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά την πολιτική ζωή. Τα περισσότερα από τα 25 κράτη μέλη της Ε.Ε. έχουν παραχωρήσει κάποια εκλογικά δικαιώματα σε μετανάστες στο τοπικό επίπεδο και ανάμεσα τους δεν βρίσκεται η Ελλάδα (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

4.4. Δικαιώματα Προσφύγων

Στους πρόσφυγες επίσης παρέχονται αρκετά δικαιώματα όπως το δικαίωμα της μη επαναπροώθησης στην χώρα καταγωγής καθώς κανείς δεν μπορεί να εξαναγκαστεί να επιστρέψει στη χώρα που η ζωή και η ελευθερία του μπορεί να

κινδυνεύει. Επιπλέον έχουν πρόσβαση και σε άλλα δικαιώματα όπως στην έκδοση ταξιδιωτικών εγγράφων, στην παροχή άμεσων μέτρων βοήθειας και προστασίας (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

5. ΛΟΓΟΙ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ/ ΑΠΩΘΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ

5.1. ΛΟΓΟΙ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ/ ΑΠΩΘΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΩΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Οι παράγοντες που προσελκύουν ή εμποδίζουν την είσοδο μεταναστών στην χώρα υποδοχής διακρίνονται σε δύο κατηγορίες, στους οικονομικούς και στους μη οικονομικούς. Οι οικονομικοί παράγοντες φαίνεται να προκαλούν την αύξηση της μεταναστευτικής κίνησης. Οι μη οικονομικοί όμως, για παράδειγμα οι δημογραφικοί, οι γεωπολιτικοί, οι κοινωνικοί, οι θεσμικοί ή άλλοι παράγοντες συμβάλλουν στην διατήρηση και στην αύξηση, των νόμιμων και μη, μεταναστών (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

5.1.1. Οικονομικά αίτια

5.1.1.1. Αίτια που έχουν σχέση με την ζήτηση και την προσφορά εργασίας καθώς και με τις δυσλειτουργίες που επικρατούν στην ελληνική οικονομία

Στην Ελλάδα, οι μετανάστες παίζουν σημαντικό ρόλο στην οικονομία καθώς συμμετέχουν ενεργά στην ανειδίκευτη εργασία. Η προσφορά του γηγενή πληθυσμού δεν ανταποκρίνεται στην ζήτηση αυτής της μορφής εργασίας, με αποτέλεσμα να έχει απορροφηθεί σε αυτή μεγάλος αριθμός νόμιμων και μη μεταναστών, σε πολλούς κλάδους της οικονομίας και της παραοικονομίας (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Οι ιδιαιτερότητες και οι στενότητες της αγοράς εργασίας αύξησαν την ζήτηση ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού και επιπλέον η δυνατότητα απορρόφησης ήταν μεγάλη από την οικονομία και την ελληνική κοινωνία. Οι πρώτες ενδείξεις

στενότητας φάνηκαν στις αρχές του 1970 όπου οι πρώτοι Ασιάτες και Αφρικανοί κλήθηκαν να εργασθούν στα ναυπηγεία του Σκαραμαγκά και στα ελληνικά πλοία. Επίσης, μεγάλο ποσοστό των μεταναστριών που εργάζονταν ως οικιακοί βοηθοί κατάγονταν από τις Φιλιππίνες. Η στενότητα που παρατηρείται σε αυτό το σημείο δεν είναι απόλυτη αλλά σχετική λόγω έλλειψης ευέλικτου εργατικού δυναμικού που είναι διαθέσιμο να εργασθεί με χαμηλές απολαβές. Αυτή η στενότητα έχει ως επακόλουθο την απασχόληση μεταναστών στον πρωτογενή τομέα κυρίως στην γεωργία, στις μικρές επιχειρήσεις του δευτερογενή και τριτογενή τομέα, σε αγροτικά και αστικά νοικοκυριά για την παροχή φροντίδας σε ηλικιωμένους, ασθενείς και παιδιά (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Έτσι λοιπόν οι εργοδότες μικρών και μεγάλων επιχειρήσεων σημείωναν αύξηση των κερδών τους με ελαχιστοποίηση του κόστους εργασίας εξαιτίας στην φτηνή και προπάντων ανασφάλιστη εργασία. Επίσης, αναζητούν μη νόμιμους μετανάστες, διότι αυτοί σε καμία περίπτωση δεν επιθυμούν να διαμαρτυρηθούν για τις αυθαιρεσίες που συμβαίνουν, φοβούμενοι την απέλαση και την απομάκρυνση από την χώρα. Με βάση τα στοιχεία μιας έρευνας του Εργατοϋπαλληλικού Κέντρου Αθηνών που πραγματοποιήθηκε το 1995, αποδείχθηκε πως οι περισσότεροι εργοδότες συμφωνούσαν με την άποψη ότι εάν οι μετανάστες ζητούσαν την ίδια αμοιβή και τα ίδια ασφαλιστικά επιδόματα με τους Έλληνες δεν θα υπήρχε λόγος απασχόλησης τους. Επίσης, μεγάλο ποσοστό των εργοδοτών παραδέχτηκε πως απασχολεί στην επιχείρηση του κυρίως μετανάστες λόγω της χαμηλής αμοιβής που τους δίνει έναντι των πολλών ωρών που οι ίδιοι οι μετανάστες εργάζονται (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Σύμφωνα με μια ακόμη μελέτη που διεξήχθη στις ελληνικές επιχειρήσεις από την Αναλογιστική Υπηρεσία του ΙΚΑ το 2004 ανέφερε αρκετούς λόγους πρόσληψης αλλοδαπών εργαζομένων. Αρχικά, οι περισσότεροι εργοδότες εξέφρασαν πως υπάρχει έλλειψη ενδιαφέροντος και προσφοράς του ελληνικού ανθρώπινου δυναμικού για συγκεκριμένες θέσεις εργασίας. Ανέφεραν επίσης πως οι αλλοδαποί εμφανίζουν μεγαλύτερη συνέπεια και καλύτερη αποδοτικότητα από τους Έλληνες εργαζόμενους. Τελευταίος και σημαντικότερος λόγος απασχόλησης αλλοδαπών, όπως δήλωσαν είναι το χαμηλό κόστος της επιχείρησης (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

5.1.1.2. Αίτια που σχετίζονται με την συμπεριφορά των μεταναστών στις χώρες υποδοχής

Οι μετανάστες, αλλά και μερικές φορές οι γηγενείς, ζουν στα όρια της φτώχειας και της οικονομικής εξαθλίωσης και για τον λόγο αυτό εργάζονται σε βαριές, χαμηλόμισθες και ανθυγιεινές εργασίες. Ο τρόπος ζωής αυτών των ανθρώπων αλλάζει και οι νέες αξιώσεις και καταναλωτικές επιθυμίες που δημιουργούνται δεν είναι σε θέση να ικανοποιηθούν από τους ίδιους. Τα παραπάνω λοιπόν, αναγκάζουν κατά κάποιο τρόπο τους μετανάστες να δέχονται δουλειές που οι ίδιοι συχνά θεωρούν υποβαθμισμένες ή ταπεινωτικές και να ελπίζουν σε ένα καλύτερο μέλλον (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Στην περίπτωση που οι μετανάστες σκοπεύουν να εγκατασταθούν μόνιμα σε μια ξένη χώρα, κάνουν προσπάθειες κοινωνικής ανόδου για αυτούς και για τις οικογένειες τους. Προσπαθούν να δημιουργήσουν μια καλή «εικόνα» στην χώρα υποδοχής προκειμένου να βελτιώσουν την κοινωνική τους θέση (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

5.1.2. Μη οικονομικά αίτια

Αρκετές χώρες αποτελούν πόλο έλξης των μεταναστών λόγω της γεωγραφικής τους θέσης, του τουρισμού, της ναυτιλίας και τις αλιείας. Επίσης παίζουν ρόλο και οι δημογραφικές εξελίξεις που παρουσιάζονται στις χώρες υποδοχής και προέλευσης. Επιπλέον, η γεωγραφική γειτνίαση με κράτη που αποτελούν σημεία αποστολής μεταναστών και η ευκολία πρόσβασης αποτελούν αιτίες εισόδου αλλοδαπών (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

5.1.2.1. Γεωγραφικά και γεωπολιτικά αίτια

Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας αναφέρεται ως σημαντική αιτία εισόδου μεταναστών στην χώρα αφού οι περισσότεροι από τους μετανάστες προέρχονται από όμορες ή κοντινές περιοχές. Πιο συγκεκριμένα η χώρα βρίσκεται στην Ευρώπη, στα Βαλκάνια, συνορεύει με την Τουρκία, βρίσκεται σχετικά κοντά στην Μέση Ανατολή, την Βόρεια Αφρική και τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Θεωρείται από πολλούς μελετητές ως σταυροδρόμι τριών ηπείρων, της Ευρώπης καθώς δέχεται κύματα

οικονομικών μεταναστών και προσφύγων, της Αφρικής και της Ασίας που ενισχύουν το διεθνές μεταναστευτικό ρεύμα. Επίσης, σημαντικό σημείο είναι και η γειτνίαση με την χώρα της Τουρκίας επειδή οι περισσότεροι δρόμοι που χρησιμοποιούνται για την παράνομη διακίνηση των μεταναστών εντοπίζονται σε αυτήν (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Τα ελληνικά σύνορα θεωρούνται τεράστια σε έκταση, γεγονός που αρχικά δηλώνει την προσπέλαση εύκολη διαδικασία για τους διακινητές και τους μετανάστες και δύσκολη για την φύλαξη ή την αστυνόμευση. Τα θαλάσσια σύνορα της χώρας, για παράδειγμα είναι 15.021 χιλιόμετρα και καθ' όλη την έκταση θεωρείται «πύλη εισόδου» για χιλιάδες μετανάστες και πρόσφυγες. Όπως και η μεγάλη έκταση των συνόρων έτσι και η πληθώρα ελληνικών νησιών που βρίσκονται κοντά στα σύνορα με την Τουρκία συμβάλλουν στην παράνομη μετανάστευση (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

5.1.2.2. Η Ελλάδα, χώρα διέλευσης και σταθμός των μεταναστών και προσφύγων προκειμένου να μεταβούν σε άλλη χώρα

Μεγάλο ποσοστό μεταναστών και προσφύγων χρησιμοποιούν την Ελλάδα ως χώρα διέλευσης. Την χαρακτηρίζουν προσωρινό σταθμό ως προς την αναζήτηση της χώρας εγκατάστασης και απασχόλησης, έχοντας την ελπίδα πως αργότερα θα καταφέρουν να μεταναστεύσουν στις υπερπόντιες χώρες (ΗΠΑ, Αυστραλία, Καναδά) ή στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επειδή τις περισσότερες φορές τυγχάνει να μην μπορέσουν να φθάσουν στην χώρα-στόχο, αναγκάζονται να παραμείνουν στην Ελλάδα (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Για πολλούς μετανάστες ή πρόσφυγες που ζητούν άσυλο, η Ελλάδα χρησιμεύει ως θάλαμος αναμονής, όπου η αναμονή ενδέχεται να διαρκέσει 3 ή και περισσότερα έτη. Μία από τις αιτίες που η Ελλάδα δεν επιλέγεται από τους μετανάστες ως χώρα επιθυμητού προορισμού είναι η έλλειψη ή /και η ανεπάρκεια επιδομάτων κοινωνικής πρόνοιας. Για αυτό τον λόγο επιθυμούν να μεταβούν στην Γερμανία, την Σουηδία και σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης επειδή χορηγούνται διάφορα επιδόματα, κατοικία κ.λπ. σε πρόσφυγες (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

5.1.2.3. Πολιτικοί παράγοντες

Η συμμετοχή μιας χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση συμβάλλει αυτόματα στην προσέλκυση μεταναστών. Όμως, με την εφαρμογή της Συνθήκης Σένγκεν εντοπίζονται εγκληματικά στοιχεία, πλαστά διαβατήρια κ.α. και εμποδίζεται η είσοδος ορισμένων ατόμων που θεωρούνται απειλή. Επιπλέον, στα ελληνικά αεροδρόμια εγκαταστάθηκαν ηλεκτρονικοί υπολογιστές της αστυνομίας, οι οποίοι συνδέθηκαν με αρχεία των ηλεκτρονικών υπολογιστών των αρχηγείων της αστυνομίας των υπόλοιπων κρατών. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τον εντοπισμό εγκληματικών στοιχείων από οποιαδήποτε χώρα και αν προέρχονται. Ακόμα, τα ελληνικά αεροδρόμια προμηθεύτηκαν ειδικά μηχανήματα που ανιχνεύουν τα πλαστά διαβατήρια (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Όσον αφορά τις μεθόδους επιτήρησης και ελέγχου των συνόρων, έχει διαπιστωθεί πως δεν είναι αρκετά αποτελεσματικές. Αυτή η αναποτελεσματικότητα οφείλεται στον μικρό αριθμό φυλάκων που ορίζεται ανεπαρκής, στην ελλιπή εκπαίδευση και την απειρία που οι ίδιοι διαθέτουν, καθώς και στον ακατάλληλο εξοπλισμό προκειμένου να εντοπίσουν οργανωμένα κυκλώματα διακινητών (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Το 2006 αποφασίστηκε να τοποθετηθεί στα θαλάσσια σύνορα, ένα σύστημα επιτήρησης με 14-15 ραντάρ με την δυνατότητα καταγραφής οποιασδήποτε κίνησης ακόμη και σε απόσταση 20 ολόκληρων χιλιομέτρων. Τα ραντάρ αυτά τοποθετήθηκαν λόγω της ιδανικής τους ικανότητας να εντοπίζουν πλοία που μεταφέρουν μετανάστες από την Τουρκία στις ακτές του Ανατολικού Αιγαίου. Το σύστημα επιτήρησης τέλος χρηματοδοτήθηκε από το πρόγραμμα Φύλαξης Συνόρων (Border Watch) (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

5.1.2.4. Θεσμικοί παράγοντες

Οι θεσμικοί παράγοντες είναι σε θέση να ενθαρρύνουν ή να αποθαρρύνουν τις ευκαιρίες της μετανάστευσης. Προκειμένου να ελεγχθεί το φαινόμενο της μετανάστευσης, γίνονται εθνικές και διεθνείς προσπάθειες που ναι μεν μπορούν να επηρεάσουν το μέγεθος και την κατεύθυνση των μεταναστευτικών κινήσεων αλλά δεν είναι δυνατόν να εξαλείψουν ριζικά το φαινόμενο (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Οι διεθνείς συμβάσεις που έχουν υπογραφεί και επικυρωθεί, έχουν ως γενικό κανόνα την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Οι υποχρεώσεις της Ελλάδας που ορίζονται μέσω των συμβάσεων, καθιστούν την χώρα τόπο προσέλκυσης των μεταναστών. Πέρα από την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων, ορισμένες συμβάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρέχουν στους μετανάστες και το δικαίωμα της οικογενειακής επανένωσης (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

5.1.2.5. Οι δημογραφικές εξελίξεις και οι λόγοι σπουδών

Η δημογραφική κατάσταση των χωρών υποδοχής καθορίζει την εισροή των μεταναστών. Η γήρανση και η υπογεννητικότητα του συνολικού και οικονομικά ενεργού πληθυσμού χαρακτηρίζουν τις χώρες της Νότιας Ευρώπης και εδώ συγκεκριμένα της Ελλάδας. Αυτό δηλώνει πως το εργατικό δυναμικό της χώρας είναι σχετικά μικρότερο από ότι θα έπρεπε για να μπορέσει να αντιμετωπίσει τις μη επιθυμητές εργασίες όπως για παράδειγμα την φροντίδα των ηλικιωμένων (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Ακόμα, νέοι μετανάστες έρχονται στην χώρα με θεώρηση εισόδου προκειμένου να σπουδάσουν. Ακόμα, άλλοι που έχουν μεγαλώσει, ενηλικιωθεί και σπουδάζουν στην Ελλάδα δεν έχουν καταφέρει να αποκτήσουν νόμιμο τίτλο διαμονής. Στην απογραφή του 2001 ένα σχετικά μικρό ποσοστό (2,7%) νέων μεταναστών δήλωσε ως λόγο μετανάστευσης τις σπουδές (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

5.1.3. Δυσκολίες που έρχονται αντιμέτωποι οι μετανάστες στην Ελλάδα και πολλές φορές τους οδηγούν στην μετανάστευση προς μια άλλη χώρα

Αυτά που γίνονται για να ενταχθούν όσο το δυνατόν πιο ομαλά οι μετανάστες είναι αρκετά αλλά οι ίδιοι αντιμετωπίζουν και κάποια προβλήματα που αρκετές φορές τους οδηγούν στην απομάκρυνση από την χώρα μας. Αυτά κυρίως εντοπίζονται στον τομέα της εκπαίδευσης και της εργασίας, τα οποία θα αναλυθούν στην συνέχεια.

5.1.3.1. Δυσκολίες στον τομέα της εκπαίδευσης

Αρχικά οι μετανάστες μαθητές δεν γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα με αποτέλεσμα να τους είναι δύσκολο να κατανοήσουν τα μαθήματα του σχολείου και να συνεννοηθούν με τους Έλληνες συμμαθητές τους. Οι μετανάστες μαθητές οδηγούνται στην απομόνωση και στην συναναστροφή μόνο με τους ομοεθνείς συμμαθητές τους. Ένα ακόμη πρόβλημα ένταξης είναι πως ορισμένοι μετανάστες έχουν ολοκληρώσει κάποιες τάξεις σε σχολείο της πατρίδας τους και όταν έρχονται στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν πρόβλημα προσαρμογής στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα (Παπαδημητροπούλου, 2013).

Λόγω των παραπάνω δυσκολιών που βρίσκουν στον δρόμο τους οι περισσότεροι μετανάστες μαθητές ενδέχεται να εγκαταλείψουν το σχολείο και να μην έχουν την δυνατότητα διεκδίκησης μιας θέσης στην ανώτατη ακαδημαϊκή εκπαίδευση. Πολλές φορές βιώνουν άσχημα συναισθήματα όπως αυτά του ρατσισμού και της απόρριψης, τα οποία ακολουθούν τους μετανάστες ως την ενήλικη ζωή τους (Παπαδημητροπούλου, 2013).

5.1.3.2. Δυσκολίες στον τομέα της εργασίας

Ωστόσο, οι μετανάστες που εργάζονται στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν ορισμένα βασικά προβλήματα σε διάφορους τομείς. Σύμφωνα με τον Ζωγράφου (1997) η παραμονή των μεταναστών εργατών στην χώρα δεν κατοχυρώνεται νομικά ακόμα και αν οι ίδιοι βρίσκονται για χρόνια στην Ελλάδα. Επίσης η μεταχείριση των εργατών από τους εργοδότες χαρακτηρίζεται ως άνιση. Εκτός από αυτά, αντιμετωπίζουν προβλήματα στην εύρεση μιας κατοικίας, καθώς στην χώρα επικρατεί έντονα το φαινόμενο του ρατσισμού και είναι σπάνια η ενοικίαση σπιτιών στους μετανάστες.

Ο μετανάστης μαζί με την συναισθηματική στέρηση που δέχεται, οδηγείται στην οικονομική δυσπραγία. Με τα προβλήματα να συνεχίζονται στη χώρα υποδοχής, οι μετανάστες συνήθως εργάζονται ως ανειδίκευτοι. Οι εργασίες τους θεωρούνται βαριές, με ανθυγιεινές, επικίνδυνες συνθήκες, μισθούς εκμετάλλευσης και χωρίς ασφάλεια (Θεοχαρίδης, 2003).

Οι αλλοδαποί εργάτες γενικότερα, απομονώνονται και περιθωριοποιούνται σε εθνικές υποκοουλτούρες. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως ο ελληνικός πληθυσμός κατά μεγάλο ποσοστό, κρατά μια εντελώς αρνητική στάση απέναντι στον μεταναστευτικό πληθυσμό. Στην Ελλάδα και πιο συγκεκριμένα στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν υπάρχει καμία δυνατότητα εκμάθησης της μητρικής γλώσσας στα παιδιά των μεταναστών (Ζωγράφου, 1997' Θεοχαρίδης, 2003).

Επιπλέον, υπάρχουν λίγες ή /και καθόλου υπηρεσίες πληροφόρησης και συμπαράστασης προς τους αλλοδαπούς εργάτες. Όμως υπάρχουν κάποιοι ενδιαφερόμενοι που λαμβάνουν πρωτοβουλίες σχετικά με την αυτοοργάνωση και αυτοβοήθεια. Δυστυχώς όμως, δεν διαθέτουν την οικονομική ενίσχυση που απαιτείται προκειμένου να πραγματοποιηθούν οι διάφορες δράσεις. Στον τομέα της συμπαράστασης δραστηριοποιούνται διεθνείς οργανώσεις, φιλανθρωπικοί σύλλογοι αλλά και εθελοντές. Πρόσθετα, ο ελληνικός λαός δεν ενημερώνεται από την τηλεόραση και το ραδιόφωνο σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσης αλλά και με τις συνθήκες εργασίας των αλλοδαπών εργατών στην Ελλάδα (Ζωγράφου, 1997).

5.2. ΛΟΓΟΙ ΑΠΩΘΗΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ

Εκτός από τις αιτίες προσέλκυσης και απώθησης που συνδέονται με την χώρα υποδοχής, υπάρχουν και αιτίες απώθησης που αφορούν τις χώρες προέλευσης. Ύστερα από το Β' παγκόσμιο πόλεμο, ο κόσμος άλλαξε με ραγδαίο ρυθμό. Αρκετές χώρες απέκτησαν την ελευθερία τους μετά από δύσκολες συνθήκες. Σε διάφορες περιοχές σημειώθηκε μεγάλη αύξηση του πληθυσμού των μεταναστών και των προσφύγων εξαιτίας των καθεστωτικών, πολιτικών και γεωγραφικών αλλαγών. Ταυτόχρονα, πραγματοποιήθηκε επανάσταση στην παραγωγή η οποία είχε ως αποτέλεσμα την μεταβολή των ταξικών και κοινωνικών ισορροπιών. Μέσα στο διεθνές οικονομικό σκηνικό θα εξετασθούν στην συνέχεια οι παράγοντες απώθησης από τις χώρες προέλευσης (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

5.2.1. Πολιτικοί παράγοντες, πολεμικές συγκρούσεις και οι κοινωνικό-οικονομικές τους επιπτώσεις

Οι ξένοι και οι Έλληνες επιστήμονες, φορείς και δημοσιογράφοι μέσω των μελετών που έχουν πραγματοποιήσει αναφέρονται στις συγκρούσεις, στους πολέμους και στις διάφορες αναταραχές που απειλούν τον άμαχο και αμέτοχο πληθυσμό. Οι μελέτες τους επιπλέον, αφορούν την πολιτική αστάθεια, τις πολιτικές διώξεις, τις ανώμαλες πολιτικές καταστάσεις και την κατάρρευση καθεστώτων (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

5.2.1.1. Οι πόλεμοι

Οι πόλεμοι, η εμφύλιοι σπαραγμοί και η βία αποτελούν τις βασικές αιτίες μετανάστευσης και προσφυγιάς. Έπειτα από την κατάρρευση του σοσιαλιστικού στρατοπέδου συνέβησαν αρκετοί πόλεμοι: ο πόλεμος του Κόλπου (1991), δύο πόλεμοι για την διάσπαση και διάλυση της Γιουγκοσλαβίας (1991 έως το 1995 και από το 1998 έως το 1999), ο πόλεμος που είχε ως αποτέλεσμα την καταστροφή του Αφγανιστάν (2001). Ωστόσο, η πολεμική σύρραξη στο Ιράκ (2003) άρχισε όταν η πολεμική μηχανή των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής και της Μεγάλης Βρετανίας, αψηφώντας τον ΟΗΕ, κάθε κανόνα δικαίου και την κοινή γνώμη, καταστρέφει και εξουδετερώνει τον λαό του Ιράκ, έναν λαό από τους παλαιότερους πολιτισμούς παγκοσμίως. Τελευταία σύρραξη είναι αυτή του Λιβάνου, το 2006, όπου υπήρξαν χιλιάδες θύματα (νεκροί, τραυματίες, ανάπηροι) και άγνωστος αριθμός προσφύγων (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Οι μεγάλοι πόλεμοι και οι πολεμικές συγκρούσεις είχαν ως συνέπεια να έρθουν στην Ευρώπη χιλιάδες πρόσφυγες. Ύστερα από την έναρξη του πολέμου στο Ιράκ σημειώθηκε μαζική έξοδος των προσφύγων και των μεταναστών προς την επαρχία ή προς τις γειτονικές χώρες του Ιράν, της Συρίας και της Τουρκίας που ανέρχεται στα 3 εκατομμύρια άτομα. Επίσης, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ, ο πόλεμος του Αφγανιστάν προκάλεσε 3,7 εκατομμύρια πρόσφυγες. Σημαντικό είναι το γεγονός πως το 2000 στην χώρα της Αφρικής επικρατούσε εμπόλεμη κατάσταση σε 20 χώρες. Πιο συγκεκριμένα, την δεκαετία του '90 ο απολογισμός των νεκρών εξαιτίας των πολέμων ήταν 3 εκατομμύρια και των ατόμων που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την εστία τους ήταν 30 εκατομμύρια.

Οι πολεμικές συρράξεις, η επακόλουθη πολιτική αστάθεια και η οικονομική κρίση είχαν τις περισσότερες φορές ως συνέπεια την εκούσια και αναγκαστική μετανάστευση πολλών ανθρώπων (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Οι πιο σημαντικές αιτίες του πολέμου είναι αρχικά η εθνική απελευθέρωση, οι εθνοκαθάρσεις, οι εδαφικές διεκδικήσεις αλλά και οι εθνικές, φυλετικές και οι θρησκευτικές εντάσεις που επικρατούν σε μια χώρα. Οι κρίσεις που έχουν στόχο να επιβάλουν σε έναν λαό κάποια θρησκεία ή ιδεολογία καταλήγουν σε αιματηρές συγκρούσεις. Ακόμα, η UNICEF με δημοσίευμα της αναφέρει πως η φτώχεια, η διαρκή αστάθεια, η απληστία και η απουσία ηγεσίας σε μια χώρα προκαλούν αυτό το άσχημο φαινόμενο του πολέμου (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Για πολέμους ξοδεύονται τρισεκατομμύρια ευρώ και δολάρια σε όλο τον κόσμο. Συγκεκριμένα, ο Τζόζεφ Στίγκλιτς, βραβευμένος οικονομολόγος, και η Λίντα Μπαίλμς, καθηγήτρια του Χάρβαρντ, υπολόγισαν πως ο πόλεμος στο Ιράκ θα στοιχίσει περίπου 2-3 τρισεκατομμύρια δολάρια ενώ με ένα μέρος αυτών των χρημάτων θα υπήρχε δυνατότητα εξάλειψης της φτώχειας σε όλο τον κόσμο (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

5.2.1.2. Οι ανώμαλες πολιτικές καταστάσεις

Η έλλειψη δημοκρατίας σε μια χώρα δυναμώνει τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτισμικές διαιρέσεις σε διεθνές ή σε εθνικό επίπεδο. Όταν την εξουσία την ασκούν μη δημοκρατικά καθεστώτα δημιουργείται πρόβλημα στην ζωή των αντιφρονούντων. Τα διάφορα μέτρα που εκτελούνται και οι άσχημες συνθήκες διαβίωσης αναγκάζουν ολόκληρες φυλετικές ομάδες να εγκαταλείψουν τον τόπο τους. Έτσι, οι πολιτικό-οικονομικές εξελίξεις μπορούν να επηρεάσουν τις μαζικές μετακινήσεις (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Οι δραματικές εξελίξεις που ήλθαν απρόσμενα στον πολιτικό χώρο των χωρών προέλευσης των μεταναστών είχαν ως συνέπεια την κατάρρευση της αντοχής του οικονομικού, κοινωνικού, εθνικού, πολιτικού και περιβαλλοντικού οικοσυστήματος. Τα πολιτικά και πολεμικά γεγονότα που έχουν συμβεί σε πολλές χώρες προέλευσης μεταναστών συνεπάγονται με την κατάρρευση των οικονομιών και την εξαθλίωση των κατοίκων που στερούνται και τα πιο αναγκαία αγαθά για την επιβίωση τους (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

5.2.1.3. Η τρομοκρατία

Στην συγκεκριμένη περίπτωση, ταραχοποιοί επιδιώκουν να προάγουν πολιτικούς και θρησκευτικούς στόχους μέσω τρομοκρατικών πράξεων. Υπάρχει μια πιθανότητα, οι τρομοκράτες να στρατολογούνται ανάμεσα στους μη νόμιμους μετανάστες. Αυτό όμως, δεν αποτελεί την προτιμώμενη επιλογή καθώς οι περισσότεροι τρομοκράτες εισέρχονται από νόμιμες οδούς στην χώρα (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Με πρόσχημα να παταχθεί η τρομοκρατία, γίνονται πόλεμοι που προκαλούν ανυπολόγιστες καταστροφές και κύματα αποδημίας και προσφυγιάς. Αυτοί οι πόλεμοι προκαλούν νέες συγκρούσεις, νέα κινήματα των απελπισμένων και αρκετούς πρόσφυγες. Για παράδειγμα η Αίγυπτος αντιμετώπισε την περίοδο 1994-1998 επιθέσεις τρομοκρατών φανατικών του Ισλάμ, εναντίον τουριστών. Λόγω των επιθέσεων μειώθηκαν οι επισκέπτες και τα συναλλαγματικά αποθέματα της χώρας, αυξήθηκε η ανεργία, η φτώχεια μεγάλου μέρους του πληθυσμού και η μετανάστευση. Για να καταπολεμηθεί λοιπόν η τρομοκρατία, πέρα από τον έλεγχο των συνόρων, πρέπει να ενεργοποιηθούν κρατικές υπηρεσίες πληροφοριών, αστυνομιών αλλά και διεθνής συνεργασία (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

5.2.2. Οικονομικό-κοινωνικοί παράγοντες

Οι οικονομικοί παράγοντες είναι συνήθως αποτέλεσμα των πολιτικών παραγόντων και συνδέονται με την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των ατόμων. Μεταξύ των χωρών προέλευσης και υποδοχής μεταναστών υπάρχουν μεγάλες διαφορές ως προς το εισόδημα και χαμηλά εισοδήματα δεν μπορούν να καλύψουν τις αυξανόμενες προσδοκίες. Ο τρόπος ζωής στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες άλλαξε και δημιουργήθηκαν νέες αξιώσεις και καταναλωτικές επιθυμίες που δεν μπορούν να ικανοποιηθούν λόγω του χαμηλού εισοδήματος. Αυτά και η επιθυμία των ατόμων για κοινωνική άνοδο οδηγούν στην αποδημία πληθυσμών (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

5.2.2.1. Η ανεργία, η υποαπασχόληση, η άνιση κατανομή του εισοδήματος και η φτώχεια που επικρατούν στη χώρα προέλευσης

Γόνιμο έδαφος για την μετανάστευση και το εμπόριο ανθρώπων αποτελεί η επικρατούσα κατάσταση σε χώρες με μεγάλες εισοδηματικές ανισότητες, φτώχεια και ανεργία. Στην αγορά εργασίας επικρατεί αδυναμία απορρόφησης μεγάλου μέρους του εργατικού δυναμικού. Αυτό συμβαίνει στις λιγότερο αναπτυγμένες οικονομίες γιατί δεν υπάρχουν αρκετές θέσεις εργασίας. Όταν στην χώρα προέλευσης υπάρχει χαμηλό έως ανύπαρκτο εισόδημα και μια κατάσταση απόλυτης και σχετικής φτώχειας τότε καθίσταται αναπόφευκτη η ύπαρξη μεγάλου αριθμού μεταναστών και αιτούντων άσυλο. Τα μεταναστευτικά ρεύματα επηρεάζονται και από την ανεργία που μαστίζει μια χώρα, καθώς οι άνεργοι συνήθως στερούνται τα βασικά όπως την τροφή, την ένδυση και την ιατρική περίθαλψη και κατευθύνονται προς τις ανεπτυγμένες χώρες (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Το φαινόμενο της φτώχειας δεν πλήττει μόνο τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, όπου ζούσαν οι περισσότεροι μετανάστες αλλά και τις πλέον ανεπτυγμένες. Όπως αναφέρουν οι ετήσιες εκθέσεις του ΟΗΕ μεγάλο μέρος του πληθυσμού παγκοσμίως στερείται βασικά αγαθά στην ζωή του. Ο πλούτος συγκεντρώνεται στα χέρια λίγων και οι συνθήκες διαβίωσης για τους πολλούς είναι άσχημες καθώς ο υψηλός πληθωρισμός πλήττει τα χαμηλά κυρίως εισοδήματα. Η φτώχεια μπορεί να καθορίζει αρκετές από τις σύγχρονες μεταναστεύσεις αλλά δεν αποτελεί την βασική αιτία διότι οι φτωχότεροι άνθρωποι δεν διαθέτουν ούτε τα χρήματα και τις διασυνδέσεις αλλά ούτε και τα δίκτυα που απαιτούνται για την μετακίνηση. Ωστόσο, η ανισότητα των κοινωνικών ομάδων που βασίζεται στην εθνότητα, στην εθνική ταυτότητα, στην θρησκεία ή στην οικονομική τάξη φαίνεται να είναι ο παράγοντας που οδηγεί στην μετανάστευση και όχι η φτώχεια (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

5.2.2.2 Το εξωτερικό χρέος των χωρών

Οι αυστηρές οικονομικές πολιτικές που υπαγορεύουν οι Διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί (Παγκόσμια Τράπεζα, Διεθνές Νομισματικό Ταμείο) αποτελούν την αιτία της επιτάχυνσης της φτώχειας, της αύξησης των ανισοτήτων αλλά και της μετανάστευσης. Τα μέτρα λιτότητας που έχουν επιβληθεί από τους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς, ωθούν τους φτωχούς να έρθουν αντιμέτωποι με την

μετανάστευση. Η επιλογή της μετανάστευσης, στην προκειμένη περίπτωση, θεωρείται από τα άτομα αυτά, μια στρατηγική επιβίωσης (Έμκε- Πουλοπούλου, 2007).

5.2.3. Περιβαλλοντικές αιτίες

Αιτία μετανάστευσης για κάποιες χώρες υπήρξαν οι περιβαλλοντικοί παράγοντες που οφείλονται είτε στην ανθρώπινη δραστηριότητα είτε σε φυσικές καταστροφές. Διάφορες φυσικές καταστροφές όπως για παράδειγμα οι σεισμοί, οι πλημμύρες και η ξηρασία ίσως να προκαλείται ή να επιδεινώνεται από ανθρώπινη δραστηριότητα ή από αδράνεια. Αυτά έχουν ως αποτέλεσμα την υποβάθμιση των υδάτων, την μείωση της παραγωγής και του εισοδήματος των εργαζομένων και καθιστούν δύσκολη την επιβίωση των ατόμων (Θεοχαρίδης, 2003' Έμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Επιπλέον οι οικολογικές καταστροφές που οφείλονται στην πυρηνική ενέργεια προκαλούν είτε με άμεσο είτε με έμμεσο τρόπο την μετανάστευση. Ένα μεγάλο παράδειγμα είναι η καταστροφή του Τσερνομπίλ όπου 739.000 οικολογικοί μετανάστες από την Ουκρανία αλλά και από γειτονικές χώρες (Λευκορωσία, Καζαστάν) αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν (Έμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Η πολιτική μεγάλων πολυεθνικών εταιριών να αλλάζουν χρήση των καλλιεργούμενων εκτάσεων αποτελεί επίσης αιτία αποδημίας. Προκαλείται μια κατάσταση πείνας σε εκατομμύρια γηγενείς, οι οποίοι αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την χώρα τους προκειμένου να επιβιώσουν. Συγκλονιστικό είναι το παράδειγμα των Φιλιππίνων, όπου τεράστιες εκτάσεις καλλιεργήσιμης γης μετατράπηκαν σε γήπεδα γκολφ. Εκτός από αυτή την πολιτική και η λειψυδρία αποτελεί παράγοντα μετανάστευσης. Η λειψυδρία οφείλεται είτε σε κάποιο φυσικό φαινόμενο είτε σε ανθρώπινη δραστηριότητα και οδηγεί τους κατοίκους μιας περιοχής στην μετανάστευση. Πολλοί είναι αυτοί που εγκαταλείπουν τον τόπο τους αναζητώντας καθαρό νερό, όπως οι κάτοικοι της Ιορδανίας, της Αιγύπτου και του Πακιστάν (Έμκε- Πουλοπούλου, 2007).

5.2.4. Κοινωνικοί και πολιτισμικοί παράγοντες

Μια ακόμη αιτία αποδημίας και μετανάστευσης αποτελούν οι κοινωνικοί και πολιτισμικοί παράγοντες. Αρχικά, η καταπάτηση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων της ζωής, της ασφάλειας, της ελεύθερης έκφρασης και θρησκείας, η βία, ο ρατσισμός, η καταπίεση και οι διακρίσεις οδηγούν στην αποδημία. Έπειτα οι άσχημες εκπαιδευτικές συνθήκες ωθούν τους γονείς, που ελπίζουν για ένα καλύτερο μέλλον των παιδιών τους, να μεταναστεύσουν. Η μετανάστευση αυτής της ομάδας προκαλείται και εξαιτίας, πολλές φορές, της απουσίας εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στην χώρα προέλευσης (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Οι αλλαγές στο ρόλο της γυναίκας συμβάλλουν στην αρκετά μεγάλη έκταση της γυναικείας μετανάστευσης. Οι γυναίκες έχοντας την ελπίδα πως θα καλυτερεύσει η θέση τους και την επιθυμία απομάκρυνσης από παραδόσεις και έθιμα που δεν είναι πλέον αποδεκτά οδηγούνται στην μετανάστευση, όποτε αυτή είναι εφικτή. (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Εξαιτίας της ανόδου της εγκληματικότητας οι γηγενείς νιώθουν ανασφάλεια σε συνδυασμό με τον φόβο και αποφασίζουν να εγκαταλείψουν τον τόπο τους. Για παράδειγμα στην Ρωσία, όπου αυξάνονται οι δολοφονίες από την μαφία, η διαφθορά των κρατικών υπαλλήλων και η χρήση ναρκωτικών επηρεάζουν την επιθυμία για μετανάστευση (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

5.2.5. Οι δημογραφικές εξελίξεις

Η μεταναστευτική ροή προς τις αναπτυγμένες χώρες προκαλείται και από την αύξηση του πληθυσμού σε συνδυασμό με τους οικονομικούς-κοινωνικούς παράγοντες. Όταν σε μια χώρα υπάρχει συνεχή πληθυσμιακή αύξηση, ευνοείται η αποδημία αφού καθένας απαιτεί για τις βασικές του ανάγκες νερό, τροφή, ρουχισμό, κατοικία και ενέργεια χωρίς όμως να διαθέτει τα μέσα να τις ικανοποιήσει. Σε ορισμένες χώρες που χαρακτηρίζονται από υψηλά ποσοστά γεννήσεων και ατόμων, υπάρχει αδυναμία εύρεσης εργασίας. Επειδή λοιπόν οι άνθρωποι δεν βρίσκουν εργασία αποφασίζουν να μεταναστεύσουν ελπίζοντας για ένα καλύτερο μέλλον (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Όσον αφορά τώρα την αστικοποίηση, από τις αρχές της νέας χιλιετίας ο μισός παγκόσμιος πληθυσμός κατοικεί σε πόλεις. Η έκθεση του ΟΗΕ που πραγματοποιήθηκε το 2001 και αφορούσε τον πληθυσμό, το περιβάλλον και την ανάπτυξη προβλέπει πως στο μέλλον θα υπάρξουν σημαντικές αλλαγές στην καλλιεργήσιμη γη λόγω της εδαφικής επέκτασης των αστικών περιοχών. Αυτό θα επιφέρει την μετακίνηση των αγροτών και ιδιοκτητών αυτής της γης προς μη αστικές περιοχές (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

5.3. ΟΙ ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

Οι οικονομικοί και άλλοι παράγοντες δεν αποτελούν επαρκείς αιτίες για την εξήγηση των μεταναστευτικών ρευμάτων. Οι ενδιάμεσοι παράγοντες είναι αυτοί που συμβάλλουν στην έναρξη αλλά και στη διατήρηση της μετανάστευσης. Η ανάπτυξη των μέσων μεταφοράς, οι κοινωνικοί δεσμοί με συγγενείς και φίλους που έχουν ήδη μεταναστεύσει και οι δουλέμποροι είναι οι λόγοι δημιουργίας και διευκόλυνσης της διαδικασίας της μετανάστευσης (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

5.3.1. Τα γραφεία εύρεσης εργασίας

Τα γραφεία εύρεσης εργασίας στις χώρες προέλευσης και υποδοχής προωθούν το φαινόμενο της μετανάστευσης και συμβάλλει στην αύξηση της. Σε κάποιες χώρες προέλευσης των μεταναστών η βοήθεια των γραφείων αυτών ήταν σημαντική στην δεκαετία του '80 και στις αρχές της δεκαετίας του '90. Προσέλκυαν άτομα, τα οποία επιθυμούσαν να εργαστούν σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης κυρίως ως οικιακοί βοηθοί και νοσοκόμοι (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Διάφορες έρευνες και μελέτες αναφέρονται σε νόμιμα και άτυπα γραφεία στην Ελλάδα, τα οποία βρίσκουν εργασία σε μετανάστες τονίζοντας πως οι μετανάστες και μετανάστριες καταβάλλουν σε αυτά κάποιο χρηματικό αντίτιμο. Οι υπηρεσίες που παρέχουν είναι η διάθεση κατοικίας σε χαμηλές τιμές ώσπου να βρουν δουλειά και σταθερή ταχυδρομική διεύθυνση. Σε αυτά τα γραφεία εύρεσης εργασίας απευθύνονται Έλληνες εργοδότες που προσφέρουν εργασία στην παραοικονομία (οικιακής βοηθού-νοσοκόμου, ναυτεργάτη κ.λπ.) με χαμηλή αμοιβή. Τα γραφεία λειτουργούν στην αρχή ως διαμεσολαβητές καθώς οι μετανάστες δεν έχουν την

δυνατότητα ομιλίας της γλώσσας. Κυρίως βρίσκονται στην Αθήνα και πιθανόν να λειτουργούν και παράνομα χωρίς άδεια (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

5.3.2. Η γειτνίαση με τις χώρες υποδοχής

Σήμερα, άτομα από την Αλβανία και την Βουλγαρία που αποφασίζουν να μεταναστεύσουν προτιμούν την χώρα μας καθώς το κόστος μεταφοράς είναι χαμηλό λόγω της σχετικά μικρής απόστασης. Έχει αποδειχθεί πως η εγγύτητα της Ελλάδας αποτελεί αιτία εγκατάστασης για περίπου έναν στους τρεις μετανάστες γιατί μειώνει το κόστος και τις δυσκολίες μετάβασης. Η Ελλάδα δεν είναι από τις χώρες που αποτελούν τον τελικό προορισμό αλλά τον ενδιάμεσο σταθμό (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

5.3.3. Τα δίκτυα μετανάστευσης

Υπάρχουν δίκτυα μετανάστευσης, τα οποία παρέχουν στους μετανάστες πληροφόρηση, υποστήριξη, ένα πρώτο κατάλυμα και μια οικονομική βοήθεια. Επιπλέον, βοηθούν τους μετανάστες ως προς την εύρεση μιας θέσης εργασίας καθώς και στην φροντίδα των παιδιών και των ηλικιωμένων τους συγγενών. Αυτά αναπτύσσουν λοιπόν, δεσμούς μεταξύ των χωρών υποδοχής και προέλευσης, διευκολύνοντας έτσι τις διεθνείς μεταναστευτικές μετακινήσεις (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

5.3.3.1. Τα άτυπα δίκτυα

Τα άτυπα δίκτυα περιλαμβάνουν μέλη της οικογένειας, συγγενείς, φίλους αλλά και γνωστούς. Ο ρόλος αυτών των δικτύων είναι αρκετά σημαντικός στην διαδικασία οργάνωσης της διάβασης των συνόρων αλλά και του πρώτου διαστήματος διαμονής. Είναι τα άτομα τα οποία διαμορφώνουν την πορεία εγκατάστασης ή μετάβασης σε κάποια άλλη χώρα, προσφέροντας πληροφόρηση και κοινωνική αλληλεγγύη (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Πιο συγκεκριμένα τα άτυπα δίκτυα μειώνουν τόσο το χρηματικό όσο και το συναισθηματικό κόστος της μετανάστευσης, αυξάνοντας έτσι τις πιθανότητες

επιτυχίας. Τα άτομα που ανήκουν σε τέτοιου είδους δίκτυο πληροφορούν και προσανατολίζουν τον νέο μετανάστη για τον τόπο προορισμού, τις ευκαιρίες απασχόλησης αλλά και για τυχόν διαθέσιμες θέσεις συγκεκριμένων εργασιών. Ακόμα υποδέχονται τους μετανάστες και παρέχουν σε αυτούς μια προσωρινή στέγη, οικονομική ενίσχυση καθώς και συναισθηματική στήριξη (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

5.3.3.2. Βοήθεια από παράνομες οργανωμένες ομάδες δουλεμπόρων, μαστροπών και διακινητών ανθρώπινων οργάνων

Οι παρούσες παράνομα οργανωμένες ομάδες αποτελούνται από γηγενείς και αλλοδαπούς που οργανώνουν μια επιχείρηση διακίνησης μεταναστών έναντι υψηλού αντιτίμου. Οι δουλέμποροι, μαστροποί, διακινητές εκμεταλλεύονται την επιθυμία ορισμένων ατόμων για ένα καλύτερο μέλλον, τους προτρέπουν στην φυγή και τους υπόσχονται πως η ζωή τους θα αλλάξει (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

5.4. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Οι συνέπειες της μετανάστευσης είναι αρκετές, αρνητικές και έχουν επιπτώσεις τόσο στο μετανάστη όσο και στις χώρες, προέλευσης και υποδοχής. Τα προβλήματα, αρχικά, με τα οποία έρχεται αντιμέτωπος ο μετανάστης αποτελούν και τη βάση πάνω στην οποία δημιουργήσαν ορισμένοι κοινωνιολόγοι την θεωρία του οριακού ανθρώπου. Ο όρος αυτός περιγράφει έναν άνθρωπο μετέωρο, που μετέχει σε δύο ή περισσότερα συστήματα κουλτούρας, παιδείας, έχει συγκρούσεις συνείδησης και εμφανίζει «μη φυσιολογική συμπεριφορά». Με αυτή την κατάσταση έρχεται να αντιμετωπίσει ο μετανάστης, ο οποίος αφήνει τη χώρα του και προσπαθεί να εγκατασταθεί σε μια άλλη. Έχει συναισθήματα ανάμεικτα, έντονα από την αποχώρηση του γνώριμου περιβάλλοντος και προσώπων. Βρίσκεται σε δύο μεριές, έχει δύο σπιτικά, ίσως έχει αφήσει την οικογένεια του πίσω, μεγάλα οικονομικά έξοδα και ανασφάλεια σε όλα τα επίπεδα (Θεοχαρίδης, 2003).

Συγκεκριμένα, η Ελλάδα έχει έρθει αντιμέτωπη με τις συνέπειες της μετανάστευσης κυρίως ως χώρα αφετηρίας αλλά και ως χώρα υποδοχής μεγάλων μεταναστευτικών ρευμάτων τη τελευταία δεκαετία. Φαίνεται, λοιπόν πως τα μεγάλα

μεταναστευτικά ρεύματα έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην κοινωνική ισορροπία είτε από την πλευρά της υποδοχής είτε από την πλευρά προέλευσης (Θεοχαρίδης, 2003).

5.5. Η ΠΑΡΑΤΥΠΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ

Τα ανατολικά παράλια της Μεσογείου όπως οι χώρες της Ελλάδας και της Τουρκίας τα τελευταία 5-6 περίπου χρόνια αντιμετωπίζουν το φαινόμενο της μετανάστευσης από στεριά και θάλασσα, το οποίο βρίσκεται σε έξαρση. Πιο συγκεκριμένα μετανάστες και πρόσφυγες εγκαταλείπουν τις χώρες τους με νόμιμο ή παράνομο τρόπο προκειμένου να βρουν εργασία, να προστατευθούν από εμπόλεμες καταστάσεις και γενικότερα να βρουν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης σε κάποια άλλη χώρα. Η άφιξη τους σηματοδοτεί την δημιουργία ζητημάτων κοινωνικής και μεταναστευτικής πολιτικής και χρήζει επείγουσας ανθρωπιστικής βοήθειας. Οι προκλήσεις λοιπόν, που δημιουργεί το φαινόμενο αυτό, αφορούν την χώρα άφιξης αλλά και την υπόλοιπη Ευρώπη. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο θα εξεταστεί αναλυτικότερα το φαινόμενο της παράτυπης μετανάστευσης στην Ελλάδα, τα αίτια, η πορεία και οι επιπτώσεις του στην χώρα υποδοχής αλλά και στους ίδιους τους μετανάστες (Παπαδοπούλου-Κούρκουλα, 2008).

Το φαινόμενο της παράτυπης μετανάστευσης, λόγω της παράνομης φύσης του, είναι δύσκολο να εξετασθεί πλήρως και με ακρίβεια. Για αυτό τον λόγο λοιπόν η έρευνα και η καταγραφή των παράνομων μεταναστών κρίνεται αδύνατη. Μια πρώτη εκτίμηση υπολογισμού γίνεται στα χερσαία και θαλάσσια σύνορα, αν τύχει και εντοπιστούν εκεί οι μετανάστες από τους φύλακες ή από το λιμενικό σώμα αντίστοιχα (Παπαδοπούλου-Κούρκουλα, 2008).

Όσον αφορά τον ορισμό του φαινομένου αρχικά παράνομοι μετανάστες θεωρούνται τα πρόσωπα τα οποία είτε εισήλθαν στην χώρα εξ αρχής χωρίς να διαθέτουν τα νόμιμα ταξιδιωτικά έγγραφα, οπότε χαρακτηρίζονται «λαθρομετανάστες», είτε εισήλθαν νόμιμα μεν υπό κάποια ιδιότητα – τουρισμός, σπουδές, νόμιμη εργασία- αλλά στην συνέχεια παραμένουν παράνομα στην χώρα (Καρύδης, 1996). Επιπρόσθετα σύμφωνα με την Μιμικοπούλου και Αλαβάνο (2010) ορίζεται η παράνομη είσοδος των μεταναστών, η διαμονή καθ' υπέρβαση της διάρκειας ισχύος της θεώρησης εισόδου, η διαμονή προσώπων των οποίων οι αιτήσεις ασύλου δεν έγιναν δεκτές και η διαμονή στην χώρα υποδοχής ατόμων χωρίς

τα νομιμοποιητικά έγγραφα. Η Παπαδοπούλου-Κούρκουλα (2008) αναφέρει πως η έννοια της παράτυπης μετανάστευσης περιλαμβάνει διάφορες περιπτώσεις όπως α) την είσοδο στην χώρα με καθόλου ή με πλαστά έγγραφα, β) την νόμιμη είσοδο αλλά ανεπίσημη διαμονή ή/ και εργασία, γ) την νόμιμη είσοδο και διαμονή αλλά ανεπίσημη εργασία, δ) την νόμιμη διαμονή και εργασία που στη συνέχεια καταλήγει παράνομη με την λήξη των αδειών παραμονής και εργασίας και ε) την νόμιμη παραμονή κατά την διάρκεια αίτησης για άσυλο αλλά στην συνέχεια παράνομη διαμονή ύστερα από την απόρριψη της αίτησης.

Το φαινόμενο της παράτυπης μετανάστευσης είναι ένα διαχρονικό ζήτημα και σήμερα μας απασχολεί όσο ποτέ λόγω του μεγάλου μεταναστευτικού κύματος που δέχεται η χώρα μας. Για αυτόν λοιπόν τον λόγο θα αναφερθεί αναλυτικότερα στην συνέχεια.

5.5.1. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΤΥΠΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

5.5.1.1 Αίτια

Το βασικότερο αίτιο της παράτυπης μετανάστευσης, σύμφωνα με τον Σταθόπουλο (2005), είναι η οικονομική εξαθλίωση που βιώνουν οι χώρες, τις οποίες οι άνθρωποι πολλές φορές αναγκάζονται να αφήσουν. Απομακρύνονται από την χώρα προέλευσης τους χωρίς όμως να διαθέτουν την άδεια εισόδου σε κάποια άλλη χώρα λόγω των δυσκολιών που υπάρχουν εκεί.

Το φαινόμενο της παράτυπης μετανάστευσης κατά κύριο λόγο οφείλεται στους αρκετούς περιορισμούς που καθιστούν την είσοδο και γενικότερα την παραμονή των μεταναστών, στην Ελλάδα και ευρύτερα στην Ευρώπη, ιδιαίτερα δύσκολη. Έτσι λοιπόν οι μετανάστες καταφεύγουν στην παράνομη είσοδο καθώς η παράτυπη μετανάστευση αποτελεί μια προσωρινή καταναγκαστική κατάσταση επιβίωσης. Έπειτα οι μετανάστες αναζητούν εργασία στην χώρα υποδοχής και από

την στιγμή που οι ίδιοι δεν διαθέτουν τα νόμιμα έγγραφα προσφεύγουν στην άτυπη εργασία (Παπαδοπούλου-Κούρκουλα, 2008).

5.5.1.2. Η πορεία της παράτυπης μετανάστευσης

Οι περισσότεροι μετανάστες περνούν τα σύνορα παράνομα, είτε μόνοι τους είτε με τη χρήση ‘οδηγών’ (smugglers). Οι υπόλοιποι διασχίζουν τα σύνορα μέσω της τουριστικής βίζας αλλά παραμένουν στην χώρα ακόμα και αν αυτή έχει λήξει. Σύμφωνα με τα δύο πρωτόκολλα του ΟΗΕ (το ‘Πρωτόκολλο ενάντια στη παράνομη μεταφορά μεταναστών δια ξηράς, αέρος και θαλάσσης’ και το ‘Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, την Καταστολή και την Δίωξη της Εμπορίας Προσώπων, ιδίως Γυναικών και Παιδιών’). Παράνομη μεταφορά μεταναστών/smuggling είναι η παροχή της οργάνωσης της παράνομης εισόδου στη χώρα ενός υπηκόου τρίτης χώρας με στόχο οικονομικές ή υλικές απολαβές, χωρίς εξαναγκασμό και κάθε είδους εκμετάλλευσης του ατόμου μετά την άφιξη. Ο μετανάστης σε αυτή την περίπτωση έχει συναινέσει στην παροχή της ‘υπηρεσίας’ των ‘οδηγών’ και στο αντίτιμο που πρόκειται να πληρώσει (Παπαδοπούλου-Κούρκουλα, 2008).

Στην περίπτωση, όμως που ο μετανάστης δεν διαθέτει να δώσει αυτό το χρηματικό αντίτιμο φθάνει σε σημείο να διαθέσει τμήμα του σώματος του. Αυτή η μορφή παράνομου εμπορίου ανθρώπων σχετίζεται με το εμπόριο των ανθρώπινων οργάνων. Οι παράνομοι μετανάστες επειδή δεν έχουν αρκετούς οικονομικούς πόρους για να πραγματοποιήσουν το επικίνδυνο ταξίδι της μεταφορά τους, δίνουν αντίτιμο σε «είδος». Προκειμένου να πραγματοποιηθεί αυτού του είδους η συναλλαγή-εμπορία οργάνων υπάρχουν ειδικευμένα άτομα τα οποία συμμετέχουν στην αφαίρεση των οργάνων (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Οι ‘οδηγοί’ είναι τα πρόσωπα που οργανώνουν την μεταφορά του μετανάστη-πρόσφυγα από την μια χώρα στην άλλη. Έχουν γίνει αρκετές παρατηρήσεις πάνω στον όρο ‘οδηγός’, όπου επ’ ουδενί δεν δικαιολογούν αυτή την παράνομη επιχείρηση αλλά τονίζουν την οικονομική και ψυχική εξαθλίωση που δέχονται οι μετανάστες και οι οικογένειες τους προκειμένου να πραγματοποιήσουν το πολύτιμο για αυτούς ταξίδι. Πιο συγκεκριμένα υπάρχει ένα οργανωμένο δίκτυο συνεργασίας μεταξύ διάφορων προσώπων και των ‘οδηγών’, το οποίο αποτελείται από τρεις βασικές ομάδες. Η πρώτη ομάδα είναι τα άτομα, τα οποία πραγματοποιούν την πρώτη επαφή

με τους μετανάστες στις χώρες προέλευσης, η δεύτερη καταλαμβάνει τους μεταφορείς και η τρίτη τα άτομα που παρέχουν κρυψώνες στη χώρα μετάβασης και υποδοχής (Παπαδοπούλου-Κούρκουλα, 2008).

5.5.1.3. Οι διαδρομές που ακολουθούν οι παράνομοι μετανάστες

Σχετικά με τις διαδρομές που ακολουθούν οι μετανάστες για να εισέλθουν στην Ελλάδα έχει παρατηρηθεί πως οι περισσότεροι, προερχόμενοι από την Μέση Ανατολή και Ασία περνούν από την Τουρκία. Έτσι φθάνουν στην χώρα μας είτε από την στεριά μέσω του Έβρου είτε από την θάλασσα μέσω του Ανατολικού Αιγαίου. Όσον αφορά τώρα αυτούς που εισέρχονται από την Κωνσταντινούπολη στον Έβρο, ο ‘οδηγός’ τους συνοδεύει για να περάσουν το ποτάμι ή τους δείχνει κάποιο πέρασμα και τους αφήνει στην τύχη τους. Οι ‘οδηγοί’ συχνά ενημερώνουν τους μετανάστες για το που μπορούν να απευθυνθούν όταν φτάσουν στην Ελλάδα προκειμένου να κρυφτούν. Αν οι μετανάστες δεν έχουν τα χρήματα να πληρώσουν τους ‘οδηγούς’, βρίσκονται εντελώς μόνοι τους και προσπαθούν με κάθε τρόπο να περάσουν τα σύνορα είτε μπαίνοντας παράνομα σε φορτηγά αυτοκίνητα ή περπατούν μέχρι να φτάσουν στην πιο κοντινή πόλη. Αν δεν είναι εφικτό το πέρασμα από τα ελληνοτουρκικά σύνορα τότε ο μετανάστης κατευθύνεται από την Τουρκία στην Βουλγαρία και από εκεί εισέρχεται στην Ελλάδα (Παπαδοπούλου-Κούρκουλα, 2008).

Τους καλοκαιρινούς μήνες, λόγω του ζεστού και καλού κλίματος, υπάρχει και ένας ακόμη εναλλακτικός δρόμος, αυτός της θάλασσας με αφετηρία τα τουρκικά παράλια κ προορισμό τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου και τις Κυκλάδες. Μέσω των ταχύπλοων σκαφών, φουσκωτών ή κωπηλατών βαρκών, οι μετανάστες είτε μόνοι τους είτε με την βοήθεια των οδηγών προσπαθούν να περάσουν στην ελληνική θάλασσα. Αν δεν τα καταφέρουν και υπάρχει κίνδυνος να τους εντοπίσει το Λιμενικό Σώμα πέφτουν στην θάλασσα και προσπαθούν να περάσουν τα θαλάσσια σύνορα κολυμπώντας (Παπαδοπούλου-Κούρκουλα, 2008).

Τα διεθνή κυκλώματα διακίνησης παράνομων μεταναστών βρίσκουν συνεχώς νέους τρόπους παραπλάνησης προς τις διωκτικές αρχές. Χρησιμοποιούν θαλαμηγούς και τουριστικά ιστιοφόρα καθώς έτσι δεν κινούν καμία υποψία και τους είναι σχετικά εύκολο να αγκυροβολήσουν και στα πιο έρημα ξερονήσια. Οι Τούρκοι διακινητές τις περισσότερες όμως φορές χρησιμοποιούν ταχύπλοα σκάφη. Αρκετές φορές

εκπαιδεύουν κατά ένα μέρος, τους μετανάστες ως προς τον χειρισμό του σκάφους. Σε αυτή την περίπτωση ό,τι και να συμβεί δεν συλλαμβάνονται οι διακινητές και δεν εξαρθρώνεται το κύκλωμα (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

5.5.1.4. Η Ελλάδα θεωρείται χώρα μετάβασης ή εγκατάστασης;

Οι μετανάστες που εντοπίζονται και συλλέγονται σε ξηρά και θάλασσα από τις αρχές βρίσκουν προσωρινή στέγαση και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη σε κάποιο κέντρο φιλοξενίας. Ιδιαίτερα στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, τα Δωδεκάνησα και τη Θράκη έχουν πραγματοποιηθεί αρκετές προσπάθειες ενίσχυσης των υποδομών όμως οι ανάγκες αυξάνονται διαρκώς. Η βοήθεια των τοπικών κοινοτήτων των διάφορων περιοχών παίζει σημαντικό ρόλο στην επιβίωση των λαθρομεταναστών και στην κάλυψη ορισμένων αναγκών μετά την άφιξη τους στην Ελλάδα. Πως όμως επιλέγουν τον προορισμό τους; (Παπαδοπούλου-Κούρκουλα, 2008).

Ο προορισμός καθορίζεται από διάφορους παράγοντες όπως για παράδειγμα από την ύπαρξη κάποιου οικογενειακού ή/ και κοινωνικού δικτύου, τις οικονομικές συνθήκες της πρώτης εγκατάστασης, την εύρεση εργασίας στην Ελλάδα καθώς και η πολιτική υποδοχής των προσφύγων και των μεταναστών. Για τους περισσότερους μετανάστες η Ευρώπη γενικά είναι ο προορισμός τους διότι αυτή γίνεται αντιληπτή ως ένας ενιαίος χώρος υποδοχής, εγκατάστασης, εργασίας και ασφάλειας (Παπαδοπούλου-Κούρκουλα, 2008).

Η Ελλάδα, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, είναι η πρώτη ευρωπαϊκή χώρα την οποία συναντούν οι μετανάστες. Κάποιοι από αυτούς, είχαν αρχικό στόχο την προσωρινή παραμονή στην Ελλάδα αλλά εγκαταστάθηκαν για μεγάλο χρονικό διάστημα λόγω της ύπαρξης μιας σταθερής εργασίας ενώ άλλοι παρότι είχαν αποφασίσει να μείνουν στην χώρα οι γραφειοκρατικές δυσκολίες τους έκαναν να αλλάξουν γνώμη. Η κρατική πολιτική θεωρείται ο πιο αποθαρρυντικός παράγοντας καθώς παρουσιάζεται δυσκολία απόκτησης και ανανέωσης της άδειας παραμονής, απουσία προγραμμάτων ένταξης και ισότιμης συμμετοχής των μεταναστών (Παπαδοπούλου-Κούρκουλα, 2008).

5.5.1.5. Οι παράνομοι μετανάστες είναι οικονομικοί μετανάστες ή πρόσφυγες

Τα μέσα ενημέρωσης για να χαρακτηρίσουν τους ‘λαθρομετανάστες’ χρησιμοποιούν τους όρους ‘οικονομικούς μετανάστες’ και ‘πρόσφυγες’ δημιουργώντας μεγάλη σύγχυση. Ο όρος ‘λαθρομετανάστες’ τις περισσότερες φορές χρησιμοποιείται για να δηλώσει την παρανομία ενώ ο όρος ‘πρόσφυγες’ την εξαθλίωση. Πιο αναλυτικά οι οικονομικοί μετανάστες εγκαταλείπουν την χώρα τους για αγορά εργασίας και καλύτερες οικονομικές αποδοχές. Από την άλλη, οι πρόσφυγες εισέρχονται στην χώρα προορισμού λαθραία καθώς η αποχώρηση από την χώρα τους με παράνομο τρόπο είναι η μόνη λύση (Παπαδοπούλου-Κούρκουλα, 2008).

5.5.1.6. Οι επιπτώσεις της παράτυπης μετανάστευσης

Η παράτυπη μετανάστευση αποτελεί ένα σοβαρό πρόβλημα για την χώρα υποδοχής αλλά και για τους μετανάστες. Όσον αφορά τώρα την χώρα υποδοχής η παράνομη μετανάστευση δημιουργεί αρκετές προκλήσεις στον τομέα της ασφάλειας, του συνοριακού ελέγχου, της πολιτικής υποδοχής και της διαχείρισης των μεταναστευτικών κινήσεων. Όσοι περισσότεροι παράνομοι μετανάστες εισέρχονται στην χώρα μας, τόσο δυσκολότερο για την τελευταία να οργανώσει προγράμματα ένταξης μεταναστών και να έχει μια συνολική εποπτεία για τον πληθυσμό, τις ανάγκες και τους κινδύνους που εγκυμονούνται (Παπαδοπούλου-Κούρκουλα, 2008).

Για τους ίδιους τους μετανάστες, η παράνομη μετανάστευση εμπεριέχει πάρα πολλούς κινδύνους ανθρώπινης ασφάλειας καθώς θέτονται σε κίνδυνο η ζωή, η ακεραιότητα και τα δικαιώματά τους. Επιπρόσθετα, οι μετανάστες για μεγάλη χρονική περίοδο βρίσκονται στα σκαλοπάτια της αβεβαιότητας, της νομικής ανυποστασίας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Παρά τα όσα περνούν, επιβιώνουν μέσω του προσωπικού τους αγώνα και της βοήθειας που δέχονται από φίλους και τους φορείς αρωγής (Παπαδοπούλου-Κούρκουλα, 2008).

Τέλος, η παράνομη μετανάστευση δεν αντιμετωπίζεται μόνο με ελέγχους των συνόρων και με την δίωξη των ‘οδηγών’ αλλά μέσω μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης και διαχείρισης ελέγχου και προστασίας του μεταναστευτικού

φαινομένου. Η αύξηση των συνοριοφυλάκων και η ενίσχυση του λιμενικού σώματος αποτελούν απαραίτητα στοιχεία της αντιμετώπισης του φαινομένου. Η διασφάλιση όμως των δικαιωμάτων των μεταναστών ανεξαρτήτως νομικού καθεστώτος και η πρόσβαση των προσφύγων στο σύστημα ασύλου παίζουν πιο καθοριστικό ρόλο στον περιορισμό και στην αντιμετώπιση της παράτυπης μετανάστευσης (Παπαδοπούλου-Κούρκουλα, 2008).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

6. 1. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

6.1.1. Ο έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού

Ο όρος του κοινωνικού αποκλεισμού, όπως αναφέρει ο Healy, 2001 δημιουργήθηκε στη Γαλλία κατά τη δεκαετία του 1970 και εφαρμόστηκε αρχικά στις μειονεκτούσες ή περιθωριοποιημένες κοινωνικές ομάδες, όπως οι μετανάστες και οι πρόσφυγες. Οι Gore, 1995 & Healy, 2001 σημειώνουν ότι το 1980, υπάρχει μια εξέλιξη στον όρο, ο οποίος κάνει λόγο για σύνδεση της φτώχειας με την τεχνολογική αλλαγή και τον οικονομικό μετασχηματισμό (Reichert, 2003).

Ο κοινωνικός αποκλεισμός ορίζεται η αδυναμία πρόσβασης σε κοινωνικά και δημόσια αγαθά όπως αυτά της εκπαίδευσης, του συστήματος υγειονομικής περίθαλψης και άλλα, η έλλειψη των οποίων καταλήγει συνήθως στην οικονομική ανέχεια και στην περιθωριοποίηση. Η έννοια του «κοινωνικού αποκλεισμού» χαρακτηρίζει δηλαδή τόσο μια κατάσταση όσο και μια διαδικασία. Επιπλέον, κοινωνικός αποκλεισμός θεωρείται η κατάσταση διαβίωσης ατόμων σε συνθήκες ανέχειας και πιο συγκεκριμένα στο περιθώριο της κοινωνίας με όλη την ασάφεια και σχετικότητα που χαρακτηρίζουν τόσο την έννοια «συνθήκες ανέχειας» όσο και κυρίως την έννοια «περιθώριο της κοινωνίας» (Τσάκαλος, 1998).

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την Μουσούρου (1998), κοινωνικός αποκλεισμός χαρακτηρίζεται μια περίσταση που την διακατέχει η έλλειψη ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων που θεωρεί απαραίτητα και στοιχειώδη η συγκεκριμένη κοινωνία. Έπειτα, συνεπάγεται η έλλειψη συμμετοχής στην παραγωγή, την απόλαυση κοινωνικών και δημόσιων αγαθών και τέλος της συμμετοχής στην διαμόρφωση της έννοιας αλλά και στην άσκηση εξουσίας. Επιπλέον αποτελεί μια κατάσταση έκπτωσης που συνδέεται με την ανισότητα και την φτώχεια.

Σύμφωνα με τον Gore ο κοινωνικός αποκλεισμός αναφέρεται σε μέρη του πληθυσμού, τα οποία δεν διαθέτουν την δυνατότητα πρόσβασης στις παρεχόμενες

υπηρεσίες και ευκαιρίες της κοινωνίας. Οι συνέπειες του φαινομένου αυτού μπορούν να αποβούν ιδιαίτερα καταστροφικές όσο του επιτρέπεται να επεκταθεί. Ακόμα , μέσω του κοινωνικού αποκλεισμού εκφράζεται και η έλλειψη κοινωνικής αλληλεγγύης και αυτό γιατί όπως αναφέρθηκε μεγάλη μερίδα του πληθυσμού αποστερείται σημαντικές παρεχόμενες υπηρεσίες της κοινωνίας (Reichert, 2003).

6.1.2. Κοινωνικός αποκλεισμός σε βάρος διαφόρων κοινωνικών ομάδων και κυρίως των μεταναστών

Σύμφωνα με την Κασμάτη (1998), διαφαίνονται έντονα οι ελλείψεις τόσο στο επίπεδο των κοινωνικών δικαιωμάτων όσο και στο ανεπαρκές νομικό επίπεδο που αφορά τους αλλοδαπούς και την παραμονή τους στη χώρα μας αλλά καθώς και στις περισσότερες χώρες. Με τις αδυναμίες και το κλείσιμο των βαλβίδων ασφαλείας, όπως το κλείσιμο των συνόρων στο οποίο προέβησαν οι χώρες. Η πολιτική αυτή εγκλωβίζει, γκετοποιεί και ωθεί στην εκμετάλλευση ενώ παράλληλα προάγει την σκληρότητα των σωμάτων ασφαλείας απέναντι στους μετανάστες οδηγώντας στο κοινωνικό ρατσισμό. Κατά αυτό τον τρόπο ορίζει τις ενέργειες του ίδιου του αλλοδαπού, ο οποίος όντας στο περιθώριο, πεινασμένος και κυνηγημένος δεν του παρέχονται λόγοι ώστε να εκτιμήσει και να διενεργήσει με τρόπο που αρμόζει στις καταστάσεις και τα επιτεύγματα του πολιτισμού μας.

Πολλές πληθυσμιακές ομάδες, οι οποίες διαθέτουν πολλά από τα χαρακτηριστικά των κοινωνικά αποκλεισμένων βρίσκονται στο περιθώριο της ελληνικής και όχι μόνο, κοινωνίας, άλλες πολύ και άλλες λίγο. Οι πρόσφυγες, οι μετανάστες και γενικά οι μετακινούμενοι πληθυσμοί είναι συχνά αυτοί που περιθωριοποιούνται και αποστερούνται από όλα αυτά τα παρεχόμενα οφέλη (Reichert, 2003). Χαρακτηριστικές ομάδες είναι και οι ανεπίσημοι μετανάστες ή λαθρομετανάστες, οι Αλβανοί, οι τσιγγάνοι και άλλες. Όλες οι προαναφερόμενες ομάδες προέρχονται από ιδιαίτερα κοινωνικά στρώματα. Τα στρώματα αυτά από την μια πλευρά μέσω των ιστορικών διαδρομών και των μεταναστευτικών πρακτικών που ακολουθούν, απέκτησαν μια ξεχωριστή ταυτότητα, που τους διαφοροποιεί και από την άλλη η οικονομική και κοινωνική τους αποστέρηση, στα μάτια του υπόλοιπου πληθυσμού φαντάζουν όλοι ίδιοι στιγματισμένοι. Οι ξένοι που προκαλούν φασαρίες

και ζητήματα και ως τέτοιοι γίνονται δέκτες υποτιμητικών χαρακτηρισμών και προκαταλήψεων (Εξαρχου, 1998).

Εύφορο κλίμα δημιουργείται με την ημι-απασχόληση και την αντιμετώπιση τους ως ομάδας αντικοινωνικής συμπεριφοράς, ώστε να αναπτυχθούν μηχανισμοί κοινωνικού αποκλεισμού. Αυτό δημιουργείται καθώς οι ομάδες αυτές δεν έχουν τη δυνατότητα προσέλευσης σε παροχές και κοινωνικά δίκτυα υποστήριξης. Βέβαια αυτός ο τύπος μετανάστευσης, με το φθινό εργατικό δυναμικό, την έλλειψη δυνατότητας διεκδίκησης των κοινωνικών δικαιωμάτων, επιβεβαιώνει ξεκάθαρα πως αποτελεί εξαιρετικής σπουδαιότητας για την επάνοδο των τοπικών οικονομιών (Ψημμένος, 1998).

Ο κοινωνικός αποκλεισμός σήμερα ως έννοια όπως χρησιμοποιείται στην θεωρία και την πρακτική παραθέτει τρία διαφορετικά επίπεδα. Αρχικά, αναφέρει το οικονομικό επίπεδο με αποστέρηση της συμμετοχής στο κοινωνικό πλούτο. Στη συνέχεια είναι το νομικό επίπεδο με την παρακώλυση της νομικής φροντίδας και κατά συνέπεια την μη ικανή διεκδίκηση και ενεργοποίηση ενός από τα δικαιώματα. Τέλος στο κοινωνικό επίπεδο, το στιγματισμό, η επαναλαμβανόμενη αδιαφορία και η αποξένωση. Και τα τρία επίπεδα εκφράζουν δύο πράγματα, συγκεκριμένα μια κατάσταση και μια διαδικασία. Ουσιαστικά γίνεται λόγος για μια συγκεκριμένη κοινωνική διαδικασία, η οποία οδηγεί αιτιατά από την μια κατάσταση στην άλλη. Εξετάζοντας, κανείς ξεχωριστά το κάθε επίπεδο αντιλαμβάνεται ότι αλληλοσυνδέονται και αλληλεξαρτώνται (Τσαούσης, 1998)

Η μετανάστευση, όπως έχουμε αναφέρει ξανά στο κείμενο μας αποτελεί ένα σύνθετο και πολυδιάστατο φαινόμενο. Για το λόγο αυτό ακριβώς το φαινόμενο της μετανάστευσης γίνεται ένα από τα πιο ισχυρά παραδείγματα κοινωνικού αποκλεισμού. Με τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς να βρίσκονται στο επίκεντρο και να είναι φορείς ισχυρών αρνητικών προκαταλήψεων και αναπαραστάσεων. Ένα από τα βασικότερα, όπως σημειώνεται, προβλήματα με τα οποία έρχονται αντιμέτωποι οι μετανάστες είναι η μεροληπτική μεταχείριση που λαμβάνουν (Παπαδοπούλου, 2012).

Ωστόσο, αυτά που ο κοινωνικός αποκλεισμός πρεσβεύει έρχονται σε αντίθεση με τα όσα τα ανθρώπινα δικαιώματα σημαίνουν. Στόχος λοιπόν, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί η ύπαρξη ελάχιστης βάσης η οποία θα προάγει την οικονομική

ασφάλεια, την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, τη πολιτική συμμετοχή και τη προστασία του πολιτισμού της μειονότητας. Όλα τα παραπάνω αναιρούνται από τον κοινωνικό αποκλεισμό. Οι επιπτώσεις του σε διεθνές επίπεδο είναι ακανθώδης και αυτό γιατί άτομα τα οποία δεν έχουν διέξοδο στη φωνή διαμαρτυρίας, άτομα που δεν λαμβάνουν τους επαρκείς καρπούς της εργασίας τους δεν θα έχουν ποτέ τον πλήρη έλεγχο να οδηγήσουν τη ζωή τους. Ως αποτέλεσμα και αντίδραση σε αυτόν τους τον αποκλεισμό από την κοινωνία πολλά άτομα εμφανίζουν αντικοινωνική συμπεριφορά και βία. Σε κάθε περίπτωση, εκείνοι που δεν κατορθώνουν να μετέχουν στους καρπούς της κοινωνίας θα οδηγούνται συνεχώς σε μια ύπαρξη οριακή (Reichert, 2003).

6.1.3. Ο Κοινωνικός Αποκλεισμός και οι μορφές του

Ο κοινωνικός αποκλεισμός, μπορεί να εμφανιστεί είτε εθνικά είτε συνολικά. Ένας σημαντικός δείκτης του αποτελεί το συνεχώς αυξανόμενο χάσμα στο πλούτο ανάμεσα στα πλουσιότερα και φτωχότερα έθνη και ανάμεσα στα τμήματα πλουσιότερου και φτωχότερου πληθυσμού (Reichert, 2003).

Γενικότερα, ο κοινωνικός αποκλεισμός και οι πολυδιάστατες, πολύμορφες εκφάνσεις του ακόμα και σήμερα δεν έχουν ξεκάθαρη εικόνα ή καταγραφή του τι αποτελεί στην κοινωνική πραγματικότητα. Η πρόσφατη ακόμα οικονομική κρίση και ο «νέος» αποκλεισμός που απορρέει από τη πρώτη, καθιστά αδύνατο να συνθέσει κανείς την εικόνα του δεύτερου. Ο αποκλεισμός αποτελεί ένα ακαθόριστο φαινόμενο, το οποίο είναι ένα σύνολο διάφορων προβλημάτων και χαρακτηριστικών. Συντελεί τη συσσώρευση πολλών διαφορετικών μειονεκτημάτων και την έκφραση ακραίας κοινωνικής ανισότητας. Όλα αυτά σε συνδυασμό, οδηγούν στην παρεμπόδιση συμμετοχής στην κοινωνία και τους θεσμούς που διαθέτει. Ταυτόχρονα κάτι τέτοιο σηματοδοτεί ένα πολύ-επίπεδο αποκλεισμό από τα δημόσια αγαθά και τις κοινωνικές σχέσεις, την παραβίαση τους, την όξυνση των κοινωνικών ανισοτήτων, την άνοδο των διακρίσεων, του ρατσισμού και των διαδικασιών παραγκώνισης. Ο αποκλεισμός ως στίγμα είναι η πρώτη αιτία παραγωγής αποκλεισμού με επισυναπτόμενες όλες τις υπόλοιπες αιτίες θεσμικές και αξιακές (Παπαδοπούλου, 2012).

Κάποιες σύγχρονες μορφές αποκλεισμού είναι αυτές που σχετίζονται και πλήττουν ιδιαίτερα τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Οι ομάδες αυτές συνήθως είναι

μετανάστες χωρίς νόμιμα έγγραφα, άστεγοι, ηλικιωμένοι και άλλοι (Παπαδοπούλου, 2012).

Επειδή, λοιπόν, ο αποκλεισμός προάγει αποκλεισμό σήμερα ειδικά είναι πιο εύκολα από ποτέ να οδηγηθεί κανείς σε μια διαδικασία αποκλεισμού. *«Η κατ' εξακολούθηση ανεργία, η έλλειψη πνευματικού κεφαλαίου, η έλλειψη πόρων διαβίωσης, η τραυματική οικογενειακή και κοινωνική ζωή, η άγνοια ως προς τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα ή έλλειψη μέσων για την χρήση τους, οδηγούν με μαθηματική ακρίβεια σε αποκλεισμό»* (Παπαδοπούλου, 2012: σελ 190).

6.1.4. Αίτια κοινωνικού αποκλεισμού

Τα αίτια, τα οποία προξενούν τον κοινωνικό αποκλεισμό αντανακλώνται σε πρόσωπα και ειδικές πληθυσμιακές ομάδες, οι οποίες διακατέχονται από ένδεια, απομόνωση και αποστέρηση. Βέβαια περισσότερο σημαντικά και κοντά στις διάφορες εκφάνσεις του κοινωνικού αποκλεισμού, έρχονται οι πρόσφυγες, οι μη κατέχοντες τα νόμιμα έγγραφα μετανάστες και οι παράτυποι μετανάστες, οι οποίοι αντιμετωπίζονται ως εγκληματίες. Οι μεταναστευτικές αυτές ομάδες λοιπόν, στοχοποιούνται από τις κοινωνίες των χωρών υποδοχής. Λόγω, της οικονομικής τους ανέχειας, η οποία προήλθε από την επιτακτική τους μετανάστευση, των ιδιαίτερων και διαφορετικών, πολιτισμικών, κοινωνικών μορφωμάτων και αξιών τους καθώς και της αδυναμίας να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους (Κασιμάτη, 1998).

Σημαντικό να αναφερθεί αποτελεί το γεγονός ότι, μερικές ομάδες αποκλείονται δια του νόμου. Κάτι τέτοιο άλλωστε γίνεται αντιληπτό και από την προφανή κατάσταση στην οποία μετανάστες και πρόσφυγες δεν έχουν καμία δυνατότητα πρόσβασης σε διάφορους τομείς. Χαρακτηριστικό, παράδειγμα αποτελούν τα παιδιά των μεταναστών, τα οποία αν και υποχρεούνται να ακολουθήσουν ένα εκπαιδευτικό σύστημα, εκείνο δεν λαμβάνει υπόψιν τις ιδιαιτερότητες τους ή παρέχει ένα πολύ χαμηλό ποιοτικά εκπαιδευτικό σύστημα. Σε κάθε περίπτωση κατά αυτό το τρόπο περιθωριοποιούνται και μη μπορώντας να ανταποκριθούν, αποκλείονται (Κασιμάτη, 1998).

6.2. ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ

Σε αναζήτηση καλύτερης ζωής, οι μετανάστες έχουν αφήσει την πατρίδα αλλά και την οικογένεια τους πίσω. Όταν φτάνουν σε μια ξένη χώρα, έχουν επιτακτική ανάγκη για εργασία και κοινωνική ενσωμάτωση αντιθέτως όμως έρχονται αντιμέτωποι με φαινόμενα διακρίσεων, ρατσισμού και ξενοφοβίας (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση κατά των φυλετικών διακρίσεων, αυτές ορίζονται ως κάθε διαχωρισμός, απαλλαγή, παρακώλυση ή προτίμηση με γνώμονα τη φυλή, το χρώμα, την καταγωγή ή την εθνική ή εθνολογική προέλευση με στόχο ή επακόλουθο την μείωση ή και διακύβευση της αναγνώρισης, της απόλαυσης ή άσκησης των δικαιωμάτων του ανθρώπου υπό ίσες συνθήκες και των θεμελιωδών ελευθεριών στον πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, μορφωτικό ή οποιονδήποτε άλλο τομέα (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Ο ρατσισμός προκαλείται από μια ομάδα ατόμων προς μια άλλη με διαφορετικά χαρακτηριστικά από την ίδια. Οι άνθρωποι που ανήκουν σε διαφορετική φυλή δέχονται αρκετές φορές ρατσισμό. Για παράδειγμα, στην περίπτωση των μεταναστών έχει σημειωθεί πως ο ρατσισμός που συνήθως δέχονται στις χώρες υποδοχής οφείλονται κατά κύριο λόγο στην φυλή, καταγωγή και εθνικότητα τους (Husband στο Coombe & Little, 1986).

«Ο ρατσισμός συναντάται σε κάθε πρακτική διακρίσεων που κατευθύνεται εναντίον ατόμων ή ομάδων με σκοπό να τους εκμηδενίσει. Είναι ένα φαινόμενο ανομοιογενές, πολύμορφο, πολύπλοκο και αποσπασματικό. Ο ρατσισμός χρησιμοποιείται από αντιδημοκρατικά καθεστώτα και από άτομα με φασιστικές τάσεις. Ο ρατσισμός είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με ιδεολογίες, πολιτικές ή θρησκευτικές εκδηλώσεις που εκφράζουν φθόνο, μίσος ή απέχθεια. Έχει δε μια καταπληκτική ικανότητα μετεξέλιξης, οι μεταμορφώσεις της οποίας είναι απρόβλεπτες» (Πρέσβελου, 2007 σελ. 85).

Από διάφορες έρευνες, έχει διαπιστωθεί το γεγονός, ότι στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης, έχει επικρατήσει ουσιαστική εχθρότητα προς όλους τους μετανάστες καθώς και φυλετικές προκαταλήψεις προς ορισμένες ομάδες. Για την διασφάλιση και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η διεθνής έννομη τάξη έχει καταδικάσει κάθε μορφή ρατσισμού και

ταυτόχρονα καθιερώσει όργανα, μηχανισμούς και διαδικασίες ελέγχου. Για την κατανίκηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας ζήτημα μεγάλης σπουδαιότητας αποτελεί η αφομοίωση του νόμιμου πληθυσμού από τρίτες χώρες στην κοινωνία (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Ο ρατσισμός αποτελεί ένα σύνολο από πεποιθήσεις, ιδεολογίες και διαδικασίες, οι οποίες ισχυροποιούν τις διακρίσεις απέναντι σε άλλους ανθρώπους. Βασιζόμενες, έτσι στην συμμετοχή τους σε ορισμένη ομάδα. Είναι η αντίδραση σε κάθε είδους διαφορά και ιδιαιτερότητα. Ο ρατσισμός ξεκινά από άτομο και απευθύνεται σε άλλο. Ως συμπεριφορά και τρόπο σκέψης αποτελεί ανησυχητικός, επικίνδυνος και δυσχερής ως προς την αντιμετώπιση (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Η ξενοφοβία βρίσκεται στα όρια του ρατσισμού. Ο φόβος για τον ξένο δεν αποτελεί ρατσισμό, ούτε βία προς αυτόν, οπότε δεν αποτελεί και ιδιαίτερη απειλή. Αποτελεί όμως μια δυσάρεστη αντιμετώπιση του άλλου, ο οποίος μεταναστεύει, δεν έχει οικονομική ευχέρεια και ανήκει σε διαφορετική εθνικότητα ή φυλή, και πιστεύει σε άλλη θρησκεία. Αυτό σημαίνει ότι ελλοχεύει η αμφιβολία, η επιφυλακτικότητα, η αποδοκιμασία, η δυσφορία και η μείωση. Αν η ξενοφοβία δεν έχει την επίβλεψη που αρμόζει εύκολα μπορεί να αποτελέσει έναν καλό αγωγό του ρατσισμού (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Ο ρατσισμός και η ξενοφοβία υπάρχουν σε όλες τις αναπτυγμένες χώρες, σε διαφορετικό μέγεθος βέβαια, αλλού είναι περισσότερο έκδηλα και αλλού λιγότερο. Για τις δημοκρατικές χώρες τις Ευρώπης, στις οποίες σήμερα διαβιούν πολλοί μετανάστες, τα φαινόμενα του ρατσισμού είναι μια πρόκληση γι' αυτές αλλά ταυτόχρονα και μεγάλη απειλή για την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Το θετικό είναι ότι παντού ενυπάρχει μια έντονη αντιρατσιστική δράση (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

6.2.1. Από ποιους εκδηλώνεται ο ρατσισμός και η ξενοφοβία;

Στην Ευρώπη, η όξυνση του ρατσισμού διαφαίνεται με διάφορες πρακτικές, όπως η αδιαφορία, η βία, η εκμετάλλευση και υποτίμηση του ξένου, αυτού που αδυνατεί να αντιδράσει, του αποκλεισμένου μετανάστη και πρόσφυγα από την κοινωνία, τόσο κοινωνικά όσο και πολιτικά. Η ρατσιστική ιδεολογία καθώς και οι

ρατσιστικές αντιμετώπισεις μπορούν εύκολα να γίνουν έκδηλες με ποικίλους τρόπους, όπως από ορισμένους φορείς :

- Το κράτος
- Η κοινωνία
- Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και
- Από ορισμένα άτομα (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

6.2.2. Έξαρση ρατσισμού και ξενοφοβίας

Συχνά παρατηρούνται στην Ελλάδα φαινόμενα έντονα ρατσιστικά και ξενοφοβικά. Τα οποία έχουν επίδραση, τόσο στους Έλληνες όσο και στους νόμιμους και παράτυπους μετανάστες, με τις όποιες δυσμενείς συνέπειες τα φαινόμενα αυτά ακολουθούνται. Είναι βέβαια γεγονός ότι υπάρχουν αρκετά περιστατικά παραβατικών συμπεριφορών μεταξύ μεταναστών αλλά και εγκληματικών ενεργειών καθώς και εμφάνιση αποκλίνουσας συμπεριφοράς. Τα στοιχεία αυτά λοιπόν, ως αποτέλεσμα έχουν τη δημιουργία σύγχυσης γύρω από τις σχέσεις και την εικόνα των μεταναστών, στην ελληνική κοινωνία εντείνοντας με αυτό τον τρόπο το αρνητικό κλίμα που προϋπήρχε γενικά απέναντι σε όσους μη Έλληνες με έκδηλες ρατσιστικές και ξενοφοβικές αντιδράσεις (Φούσκας, 2014).

Ειδικότερα, στην Ελλάδα του σήμερα με την οικονομική κρίση το ζήτημα της εγκληματικότητας έχει μεταβληθεί σε μεγάλο βαθμό με την όξυνση της εμφάνισης ρατσιστικών επιθέσεων τόσο προς τους νόμιμους και παράτυπους μετανάστες όσο και με επεισόδια μεταξύ των μεταναστών. Ήδη από το 2012 το δίκτυο καταγραφής ρατσιστικής βίας κατέγραψε ορισμένα περιστατικά. Οι 154 τεκμηριωμένες περιπτώσεις εκ των οποίων οι 151 αποτελούσαν θύματα μετανάστες ή πρόσφυγες. Τα περισσότερα περιστατικά ήταν σωματικές επιθέσεις και απειλές για σωματικές βλάβες, κακοποίηση λεκτική και καταστροφή ιδιοκτησίας. Οι 149 ήταν άνδρες και 5 γυναίκες με μέσο όρο ηλικίας 26 για τους περισσότερους. Στην πλειονότητα τους είχαν καταγωγή από το Αφγανιστάν, 44 αιτούντες άσυλο και 79 παράτυποι. Η πλειονότητα των θυμάτων ανέφερε πως αιτία της επίθεσης ήταν το γεγονός πως πρόκειται για μετανάστες. Σημειώνεται ακόμα, ότι στα 2 από τα 5 περιστατικά επιθέσεων σε γυναίκες, ήταν στοχευόμενα λόγω της μαντίλας που φορούσαν. Ως

δράστες αναφέρονται Έλληνες, κυρίως άνδρες και σπάνια γυναίκες και ανήλικοι ενώ σημειώθηκε και συμμετοχή Αλβανών. Σε 91 περιπτώσεις αναφέρθηκε ότι οι δράστες είχαν επαφές με εξτρεμιστικές ομάδες. Από τα θύματα ,μόνο 24 προέβησαν, όπως αναφέρουν, σε επίσημες καταγγελίες στις αρχές, 23 άτομα ενώ επιθυμούσαν να το πουν δεν το έκαναν από φόβο επειδή είναι παράτυποι ή από αδιαφορία που έδειξαν οι αρχές (Φούσκας, 2014).

Παρόμοια περιστατικά εξακολούθησαν να καταγράφονται και το 2013. τα παραπάνω περιγράφουν μια πραγματικότητα κρίσιμη, η οποία χρήζει άμεσης προστασίας και εξάλειψης οποιωνδήποτε μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας τόσο μέσω του νομοθετικού πλαισίου όσο και μέσω της εκπαίδευσης και των αξιών (Φούσκας, 2014).

Κυρίαρχο ρόλο, σε μια κατάσταση προσπάθειας να συγκροτηθεί ο εθνικός χώρος, διαδραματίζει ο στιγματισμός και η εχθρική συμπεριφορά έναντι του ξένου. Έτσι στοχεύει στην ανάπτυξη της πίστης στην ενότητα, στην ομοιογένεια και στο εθνικό σύνολο διαχωρίζοντας και περιθωριοποιώντας ό,τι δεν είναι όμοιο. Με την εθνικότητα και υπηκοότητα να παίζουν βασικό ρόλο για τη συμμετοχή ή μη των ανθρώπων στην κοινωνική και πολιτική ζωή, ορισμένοι οροθετούνται και αποκλείονται καθορίζοντας με αυτό το τρόπο την εθνική και πολιτική κοινότητα (Βεντούρα, 2004).

Το δίκαιο, διακρίνει μεταξύ εθνικού και ξένου πληθυσμού και ενισχύει την διαμόρφωση απεικονίσεων που αποδίδουν παραγκωνισμένη θέση στους ξένους. Με το τρόπο αυτό οι ξένοι βρίσκονται συνεχώς σε θέση υποδεέστερη τόσο νομικά όσο και πολιτικά. Ακόμα και στα κοινωνικά δικαιώματα παραγκωνίζονται και λαμβάνουν μειονεκτική θέση σε σχέση με τον εθνικό πληθυσμό. Κατ' επέκταση μη έχοντας, οι ξένοι, δικαιώματα πολιτικά αποστερούνται βασικά, νόμιμα μέσα πίεσης, διεκδίκησης και διαπραγμάτευσης με την εξουσία (Βεντούρα, 2004).

Η μετανάστευση κινητοποιεί μια διαδικασία κατά την οποία οι ρόλοι, οι θέσεις και το κύρος επαναπροσδιορίζονται συνεχώς. Έτσι, με τον φόβο των εθνικών πληθυσμών, μήπως μεταβληθεί η θέση τους και χάσουν τα προνόμια σχετικά με την εθνικότητα-υπηκοότητα. Τόσο στο τομέα που αφορά την εργασία αλλά και σε αυτόν των δικαιωμάτων, επιβάλλονται ως πλειονότητες και προσδίδουν μια θέση κατώτερη στους ξένους, στιγματίζοντας τους (Βεντούρα, 2004).

Όταν μια ομάδα, διαθέτει την δύναμη να αποφασίζει και να αποκλείει, η ξενοφοβία μετατρέπεται σε ρατσισμό. Ο ρατσισμός σηματοδοτεί την πλήρη αποκοπή συμμετοχής των ξένων στη ζωή μιας χώρας τόσο στους τομείς των οικονομικών, των πολιτικών, πολιτισμικών όσο και των κοινωνικών. Στη δεδομένη χρονική περίοδο, με την αύξηση των διεθνών και κοινωνικών συγκρούσεων, οι μετανάστες αντιμετωπίζονται ως μια ακόμη απειλή για την επισφαλή κοινωνική συλλογικότητα και αλληλεγγύη (Βεντούρα, 2004).

Ο μετανάστης φέρεται ως προσωρινός εργάτης και δεν αντιμετωπίζεται ως πολίτης ή υποκείμενο δικαίου αλλά αποστερείται θεμελιώδη δικαιώματα. Υπόκειται σε πολιτικές αστυνόμευσης και καταστολής. Ανάμεσα σε γηγενείς και μετανάστες δημιουργούνται σχέσεις εξουσίας καθώς υπάρχουν διακρίσεις και άνιση προσέλευση σε εργασιακά και κοινωνικά δικαιώματα (Βεντούρα, 2004).

6.2.3. Εκδήλωση του ρατσισμού στην Ευρώπη

Σύμφωνα με την Παπαδημητρίου (2000) το φαινόμενο του ρατσισμού στην Ελλάδα δεν έχει τεθεί ακόμα στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της επιστημονικής μελέτης. Αυτό βέβαια μπορεί να διακριθεί εμφανώς και από την μεγάλη έλλειψη σχετικής βιβλιογραφίας. Μισό αιώνα μετά από το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου η Ευρώπη και όχι μόνο βρίσκεται ξανά αντιμέτωπη με το φαινόμενο αυτό. Με την έξαρση των εθνικισμών και τα κρούσματα ρατσιστικής βίας προς τους μετανάστες να είναι πιο επίκαιρα από ποτέ.

Συχνή αποτελεί η αναφορά τόσο των μέσων μαζικής ενημέρωσης όσο και των πολιτικών φορέων σχετικά με την αιτία αναζωπύρωσης του ρατσισμού. Φυσικά δεν είναι άλλη από την γνώστη και πρόσφατη οικονομική κρίση. Πιο συγκεκριμένα, η ανεργία, η οποία επικρατεί τελευταία σε όλες τις χώρες μέλη της ευρωπαϊκής ένωσης και όχι μόνο. Κάτι τέτοιο βέβαια δεν δύναται να υποστηριχθεί καθώς η ανεργία πιθανότατα αποτελεί την αφορμή και όχι την γενεσιουργό αιτία για την αναβίωση του ρατσισμού (Παπαδημητρίου, 2000).

Το αποικιοκρατικό παρελθόν της Ευρώπης φαίνεται να έχει ακόμα σημαντικές επιρροές στην αντίληψη, στις συνειδήσεις και στη στάση πολλών ανθρώπων απέναντι στους μετανάστες και ακόμα περισσότερο προς τους πρόσφυγες,

οικονομικούς και πολιτικούς, οι οποίοι προέρχονται από χώρες του «τρίτου κόσμου» (Παπαδημητρίου, 2000).

Ο σημερινός ρατσισμός αντανακλά την εικόνα του μη ικανού τριτοκοσμικού ανθρώπου, ο οποίος στην προσπάθεια του για επιβίωση κατακλύζει την γηραιά ήπειρο και απειλεί τον πολιτισμό της με την παρουσία του. Το γεγονός αυτό επικαλείται συχνά ως αποδεικτικό στοιχείο για την δήθεν αδυναμία του να αναπτυχθεί και να εξελιχθεί έτσι ώστε να επιβεβαιώνεται η «φυλετική του κατωτερότητα» στις συνειδήσεις των ευρωπαίων. Έτσι επικρατεί η άποψη ότι η Ευρώπη απειλείται από αλλοίωση με την παρουσία των μειονοτήτων. *«Το 'φρούριο' της Ευρώπης με τις ερμητικά κλεισμένες πύλες του για τους λυμοκτονούντες του πλανήτη μας αποστέλλει την σύγχρονη εκδοχή του ρατσιστικού μύθου της 'άριας φυλής'»* (Παπαδημητρίου, 2000 σελ 18).

6.2.4. Νεορατσισμός

Σε αντίθεση με τον παραδοσιακό ευρωπαϊκό και αμερικάνικο ρατσισμό, ο οποίος επικεντρώνεται περισσότερο στην φυλετική ανισότητα και όσων έχουν αναφερθεί και παραπάνω έρχεται ο νεορατσισμός. Ο νεορατσισμός, σύμφωνα με τον Balibar, όπως εμφανίζεται στην Δυτική Ευρώπη ή αλλιώς «διαφορετικός» ή «πολιτισμικός» ρατσισμός εγγράφεται γύρω από το πολύ-επίπεδο φαινόμενο της μετανάστευσης και στα πλαίσια ενός ρατσισμού «χωρίς φυλές» (Παπαδημητρίου, 1995).

Βασικό θέμα του νεορατσισμού αποτελεί η «αυθεντική» πολιτισμική ταυτότητα και το δικαίωμα στην διαφορά, και όχι η βιολογική κληρονομικότητα και οι διακρίσεις «ανώτερων» και «κατώτερων» φυλών. Όπως αναφέρουν οι θεωρητικοί του νεορατσισμού, οι άνθρωποι είναι βασικά ισότιμοι ενώ τονίζουν πως διαφορετικοί μπορεί να είναι μόνο οι πολιτισμοί. Οι πολιτισμικές διαφορές, όπως ισχυρίζονται είναι αναπόσπαστο στοιχείο της ανθρώπινης φύσης με βαθιές ιστορικές ρίζες, χωρίς μετάκληση. Αυτός είναι και ο λόγος, όπου στις περιοχές πολυπολιτισμικών κοινωνικών οντοτήτων, οι συγκρούσεις ανάμεσα σε άτομα διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων και πλαισίων καθίστανται και αναπόφευκτες. Σύμφωνα με τους νεορατσιστές, μόνη λύση για την αποφυγή των συγκρούσεων αποτελεί ο αποκλεισμός των μειονοτικών ομάδων. Με αποστέρηση κάθε είδους συμμετοχής στους τομείς των

οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών διαδικασιών. Τάσσονται μάλιστα κατά της ανάμειξης των πολιτισμών. Επίκεντρο της νεορατσιστικής προπαγάνδας στην Δυτική Ευρώπη αποτελούν οι μετανάστες και οι οικονομικοί, κοινωνικοί και πολιτικοί πρόσφυγες (Παπαδημητρίου, 1995).

6.2.5. Ξενοφοβία

Ο μύθος της ειρηνικής συνύπαρξης μεταναστευτικού και ντόπιου πληθυσμού, καταρρίφθηκε μετά την οικονομική κρίση, στις χώρες υποδοχής της μετανάστευσης. Αντικείμενο κοινωνικών αντιπαραθέσεων και συγκρούσεων αποτελεί η παρουσία των μεταναστών σε όλες τις χώρες κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και όχι μόνο αυτής. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα μπορεί να θεωρηθεί αυτό της Γερμανίας. Η χώρα της Γερμανίας έχει αποτελέσει αυτή με τα πιο πολλά κρούσματα ρατσιστικής βίας απέναντι στους μετανάστες ως παραπλάνηση μάλιστα στον κοινό λόγο έχει κυριαρχήσει ο όρος «εχθρότητα ενάντια στους ξένους» και όχι ο όρος ρατσισμός. Αυτό φυσικά είναι παραπλανητικό καθώς η εχθρική συμπεριφορά δεν τίθεται ενάντια σε οποιοδήποτε ξένο. Διαφορετική αντιμετώπιση φέρει ένας Άγγλος, Γάλλος ή Αμερικανός που ζει στη Γερμανία από κάποιον άλλο ο οποίος κατάγεται από χώρες του τρίτου κόσμου. Κατ' επέκταση γίνεται ξεκάθαρο ότι όσοι έρχονται από αναπτυγμένες χώρες και το εθνικό και πολιτισμικό φόντο των οποίων δεν διαφέρει πολύ από αυτό των Γερμανών, τυγχάνουν καλύτερης αντιμετώπισης ή και ενσωμάτωσης. Αντίθετα οι μετανάστες αντιμετωπίζονται ως εθνικές μειονότητες από μη ανεπτυγμένες χώρες, και ως προερχόμενοι από χώρες τριτοκοσμικές, κατώτερες σε πολλά επίπεδα που δεν εντάσσονται στα πλαίσια τους λόγω εθνικών, πολιτισμικών και πολιτικών διαφορών θεωρούνται υποδεέστερες (Παπαδημητρίου, 1995).

6.2.6. Η έννοια του ρατσισμού και ο ορισμός του περιεχομένου του

Όσο απλή θεωρείται η λέξη «φυλή», τόσο σύνθετη αποτελεί η έννοια της ύπαρξης των ανθρώπινων φυλών. Η «φυλή» ή αλλιώς «ράτσα» είναι βασική έννοια του ευρωπαϊκού «φυλετισμού» ή «ρατσισμού», όπως ονομάζεται το φαινόμενο των φυλετικών και κοινωνικών διαφοροποιήσεων στις μέρες μας (Παπαδημητρίου, 2000).

Τόσο οι όροι «ράτσα», «ρατσισμός» όσο και «φυλή», «φυλετισμός», διακρίνονται από σημασιολογική ρευστότητα με αποτέλεσμα να αγγίζουν τα όρια της εννοιολογικής σύγχυσης. Κάτι τέτοιο βέβαια δεν καθίσταται τυχαίο, αφού τα περιεχόμενα αποδίδονται στους προαναφερόμενους όρους προσδίδονται ανάλογα με τις εκάστοτε ιδεολογικές χρησιμότητες που καλούνται να αντεπεξέλθουν (Παπαδημητρίου, 2000).

Ο ρατσισμός ορίζεται ως η μικρή ή μεγαλύτερη, συμβολική ή/ και πραγματική βία που υφίστανται, καθημερινά ή ορισμένες φορές, διάφορες κατηγορίες του πληθυσμού και που οδηγεί στον αποκλεισμό, στην περιθωριοποίηση και στην αδυναμία ίσης συμμετοχής στο σύστημα. (Ανδρούσου, 2001).

Επιπλέον, πώς αναφέρει ο Geiss, ο ρατσισμός με την έννοια της κοινωνικής διάκρισης αποτελεί διαχρονικό φαινόμενο και μορφές «πρωτογενούς» ή οιονεί ρατσισμού όπως τις αποκαλεί ο ίδιος συναντούμε σε όλες τις ιστορικές κοινωνίες. Ρατσισμός είναι το δόγμα σύμφωνα με το οποίο οι ανθρώπινες ιδιότητες και ικανότητες είναι φυλετικά προσδιορισμένες. Το ανθρώπινο γένος είναι διαιρεμένο σε «φυλές», οι οποίες βρίσκονται μεταξύ τους σε σχέση «ανωτερότητας» και «κατωτερότητας», ανάλογα με του κληρονομικού χαρακτήρα βιολογικά τους γνωρίσματα. Την πρώτη θέση μεταξύ των φυλών κατέχει η λευκή, η οποία είναι από την φύση ταγμένη να κυριαρχήσει πάνω στις άλλες. Με τον ορισμό αυτό αποδίδεται του βιολογικού ρατσισμού, ωστόσο οι εκφάνσεις του σημερινού ρατσισμού δεν καλύπτονται. Το γεγονός αυτό οφείλεται στον «εμπλουτισμό» του συστήματος της φυλετικής αιτιολόγησης του ρατσισμού με ψυχοκοινωνικά, πολιτισμικά «επιχειρήματα» και μορφές κοινωνικών διακρίσεων (Παπαδημητρίου, 2000).

Σύμφωνα με τον Balibar, ο ρατσισμός εκφέρεται γύρω από κάθε τι που εμφανίζει διαφορετικότητα, είτε αυτό αποτελεί το χρώμα του δέρματος, η εθνική προέλευση, οι θρησκευτικές αντιλήψεις, το σωματικό ελάττωμα και γενικά ότι περιλαμβάνει τη διαφορετικότητα του «άλλου». Προκειμένου να διαφυλαχθεί η ταυτότητα του «Εμείς» από κάθε πρόσμειξη υιοθετεί πρακτικές περιφρόνησης, εξευτελισμού, εκμετάλλευσης και βίας με ενέργειες και συμπεριφορές που έχουν σκοπό τους τη κάθαρση του κοινωνικού σώματος από ξένα στοιχεία. Ο Γάλλος κοινωνιολόγος Taguieff διαχωρίζει το ρατσισμό σε α) ιδεολογικό βασιζόμενος στη πίστη στις αρχές της φυλετικής ιδέας, β) σε ρατσιστική προκατάληψη βασιζόμενος στην αρνητική στάση απέναντι σε μια κοινωνική ομάδα και γ) σε ρατσιστική

συμπεριφορά που εκφράζεται με την ενέργεια των φυλετικών και κοινωνικών διακρίσεων και διωγμών με σκοπό την εξολόθρευση (Παπαδημητρίου, 2000).

Η Guillaumin περιγράφει τρία διαφορετικά είδη ρατσισμού. Ειδικότερα, αναφέρει αρχικά το ρατσισμό οποίος εκδηλώνεται 1) ως συμπεριφορά και εμφανίζεται κάθε φορά με διαφορετικό τρόπο στις ανθρώπινες σχέσεις, για παράδειγμα με την επιθετικότητα, την εχθρότητα, την ξενοφοβία, τις διακρίσεις και τέλος την εξολόθρευση του άλλου. Στην συνέχεια 2) ως πολιτικός λόγος, σε διάφορες ομιλίες κομμάτων και οργανώσεων με εχθρικές, σεξιστικές και γενικά αρνητικές αντιλήψεις προς τις μειονότητες, και τέλος 3) ως δομικό στοιχείο των νόμων τους κράτους. Ακόμα γίνεται συχνά διαχωρισμός ανάμεσα στον θεωρητικό και πρακτικό ρατσισμό. Ανάμεσα στο λεκτικό ρατσισμό και τα λόγια και της φυσικής βίας. Ο διαχωρισμός αυτός, σύμφωνα με την Guillaumin αποτελεί παραπλανητικός, καθώς οι λέξεις και οι πράξεις είναι αλληλεξαρτώμενες και δεν βρίσκονται σε ανεξάρτητους μεταξύ τους κόσμους. Οπότε ο ρατσισμός, ακόμα και όταν εμφανίζεται λεκτικά αποτελεί μια εν δυνάμει απειλή αφού κάθε στιγμή ελλοχεύει η ύπαρξη κατώτερων κοινωνικών ομάδων ή ατόμων, οι οποίοι μπορούν να γίνουν αντικείμενο διακρίσεων, κοινωνικού αποκλεισμού και ρατσιστικής βίας (Παπαδημητρίου, 2000).

Με τις σύγχρονες κοινωνίες και τις πολιτικές ευαισθησίες τους να μην επιτρέπουν τις απροκάλυπτες εκδηλώσεις βιολογικού ρατσισμού, κάνουν την εμφάνιση τους αισθητή νέες μορφές ρατσιστικής συμπεριφοράς. Τέτοιες μορφές είναι ο ρατσισμός απέναντι σε εθνικών, θρησκευτικών και γλωσσικών μειονοτήτων (Παπαδημητρίου, 2000).

Στη γλώσσα του νεορατσισμού το δικαίωμα του να διαφέρει σηματοδοτεί την υποχρέωση της Ευρώπης να εμποδίσει την ανάμειξη του πολιτισμού της με κάθε άλλο πολιτισμό, διαφορετικό από το δικό της. Ως αποτέλεσμα επέρχεται ένα βασικό χαρακτηριστικό του ευρωπαϊκού νεορατσισμού, η πολιτιστική «επιμειξιοφοβία» (Παπαδημητρίου, 2000).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

7. ΔΕΥΤΕΡΗ ΓΕΝΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΝΤΑΞΗ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

7.1. Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΓΕΝΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

7.1.1. Δεύτερη γενιά μεταναστών στην Ελλάδα

Με τον μεγάλο όγκο μεταναστών που δέχτηκε η Ελλάδα, ταυτόχρονα έρχεται αντιμέτωπη με ιδιομορφίες και προκλήσεις, οι οποίες στο παρελθόν έχουν αντιμετωπισθεί και από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, η πείρα των οποίων θα ήταν χρήσιμη για την Ελλάδα. Οι ιδιομορφίες αυτές, οι προκλήσεις, έχουν άμεση σχέση με μια απτή πραγματικότητα στην Ελλάδα που αφορά την ένταξη των μεταναστών. Αναφέρονται λοιπόν, κυρίως στους μετανάστες δεύτερης γενιάς, πρόκειται για τα παιδιά μεταναστών, τα οποία ήρθαν στην Ελλάδα όταν ήταν πολύ μικρά και ανατράφηκαν εδώ ή παιδιά που γεννήθηκαν στην Ελλάδα (Καπλάνι, 2007).

Η δεύτερη γενιά διαφέρει από την πρώτη και πρέπει να φέρει και έτερης αντιμετώπισης. Κατά μια έννοια οι μετανάστες δεύτερης γενιάς θεωρούνται ήδη «ενταγμένοι» και αυτό αποδίδεται τόσο στην ανατροφή τους στην Ελλάδα όσο και στη κατοχή και γνώση της ελληνικής γλώσσας. Άλλωστε οι μετανάστες δεύτερης γενιάς σε αντίθεση με τους γονείς τους δεν διακατέχονται από το «σύνδρομο του ξένου» αλλά αισθάνονται σε μεγαλύτερο βαθμό ότι αποτελούν μέρος της ελληνικής κοινωνίας. Ακριβώς για τους λόγους αυτούς, οι μετανάστες δεύτερης γενιάς επιζητούν έντονα την ισότητα και ισότιμη σχέση με τους Έλληνες. Η πιθανή παραγκώνιση τους είτε κοινωνικά είτε οικονομικά, ο στιγματισμός τους λόγω της προέλευσης θα έχουν ως αποτέλεσμα την αποστέρηση και απομόνωση τους. Οι μετανάστες δεύτερης γενιάς σε σύγκριση με τους γονείς τους δεν θα χαρακτηρίζονται πια από την ταυτότητα της νοσταλγίας (Καπλάνι, 2007).

Πιο συγκεκριμένα οι χώρες προέλευσης αλλά και της υποδοχής του μεταναστευτικού ρεύματος, και εδώ συγκεκριμένα η Ελλάδα, άρχισαν να μελετούν την δεύτερη γενιά των μεταναστών, όταν αυτή έφτασε στο σημείο να εκπαιδευθεί ή/και να εργασθεί. Δίνεται ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην δεύτερη γενιά τόσο από τις χώρες προέλευσης γιατί τα παιδιά μπορεί να γυρίσουν στην πατρίδα τους, όσο και από τις

χώρες υποδοχής διότι θέλουν να ενταχθούν στις κοινωνίες τους τα παιδιά που ίσως αποφασίσουν να μείνουν εκεί (Κασιμάτη, 1984).

7.1.2. Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει η δεύτερη γενιά μεταναστών

Είναι επόμενο πως τα παιδιά που ανήκουν στην δεύτερη γενιά μεταναστών θα αντιμετωπίσουν ορισμένα θέματα στην χώρα υποδοχής. Αυτά τα θέματα μπορεί να αφορούν την γλώσσα και την εκπαίδευση των αλλοδαπών παιδιών γενικότερα, την επαγγελματική εκπαίδευση, την πολιτιστική ταυτότητα τους κ.α. (Κασιμάτη, 1984).

7.1.2.1. Γλώσσα

Τεράστιο ρόλο στην κοινωνικοποίηση ενός ατόμου παίζει η γλώσσα. Αυτό συμβαίνει διότι για να αναπτυχθεί η προσωπικότητα του ατόμου, το ίδιο πρέπει να διαθέτει την ικανότητα επικοινωνίας και εκτός αυτού η ίδια η γλώσσα κάθε ανθρώπου δηλώνει τα κοινωνικά και πολιτισμικά στοιχεία του αλλά και την ίδια την ταυτότητα του (Κασιμάτη, 1984).

Επιπλέον τα παιδιά των μεταναστών μεγαλώνουν στα πλαίσια γλωσσικής σύγχυσης γιατί άλλη γλώσσα μιλούν στο σπίτι με την οικογένεια τους και άλλη στο σχολείο και την γειτονιά. Το παιδί λοιπόν, όταν βρίσκεται ανάμεσα στο κοινωνικό του περιβάλλον (στο πρώτο διάστημα της εγκατάστασης του στην χώρα υποδοχής είναι συνήθως συμπατριώτες του), χρησιμοποιεί στον προφορικό του λόγο την μητρική του γλώσσα. Αντίθετα, στο σχολείο που φοιτά αναγκάζεται να χρησιμοποιεί την γλώσσα της χώρας υποδοχής, μια γλώσσα που ούτε το ίδιο το παιδί αλλά ούτε και οι γονείς του γνωρίζουν καλά. Ωστόσο το πρόβλημα της γλώσσας αλλά και γενικότερα οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα άτομα αποτελούν χαρακτηριστικό της δεύτερης γενιάς ανεξάρτητα την εθνικότητα τους (Κασιμάτη, 1984).

Στην περίπτωση όπου το παιδί διακόψει την εκμάθηση της μητρικής του γλώσσας στην χώρα προέλευσης για να μεταναστεύσει παρεμποδίζονται βασικές λειτουργίες τόσο στην συναισθηματική όσο και στην διανοητική ανάπτυξη του παιδιού. Το παιδί δηλαδή από την στιγμή που θα σταματήσει να μαθαίνει προφορικά και γραπτά την μητρική του γλώσσα κινδυνεύει να χαρακτηριστεί η προσωπικότητα του ατελής και απροσδιόριστη (Κασιμάτη, 1984).

7.1.2.2. Εκπαίδευση

Η γλωσσική ανεπάρκεια των παιδιών συνεπάγεται με την χαμηλή σχολική επίδοση στις χώρες υποδοχής. Στην περίπτωση που τα παιδιά έχουν παρακολουθήσει κάποιες τάξεις στα σχολεία της χώρας προέλευσής τους, η αποτυχία στην σχολική τους επίδοση θα είναι ακόμη μεγαλύτερη. Η γλώσσα λοιπόν, θεωρείται ως πρωταρχική και βασική αιτία στην χαμηλή σχολική επίδοση. Αυτό όμως συμβαίνει διότι η γλώσσα κάθε ατόμου θεωρείται βασικό και σημαντικό όργανο μάθησης (Κασιμάτη, 1984).

Εκτός από την γλώσσα υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που καθιστούν δύσκολη την σχολική επίδοση των παιδιών των μεταναστών. Αρχικά η χαμηλή οικονομικό-κοινωνική προέλευση των παιδιών επιδρά σε αυτά αρνητικά. Ο λόγος είναι πως περίπου το 75% των μεταναστών-γονέων τους είναι ανειδίκευτοι εργάτες με αποτέλεσμα αυτού να μην διαθέτουν τις απαραίτητες εκπαιδευτικές γνώσεις, μη μπορώντας να βοηθήσουν τα παιδιά τους. Έτσι οι γονείς μη έχοντας τις απαιτούμενες εκπαιδευτικές γνώσεις δεν μπορούν να συμβάλλουν στην προετοιμασία και τον έλεγχο των παιδιών τους σχετικά με το σχολείο (Κασιμάτη, 1984).

Ένας επιπλέον παράγοντας που δημιουργεί δυσκολίες στην σχολική επίδοση είναι η πολιτισμική σύγκρουση που βιώνουν τα παιδιά των μεταναστών. Τα παιδιά πρέπει να ενταχθούν στην κοινωνία της χώρας υποδοχής, σε μια κοινωνία που έχει άλλα “πιστεύω” και άλλες κοινωνικές αξίες από την δική τους πατρίδα. Ακόμη, το συναίσθημα της προσωρινότητας στην χώρα υποδοχής που νιώθουν οι γονείς, που πολλές φορές το μεταφέρουν και στα παιδιά τους κρίνεται ως αιτία της σχολικής επίδοσης αυτών. Αυτό το αίσθημα συνεπώς κάνει τα παιδιά να μην έχουν την επιθυμία να προσπαθήσουν για κάτι καλύτερο (Κασιμάτη, 1984).

Η πολιτική που χρησιμοποιεί κάθε χώρα υποδοχής στον τομέα της εκπαίδευσης δεν κρίνεται ξεκάθαρη. Το κάθε κράτος που δέχεται μεταναστευτικά κύματα θα πρέπει να αποφασίζει για το εάν θα ακολουθεί εκπαίδευση με σκοπό την ενσωμάτωση της δεύτερης γενιάς ή εάν επιζητά εκπαίδευση για ανακύκλωση του μεταναστευτικού ρεύματος (Κασιμάτη, 1984).

7.1.2.3. Επαγγελματική Εκπαίδευση

Στις χώρες υποδοχής (σε ευρωπαϊκό επίπεδο) γίνονται κάποιες προσπάθειες προκειμένου τα παιδιά των μεταναστών να εκπαιδευθούν στον τομέα της εργασίας που θα ήθελαν να εργασθούν στο μέλλον. Έτσι λοιπόν, εφαρμόζονται ορισμένα ειδικά προγράμματα από τις χώρες υποδοχής για τους μετανάστες που επιθυμούν να ενσωματωθούν στην αγορά εργασίας. Παρ' όλα αυτά όμως τα προγράμματα δεν υλοποιούνται σε ύψιστο βαθμό πιθανόν λόγω έλλειψης χρηματοδότησης και συνήθως δεν ολοκληρώνονται, αφήνοντας τα παιδιά των μεταναστών με ελλιπή επαγγελματική κατάρτιση (Κασιμάτη, 1984).

7.1.2.4. Πολιτιστική Ταυτότητα

Οι μετανάστες γονείς μεταναστεύοντας σε μια ξένη χώρα ανησυχούν για διάφορα προβλήματα. Αυτό που αρκετές φορές τους ενδιαφέρει είναι το εξής, με ποιόν τρόπο δηλαδή θα καταφέρουν να διατηρήσουν τα παιδιά τους την γλώσσα, τα ήθη, τα έθιμα και γενικά τις αξίες της χώρας προέλευσης τους. Το ερώτημα είναι ποιος θα αναλάβει να διδάξει στα παιδιά την κουλτούρα της πατρίδας τους. Ο βασικός φορέας διδασκαλίας τελικά είναι η οικογένεια. Οι γονείς είναι αυτοί που θα μεταφέρουν στα παιδιά τους τις αξίες και τα στοιχεία της κουλτούρας της πατρίδας τους (Κασιμάτη, 1984).

7.2. ΕΝΤΑΞΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

7.2.1. Τι εννοούμε με τον όρο «ένταξη»;

Στην γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των περιφερειών, η ένταξη ορίζεται ως μια δυναμική και αμφίδρομη διαδικασία αμοιβαίων παραχωρήσεων. Η ένταξη του μετανάστη θεωρείται το τελευταίο στάδιο μιας διαδικασίας, οικονομικής και πολιτιστικής ανέλιξης, ενός μετανάστη στην κοινωνία του κράτους υποδοχής. Επίσης, χαρακτηρίζεται ως μια σημαντική αμφίδρομη διαδικασία συμβιβασμού και αμοιβαίας συνεννόησης μεταξύ όλων των μεταναστών και πολιτών των κρατών-μελών (Καπλάνι, 2007).

Η ένταξη δύναται να σηματοδοτεί την διεκδίκηση μιας υψηλότερης κοινωνικής κινητικότητας ή ενεργότερη συμμετοχή στην πολιτική ζωή. Πολλές φορές περιγράφεται με την χρήση της γλώσσας της χώρας υποδοχής ή με την διεκδίκηση για πρόσβαση και απόκτηση της ιθαγένειας. Ωστόσο παρά τις δυσκολίες που παρατηρούνται ως προς τον ορισμό της, σύμφωνα με ένα γαλλικό ορισμό, ένταξη είναι μια διαδικασία κατά την διάρκεια της οποίας και μέσα στα πλαίσια των ίσων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αφήνει «χώρο» στα διαφορετικά στοιχεία ή επιρροές να μετέχουν ενεργά στην εθνική κοινότητα.

Όταν, λοιπόν ο όρος ένταξη σχετίζεται με τους μετανάστες, τότε περιγράφεται μια κατάσταση στην οποία ο μετανάστης παύει να αντιμετωπίζεται ως ξένος και συμμερίζεται πια ως γνώριμος. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει ότι, οι δεσμοί του με τη χώρα καταγωγής του έχουν γίνει πιο χαλαροί και αποτελεί επιθυμία του ίδιου μια ενεργητικότερη συμμετοχή στη πολιτιστική και πολιτική ζωή του τόπου υποδοχής, ο οποίος είναι η νέα του πατρίδα. Η κατάσταση αυτή αντανακλά, τόσο την επιθυμία του μετανάστη να μην αντιμετωπίζεται πια ως «αλλοδαπός» καθώς έχει επιλέξει να παραμείνει στη χώρα υποδοχής, όσο και την θέληση από μεριάς της κοινωνίας να τον αποδεχτεί ως «δικό της» (Καπλάνι, 2007).

Βέβαια, υπάρχει μερίδα μεταναστών, η οποία δεν αρνείται να προσαρμοστεί, να ενταχθεί φέρνοντας στην επιφάνεια πρόσθετα προβλήματα. Με τον όρο ένταξη δεν περιγράφεται μόνο η πορεία, η ιστορία και τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά της ομάδας των μεταναστών και της κοινωνίας που τους υποδέχεται. Στον όρο περιλαμβάνονται και οι τρόποι, οι οποίοι επιστρατεύονται για να επιτευχθεί η ένταξη (Καπλάνι, 2007).

7.2.2. Η χώρα υποδοχής και ο ρόλος της τοπικής κοινωνίας στην ένταξη του μετανάστη

Ο ρόλος της χώρας υποδοχής και ειδικότερα της τοπικής κοινωνίας και της τοπικής αυτοδιοίκησης μιας περιοχής φαίνεται να είναι αποφασιστικός σε ότι αφορά την ένταξη των μεταναστών, με την καταβολή προσπαθειών για την αποφυγή συγκρούσεων και φαινομένων γκετοποίησης ή ρατσισμού(Καπλάνι, 2007).

Αρχικά, η τοπική κοινωνία είναι αυτή που καλωσορίζει το μετανάστη από την αρχή αποδεχόμενη τα όσα εκείνος «κουβαλά». Επομένως για το μετανάστη τόσο της πρώτης όσο και της δεύτερης γενιάς η τοπική κοινωνία αποτελεί την «νέα του πατρίδα». Μέσα στα πλαίσια της τοπικής κοινωνίας, των σχέσεων που αναπτύσσονται, από την αλληλεπίδραση μεταναστών-γγενών επέρχεται και η «κοινωνικοποίηση» του μετανάστη στο νέο αυτό περιβάλλον. Ο μετανάστης μέσα από τη διαδικασία αυτή, καλείται να εξερευνήσει, να κατανοήσει και να «εγκλιματιστεί» στο νέο περιβάλλον για το λόγο αυτό πέφτει συχνά σε αντιφάσεις στην προσπάθεια του να κατεργαστεί και να διαπραγματευτεί την ταυτότητα του. Ακόμα, στα πλαίσια της πρώτης επαφής και συμβίωσης είναι φυσικό να δημιουργηθούν διαστρεβλώσεις, προσκρούσεις, αρνήσεις και αποκλεισμοί που διέπουν την εικόνα του μετανάστη αλλά και την εικόνα που ο μετανάστης έχει σχηματίσει για την κοινωνία υποδοχής (Καπλάνι, 2007).

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί το γεγονός ότι, σε μια από τις λιγοστές έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί τα πρόσφατα έτη στην Ελλάδα διαπιστώθηκε ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα ανάμεσα στους Έλληνες και τους μετανάστες. Αυτό δεν αποτελεί άλλο παρά της ελλιπούς ενημέρωσης αμφίδρομα αλλά και της απουσίας ουσιαστικής επαφής και αλληλογνωριμίας. Πολλά στατιστικά, έχουν δείξει πως οι Έλληνες έχουν θετική γνώμη σχετικά με τους μετανάστες που γνωρίζουν προσωπικά, αποδεικνύοντας ότι το ζήτημα προέρχεται από την έλλειψη γνώσης για τον ξένο και επαφής μαζί τους (Καπλάνι, 2007).

Τέλος, η τοπική κοινωνία θεωρείται η απαρχή της ένταξης ή αποξένωσης των μεταναστών, κρίνεται αναγκαία η λήψη βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων μέτρων με κύριο σκοπό την πρόσβαση και ένταξη των μεταναστών στις δομές, στις δραστηριότητες της τοπικής κοινωνίας με την δημιουργία χώρων, οι οποίοι θα επιτρέπουν στους Έλληνες και τους μετανάστες να αποκτήσουν επαφή (Καπλάνι, 2007).

7.2.3. Οι στόχοι της τοπικής κοινωνίας για την ένταξη των μεταναστών

Στο σημείο αυτό τονίζεται το γεγονός για το χρόνιο και όλο και περισσότερο εντονότερο πρόβλημα της τοπικής κοινωνίας σχετικά με την ένταξη των μεταναστών,

το οποίο δεν είναι άλλο από την τεράστια έλλειψη υποδομών και πολιτικής μέριμνας για το ζήτημα αυτό. Αν και υπάρχουν μερικές ενέργειες και πρωτοβουλίες που προσπαθούν να προσεγγίσουν το ζήτημα αυτό με προσοχή, εκδηλώνονται ή εφαρμόζονται μόνο από κάποιους δημάρχους ή ορισμένες μη κυβερνητικές οργανώσεις, παρά τα οφέλη και το παράδειγμα προς μίμηση δεν αρκούν για να αντιμετωπιστεί ένα τόσο σημαντικό θέμα (Καπλάνι, 2007).

Για τους παραπάνω λόγους, συνίστανται ορισμένες προτάσεις που δύναται να ληφθούν από την τοπική κοινωνία για αυτή την πληθυσμιακή ομάδα. Αρχικά, η συνοίκηση των δημοτών και μεταναστών να γίνει με τρόπο εύρυθμο, στην συνέχεια να δοθεί υπόσταση σε χώρους όπου θα γίνουν τα σημεία επαφής και γνωριμίας καθώς και την λήψη αποτελεσματικών πρακτικών με σκοπό την ομαλή ένταξη των μεταναστών. Για να υπάρξει όμως αποτελεσματικότητα οι προτάσεις περιλαμβάνουν μια καθολική προσέγγιση των ζητημάτων που σχετίζονται με την ένταξη μεταναστών.

Στόχοι των μέτρων και των πρωτοβουλιών αποτελούν τα ακόλουθα:

- Λήψη μέτρων επικεντρωμένων στο πληθυσμό στόχο που υποδέχεται η κοινωνία, μέσω ενδυνάμωσης των δεξιοτήτων που αυτή διαθέτει ώστε να μπορέσει να συμβαδίσει, όσο είναι δυνατό με την ποικιλομορφία.
- Μέριμνα για την αποφυγή φαινομένων ρατσισμού, απομόνωσης ή συμπλοκών τόσο ανάμεσα στους ντόπιους και τους μετανάστες όσο και στις ίδιες τις ομάδες που συμβιών.
- Επεξεργασία και εφαρμογή τοπικών προγραμμάτων μεταξύ με την αλληλεπίδραση μεταναστών και κοινωνίας υποδοχής ώστε να υπάρξει αντιμετώπιση.
- Χρήση θετικών προτύπων για την αποκατάσταση της εικόνας και των στερεοτύπων που επικρατούν για τους μετανάστες.
- Προσπάθεια μέσω έμπρακτων ενεργειών όπως πολυπολιτισμικές εκδηλώσεις, συλλογικές δράσεις για την ενίσχυση της κατανόησης και της συγκατάνευσης της μετανάστευσης.
- Ενίσχυση της κατανόησης της κοινωνίας υποδοχής για τις επιπτώσεις των προγραμμάτων υποδοχής και εισδοχής.

- Προαγωγή των καλών σχέσεων και της εμπιστοσύνης μέσα στις συνοικίες μέσω δράσεων, ενεργειών υποδοχής .
- Επικοινωνία με τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, για στήριξη, δημιουργία άτυπων δεοντολογικών κανόνων για τους δημοσιογράφους.
- Υποστήριξη δράσεων και εκδηλώσεων με πολυπολιτισμικό χαρακτήρα, οι οποίες προωθούν ουσιαστικές πληροφορίες που σχετίζονται με τους μετανάστες, τους πολιτισμούς, τις θρησκείες αλλά και την οικονομική και κοινωνική προσφορά αυτών(Καπλάνι, 2007).

Για να πραγματοποιηθούν τα παραπάνω, απαραίτητη θεωρείται η δημιουργία κοινωνικής υπηρεσίας στους δήμους. Η οποία θα απευθύνεται σε όλες τις κοινωνικά ευπαθείς ομάδες, χωρίς διακρίσεις, με ανοιχτή προσέλευση τόσο για τους κατοίκους του δήμου όσο και τους μετανάστες. Αναγκαία επίσης είναι η προϋπόθεση της ίσης μεταχείρισης και συμμετοχής των μεταναστών, στους θεσμούς, τα δημόσια και ιδιωτικά αγαθά και στις παρεχόμενες υπηρεσίες όπως με τους Έλληνες. Κατά αυτό τον τρόπο αντιμετωπίζεται και το ζήτημα του κοινωνικού αποκλεισμού και στιγματισμού μέσω της ίσης μεταχείρισης δίχως διακρίσεις βασιζόμενες στην καταγωγή. Στην υπηρεσία αυτή θα πρέπει ακόμα να ενταχθούν:

- I. Κέντρα εξυπηρέτησης πελατών, τα οποία θα παρέχουν χρήσιμες πληροφορίες και υπηρεσίες.
- II. Υπηρεσία για την κοινωνική φροντίδα παιδιών και νέων με κύριο μέλημα της την ένταξη τους στο σχολικό περιβάλλον και λαμβάνοντας υπ όψιν τις ιδιαίτερες ανάγκες. Προώθηση της ενδυνάμωσης της γλώσσας της κοινωνίας υποδοχής, εξάλειψη της περιθωριοποίησης και της παραβατικής συμπεριφοράς που εμφανίζουν τα παιδιά αυτά λόγω των συνθηκών μέσα στις οποίες διαβίωναν.
- III. Κέντρο φιλίας και αλληλεγγύης, με ειδικές παροχές σε κοινωνικές ομάδες με αυξημένες ανάγκες, ενδυνάμωση για βελτίωση του τρόπου διαβίωσης μέσω της προσφοράς. Προώθηση διάφορων προγραμμάτων όπως για εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, η οποία

αποτελεί βασικό εφόδιο ένταξης, διεκδίκησης εργασίας, δικαιωμάτων και πρόσβασης σε αγαθά.

Το προσωπικό των δομών αυτών οφείλει να στελεχώνεται από έμπειρους επιστήμονες όλων των απαραίτητων ειδικοτήτων καθολικά καταρτισμένων(Καπλάνι, 2007).

ΜΕΡΟΣ Β

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

8. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

8.1. Μεθοδολογία έρευνας

8.1.1. Καθορισμός του σκοπού της έρευνας

Σκοπό της έρευνας αποτελεί η διερεύνηση των γνώσεων αλλά και η καταγραφή των απόψεων σχετικά με το φαινόμενο της μετανάστευσης των μεταναστών φοιτητών του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Δυτικής Ελλάδας.

8.1.2. Ερευνητικά ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα ήταν πέντε και περιλάμβαναν δέκα πέντε συνολικά ανοικτού τύπου ερωτήσεις. Τα ερευνητικά ερωτήματα αφορούσαν τις εξής ενότητες:

- Τις γνώσεις των φοιτητών για τα μεταναστευτικά και προσφυγικά ρεύματα που δέχεται η Ελλάδα.
- Τις στάσεις των φοιτητών απέναντι στο φαινόμενο της μετανάστευσης.
- Τις εμπειρίες των φοιτητών σχετικά με τους μετανάστες.
- Την προσωπική περίπτωση των φοιτητών σχετικά με την μετανάστευση.
- Την άποψη των φοιτητών σχετικά με την θέση του ελληνικού κράτους απέναντι στο ζήτημα της μετανάστευσης.
- Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού σχετικά με αυτή την ομάδα.

8.1.3. Είδος έρευνας

Η έρευνα ήταν ποιοτική καθώς κύριος στόχος ήταν η περαιτέρω διερεύνηση και η κατανόηση σε βάθος του μεταναστευτικού ζητήματος αλλά και του

μεταναστευτικού υποβάθρου των φοιτητριών. Μέσω της ποιοτικής έρευνας δόθηκε η ευκαιρία για την συλλογή περισσότερων πληροφοριών για το υπό εξέταση θέμα.

8.1.4. Ερευνητικό εργαλείο

Το ερευνητικό μέσο που χρησιμοποιήθηκε ήταν οι συνεντεύξεις. Οι συνεντεύξεις διεξήχθησαν μέσω τηλεφωνικής επικοινωνίας με τους φοιτητές. Όλες οι συνεντεύξεις μαγνητοφωνήθηκαν με την γνώση και έγκριση των συνεντευζιαζόμενων προκειμένου να μην χαθεί κάποια πληροφορία από τα λεγόμενα τους. Στην αρχή της συνομιλίας μας και πριν ξεκινήσει η διαδικασία της συνέντευξης φροντίσαμε να τονίσουμε και να ενημερώσουμε τους ερωτώμενους σχετικά με το απόρρητο και την διασφάλιση των προσωπικών τους δεδομένων και αντιλήψεων. Τέλος, κάναμε σαφές ότι η χρήση των πληροφοριών που οι ίδιοι μας παρείχαν θα περιλαμβάνονταν αποκλειστικά και μόνο για εκπαιδευτικούς σκοπούς.

Στο τελικό στάδιο της συνέντευξής μας, οι περισσότεροι σπουδαστές-συνεντευζιαζόμενοι μας δήλωσαν πως οι ερωτήσεις κάλυπταν το φάσμα του μεταναστευτικού φαινομένου. Αρκετοί ανέφεραν πως η συνέντευξη δεν ήταν χρονοβόρα και καθόλου κουραστική. Ελάχιστοι όμως εξέφρασαν δυσαρέσκεια σχετικά με ασάφειες, που σύμφωνα με την γνώμη τους υπήρχαν σε ορισμένες ερωτήσεις.

8.1.5. Πληθυσμός

Ο πληθυσμός στον οποίο απευθύνεται η έρευνα μας είναι οι φοιτητές του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Δυτικής Ελλάδας, με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Οι φοιτητές που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν δέκα και όλοι είχαν μεταναστευτικό υπόβαθρο.

8.1.6. Δειγματοληψία

Λόγω της δυσκολίας να εντοπιστούν άμεσα μέλη του πληθυσμού των μεταναστών, με την οποία η έρευνα μας ασχολείται, η δειγματοληψία πραγματοποιήθηκε μέσω της μεθόδου της χιονοστιβάδας. Πιο συγκεκριμένα η

δειγματοληψία της χιονοστιβάδας αποτελεί μια μη πιθανοτική μέθοδο δειγματοληψίας. Κατά την οποία οι συμμετέχοντες καλούνται να μας προτείνουν άτομα του ίδιου πληθυσμού για συμμετοχή αυτών στην έρευνα.

Εντοπίσαμε το πρώτο άτομο με μεταναστευτικό υπόβαθρο και το προσεγγίσαμε προκειμένου να συμμετέχει στην έρευνα μας. Έπειτα το άτομο αυτό μας πρότεινε τρία ακόμα πρόσωπα για να συμπεριληφθούν στο πληθυσμό-στόχο μας, τα οποία και προσεγγίσαμε. Στην συνέχεια οι προαναφερόμενοι πρότειναν ακόμα έξι άτομα προκειμένου να συμπληρωθεί το επιθυμητό σύνολο των φοιτητών, που ήταν αναγκαίο για την διεξαγωγή της έρευνάς μας.

Τα δέκα άτομα, τα οποία συγκεντρώθηκαν και συμμετείχαν στην έρευνα ήταν γυναίκες σπουδάστριες του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Τ.Ε.Ι. Δυτικής Ελλάδος.

8.1.7. Ανάλυση των αποτελεσμάτων

Σε πρώτο στάδιο οι συνεντεύξεις μαγνητοφωνήθηκαν από την αρχή έως το τέλος. Στην συνέχεια απομαγνητοφωνήθηκαν και καταγράφηκαν στο πρόγραμμα Word του Ηλεκτρονικού Υπολογιστή ως ερώτηση απάντηση. Μετά την ολοκλήρωση της καταγραφής, πραγματοποιήθηκε ανάλυση των πληροφοριών που μας δόθηκαν από τις συνεντεύξεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

9. Τα αποτελέσματα της έρευνας

9.1. Οι γνώσεις των σπουδαστριών για τα μεταναστευτικά και προσφυγικά ρεύματα που δέχεται η Ελλάδα

Οι δέκα συνεντευξιαζόμενες ρωτήθηκαν για το αν γνωρίζουν τους παράγοντες και τις αιτίες της μετανάστευσης. Όλες εντόπισαν τον πόλεμο, όπως ανέφεραν λόγω των τωρινών δεδομένων, ως κύρια αιτία της μετανάστευσης. Επιπλέον και τα δέκα άτομα θεωρούν πως οικονομικοί λόγοι ωθούν τους ανθρώπους στην μετανάστευση προκειμένου οι ίδιοι να βρουν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. Χαρακτηριστικά ήταν τα εξής λόγια ενός ερωτώμενου *«οι άνθρωποι μεταναστεύουν γιατί ψάχνουν για ένα καλύτερο μέλλον με καλύτερες συνθήκες διαβίωσης (Σ8)»*.

Μόνο δύο από τις δέκα πιστεύουν πως η Ελλάδα δέχεται μεγάλα μεταναστευτικά και προσφυγικά ρεύματα λόγω της γεωγραφικής της θέσης και την χαρακτηρίζουν ως πέρασμα. Περνούν δηλαδή οι άνθρωποι πρώτα στην Ελλάδα για να φύγουν έπειτα και να περάσουν στις χώρες που επιθυμούν. Πιο συγκεκριμένα, μια ερωτώμενη ανέφερε πως *«Η Ελλάδα βρίσκεται σε πέρασμα και προκειμένου οι μετανάστες να πάνε στην υπόλοιπη Ευρώπη περνούν από την Ελλάδα. Μένουν στην Ελλάδα επειδή κλείνουν τα σύνορα και δεν έχουν άλλη επιλογή (Σ6)»* και μια άλλη απάντησε πως *«επικρατέστερη αιτία αποτελεί η γεωπολιτική θέση της χώρας μας καθώς είναι το πέρασμα για να φύγουν οι άνθρωποι και να περάσουν στις χώρες που επιθυμούν (Σ3)»*. Ωστόσο, μια εκ των δύο αυτών πρόσθεσε στον λόγο του πως με την συνθήκη Σένγκεν, οι άνθρωποι θέλοντας και μη, επιστρέφουν στην πρώτη χώρα που έφθασαν, δηλαδή στην Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα μας είπε: *«ακόμα με την συνθήκη Σένγκεν, που θέλοντας και μη οι άνθρωποι επιστρέφουν από το πρώτο πέρασμα δηλαδή την Ελλάδα (Σ6)»*. Οι υπόλοιποι οκτώ δεν ανέφεραν καν πως υπάρχει περίπτωση η Ελλάδα να δέχεται τόσους μετανάστες λόγω της θέσης της.

Ακόμα, οι τρεις στις δέκα ανέφεραν πως οι άνθρωποι μεταναστεύουν εκτός από τους παραπάνω λόγους και εξαιτίας πολιτικών καταστάσεων και αυταρχικών καθεστώτων. Αυτοί οι λόγοι σε συνδυασμό με τους υπόλοιπους που αναφέρθηκαν ίσως να αναγκάζουν κατά μια έννοια τους ανθρώπους να φεύγουν από την χώρα τους και να πηγαίνουν σε μια άλλη. Ένα μόνο άτομο εκ των δέκα ανέφερε ως αιτία

μετανάστευσης τους πολιτισμικούς λόγους. Ωστόσο, δεν έδωσε περαιτέρω λεπτομέρειες για την άποψη της.

Επιπλέον, από τις δέκα οι τρεις μόνο συνεντευξιαζόμενες ανέφεραν πως οι άνθρωποι απομακρύνονται από την χώρα τους και κατευθύνονται σε μια άλλη για να βρουν εργασία ή περισσότερες ευκαιρίες στον εργασιακό τομέα. Για άλλους προσωπικούς λόγους, εκτός των παραπάνω αιτιών, έκαναν λόγω οι δύο από τις συνεντευξιαζόμενες μας.

Στην ερώτηση μας, ποιες είναι οι επικρατέστερες χώρες προέλευσης μεταναστών, οι συνεντευξιαζόμενες στην πλειοψηφία τους αναφορικά με την παρούσα χρονική περίοδο δήλωσαν όλες, ότι λόγω των εμπόλεμων ζωνών προέρχονται κυρίως από την Συρία και αναφέρθηκαν τόσο στις Ασιατικές, οι Αφρικανικές και Τριτοκοσμικές χώρες γενικά όσο και σε χώρες της Μέσης Ανατολής. Όπως αναφέρει μια ερωτώμενη *«Πλέον λόγω των πολέμων και των συγκρούσεων προέρχονται από την Συρία, το Ιράκ και το Πακιστάν. Αρκετοί μετανάστες έρχονται από Ουκρανία, Ρουμανία, Αφγανιστάν και Αφρικανικές χώρες (Σ5)»*. Ειδικότερα, περισσότερο αναφέρθηκαν το Ιράν, το Ιράκ, το Αφγανιστάν, το Πακιστάν και η Νιγηρία. Στην συνέχεια και όχι λόγω πολεμικών συγκρούσεων αλλά για διαφορετικούς παράγοντες και αναφερόμενοι στα παλαιότερα χρόνια οι περισσότερες δήλωσαν ως επικρατέστερες χώρες την Βουλγαρία, την Αλβανία, την Ουκρανία και την Ρουμανία ενώ λιγότερο αναφέρθηκαν η Τουρκία και η Βόρειος Ήπειρος. Σύμφωνα με τα λεγόμενα μιας από τις ερωτώμενες *«Πιστεύω ότι τώρα βασικές χώρες από όπου κατάγονται είναι αυτές της Μέσης Ανατολής γενικά, όπως η Συρία και οι χώρες της Αφρικής. Ενώ παλαιότερα προέρχονταν από την Αλβανία (Σ9)»*, κατά τα λεγόμενα του ερωτώμενου *«Οι μετανάστες πάλι είναι περισσότερο προερχόμενοι από την Αλβανία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Ρωσία, Ουκρανία, Γεωργία, Μολδαβία (Σ8) »*.

Στην ερώτηση σχετικά με τις έννοιες μετανάστη και πρόσφυγα και πως οι ερωτώμενες τις αντιλαμβάνονται, οι 5 στους 10 με το άκουσμα και μόνο της ερώτησης τόνισαν πρώτα τη μεγάλη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στις δυο έννοιες. Πιο συγκεκριμένα ένας ερωτώμενος δήλωσε ότι *«Υπάρχει διαφορά ανάμεσα σε αυτές τις δύο έννοιες(Σ6)»*, και μια άλλη απάντησε το εξής *«Καθόλου ίδιες έννοιες, υπάρχει σημαντική διαφορά(Σ7)»*. Στην συνέχεια όλες ανέφεραν και ανέλυσαν ότι την ειδοποιό διαφορά αποτελεί το γεγονός της επιλογής ή θέλησης και του

εξαναγκασμού. Συγκεκριμένα πως οι μετανάστες διαθέτουν την επιλογή να φύγουν από τη χώρα τους και το κάνουν συνειδητά με τη βούληση τους ενώ οι πρόσφυγες εξαναγκάζονται να φύγουν ή διώχονται χωρίς οι ίδιοι να το θέλουν ή να το έχουν επιδιώξει. Πιο συγκεκριμένα οι σπουδάστριες δηλώνουν τα παρατιθέμενα, «Ο πρόσφυγας αναγκάζεται ή και εξαναγκάζεται να φύγει από την χώρα του λόγω του πολέμου και άλλων δυσκολιών. Αντίθετα ο μετανάστης εγκαταλείπει τη χώρα για δύσκολες συνθήκες αλλά ενεργεί με την θέληση του(Σ6)», και ένας άλλος είπε ότι «μετανάστης είναι κάποιος, ο οποίος για οικονομικούς κυρίως λόγους μεταναστεύει σε άλλη χώρα με δική του βούληση. Αντίθετα, ο πρόσφυγας αναγκάζεται και διώχεται για πολλούς λόγους (Σ7)».

Η συντριπτική πλειοψηφία των συνεντευξιαζόμενων απάντησαν αναφορικά με τους μετανάστες ότι επιλέγουν να φύγουν κυρίως για οικονομικούς λόγους και βελτίωση ζωής ενώ εκ των οποίων δυο στους δέκα αναφέρουν ακόμα ως αιτίες τις σπουδές και την εύρεση εργασίας. Ειδικότερα μια ερωτώμενη δήλωσε ότι «Οι λόγοι, που ο μετανάστης το επιδιώκει αυτό, είναι για οικονομικούς λόγους κυρίως την εύρεση εργασίας και καλύτερων συνθηκών ή και λόγω σπουδών και κατάρτισης (Σ6)», κάποιος άλλος είπε «Οι μετανάστες επιλέγουν οικειοθελώς να αλλάξουν χώρα και να πάνε σε μια άλλη για οικονομικούς, πολιτικούς λόγους και γενικά για να βελτιώσουν την ζωή τους (Σ5)». Ακόμα τρεις από τις ερωτώμενες, δίνουν ως απάντηση ότι παρά την τελική επιλογή που την έχουν οι μετανάστες, κατά κάποιο τρόπο και αυτοί με τις δύσκολες συνθήκες αναγκάστηκαν να φύγουν. Σύμφωνα με μια από τις ερωτώμενες, δηλώνει πως «Και ο μετανάστης αναγκάζεται κατά μια έννοια να φύγει από την χώρα του αλλά αυτός φεύγει από την πατρίδα του λόγω οικονομικών προβλημάτων ή για να βρει έναν καλύτερο τρόπο ζωής στην νέα χώρα που θα πάει (Σ1)». Στην συνέχεια όμως υπογραμμίζεται από δύο συνεντευξιαζόμενες εκ των δέκα, το γεγονός ότι οι μετανάστες, σε αντίθεση με τους πρόσφυγες, έφυγαν πιο οργανωμένα έχοντας γνώση για το που θα πάνε. Πιο συγκεκριμένα μια ερωτώμενη είπε ότι «ο πρόσφυγας εξαναγκάζεται να φύγει λόγω πολιτικών και κοινωνικών καταστάσεων ενώ ο μετανάστης έχει επιλογή και φεύγει πιο οργανωμένα, η μετακίνηση του είναι οργανωμένη (Σ2)», ενώ κάποια άλλη δήλωσε ότι «Οι μετανάστες επιλέγουν οικειοθελώς να αλλάξουν χώρα και να πάνε σε μια άλλη για οικονομικούς, πολιτικούς λόγους και γενικά για να βελτιώσουν την ζωή τους. Οι πρόσφυγες αναγκάζονται να φύγουν από την χώρα τους εξαιτίας πολεμικών συγκρούσεων ή άλλων διωγμών. Τις

περισσότερες φορές οι πρόσφυγες φεύγουν από την χώρα τους χωρίς να ξέρουν που θα πάνε και χωρίς καμιά προετοιμασία (Σ5)».

Από την άλλη πλευρά, σχετικά με τους πρόσφυγες, το σύνολο των ερωτηθέντων αναφέρει κοινό σημείο όπως ειπώθηκε και παραπάνω την απουσία της επιλογής. Ως βασικό λόγο για τον οποίο εξαναγκάζονται να φύγουν ή διώχονται, όλες οι συνεντευξιαζόμενες απάντησαν το πόλεμο και διάφορες δύσκολες συνθήκες στη χώρα από όπου προέρχονται. Χαρακτηριστικά, μια από τις ερωτώμενες δήλωσε *«Οι πρόσφυγες αναγκάζονται να φύγουν από την χώρα τους εξαιτίας πολεμικών συγκρούσεων ή άλλων διωγμών. Τις περισσότερες φορές οι πρόσφυγες φεύγουν από την χώρα τους χωρίς να ξέρουν που θα πάνε και χωρίς καμιά προετοιμασία (Σ5)».* Οι τέσσερις στους δέκα ανέφεραν ακόμα τους πολιτικούς λόγους για τους οποίους αναγκάζονται να τραπούν σε φυγή, μια εκ των τεσσάρων αναφέρει *«ο πρόσφυγας εξαναγκάζεται να φύγει λόγω πολιτικών και κοινωνικών καταστάσεων ενώ ο μετανάστης έχει επιλογή και φεύγει πιο οργανωμένα, η μετακίνηση του είναι οργανωμένη (Σ2)»*, δύο στις δέκα θρησκευτικούς λόγους και διαφόρων ειδών διωγμούς, όπως δήλωσε μια από τις ερωτώμενες *«Αρχικά ο πρόσφυγας αναγκάζεται να φύγει από την χώρα του για λόγους πολέμου, καθεστώτος, θρησκείας (Σ1)»*, ενώ δυο άλλες αναφέρουν ότι σε αντίθεση με τους μετανάστες, φεύγουν χωρίς να γνωρίζουν το που θα πάνε και χωρίς προετοιμασία, μια από τις ερωτώμενες απάντησε ότι *«Οι πρόσφυγες αναγκάζονται να φύγουν από την χώρα τους εξαιτίας πολεμικών συγκρούσεων ή άλλων διωγμών. Τις περισσότερες φορές οι πρόσφυγες φεύγουν από την χώρα τους χωρίς να ξέρουν που θα πάνε και χωρίς καμιά προετοιμασία(Σ5)»* και κάποιος άλλος ότι *«ο πρόσφυγας εξαναγκάζεται να φύγει λόγω πολιτικών και κοινωνικών καταστάσεων ενώ ο μετανάστης έχει επιλογή και φεύγει πιο οργανωμένα, η μετακίνηση του είναι οργανωμένη (Σ2)».*

9.2. Οι στάσεις των σπουδαστριών απέναντι στο φαινόμενο της μετανάστευσης

Στην συνέχεια της έρευνας, ζητήσαμε την γνώμη των ερωτώμενων σχετικά με τους παράγοντες και τις αιτίες που μας ανέφεραν παραπάνω. Η πλειονότητα απάντησε, ότι το καλύτερο είναι να παραμένει κανείς στην πατρίδα του αλλά μπροστά στο κίνδυνο και τις ανάγκες είναι απολύτως κατανοητό. Συγκεκριμένα τα

λεγόμενα μιας από τις ερωτώμενες ήταν ότι *«Το ιδανικό είναι ο κάθε άνθρωπος να μένει στην χώρα του και να προσπαθεί για ότι καλύτερο. Σε περίπτωση όμως που φθάνει σε ένα άσχημο σημείο και δεν του δίνεται άλλο περιθώριο τότε ακολουθεί τον δρόμο της μετανάστευσης (Σ1)»*. Ακόμα όλες δήλωσαν ότι οι παράγοντες που ανέφεραν είναι βασικοί και σημαντικοί καθώς δεν υπάρχει η δυνατότητα της επιλογής. Ειδικότερα, μια συνεντευξιζόμενη είπε ότι *«αποτελούν πολύ σοβαρούς λόγους, είναι παράγοντες επιβίωσης όπου δεν χωρά η πολυτέλεια της επιλογής. Όταν υπάρχει πείνα και εξαθλίωση ο καθένας θα έκανε τα πάντα για να βελτιώσει την ζωή του. Είναι το αναμενόμενο και το υγιές (Σ8)»*. Οι περισσότερες θεωρούν πως υπό τόσο δύσκολες συνθήκες, όπως αυτές του πολέμου ή τα ανέχειας λειτουργείς σύμφωνα με το ένστικτο της επιβίωσης και είναι το φυσικό και το υγιές να κάνεις τα πάντα για ένα καλύτερο μέλλον. Όπως χαρακτηριστικά, αναφέρει μια από τις ερωτώμενες *«οι λόγοι όπου ανέφερα είναι βασικοί για να φύγει κανείς ώστε να διαφύγει του πολέμου και να επιβιώσει αλλά και για να βρει εργασία που θα τον βοηθήσει να βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσης του (Σ10)»*.

Αναφορικά με την ερώτηση, αν και οι συνεντευξιζόμενες θα ενεργούσαν με τρόπο ανάλογο και επιλέγοντας τη μετανάστευση και οι ίδιες, όλες ανταποκρίθηκαν θετικά. Χαρακτηριστικά, η πλειονότητα δήλωσε πως φυσικά και θα έφευγε τόσο υπό συνθήκες πολέμου όσο και για βελτίωση της διαβίωσης τους με τις όποιες συνθήκες αυτή περιλαμβάνει. Σύμφωνα με τα λεγόμενα μιας από τις ερωτώμενες *«Εάν έβλεπα ότι στην χώρα μου δεν περνούσα καλά ή ότι δεν είχα δουλεία ή κινδύνευα να σκοτωθώ από κάποιον πόλεμο τότε και βέβαια θα μετανάστευα (Σ5)»*. Μερικές μάλιστα απάντησαν ότι θα μετανάστευαν για ακόμη μια φορά, αν αυτό επρόκειτο να τις βοηθήσει. Χαρακτηριστικά, μια από τις ερωτώμενες δηλώνει ότι *«κάτω από συνθήκες πολέμου θα είχα ήδη φύγει, πριν καν ακουστεί η πρώτη βόμβα. Και συγκεκριμένα και εγώ λόγω αναζήτησης καλύτερων συνθηκών επιθυμώ να μεταναστεύσω για μια ακόμη φορά (Σ3)»*. Ακόμα, οι περισσότερες εξηγούν ότι όταν δεν υπάρχει άλλη επιλογή φεύγεις. Συγκεκριμένα μια από τις ερωτώμενες αναφέρει ότι *«Και εγώ θα έφευγα και θα μετανάστευα εάν δεν μου έμενε άλλη επιλογή. Θα έφευγα δύσκολα αλλά για να το κάνω θα είχα φθάσει σε αδιέξοδο (Σ1)»*, ενώ λίγες απαντούν πως στην περίπτωση που δεν υπήρχε κίνδυνος της ζωής τους, όπως συμβαίνει σε κατάσταση πολέμου, δεν θα έφευγαν από την πατρίδα τους. Όπως αναφέρει μια από τις ερωτώμενες *«εννοείται πως θα ενεργούσα ανάλογα υπό τέτοιες συνθήκες διαφορετικά δεν θα το έκανα (Σ9)»*.

Επίσης, μια απάντηση δήλωνε ότι θα προέβαιναν στην μετανάστευση είτε νόμιμα είτε παράνομα, αν υπήρχαν τόσο σημαντικοί παράγοντες. Ακόμα μια από τις ερωτώμενες τόνισε ότι *«ναι, σίγουρα ναι αν είχα να αντιμετωπίσω τέτοιες συνθήκες, θα το έκανα είτε νόμιμα είτε παράνομα (Σ6)»*.

9.3. Εμπειρίες των σπουδαστριών σχετικά με τους μετανάστες

Σε ερώτηση, που αφορά τον τρόπο αντιμετώπισης του μετανάστη που ζητά βοήθεια, οι συνεντευξιαζόμενες ανταποκρίθηκαν ως εξής: Η συντριπτική πλειοψηφία, αρχικά, συμφώνησε ότι όλοι θα προσέφεραν βοήθεια. Βέβαια, επισημάνθηκε το γεγονός ότι ανάλογα με το είδος της βοήθειας και των δυνατοτήτων που θα είχε ο καθεμιά, θα βοηθούσαν. Τα λεγόμενα μιας από τις ερωτώμενες ήταν ότι *«Ανάλογως την βοήθεια που θα μου ζητούσε και αν μου περνούσε από το χέρι φυσικά και θα του την έδινα χωρίς καν να του κάνω ερωτήσεις για την ζωή του (Σ1)»*. Μια ερωτώμενη δήλωσε ότι *«ανάλογα με το είδος της βοήθειας και στο μέτρο των δυνατοτήτων μου θα προσφέρω (Σ9)»*. Πολλές, ανέφεραν ότι θα τον/ την αντιμετώπιζαν όπως κάθε άνθρωπο που ζητά βοήθεια και δεν κάνουν διακρίσεις. Μια συνεντευξιαζόμενη σημειώνει ότι *«Όπως θα αντιμετώπιζα οποιονδήποτε μου ζητούσε βοήθεια. Δεν θα έκανα διακρίσεις (Σ5)»*, και κάποια άλλη επίσης δήλωσε *«όπως κάθε άνθρωπο φυσικά, που μου ζητά βοήθεια. Θα βοηθούσα σίγουρα στο μέτρο που μπορώ(Σ6)»*. Ωστόσο, μερικές από τις συνεντευξιαζόμενες δήλωσαν πως δεν θα κατέβαλαν χρηματική βοήθεια αλλά οποιαδήποτε άλλου είδους φυσικά. Τα λεγόμενα μιας από τις ερωτώμενες ήταν *«πιστεύω πως θα τον βοηθούσα. Ωστόσο, χρήματα δεν δίνω εύκολα, τρόφιμα όμως μπορώ να του αγοράσω εγώ η ίδια ότι θέλει και να του το δώσω. Εάν η βοήθεια που θα μου ζητούσα ήταν κάτι το οποίο μπορούσα να προσφέρω θα το έκανα(Σ4)»*, όπως επίσης ακόμη μια ερωτώμενη δήλωσε τα εξής *«εξαρτάται από το είδος της βοήθειας. Χρήματα δεν θα έδινα αλλά σίγουρα θα βοηθούσα. Με την εκμάθηση της γλώσσας ίσως, την υπεράσπιση σε περιστατικά ρατσισμού που θα έβλεπα (Σ8)»*.

Μια από τις ερωτήσεις, περιελάμβανε αν έχουν οι ερωτώμενες ενημερωθεί ή συμμετάσχει σχετικά με προγράμματα παροχής βοήθειας προς τους μετανάστες και με ποιο τρόπο ή αν όχι γιατί. Το μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων έχουν ενημερωθεί αλλά και συμμετάσχει σε κάποιο πρόγραμμα παροχής βοήθειας.

Σύμφωνα με τα ακριβή λεγόμενα μιας από τις ερωτώμενες, «Έχω ενημερωθεί και έχω συμμετάσχει σε δράσεις. Έχω κάνει δύο φορές εργαστηριακή πρακτική άσκηση σε δύο εξάμηνα στο Στέγη Plus του Praksis και στον Ερυθρό Σταυρό (Σ1)», και ενός άλλου ερωτώμενου «φυσικά και έχω ενημερωθεί και είχα συμμετάσχει σε μια δράση για συλλογή ρούχων για τους ανθρώπους της Ειδομένης (Σ6)». Μόνο μια αναφέρει πως δεν έχει τύχει να πληροφορηθεί κάτι σχετικό και μερικοί ότι παρόλο που γνωρίζουν δεν έχουν συμμετάσχει. Έτσι όπως μας αναφέρει μια από τις συνεντευξιαζόμενες «Όχι δεν έχει τύχει να ενημερωθώ και να πω και την αλήθεια δεν το επιδίωξα κιόλας (Σ5)», και κατά τα λεγόμενα μιας άλλης ερωτώμενης ότι «όχι δεν έχω συμμετάσχει σε κάποιο πρόγραμμα αλλά γνωρίζω κάποια προγράμματα που βοηθούν μετανάστες όπως το πρόγραμμα που πραγματοποιείται εδώ κοντά στην Πάτρα, στην περιοχή της Μυρσίνης (Σ4)». Οι περισσότερες έχουν συμμετάσχει σε δράσεις για συλλογή ρούχων, συγκέντρωση τροφίμων και φαρμάκων και γενικά είδη πρώτης ανάγκης. Συγκεκριμένα μια από τις ερωτώμενες λέει «ναι , βοηθάω στην εκμάθηση της γλώσσας σε πρόσφυγες και ρομά , έχω συμμετάσχει σε συλλογή ρούχων και γενικά είδη πρώτης ανάγκης, αλληλεγγύη για χρήματα για νομική υποστήριξη και αντιρατσιστικά δίκτυο (Σ8)», και μια άλλη δηλώνει ότι «Έχω προσφέρει ρούχα σε μετανάστες, έχω συνοδεύσει ανήλικο μετανάστη να πάει να παίξει στο γήπεδο με τους φίλους του. Έχω βοηθήσει στην διοργάνωση μιας δράσης για συγκέντρωση τροφίμων, ρούχων και παιχνιδιών. Συμμετείχα επίσης σε ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της Πατραϊκής κοινότητας. Τέλος κάναμε μια δράση προκειμένου να συγκεντρώσουμε χρήματα για να πάνε μια εκδρομή οι μετανάστες και τα μέλη του Praksis (Σ1)». Λίγες απαντούν πως βοηθούν σε διάφορα προγράμματα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας αλλά και καθοδηγούν ώστε να λάβουν οι άνθρωποι δωρεάν νομική βοήθεια. Τα λεγόμενα μιας ερωτώμενης είχαν ως εξής «ναι , βοηθάω στην εκμάθηση της γλώσσας σε πρόσφυγες και ρομά , έχω συμμετάσχει σε συλλογή ρούχων και γενικά είδη πρώτης ανάγκης, αλληλεγγύη για χρήματα για νομική υποστήριξη και αντιρατσιστικά δίκτυα (Σ8)».

9.4. Η προσωπική περίπτωση των σπουδαστριών σχετικά με την μετανάστευση

Στην συνέχεια, οι ερωτήσεις αφορούσαν τη μετανάστευση των ίδιων των συνεντευξιαζόμενων. Όποτε αρχίσαμε με το αν οι ίδιες μετανάστευσαν αφού είχαν

γεννηθεί ή αν γεννήθηκαν στην Ελλάδα εφόσον οι γονείς είχαν εισέλθει και τοποθετηθεί στην χώρα. Οι περισσότερες μετανάστευσαν στην Ελλάδα αφού είχαν γεννηθεί αλλού, συνήθως με τον ένα γονέα καθώς ο πατέρας έφτανε πάντα πρώτος στη χώρα εγκατάστασης. Μια από τις ερωτώμενες λέει ότι *«ήρθα με τους γονείς μου αφού είχα γεννηθεί στην Αλβανία αλλά ήμουν σε πολύ μικρή ηλικία (Σ7)»*, και μια άλλη *«ήρθα στην Ελλάδα 4 ετών μαζί με τη μητέρα μου, όπου μας περίμενε ο πατέρας μου (Σ10)»*. Ενώ μόνο 4 στις 10 γεννήθηκαν στην Ελλάδα αφού οι γονείς είχαν εγκατασταθεί σε κάποιο προσωρινό αστικό κέντρο και έπειτα εγκαταστάθηκαν μόνιμα. Τα λόγια μιας από τις ερωτώμενες ήταν *«Εγώ γεννήθηκα εδώ αφού οι γονείς μου είχαν μεταναστεύσει (Σ6)»*. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι μόνο 1 στις δέκα ανέφερε ότι προσπάθησαν ξανά να επιστρέψουν και εγκατασταθούν στην πατρίδα τους αλλά δεν τα κατάφεραν και γύρισα μόνιμα πια στην Ελλάδα. Όπως τόνισε στα λεγόμενα του μια από τις ερωτώμενες ότι *«Γεννήθηκα στην Ελλάδα, και συγκεκριμένα στην Λαμία. Εκεί είχαν εγκατασταθεί οι γονείς μου για δύο χρόνια. Έπειτα γύρισαν στην Αλβανία για να προσπαθήσουν ξανά αλλά δυστυχώς ξανά μετανάστευσαν προς την Ελλάδα. Τότε ήμουν τεσσάρων ετών (Σ1)»*.

Από το ερώτημα, αν οι συνεντευξιαζόμενες μετανάστευσαν μαζί με τους γονείς, τι είναι αυτό που θυμούνται από την πορεία και τις συνθήκες μετανάστευσης τους προς την Ελλάδα ή αν γεννήθηκαν στην Ελλάδα τι τους έχουν αναφέρει οι γονείς τους για όσα έζησαν μέχρι και την εγκατάσταση, προκύπτουν τα εξής: Αρχικά, οι περισσότερες δεν δύναται να θυμηθούν καθώς ήταν μικρές σε ηλικία ή δεν είχαν καν γεννηθεί. Μια ερωτώμενη απαντά *«Όχι δεν θυμάμαι κάτι αφού μετανάστευσα σε πάρα πολύ μικρή ηλικία. Οι γονείς μου απλά μου έχουν πει πως για να μεταναστεύσουν το είχαν σκεφτεί πάρα πολύ πριν το κάνουν γιατί ήταν ένα μεγάλο βήμα της ζωής τους (Σ5)»*, και ακόμη μια δηλώνει ότι *«δεν θυμάμαι πολλά καθώς ήμουν σε μικρή ηλικία (Σ7)»*. Η συντριπτική πλειοψηφία δήλωσε, πως τόσο η μεταφορά όσο και η εγκατάσταση στη χώρα υποδοχής, έγινε υπό δύσκολες και απάνθρωπες συνθήκες. Σύμφωνα με τα λόγια, που δίνει μια από τις ερωτώμενες *«Σχετικά με την μεταφορά όπως μου έχουν πει οι γονείς μου και περισσότερο ο πατέρας μου, οι συνθήκες ήταν απάνθρωπες. Στα σύνορα μπαίνανε στο χώρο των αποσκευών για να μη τους βρουν ενώ όταν τελικά έφταναν υπήρχε εκμετάλλευση με τους άντρες να δουλεύουν σκληρά για το τίποτα και τις γυναίκες να τις απειλούν για έκδοση. Έπειτα το πρώτο καιρό οι γονείς μου έκαναν δύο δουλειές και μέναμε σε στούντιο, όπου κάναμε τεράστιες*

οικονομίες. Γενικά ήταν δύσκολα τόσο οικονομικά όσο και κοινωνικά, δεν μας έδιναν σπίτι να νοικιάσουμε επειδή ήμασταν μετανάστες και δεν ξέραμε καλά τη γλώσσα (Σ8)», και τα λεγόμενα μιας άλλης ήταν «όπως μου έχουν αναφέρει οι γονείς μου, η πορεία δεν ήταν ιδιαίτερα επικίνδυνη όπως άλλων ανθρώπων. Ήρθαν με τα πόδια παράνομα και μετά πέρασαν με καράβι. Τα έγγραφα τους τα έβγαλαν αρκετά αργότερα. Όσο αφορά τις συνθήκες το πρώτο καιρό ήταν πολύ δύσκολα, έμεναν με άλλους σε μικρό χώρο, υπήρχε μεγάλη εκμετάλλευση στην εργασία και κοινωνικότητα δεν υπήρχε τόσο λόγω της γλώσσας όσο και λόγω του ρατσισμού. Ήταν πάντα οι ξένοι, πέρασαν και δέκα χρόνια για να υπάρξει καλύτερη αντιμετώπιση και όχι από όλους (Σ9)». Καμία δεν αποτέλεσε εξαίρεση από τη μεγάλη δυσκολία που αντιμετώπισαν με τη γλώσσα, τα απαραίτητα έγγραφα και αργότερα με την γραφειοκρατία που αυτά απαιτούσαν. Χαρακτηριστικά η ερωτώμενη απαντά ότι «η μετακίνηση ήταν δύσκολη γιατί οι γονείς μου δεν ήξεραν την γλώσσα και δυσκολεύτηκαν πολύ για να την μάθουν. Μέχρι να βγάλουν τα απαραίτητα ταξιδιωτικά έγγραφα έπρεπε να κρυφτούν γιατί ήταν επικίνδυνο να απελαστούν εάν εντοπιζόνταν χωρίς τα χαρτιά τους. Οι γονείς μου αρχικά ήρθαν ως τουρίστες και στην συνέχεια θέλησαν να μείνουν μόνιμα (Σ4)». Οι περισσότερες αναφέρουν ότι έφτασαν παράνομα με τα πόδια ενώ ο πατέρας ήταν εκείνος που συνήθως έφτανε πρώτος. Ειδικότερα, μια από τις ερωτώμενες λέει «στην αρχή είχε έρθει ο πατέρας μου με τα πόδια και τον γύρισαν πίσω μια φορά. Μετά ξανά με τα πόδια και τα σύνορα κλειστά ήρθε στην Ελλάδα και έπειτα Αθήνα για να βρει δουλειά και σπίτι ώστε να πάμε και εμείς (Σ10)», και μια άλλη αναφέρει ότι «όπως μου έχουν αναφέρει οι γονείς μου, η πορεία δεν ήταν ιδιαίτερα επικίνδυνη όπως άλλων ανθρώπων. Ήρθαν με τα πόδια παράνομα και μετά πέρασαν με καράβι. Τα έγγραφα τους τα έβγαλαν αρκετά αργότερα (Σ9)».

Στην συνέχεια ρωτήθηκαν και οι δέκα συνεντευξιαζόμενες για το αν τους έχει επηρεάσει το μεταναστευτικό τους υπόβαθρο και με ποιον τρόπο. Τρία άτομα από αυτές απάντησαν πως το μεταναστευτικό τους υπόβαθρο ήταν αιτία του ρατσισμού που δέχτηκαν. Σημαντικά ήταν τα λόγια μιας ερωτώμενης όπου λέει πως «δέχθηκα ρατσισμό καθώς εγώ και η οικογένεια μου ήμασταν η πρώτη ξένη οικογένεια που εγκατασταθήκαμε στο χωριό που μένουμε μόνιμα (Σ3)». Δύο από τις υπόλοιπες επτά ανέφεραν πως δεν έχουν βιώσει ποτέ ρατσισμό ενώ οι υπόλοιπες πέντε δεν ανέφεραν καν το φαινόμενο του ρατσισμού.

Μόνο δύο από τις δέκα ανέφεραν πως ενσωματώθηκαν στην κοινωνία. Η μια από τις δύο είπε πως *«μέχρι που τελείωσα το δημοτικό περνούσα μια άσχημη φάση καθώς τα παιδιά δεν μου φέρονταν τόσο καλά. Ωστόσο, όταν πήγαμε Γυμνάσιο και έπειτα, τα παιδιά αποδέχτηκαν πως δεν κατάγομαι από την ίδια χώρα με αυτά και ενσωματώθηκα στις παρέες (Σ3)»*. Ενώ η άλλη, ανέφερε χαρακτηριστικά πως *«ενσωματώθηκα εύκολα στην ελληνική κοινότητα τόσο της γειτονιάς όσο και του σχολείου (Σ5)»*.

Ακόμα, οι τρεις στις δέκα ανέφεραν πως το μεταναστευτικό υπόβαθρο που διαθέτουν τους έχει επηρεάσει ως προς τον τρόπο που βλέπουν την διαφορετικότητα. Και τα τρία άτομα θεωρούν πως η καταγωγή τους από μια άλλη χώρα τους έχει κάνει να σκέπτονται διαφορετικά. Ενδεικτικά αυτό φαίνεται από τις εξής αναφορές *«μου είναι δύσκολο να κρίνω κάποιον από άλλη χώρα (Σ2)»* και *«με έχει καθορίσει στην αποδοχή που έχω στη διαφορετικότητα (Σ9)»*.

Επιπλέον, από τις δέκα, μια μόνο ερωτώμενη ανέφερε πως δεν έχει τα ίδια δικαιώματα με τους υπόλοιπους ανθρώπους λόγω του ότι κατάγεται από άλλη χώρα. Έτσι λοιπόν, ο ίδια τόνισε πως *«Έχει παίζει ρόλο στην ζωή μου ότι κατάγομαι από μεταναστευτική γενιά. Δεν έχω τα ίδια δικαιώματα με τους άλλους. Τα δικαιώματα δεν είναι ίσα και θα το λέω πάντα (Σ1)»*.

Τέλος, μόνο μια ερωτώμενη ανέφερε πως η μετανάστευση δεν τον άφησε να μεγαλώσει με τους συγγενείς του και αυτό τον στεναχωρεί αρκετά. Επίσης δεν έχει αναμνήσεις από την χώρα του λέγοντας μας πως *«Δεν έχω καμία παιδική ανάμνηση στην χώρα μου. Με στεναχωρεί που δεν έχω γνωρίσει πολλούς από τους συγγενείς μου (Σ4) »*.

9.5. Οι απόψεις των σπουδαστριών σχετικά με την θέση του ελληνικού κράτους απέναντι στο ζήτημα της μετανάστευσης

Οι συνεντευξιαζόμενες, ρωτήθηκαν για τις γνώσεις που κατέχουν σχετικά με το νομικό πλαίσιο του μεταναστευτικού ζητήματος. Οι πέντε από τις δέκα συνεντευξιαζόμενες απάντησαν πως δεν γνωρίζουν κανένα νόμο που σχετίζεται με τους μετανάστες. Η μια εκ των πέντε, ανέφερε πως μπορεί να μην γνωρίζει κάποιον συγκεκριμένο νόμο αλλά έκανε το εξής σχόλιο: *«το μόνο που έχω να πω είναι πως η*

ελληνική νομοθεσία διακρίνεται από πολύ γραφειοκρατία και δεν υπάρχει καθόλου οργάνωση. Επίσης γίνονται αδικίες ως προς τη φορολογία και σε πολλούς άλλους τομείς (Σ5)».

Οι τρεις από τις υπόλοιπες πέντε ανέφεραν πως γνωρίζουν τον νόμο περί της ιθαγένειας. Χαρακτηριστικά μια ανέφερε πως «τα παιδιά που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα ή που φοιτούν σε ελληνικό σχολείο για εννιά χρόνια μπορούν να πάρουν την ελληνική ιθαγένεια και αυτό ισχύει από τον Οκτώβρη του 2015 (Σ1)». Επιπλέον άλλη μια ανέφερε πως γνωρίζει και αυτός τον νόμο για την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας, προσθέτοντας όμως ένα προσωπικό του σχόλιο λέγοντας πως «ο νόμος για την ιθαγένεια είναι μια διαδικασία μακροχρόνια, χρονοβόρα και δαπανηρή. Εξαιτίας όμως της γραφειοκρατίας που υπάρχει είναι δύσκολο να την βγάλω (Σ2)». Η σπουδάστρια 8, ήταν το τρίτο άτομο που ανέφερε τον νόμο της ιθαγένειας.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω οι πέντε συνεντευξιαζόμενες από τις δέκα δεν γνωρίζουν κανένα νόμο. Από τις υπόλοιπες πέντε που γνωρίζουν κάποιο νομικό πλαίσιο, οι δύο από αυτές ανέφεραν τον νόμο για το επίδομα στέγασης που δίνεται στους φοιτητές ως ένα οικονομικό βοήθημα. Σημαντικά ήταν τα λόγια της μιας πως «το φοιτητικό επίδομα δεν δίνεται σε παιδί που κατάγεται από χώρα που δεν ανήκει στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εγώ λοιπόν επειδή κατάγομαι από μια χώρα που δεν ανήκει στην ευρωπαϊκή ένωση δεν πήρα ποτέ το επίδομα αυτό. Το γεγονός αυτό με στεναχώρησε γιατί έχασα μια σημαντική βοήθεια. Από το κράτος γενικότερα δεν έχουμε πάρει καμιά οικονομική βοήθεια, μόνο φόρους πληρώνουμε (Σ3)».

Οι δύο επιπλέον από τις πέντε που γνωρίζουν κάποιο νόμο γύρω από το μεταναστευτικό ζήτημα ανέφεραν χαρακτηριστικά πως δεν υπάρχει ισοτιμία. Πιο συγκεκριμένα μια είπε πως «δεν υπάρχει ισοτιμία αλλά ούτε λογική καθώς δεν έχουμε τα ίδια δικαιώματα, δεν μπορούμε να ψηφίσουμε, να συμμετέχουμε γενικά (Σ8)». Η ίδια ερωτώμενη πρόσθεσε πως «Τα οικονομικά ποσά που μας ζητά το κράτος για την έκδοση ενός παράβολου μπορεί να είναι 600 ευρώ και να μην γίνει η δουλεία μας. Γενικά υπέρογκα ποσά με παράλογες απαιτήσεις. Ζητούν εξετάσεις από τους γονείς μου που δεν είναι Έλληνες με δύσκολες ερωτήσεις σχετικά με μήκος ποταμού της Ελλάδος και τέτοια (Σ8)».

Στην ερώτηση «Τι γνωρίζετε για τις ενέργειες, στις οποίες έχει προβεί το ελληνικό κράτος για το φαινόμενο της μετανάστευσης και πως τις χαρακτηρίζετε;» οι

έξι από τις δέκα συνεντευξιαζόμενες απάντησαν πως γνωρίζουν για την ύπαρξη δομών και υπηρεσιών αντιμετώπισης του μεταναστευτικού κύματος. Για παράδειγμα οι συνεντευξιαζόμενες σπουδάστριες μας είπαν τα εξής: *«γνωρίζω τις δομές που έχουν ιδρυθεί στα νησιά και στην Ειδομένη (Σ2)», «έχουν δημιουργηθεί ορισμένες υπηρεσίες φιλοξενίας μεταναστών αλλά και υπηρεσίες φροντίδας (Σ4)»*. Οι τρεις από αυτές τις έξι προσθέτουν πως μπορεί το ελληνικό κράτος να έχει ιδρύσει και οργανώσει ορισμένες δομές και υπηρεσίες, αλλά οι συνθήκες που επικρατούν μέσα σε αυτές είναι άθλιες *«Το προσωπικό πολλές φορές από ότι έχω ακούσει φέρονται στους μετανάστες και στους πρόσφυγες πολύ άσχημα. Οι συνθήκες επιπλέον μέσα σε αυτά είναι αντίξοες (Σ1)»*. Επίσης μια ανέφερε πως το ελληνικό κράτος και ο ελληνικός λαός εκμεταλλεύεται τα μεταναστευτικά κύματα προς όφελος τους *«το ελληνικό κράτος και ο ελληνικός λαός εκμεταλλεύονται τους μετανάστες (Σ1)»*.

Επιπλέον, δύο συνεντευξιαζόμενες εκ των δέκα ανέφεραν πως γνωρίζουν για τα κονδύλια και τα χρήματα που έχουν δοθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση για την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού φαινομένου. Δυστυχώς όμως, όπως λένε οι ίδιοι, οι πόροι αυτοί δεν έχουν χρησιμοποιηθεί από το ελληνικό κράτος για τον σκοπό που δόθηκαν. Πιο συγκεκριμένα μας είπαν *«γνωρίζω για τη χρηματοδότηση της Ε.Ε. αλλά δεν τα έχουν αξιοποιήσει όπως θα έπρεπε (Σ7)»* και *«γνωρίζω πως έχουν δοθεί κάποια χρήματα από την Ευρωπαϊκή Ένωση, τα οποία όμως κονδύλια δεν έχουν αξιοποιηθεί για αυτό το λόγο (Σ10)»*.

Μια μόνο ερωτώμενη ανέφερε πως γνωρίζει μια ενέργεια που είχε κάνει το ελληνικό κράτος πριν αρκετά χρόνια. Αυτή η ενέργεια αφορούσε το άνοιγμα και το κλείσιμο των συνόρων. Σημαντικά είναι τα λόγια της, *«ξέρω πως πιο παλιά τα σύνορα πότε άνοιγαν και πότε έκλειναν. Όταν το ελληνικό κράτος αποφάσισε πως τα σύνορα θα παραμείνουν ανοιχτά ήρθαν στην Ελλάδα πάρα μα πάρα πολλοί μετανάστες (Σ3)»*.

Από τις δέκα συνεντευξιαζόμενες μόνο μια είπε πως έστω και αυτές οι ενέργειες που έχει κάνει το ελληνικό κράτος είναι προτιμότερες από την οδήγηση των μεταναστών στον θάνατο λέγοντας μας πως *«Και μόνο που επιτρέπει να εισέρχονται στην Ελλάδα και δεν τους αφήνει να πνίγονται και να μένουν στην θάλασσα είναι πολύ θετικό (Σ4)»*. Επιπρόσθετα, η ίδια είναι η μοναδικός που δικαιολογεί κατά μια έννοια την θέση του ελληνικού κράτους απέναντι στο μεταναστευτικό ζήτημα εκφράζοντας την εξής άποψη: *«Η Ελλάδα έχει κάνει αρκετά πράγματα για τους μετανάστες αν και περνά και αυτή δύσκολη φάση (Σ4)»*.

Ακόμα μια μόνο σπουδάστρια ανέφερε πως οι ενέργειες που πραγματοποίησε το ελληνικό κράτος δεν είχαν σκοπό την παροχή βοήθειας προς τους μετανάστες αλλά τον εκφοβισμό προς αυτούς. Επιπλέον, τονίζει πως οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) παρείχαν περισσότερη βοήθεια από ότι το ελληνικό κράτος. Πιο συγκεκριμένα αναφέρει «οι ενέργειες στις οποίες προέβησαν ήταν μόνο για εκφοβισμό και όχι για βοήθεια. Περισσότερη βοήθεια πρόσφεραν οι ΜΚΟ (Σ9)».

Οι δέκα συνεντευξιζόμενες, είπαν την άποψη τους για το εάν πιστεύουν πως το φαινόμενο της μετανάστευσης αφορά μόνο την Ελλάδα. Και τα δέκα άτομα τόνισαν πως το φαινόμενο της μετανάστευσης δεν αφορά μόνο την Ελλάδα. Οι τέσσερις από τις δέκα ανέφεραν πως το μεταναστευτικό ζήτημα αφορά όλη την Ευρώπη. Ενδεικτικά, έχουν αναφερθεί τα εξής: «Η Ελλάδα αποτελεί σταυροδρόμι. Οι περισσότεροι θέλουν να μετακινηθούν σε άλλες χώρες και για αυτό περνούν πρώτα από την Ελλάδα. Την Ελλάδα την χαρακτηρίζω ως σταθμό και την υπόλοιπη Ευρώπη ως τόπο που θέλουν να εγκατασταθούν οι μετανάστες (Σ2)». Μια από τις τέσσερις πιστεύει πως η θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι πολύ σημαντική στο μεταναστευτικό ζήτημα. Ο ίδιος υποστηρίζει επιπλέον, πως «η Ε.Ε. θα έπρεπε να παρέχει την στήριξη της στην Ελλάδα και σε όλους τους ανθρώπους (Σ6)».

Οι πέντε ερωτώμενες από τις δέκα είπαν πως το μεταναστευτικό φαινόμενο αφορά όλο τον κόσμο. Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια μιας από τις συνεντευξιζόμενες σπουδάστριες πως το μεταναστευτικό ζήτημα «αφορά πάρα πολλές χώρες του κόσμου. Όλες οι χώρες δέχονται μεταναστευτικά κύματα και για αυτό και θα έπρεπε να μεριμνούν για το μεταναστευτικό ζήτημα σε παγκόσμιο επίπεδο (Σ3)».

Μόνο μια από τις δέκα είπε πως το φαινόμενο της μετανάστευσης «μας αφορά όλους (Σ10)». Η συγκεκριμένη βάζει και τον εαυτό της μέσα σε αυτούς που τους αφορά το μεταναστευτικό φαινόμενο, δηλώνοντας την καθολικότητα αυτού του ζητήματος.

Οι συνεντευξιζόμενες ρωτήθηκαν στην συνέχεια για το τι πιστεύουν ή τι προτείνουν ότι θα μπορούσε να είχε κάνει το ελληνικό κράτος για την καλύτερη αντιμετώπιση του μεγάλου κύματος των μεταναστών. Έτσι λοιπόν, οι τρεις από τις δέκα σπουδάστριες απάντησαν πως το ελληνικό κράτος έπρεπε να είχε αξιοποιήσει σωστά τα χρήματα που του δόθηκαν για το μεταναστευτικό και προσφυγικό φαινόμενο. Πιο αναλυτικά, οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι οι εξής «το ελληνικό

κράτος θα έπρεπε να είχε αξιοποιήσει κατάλληλα τα χρήματα της ευρωπαϊκής ένωσης που στάλθηκαν για το μεταναστευτικό/ προσφυγικό ζήτημα (Σ1)», «να είχε κάνει καλύτερη χρήση των κονδυλίων που δόθηκαν (Σ7)» και «σωστή αξιοποίηση των πόρων της Ε.Ε. (Σ10)».

Επιπλέον, δύο εκ των δέκα συνεντευξιαζόμενων δήλωσαν πως το ελληνικό κράτος έπρεπε να είχε μεριμνήσει σε όλους τους τομείς που αφορούν το μεταναστευτικό φαινόμενο πριν καν δεχτεί τα κύματα των μεταναστών και των προσφύγων. Αυτή την άποψη την υποστηρίζουν δύο σπουδάστριες λέγοντας πως «θα έπρεπε να υπάρχει μια πολιτική του κράτους πριν αυτό το φαινόμενο φθάσει σε έξαρση. Το κράτος έπρεπε να ήταν σε ετοιμότητα και να είχε μεριμνήσει προκειμένου να φεύγουν και να πηγαίνουν εκεί που επιθυμούν (Σ2)» και «το ελληνικό κράτος έπρεπε να είχε μεριμνήσει από πριν μαζί με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες για αυτό το φαινόμενο πριν αυτό βρεθεί σε τόσο υψηλό επίπεδο (Σ4)». Η μια (Σ4) από αυτές τις δύο σπουδάστριες, πρόσθεσε πως το κράτος προκειμένου να αντιμετωπίσει πιο σωστά το φαινόμενο έπρεπε να είχε δημιουργήσει περισσότερα κέντρα φιλοξενίας μεταναστών λέγοντας μας.

Τρία άτομα ανέφεραν πως το ελληνικό κράτος θα μπορούσε να είχε οργανωθεί καλύτερα προκειμένου να αντιμετωπίσει τους μετανάστες και τους πρόσφυγες. Καλύτερη οργάνωση ως προς τον υλικό τομέα αλλά και ως προς το ανθρώπινο δυναμικό. Αυτό εξηγείται από τα λόγια των τριών σπουδαστριών πως «θα μπορούσε να οργανωθεί περισσότερο, να έχει καλύτερη κατάρτιση για τους επαγγελματίες που εμπλέκονται με αυτό το πληθυσμό στόχο, να καλύψει τις ελλείψεις σε προσωπικό (Σ6)», «θα μπορούσε να είχε καλύτερη οργάνωση (Σ7)» και «θα μπορούσε να παρέχει πιο εξειδικευμένες γνώσεις για το προσωπικό, βελτίωση των συνθηκών στα κέντρα κράτησης, πιο ανθρώπινες ενέργειες και συνθήκες (Σ8)».

Από τις δέκα ερωτώμενες, οι δύο μόνο δήλωσαν πως το ελληνικό κράτος, προκειμένου να βοηθήσει αποτελεσματικότερα τα μεταναστευτικά κύματα, έπρεπε να παρείχε κατάλληλη πρόνοια και περίθαλψη στους ανθρώπους αυτούς. Ανέφεραν συμπληρωματικά πως το ελληνικό κράτος θα μπορούσε «να ενισχύσει τη πρόνοια και τη περίθαλψη (Σ6)» και «να παρέχει περίθαλψη, υγεία, τρόφιμα, ένδυση και όλες οι βασικές ανάγκες (Σ9)».

Επίσης, δύο σπουδάστριες είπαν πως για να αντιμετωπιστεί όσο το δυνατόν καλύτερα το μεταναστευτικό ζήτημα θα έπρεπε να υπάρξει καλή συνεργασία της Ελλάδας με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Χαρακτηριστικές είναι οι απαντήσεις που μας έδωσαν οι δύο σπουδάστριες *«η άποψη μου είναι πως η Ελλάδα δεν θα μπορούσε να ενεργήσει μόνη της για να κάνει κάτι για το μεταναστευτικό ζήτημα αλλά να συνεργαστεί με όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση προκειμένου να βρουν από κοινού λύσεις (Σ3)»* και *«να διαπραγματευτούν πιο πολύ και να συνεργαστούν με την Ε.Ε.»*.

Μια μόνο σπουδάστρια είπε πως η Ελλάδα δεν μπορεί να κάνει κάτι για την αντιμετώπιση του φαινομένου καθώς αυτές τις ενέργειες τις καθορίζουν άλλοι. Τα λόγια επακριβώς είναι τα εξής *«πιστεύω ότι δε μπορεί να κάνει κάτι ολοκληρωμένο γιατί αυτά «κανονίζονται» από άλλες χώρες (Σ5)»*. Τέλος, σχετικά με αυτή την ερώτηση, μια σπουδάστρια εξέφρασε την άποψη πως η συμπεριφορά της αστυνομίας προς τους μετανάστες έπρεπε να ήταν καλύτερη και *«το κράτος να δημιουργούσε σωστές δομές περίθαλψης και υποστήριξης και όχι στρατόπεδα συγκέντρωσης, όπως και έκανε (Σ9)»*.

9.6. Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού σχετικά με αυτή την ομάδα

Τελευταία ερώτηση που τέθηκε στις σπουδάστριες αφορούσε τον ρόλο που κατέχει ο Κοινωνικός Λειτουργός στην ομάδα των μεταναστών. Πως θα μπορούσε δηλαδή να ενεργήσει για να βοηθηθεί αυτή η ομάδα. Επτά από τις δέκα σπουδάστριες απάντησαν πως ο Κοινωνικός Λειτουργός μπορεί να οργανώσει και να συμμετάσχει σε δράσεις συλλογής ειδών πρώτης ανάγκης. Ενδεικτικά, αυτό αποδεικνύεται από τις απαντήσεις ορισμένων συνεντευξιαζόμενων σπουδαστριών *«να βοηθήσει μέσω της συλλογής τροφίμων, ρουχισμών και άλλων ειδών πρώτης ανάγκης (Σ4)»* και *«να βοηθήσει με την κάλυψη των βασικών αναγκών για τροφή, νερό, ένδυση και στέγη (Σ6)»*. Επιπλέον, δυο ερωτώμενες από αυτές τις επτά ανέφεραν πως ένα κομμάτι του ρόλου του Κοινωνικού Λειτουργού είναι η καθοδήγηση, η υποστήριξη, η πληροφόρηση και η ενημέρωση των μεταναστών. η άποψή τους δίνεται με τα παρακάτω λόγια *«πρέπει να έχει ένα πιο καθοδηγητικό ρόλο, για ενημέρωση και πληροφόρηση, υποστηρικτικό (Σ6)»* και *«να συμβάλλει στην πληροφόρηση, καθοδήγηση, υποστήριξη (Σ8)»*.

Δύο σπουδάστριες από τις δέκα απάντησαν πως ο Κοινωνικός Λειτουργός είναι σε θέση να ευαισθητοποιεί και να ενημερώνει την κοινωνία. Λένε χαρακτηριστικά πως «ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να ευαισθητοποιήσει την κοινωνία και να την φέρει σε επαφή με τους μετανάστες προκειμένου να εξαλειφθεί η ξενοφοβία και ο ρατσισμός (Σ1)» και «να ενημερώνει και να ευαισθητοποιεί την κοινωνία σχετικά με το μεταναστευτικό ζήτημα (Σ2)».

Πέντε συνεντευξιζόμενες δήλωσαν πως ο Κοινωνικός Λειτουργός πρέπει να ενημερώνει τους μετανάστες για τα δικαιώματά τους, αλλά και αυτός ο ίδιος πρέπει να τα προασπίζεται και να προσέχει για την μη παραβίαση τους. Πιο συγκεκριμένα η μια από τις δύο είπε πως ο Κοινωνικός Λειτουργός πρέπει «να προσπαθεί για την μη παραβίαση των δικαιωμάτων των μεταναστών και των προσφύγων (Σ1)».

Για την βοήθεια που πρέπει να προσφέρει ο Κοινωνικός Λειτουργός στους μετανάστες ως προς τις γραφειοκρατικές διαδικασίες έκαναν λόγω οι τέσσερις από τους δέκα σπουδαστές. Είπαν οι δύο από αυτές «να βοηθά επιπλέον τους μετανάστες με τις γραφειοκρατικές διαδικασίες (Σ2)» και «να βοηθά τους μετανάστες σχετικά με τα απαραίτητα έγγραφα που χρειάζονται (Σ4)».

Επιπλέον, δύο μόνο σπουδάστριες έκαναν λόγω για δημιουργία και οργάνωση, από τον Κοινωνικό Λειτουργό, μιας ομάδας εθελοντών επαγγελματιών. Αυτή η εθελοντική ομάδα θα μεταβαίνει στα κέντρα φιλοξενίας και θα συνομιλεί με τους μετανάστες και θα ακούει τα αιτήματά τους. Μια εκ των δύο ανέφερε πως «η μόνη βοήθεια που μπορεί να δώσει ο Κοινωνικός Λειτουργός είναι να οργανώσει μια ομάδα εθελοντών επαγγελματιών προκειμένου να μεταβούν σε ένα κέντρο που φιλοξενούνται οι μετανάστες. Εκεί μπορεί να μιλήσει μαζί τους και να ακούσει τα αιτήματά τους (Σ3)». Η άλλη σπουδάστρια είπε πως «Ο Κοινωνικός Λειτουργός σε συνεργασία με άλλους επαγγελματίες να φτιάξουν εθελοντικές ομάδες που θα παρέχουν συμβουλευτική υποστήριξη και να τους βοηθήσουν ή να τους παραπέμψουν σε αρμόδιες υπηρεσίες (Σ4)». Αυτές οι δύο σπουδάστριες εκτός από την παραπάνω άποψη εξέφρασαν και πως ο Κοινωνικός Λειτουργός πρέπει να ασκεί πίεση στην κυβέρνηση. Πιο συγκεκριμένα «να πιέζει το κράτος (Σ3)» και «να ασκεί πίεση στην κυβέρνηση και σε άλλους αρμόδιους φορείς προκειμένου να βρεθεί μια λύση για το μεταναστευτικό ζήτημα (Σ4)».

Δύο ακόμα συνεντευξιαζόμενες δήλωσαν πως ο Κοινωνικός Λειτουργός μπορεί να βοηθήσει ως προς την ενσωμάτωση και την ένταξη των μεταναστών και των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία. Χαρακτηριστική είναι η απάντηση της μιας όπου αναφέρει πως ο Κοινωνικός Λειτουργός *«μπορεί να συμβάλλει στην ομαλή ενσωμάτωση των μεταναστών /προσφύγων στο σχολείο, στην γειτονιά και γενικότερα στην ελληνική κοινωνία (Σ1)»*.

Η ίδρυση κοινωνικών σχολείων και η εκπαίδευση δεξιοτήτων των μεταναστών από τον Κοινωνικό Λειτουργό ακούστηκε μόνο από δύο φοιτητές. Πιο αναλυτικά γύρω από αυτή την άποψη ειπώθηκαν τα εξής: *ο Κοινωνικός Λειτουργός «να φτιάξει κοινωνικά σχολεία για τους μετανάστες να προσφέρει δηλαδή μαζί με άλλους επαγγελματίες λίγη απασχόληση στα παιδιά και γενικότερα στους μετανάστες (Σ2)» και «να συμβάλλει στην εκπαίδευση δεξιοτήτων (Σ9)»*.

Δύο σπουδάστριες αναφέρουν πως ο Κοινωνικός Λειτουργός μπορεί να συμβάλλει στον τομέα της υποδοχής των μεταναστών στην χώρα μας. Η μια αναφέρει πως *«αρχικά μπορεί να βοηθήσει στο κομμάτι της υποδοχής να καταγράψει παιδιά – γυναίκες – άντρες (Σ8)» και «να υπάρχουν κοινωνικοί λειτουργοί στη πρώτη επαφή της υποδοχής (Σ10)»*. Ακόμα δύο συνεντευξιαζόμενες αναφέρουν πως ο Κοινωνικός λειτουργός μπορεί να παρέχει νομική βοήθεια στους μετανάστες.

Ο Κοινωνικός Λειτουργός σύμφωνα με δύο σπουδάστριες έχει την δυνατότητα να οργανώνει μαθήματα ελληνικών αλλά και να βοηθά τους μετανάστες σχετικά με την εκμάθηση της γλώσσας. Η μια εκ των δύο αναφέρει πως *«ο Κοινωνικός Λειτουργός μπορεί να παρέχει βοήθεια στην εκμάθηση της γλώσσας (Σ9)»*.

Τέλος μόνο μια, η σπουδάστρια 5, έκανε αναφορά στην ενημέρωση που πρέπει να γίνεται από τον Κοινωνικό Λειτουργό στους μετανάστες σχετικά με τις δομές που μπορούν οι ίδιοι να απευθυνθούν. Επίσης η ίδια δήλωσε πως ο Κοινωνικός Λειτουργός, πέρα από την ενημέρωση των μεταναστών για τα δικαιώματά τους, πρέπει να πραγματοποιεί ενημέρωση και για τις υποχρεώσεις τους, για τα επιδόματα που ίσως να δικαιούνται αλλά και για τυχόν θέσεις εργασίας που τους αφορούν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ

10. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

10.1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι μεταναστευτικές και προσφυγικές ομάδες αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα σε διάφορους τομείς της καθημερινότητας τους και γενικότερα στην ζωή τους. Συγκεκριμένα, μέσα από την βιβλιογραφική ανασκόπηση και την έρευνα που πραγματοποιήθηκε ,παρατηρήθηκαν σημαντικά προβλήματα που οι μετανάστες και πρόσφυγες έρχονται αντιμέτωποι και εξήχθησαν ορισμένα σοβαρά συμπεράσματα. Αυτό που πρέπει να αναφερθεί σε αυτό το σημείο είναι το γεγονός πως μέσα από την έρευνα στην βιβλιογραφική συλλογή εντοπίστηκε το τεράστιο φάσμα της μετανάστευσης και της προσφυγιάς.

Οι μετανάστες και οι πρόσφυγες αποδείχθηκε, από πάρα πολλές βιβλιογραφικές αναφορές αλλά και από τις συνεντεύξεις των συμμετεχόντων στην έρευνα, πως απομακρύνονται από την πατρίδα τους για την εύρεση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης. Οι ίδιοι επιθυμούν να συνεχίσουν την ζωή τους με καλύτερες συνθήκες, έρχονται πολλές φορές σε επαφή με δυσκολίες. Δέχονται έντονα τον ρατσισμό αλλά και την άσχημη αντιμετώπιση του πληθυσμού της χώρας υποδοχής, και εδώ ειδικά της Ελλάδας. Επίσης, οι μαρτυρίες των σπουδαστών που συμμετείχαν στην έρευνα, κάνουν γνωστή την καταπάτηση των δικαιωμάτων των μεταναστών και των προσφύγων, τόσο από το ελληνικό κράτος όσο και από την Ευρώπη.

Η θέση της Ελλάδας και της Ευρώπης στο μεταναστευτικό και προσφυγικό ζήτημα χαρακτηρίζεται αρνητικά. Έχουν εντοπιστεί αρκετά προβλήματα στην ελληνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία τα οποία αφορούν τόσο την ελληνική ιθαγένεια όσο και την διαδικασία μετανάστευσης στην Ευρώπη. Η απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας από κάποιον μετανάστη, σύμφωνα με βιβλιογραφικές αναφορές, θεωρείται ως μια άκρως δύσκολη διαδικασία. Κάποιοι συνεντευξιαζόμενοι επιπλέον, ανέφεραν στον λόγο τους, ελλείψεις που εντοπίζονται στην νομοθεσία της ελληνικής ιθαγένειας.

Μέσα από την αναζήτηση σε βιβλία και διαδίκτυο παρατηρήθηκε πως ο αριθμός των παράτυπων μεταναστών που δέχεται η Ελλάδα καθημερινά, συνεχώς αυξάνεται με ραγδαίους ρυθμούς. Ωστόσο, η παράτυπη μετανάστευση χαρακτηρίζεται ως άκρως επικίνδυνη για την σωματική ακεραιότητα των μεταναστών και των προσφύγων. Από τα ευρήματα της βιβλιογραφικής ανασκόπησης αλλά και της έρευνας, το γεγονός της παράτυπης μετανάστευσης οφείλεται κατά κύριο λόγο στην στάση του ελληνικού κράτους απέναντι στον μεταναστευτικό και προσφυγικό πληθυσμό. Το ελληνικό κράτος δηλαδή ωθεί τους ανθρώπους να μεταναστεύσουν παράνομα, λόγω των τακτικών που πολλές φορές αυτό ακολουθεί. Παρόλα αυτά το ελληνικό κράτος έχει κάνει κάποιες προσπάθειες για την αντιμετώπιση των υψηλών μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών, χωρίς όμως αυτές να έχουν επιφέρει ένα ουσιαστικό αποτέλεσμα.

Επιπλέον αρκετοί συγγραφείς αλλά και συμμετέχοντες της έρευνας δήλωσαν πως οι προσπάθειες για αντιμετώπιση των μεταναστευτικών και προσφυγικών κυμάτων γίνονται σε μεγάλο βαθμό από τις ΜΚΟ και όχι τόσο από το ελληνικό κράτος. Αυτές οι οργανώσεις λοιπόν, με περιορισμένο οικονομικό περιθώριο, βοηθούν σε μεγάλο βαθμό την συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα σε διάφορους τομείς.

Όσον αφορά τώρα, τους λόγους μετανάστευσης που επικρατούν σήμερα είναι σημαντικό να αναφερθεί πως αυτοί δικαιολογούνται από όλους τους συμμετέχοντες στην έρευνα. Ο κάθε άνθρωπος, εάν βίωνε τις τόσο άσχημες συνθήκες του πολέμου και τους διωγμούς, θα επέλεγε να απομακρυνθεί όσο το δυνατόν πιο γρήγορα από την πατρίδα του.

10.2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Είναι αναμφισβήτητο το γεγονός πως κανείς δεν μπορεί να αγνοήσει τις διαστάσεις της παράτυπης και μη μετανάστευσης. Οι μετανάστες όλων των ηλικιών και φυλών αναγκάζονται να υπομένουν τα κοινωνικά προβλήματα, τις ελλείψεις πολιτικές και τις όποιες τραγικές καταστάσεις έρχονται αντιμέτωποι. Προσπαθούν να επιβιώσουν από το κοινωνικό περιθώριο ενώ τα κοινωνικά και ανθρώπινα δικαιώματά τους θίγονται και καταπατώνται καθημερινά. Το ζήτημα της παράτυπης μετανάστευσης έχει τεθεί μείζον εθνικό θέμα και ως τέτοιο πρέπει να

αντιμετωπίζεται. Όμως ο χειρισμός του φαινομένου της μετανάστευσης δεν αποτελεί μόνο ελληνικό θέμα είναι ευρωπαϊκό και ως τέτοιο χρήζει μιας ευρωπαϊκής λύσης.

Κορυφαία προτεραιότητα, λοιπόν για την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η πρόκληση της διαχείρισης της μετανάστευσης με όλες τις πτυχές που αυτή περιλαμβάνει. Συνιστώνται, έτσι κάποια μέτρα και προτάσεις τόσο για την αντιμετώπιση όσο και για την καλύτερη διαχείριση του φαινομένου:

Αρχικά, την συνεργασία Ευρώπης και Ελλάδας, καθώς όπως αναφέραμε και παραπάνω, το ζήτημα της μετανάστευσης δεν αφορά μόνο την Ελλάδα, για την καλύτερη λοιπόν αντιμετώπιση του φαινομένου είναι αναγκαία η επαφή και η σύμπραξη μεταξύ όλων των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με την δημιουργία μιας κοινής γραμμής πλεύσης πολιτικών ενεργειών που θα στοχεύουν, στην βελτίωση τόσο των σχέσεων μεταξύ των χωρών, όσο και των σχέσεων και της διαβίωσης μεταξύ μεταναστών και ντόπιων αλλά και στην βελτίωση της συνοχής της κοινωνίας με την ένταξη των μεταναστών με τρόπο εύρυθμο.

Αυστηρός και προσεκτικός έλεγχος, να πραγματοποιείται στα σύνορα ώστε να διερευνάται ορθά η πραγματική ιδιότητα του πρόσφυγα και να αποφεύγονται φαινόμενα όπως αυτά της εγκληματικότητας και της παραβατικής συμπεριφοράς. Με μετανάστες που έχουν βγει από φυλακές και εισέρχονται σε άλλες χώρες δημιουργώντας προβλήματα, τα οποία βαραίνουν την εικόνα των «πραγματικών» μεταναστών στην κοινωνία της χώρας υποδοχής. Αρνητική εικόνα για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες μορφοποιούν ακόμα και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, τα οποία ως φερέφωνα των εκάστοτε πολιτικών συμφερόντων, καλούνται να επηρεάσουν τη γνώμη του λαού. Επίσης, προσοχή και στην διερεύνηση των αιτημάτων των μεταναστών.

Οι ανεπαρκείς δομές, είναι ακόμα ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζουμε. Υπάρχει λοιπόν ανάγκη για δημιουργία οργανωμένων δομών φιλοξενίας και περίθαλψης των μεταναστών.

Πολύ σημαντικό στοιχείο αποτελεί και πρέπει να προάγεται η καλή επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ του επαγγελματικού δικτύου παροχής υπηρεσιών. Δηλαδή, οι διάφορες υπηρεσίες, οι οργανώσεις, τα νοσοκομεία και άλλες παρεχόμενες υπηρεσίες που ασχολούνται με αυτή τη πληθυσμιακή ομάδα' Να

συνεργάζονται μεταξύ τους για τις περιπτώσεις ώστε να μην ταλαιπωρούν περισσότερο τους ήδη καταπονημένους μετανάστες και πρόσφυγες.

Βελτίωση των συνθηκών στα υπάρχοντα κέντρα υποδοχής και εφοδιασμό αυτών με έμπειρους και καταρτισμένους επαγγελματίες. Ανάπτυξη πρότυπων κέντρων και παροχή ιατρικής περίθαλψης και εμβολιασμών. Στο σημείο αυτό ουσιαστικό να προστεθεί θα ήταν και ο ορισμός από το κράτος εξειδικευμένων ατόμων με επαρκή γνώση των γλωσσών των μεταναστών για την καλύτερη επικοινωνία. Μέχρι και σήμερα το πρόβλημα της επικοινωνίας με τους μετανάστες υπάρχει λόγω της δυσκολίας με τη γλώσσα. Επίσης σημαντική θα ήταν η οργάνωση και πραγματοποίηση ημερίδων και εκδηλώσεων για την μετανάστευση σε τοπικές κοινότητες με σκοπό την ενημέρωση, την ευαισθητοποίηση των κατοίκων αλλά και την έμφαση στην κοινωνική ένταξη.

Βελτίωση του ρόλου της αστυνομικής παρουσίας στα αστικά κέντρα, στα προάστια και τις γειτονιές για αναζήτηση και εντοπισμό διακινητών και θυμάτων σωματεμπορίας μεταναστών. Επίσης θα μπορούσε να υπάρχει διαρκής έλεγχος και επιβολή προστίμων σε επιχειρήσεις, οι οποίες απασχολούν παράτυπους μετανάστες και τους εκμεταλλεύονται. Ακόμα να γίνεται δίωξη κάθε μορφής διακρίσεων, όπως των φυλετικών ή θρησκευτικών.

Εντατικοποίηση και βελτίωση της φύλαξης των συνόρων ειδικά των θαλάσσιων, με σκοπό την άμεση παρέμβαση από τις αρχές, τόσο για τη διαχείριση της εισροής όσο και για την αποφυγή τραγωδιών στη θάλασσα αλλά και εντοπισμό των διακινητών και των πηγών τους. Λήψη μέτρων για να σταματήσουν όσους μεθοδεύουν την παράτυπη μετανάστευση.

Επιπλέον πρέπει να πραγματοποιούνται έλεγχοι σχετικά με την ορθή αξιοποίηση των κονδυλίων που λαμβάνει κάθε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την μετανάστευση. Αξιοσημείωτο είναι και το γεγονός ότι πολλές χώρες προέλευσης δεν ανταποκρίνονται ιδιαίτερα στις πολιτικές επιστροφών. Χρήσιμo λοιπόν θα ήταν μια αποτελεσματική πολιτική επιστροφών και επανεισδοχών επικεντρωμένη στον άνθρωπο.

Κλείνοντας, η Ελλάδα πρέπει να διεκδικήσει να κατέχει το πιο σύγχρονο σύστημα ελέγχου στην Ευρώπη, καθώς όπως έχουμε αναφέρει ξανά στο κείμενο μας, αποτελεί το πιο εκτεθειμένο κράτος στη διεθνή μετανάστευση και αυτό λόγω της

ιδιαίτερης γεωγραφικής θέσης. Το σύστημα αυτό θα σέβεται και θα προάγει τα ανθρώπινα δικαιώματα και την αξιοπρέπεια των μεταναστών αλλά και το δικαίωμα σε μια φυσιολογική ζωή για την Ελλάδα και την ελληνική κοινωνία.

Τα παραπάνω θα πρέπει να υποστηριχθούν και να εφαρμοστούν καθολικά από την Ευρωπαϊκή Ένωση σε συνδυασμό με την επιτάχυνση των πρωτοβουλιών της, ώστε να δημιουργηθούν μηχανισμοί αλληλεγγύης στον τομέα του ασύλου και της μεταναστευτικής πολιτικής. Αποτελεί θέμα ζωτικής σημασίας για την Ελλάδα, να παρθούν άμεσα πολιτικά μέτρα και λύσεις καθώς αδυνατεί να δεχτεί περισσότερη μεταναστευτική πίεση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

- Βεντούρα Λ. (2004). Εθνικισμός, ρατσισμός και μετανάστευση στη σύγχρονη Ελλάδα. Στο Μ. Παύλου & Δ. Χριστόπουλο (Επιμ.), *Η Ελλάδα της μετανάστευσης. Κοινωνική συμμετοχή, δικαιώματα και ιδιότητα του πολίτη*. (σελ. 174-204). Αθήνα: Κριτική & Κέντρο Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων (ΚΕΜΟ).
- Γεωργούλας Σ. (2001). Η κατασκευή της μετανάστευσης στην ελληνική κοινωνία. Στο Α. Μαυράκη, Δ. Παρσάνογλου & Μ. Παύλου (Επιμ.), *Μετανάστες στην Ελλάδα* (σελ. 199-213). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Δαμανάκης Μ. (1989). *Μετανάστευση και Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg Παιδαγωγική Σειρά.
- Δετσαρίδης Χ. (2011). *Η έννομη προστασία του αλλοδαπού από την διοικητική απέλαση και το ένδικο βοήθημα των αντιρρήσεων κατά της κράτησης*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σακκούλα.
- Δετσαρίδης Χ. (2015). *Ο Κώδικας Μετανάστευσης & ο Κώδικας Ιθαγένειας*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Έμκε-Πουλοπούλου Ή. (2007). *Η Μεταναστευτική Πρόκληση*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Ζωγράφου Α. (1997). *Η εκπαιδευτική κατάσταση των Ελλήνων μεταναστών και η αναγκαιότητα της διαπολιτισμικής αγωγής στην Ελλάδα*. Πάτρα: Εκδόσεις Τ.Ε.Ι. Πάτρας.
- Θεοχαρίδης Ν. (2003). Μετανάστευση: Παράγοντες και συνέπειες. Στο Γ. Σιάμπο (Επιμ.), *Πληθυσμός και Ανάπτυξη στην Ελλάδα* (σελ. 353-357). Αθήνα: Κορφή.
- Καλαμπούκα Π. (2015). Το υπάρχον νομικό πλαίσιο των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των μεταναστών σε σχέση με το ελληνικό κράτος και την υγεία. *Επιθεώρηση μεταναστευτικού δικαίου, περιοδική έκδοση της ένωσης δικαίου αλλοδαπών και μετανάστευσης (ΕΔΑΜ)*, 5^{ος} τόμος, σελ. 130-140. Νομική Βιβλιοθήκη.

- Καπλάνι Γ. (2007). Κοινοί χώροι διάδρασης. Στο Γ. Καπλάνι, Η. Μοσκόφ & Γ. Τσιούκας (Επιμ.), *Τοπική Αυτοδιοίκηση και μετανάστες* (σελ 61-83). Αθήνα: Παπαζήση.
- Κασιμάτη Κ. (1998). Εισαγωγή. Στο Κ. Κασιμάτη, Κ. Δημουλάς, Γ. Έξαρχος, Λ. Μουσούρου, Α. Μουσιδής, Σ. Ρομπόλης, Δ. Τσαούσης, Γ. Τσιάκαλος & Ι. Ψημμένος (Επιμ.), *Κοινωνικός αποκλεισμός: η ελληνική εμπειρία* (σελ 13-35). Αθήνα: Gutenberg.
- Κοίλιαρη Α. (1997). *Ξένος στην Ελλάδα. Μετανάστες, γλώσσα και κοινωνική ένταξη*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Μαρινάκη Χρ. (2015). Κτήση της ελληνικής ιθαγένειας λόγω γέννησης- φοίτησης ή φοίτησης σε σχολείο στην Ελλάδα. *Επιθεώρηση μεταναστευτικού δικαίου, περιοδική έκδοση της ένωσης δικαίου αλλοδαπών και μετανάστευσης (ΕΔΑΜ)*, Τεύχος 15 (σελ. 107-110). Νομική Βιβλιοθήκη.
- Παπαδημητρίου Ζ. (1995). Ρατσισμός και μετανάστευση. Στο Κίνηση Πολιτών Κατά του Ρατσισμού (Επιμ.), *Η Ευρώπη αντιμέτωπη με το φαινόμενο του ρατσισμού* (σελ 50-59). Αθήνα: Παρασκήνιο.
- Παπαδημητρίου Ζ. (2000). *Ο Ευρωπαϊκός Ρατσισμός. Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος. Ιστορική, κοινωνιολογική και πολιτική μελέτη*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Παπαδημητροπούλου Α. (2013). Το δικαίωμα των μεταναστών (υπηκόων τρίτων χωρών) στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα. *Επιθεώρηση μεταναστευτικού δικαίου, περιοδική έκδοση της ένωσης δικαίου αλλοδαπών και μετανάστευσης (ΕΔΑΜ)*, 4^{ος} τόμος, σελ. 35-39. Νομική Βιβλιοθήκη.
- Παπαδοπούλου Δ. (2012). *Κοινωνιολογία του αποκλεισμού στην εποχή της παγκοσμιοποίησης*. Αθήνα: Τόπος.
- Παπαδοπούλου-Κούρκουλα Α. (2008). Λαθρομετανάστευση: Μύθοι και πραγματικότητες. Στο Τ. Καβουνίδη, Α. Κόντη, Θ. Λιανός κ.α., *Μετανάστευση στην Ελλάδα: εμπειρίες-πολιτικές-προοπτικές*, (Α' τόμος σελ 328-391.). Αθήνα : ΙΜΕΠΟ.
- Παπαλέξης Σ. (2011). Η ενσωμάτωση της Οδηγίας 2003/86/ΕΚ του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης στην ελληνική

έννομη τάξη. *Επιθεώρηση μεταναστευτικού δικαίου, περιοδική έκδοση της ένωσης δικαίου αλλοδαπών και μετανάστευσης (ΕΔΑΜ)*, 2^{ος} τόμος, σελ. 17-23. Νομική Βιβλιοθήκη.

Παπαρηγοπούλου- Πεχλιβανίδη Π. (2013). Η προστασία της υγείας των μεταναστών. *Επιθεώρηση μεταναστευτικού δικαίου, περιοδική έκδοση της ένωσης δικαίου αλλοδαπών και μετανάστευσης (ΕΔΑΜ)*, 4ος τόμος, σελ. 29-34. Νομική Βιβλιοθήκη.

Παπασιώπη-Πασιά Ζ. (2015). *Δίκαιο αλλοδαπών*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σακκούλα.

Πετράκου Η. (2001). Η κατασκευή της μετανάστευσης στην ελληνική κοινωνία. Στο Α. Μαυράκη, Δ. Παρσάνογλου & Μ. Παύλου (Επιμ.), *Μετανάστες στην Ελλάδα* (σελ. 31-53). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Πετρινώτη Ξ. (1993). *Η μετανάστευση προς την Ελλάδα. Μια πρώτη καταγραφή, ταξινόμηση και ανάλυση*. Αθήνα: Οδυσσέας & Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων.

Πουλαράκης Ε. (2014). *Η προσωρινή δικαστική προστασία του αλλοδαπού από την πράξη της δικαστικής απέλασης*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Πρέσβελου Κ. (2007). Πολυπολιτισμικές κοινωνίες και ρατσισμός. Αντιρατσισμός και πολιτικές καταστολής. Στο Ρήγα Α. (Επιμ.), *Οικονομικές μετανάστριες στην Ελλάδα. Διαπολιτισμικότητα και εκπαίδευση*, (σελ. 81-96) Αθήνα: Gutenberg.

Ρομπόλης Σ. (2007). *Η μετανάστευση από και προς την Ελλάδα, απολογισμοί και προοπτικές*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Σαλιαί Λ. (2007). Οι μετανάστριες στην ελληνική κοινωνία: αναφορές, εμπειρίες και προτάσεις. Στο Ρήγα Α. (Επιμ.), *Οικονομικές μετανάστριες στην Ελλάδα. Διαπολιτισμικότητα και εκπαίδευση*, (σελ. 165-185) Αθήνα: Gutenberg.

Σκούρτου Ε., Βρατσάλης Κ. & Γκόβαρης Χ. (2004). *Μετανάστευση στην Ελλάδα και Εκπαίδευση: Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης – Προκλήσεις και Προοπτικές βελτίωσης*. Αθήνα: ΙΜΕΠΟ. Ανακτήθηκε 10 Μαΐου, 2016, από <https://ec.europa.eu/migrant-integration/index.cfm?action=media.download&uuid=2A2C4B33-FE81-2A53-4E1FC2E39CB58373>

- Σταθόπουλος Π. (2005). *Κοινωνική Πρόνοια. Ιστορική Εξέλιξη – Νέες Κατευθύνσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Τριανταφυλλίδου Α. (2010). Η μετανάστευση στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα: Εμπειρικό πλαίσιο και θεωρητικές προσεγγίσεις. Στο Ά. Τριανταφυλλίδου & Θ. Μαρούκης (Επιμ.), *Η μετανάστευση στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα* (σελ. 13-55). Αθήνα: Κριτική.
- Τσιάτσιος Θ. (2014). *Δίκαιο Αλλοδαπών*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.
- Φούσκας Θ. (2014). Οι κοινωνικές επιπτώσεις της παράτυπης μετανάστευσης στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα. *Επιθεώρηση μεταναστευτικού δικαίου, περιοδική έκδοση της ένωσης δικαίου αλλοδαπών και μετανάστευσης (ΕΔΑΜ)*, 5^{ος} τόμος, σελ. 284-297. Νομική Βιβλιοθήκη.
- Χλέτσος Μ. (2001). Η πολιτική οικονομία της μετανάστευσης. Στο Χ. Ναξάκη & Μ. Χλέτσο (Επιμ.), *Μετανάστες και Μετανάστευση. Οικονομικές, Πολιτικές και Κοινωνικές Πτυχές* (σελ. 17-42). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

- Husband, C. (1986). Racism, Prejudice, and Social Policy. In V.Coompe & A. Little (Eds), *Race & social work* (pp. 3-13). London: Tavistock/ Routledge
- Hayes D. & Humphries B. (2004). *Social Work, Immigration and Asylum*. United Kingdom: Jessica Kingsley Publishers.
- Kofman E., Phizacklea A., Raghuram P. & Sales R. (2000). *Gender and International Migration in Europe. Employment, welfare and politics*. London: Routledge.
- Reichert E. (2003). *Social work and human rights. A foundation for policy and practice*. New York: Columbia University Press.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- Αιτήματα οικογενειακής επανένωσης. (2014, Νοέμβριος 20). Ανακτήθηκε στις 23 Απριλίου 2016 από <http://odigostoupoliti.eu/etimata-ikogeniakis-epanensis/>

Οι άδειες διαμονής και visa με τον νέο Μεταναστευτικό Κώδικα. (2014, Ιούνιος 06).

Ανακτήθηκε στις 25 Μαΐου 2016 από <http://www.odigostoupoliti.eu/adies-diamonis-ton-neo-metanastefiko-kodika/>

Στους 537.000 οι νόμιμοι μετανάστες, άγνωστος ο αριθμός των παράνομων.

(2013, Φεβρουάριος 26). Ανακτήθηκε στις 09 Μαΐου 2016 από <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=500163>

Πλησιάζει στους 54.000 ο αριθμός προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα. (2016,

Απρίλιος 14). Ανακτήθηκε στις 20 Μαΐου 2016 από <http://www.kathimerini.gr/856651/article/epikairothta/ellada/plhsiazzei-stoys-54000-o-ari8mos-prosfygwn-kai-metanastwn-sthn-ellada>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ
ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Τι γνωρίζουν οι σπουδάστριες για τα μεταναστευτικά και προσφυγικά ρεύματα που δέχεται η Ελλάδα;

1.1 Γνωρίζετε ποιοι είναι οι παράγοντες /αιτίες της αυξημένης προσέλευσης μεταναστών στην χώρα μας;

Σπουδάστρια 1: Βασικοί παράγοντες τη δεδομένη χρονική περίοδο αποτελούν ο πόλεμος που έχουν να αντιμετωπίσουν οι άνθρωποι στις χώρες τους, με όποιες συνθήκες αυτός ακολουθεί και αμέσως μετά η μεγάλη οικονομική κρίση.

Σπουδάστρια 2: Θεωρώ ότι οι εμπόλεμες ζώνες που κυριαρχούν γύρω μας είναι από τις βασικότερες αιτίες της μετανάστευσης. Ταυτόχρονα βέβαια και τα μεγάλα οικονομικά προβλήματα με την ανεργία και την ανέχεια να μαστίζει.

Σπουδάστρια 3: Σχετικά με αυτή τη χρονική περίοδο, πιστεύω ότι επικρατέστερη αιτία αποτελεί η γεωπολιτική θέση της χώρας μας καθώς είναι το πέρασμα για να φύγουν οι άνθρωποι και να περάσουν στις χώρες που επιθυμούν. Ακόμα με την συνθήκη Σένγκεν, που θέλοντας και μη οι άνθρωποι επιστρέφουν από το πρώτο πέρασμα δηλαδή την Ελλάδα. Ο πόλεμος είναι και αυτός ένας από τις βασικούς παράγοντες ενώ και το οικονομικό είναι ένα καλό κίνητρο. Παλαιότερα οι λόγοι ήταν καθαρά οικονομικοί και διαβίωσης.

Σπουδάστρια 4: Κύριοι παράγοντες, θεωρώ ότι είναι ο πόλεμος, οικονομικοί και πολιτικοί λόγοι αλλά και πολιτισμικοί με σκοπό καλύτερες συνθήκες ζωής.

Σπουδάστρια 5: Αρχικά λόγω του πολέμου αλλά και των δύσκολων οικονομικών συνθηκών.

Σπουδάστρια 6: Η Ελλάδα βρίσκεται σε πέρασμα και προκειμένου οι μετανάστες να πάνε στην υπόλοιπη Ευρώπη περνούν από την Ελλάδα. Μένουν στην Ελλάδα επειδή κλείνουν τα σύνορα και δεν έχουν άλλη επιλογή. Επίσης οι άνθρωποι μεταναστεύουν λόγω του πολέμου και αυταρχικών καθεστώτων. Εάν μεταναστεύουν με την θέληση τους μπορεί να μεταναστεύουν για οικονομικούς ή άλλους προσωπικούς λόγους.

Σπουδάστρια 7: Η αιτία σύμφωνα με την επικαιρότητα είναι οι εμπόλεμες καταστάσεις που υπάρχουν γενικότερα. Επιπλέον πιστεύω οι άνθρωποι μεταναστεύουν για οικονομικούς κυρίως παράγοντες.

Σπουδάστρια 8: λόγω των ημερών ο βασικότερος λόγος μετανάστευσης είναι ο πόλεμος. Μετά μεταναστεύουν για οικονομικούς λόγους και γενικά γιατί ψάχνουν για ένα καλύτερο μέλλον με καλύτερες συνθήκες διαβίωσης.

Σπουδάστρια 9: λόγω πολέμου κυρίως και αναγκαστικής δίωξης των μεταναστών. Ακόμα μεταναστεύουν για να βρουν δουλειά και κυρίως για οικονομικούς λόγους.

Σπουδάστρια 10: Αρχικά λόγω οικονομικών λόγων και πολεμικών συγκρούσεων. Μεταναστεύοντας οι άνθρωποι αναζητούν περισσότερες ευκαιρίες στον εργασιακό τομέα. Επίσης πολλές φορές συντρέχουν προσωπικοί λόγοι, οικογενειακοί και κοινωνικοί λόγοι.

1.2 Γνωρίζετε τις επικρατέστερες χώρες προέλευσης μεταναστών:

Σπουδάστρια 1: Οι χώρες που πιστεύω πως προέρχονται οι μετανάστες είναι η Αλβανία, η Μολδαβία, η Συρία και γενικότερα ένα μεγάλο μέρος της Ασίας πρόσφατα λόγω πολέμου καθώς και η Βουλγαρία.

Σπουδάστρια 2: Παλαιότερα οι περισσότεροι μετανάστες έρχονταν στην Ελλάδα από Βουλγαρία, Πολωνία, Συρία και γενικά από Ασιατικές χώρες.

Σπουδάστρια 3: οι μετανάστες κυρίως προέρχονται από την Συρία, την Αλβανία, την Βουλγαρία, το Πακιστάν και από αφρικανικές χώρες.

Σπουδάστρια 4: κυρίως προέρχονται από την Συρία και άλλες Ασιατικές χώρες, από Πολωνία, από Αλβανία και από Βουλγαρία.

Σπουδάστρια 5: κατάγονται κυρίως από την Αλβανία και την Βουλγαρία. Πλέον όμως λόγω των πολέμων και των συγκρούσεων προέρχονται από την Συρία, το Ιράκ και το Πακιστάν. Αρκετοί μετανάστες έρχονται από Ουκρανία, Ρουμανία, Αφγανιστάν και Αφρικανικές χώρες.

Σπουδάστρια 6: Οι επικρατέστερες χώρες προέλευσης αυτή τη περίοδο είναι εκείνες που έχουν πόλεμο όπως η Συρία. Και έπειτα θεωρώ πως είναι γενικά οι τριτοκοσμικές χώρες, η Τουρκία και η Βόρειο Ήπειρο.

Σπουδάστρια 7: Λόγω του πολέμου προέρχονται κυρίως από το Ιράν, το Πακιστάν, το Αφγανιστάν και τη Συρία.

Σπουδάστρια 8: Οι πρόσφυγες προέρχονται και λόγω των εμπόλεμων ζωνών κυρίως από το Ιράν, Ιράκ, τη Συρία, τη Βόρεια Αφρική, την Αλγερία και την Λιβύη. Οι μετανάστες πάλι είναι περισσότερο προερχόμενοι από την Αλβανία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Ρωσία, Ουκρανία, Γεωργία, Μολδαβία.

Σπουδάστρια 9: Πιστεύω ότι τώρα βασικές χώρες από όπου κατάγονται είναι αυτές της Μέσης Ανατολής γενικά, όπως η Συρία και οι χώρες της Αφρικής. Ενώ παλαιότερα προέρχονταν από την Αλβανία.

Σπουδάστρια 10: Κύριες χώρες προέλευσης σήμερα αποτελούν Συρία, Νιγηρία και πιο παλιά Αλβανία.

1.3 Πως αντιλαμβάνεστε τις έννοιες μετανάστης και πρόσφυγας;

Σπουδάστρια 1: Θεωρώ πως υπάρχει διαφορά ανάμεσα σε αυτές τις δύο έννοιες. Αρχικά ο πρόσφυγας αναγκάζεται να φύγει από την χώρα του για λόγους πολέμου, καθεστώτος, θρησκείας. Τον κυνηγούν στην πατρίδα του και για αυτό προσφεύγει σε άλλη χώρα. Και ο μετανάστης αναγκάζεται κατά μια έννοια να φύγει από την χώρα του αλλά αυτός φεύγει από την πατρίδα του λόγω οικονομικών προβλημάτων ή για να βρει έναν καλύτερο τρόπο ζωής στην νέα χώρα που θα πάει. Είναι επιπλέον δική του επιλογή για τον αν θα φύγει ή θα μείνει στην χώρα του. Είναι ελεύθερος να αποφασίσει για το τι θα κάνει. Δεν διώκεται από κάποιον όπως ο πρόσφυγας.

Σπουδάστρια 2: ο πρόσφυγας εξαναγκάζεται να φύγει λόγω πολιτικών και κοινωνικών καταστάσεων ενώ ο μετανάστης έχει επιλογή και φεύγει πιο οργανωμένα, η μετακίνηση του είναι οργανωμένη. Πιστεύω πως υπάρχει τεράστια διαφορά ανάμεσα σε πρόσφυγα και μετανάστη.

Σπουδάστρια 3: ο μετανάστης φεύγει από την χώρα του και πάει σε μια άλλη χώρα από επιλογή του κυρίως για οικονομικούς λόγους ή για σπουδές. Ο πρόσφυγας μετακινείται σε μια άλλη χώρα γιατί αναγκάζεται να φύγει από την χώρα του για παράδειγμα λόγω διώξης.

Σπουδάστρια 4: μετανάστης είναι κάποιος που πηγαίνει σε μια άλλη χώρα με δική του θέληση ενώ ο πρόσφυγας αναγκάζεται να φύγει από την χώρα του λόγω πολέμου , φυλετικών και θρησκευτικών διώξεων.

Σπουδάστρια 5: Οι μετανάστες επιλέγουν οικειοθελώς να αλλάξουν χώρα και να πάνε σε μια άλλη για οικονομικούς , πολιτικούς λόγους και γενικά για να βελτιώσουν την ζωή τους. Οι πρόσφυγες αναγκάζονται να φύγουν από την χώρα τους εξαιτίας πολεμικών συγκρούσεων ή άλλων διωγμών. Τις περισσότερες φορές οι πρόσφυγες φεύγουν από την χώρα τους χωρίς να ξέρουν που θα πάνε και χωρίς καμιά προετοιμασία.

Σπουδάστρια 6: Υπάρχει διαφορά ανάμεσα σε αυτές τις δύο έννοιες. Ο πρόσφυγας αναγκάζεται ή και εξαναγκάζεται να φύγει από την χώρα του λόγω του πολέμου και άλλων δυσκολιών. Αντίθετα ο μετανάστης εγκαταλείπει τη χώρα για δύσκολες συνθήκες αλλά ενεργεί με την θέληση του. Οι λόγοι, που ο μετανάστης το επιδιώκει αυτό, είναι για οικονομικούς λόγους κυρίως την εύρεση εργασίας και καλύτερων συνθηκών ή και λόγω σπουδών και κατάρτισης.

Σπουδάστρια 7: Καθόλου ίδιες έννοιες, υπάρχει σημαντική διαφορά. , μετανάστης είναι κάποιος, ο οποίος για οικονομικούς κυρίως λόγους μεταναστεύει σε άλλη χώρα με δική του βούληση. Αντίθετα, ο πρόσφυγας αναγκάζεται και διώχνεται για πολλούς λόγους.

Σπουδάστρια 8: Ούτε ίδιες αλλά ούτε και ταυτόσημες έννοιες. Οι μετανάστες έχουν συνήθως διαφορετικά κριτήρια ή μπορεί και ίδια με τους πρόσφυγες, όπως και να έχει οι πρώτοι έχουν επιλογή και είναι εκούσια. Ο πρόσφυγας από την άλλη αναγκάζεται σε φυγή για λόγους πολιτικούς.

Σπουδάστρια 9: Ο μετανάστης επιλέγει συνειδητά να φύγει, ωστόσο αυτή η συνείδηση έχει προκληθεί από τη χώρα του και τις συνθήκες διαβίωσης του σε αυτή. Απλά ο πρόσφυγας αναγκάζεται πιο άμεσα να τραπεί σε φυγή.

Σπουδάστρια 10: οι μετανάστες επιλέγουν να φύγουν λόγω οικονομικών ζητημάτων ενώ οι πρόσφυγες εξαναγκάζονται λόγω του πολέμου.

2. Ποια είναι η στάση των σπουδαστριών απέναντι στο φαινόμενο της μετανάστευσης;

2.1 Ποια είναι η γνώμη σας σχετικά με τους παράγοντες που μας αναφέρατε παραπάνω;

Σπουδάστρια 1: Το ιδανικό είναι ο κάθε άνθρωπος να μένει στην χώρα του και να προσπαθεί για ότι καλύτερο. Σε περίπτωση όμως που φθάνει σε ένα άσχημο σημείο και δεν του δίνεται άλλο περιθώριο τότε ακολουθεί τον δρόμο της μετανάστευσης.

Σπουδάστρια 2: Είναι απόλυτα λογικό να μεταναστεύει κάποιος για τις παραπάνω αιτίες. Εάν κάποιος δεν έχει τα απαραίτητα για να ζήσει και περνά δύσκολες καταστάσεις τότε είναι αναμενόμενο να κάνει κάτι για να ξεφύγει από αυτό και να κυνηγήσει κάτι καλύτερο.

Σπουδάστρια 3: δικαιολογώ απίστευτα πολύ την απόφαση των ανθρώπων να μεταναστεύσουν λόγω των παραγόντων που ανέφερα. Αλίμονο! Και βέβαια θα προσπαθήσουν να σωθούν. Όταν βρίσκεσαι σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης κάνεις τα αδύνατα δυνατά να ξεφύγεις από το μαρτύριο που περνάς.

Σπουδάστρια 4: είναι πολύ δύσκολα πλέον τα πράγματα και όπου αλλού πας είναι καλό. Θεωρώ πως είναι καλό δηλαδή να φεύγεις και να αναζητάς κάτι καλύτερο για την ζωή σου.

Σπουδάστρια 5: Η γνώμη μου είναι πως για να μεταναστεύσει κάποιος πρέπει να έχει φθάσει σε πολύ άσχημο σημείο. Η μετανάστευση είναι πολύ δύσκολο πράγμα και για να το κάνεις πρέπει να το σκεφτείς πάρα πολύ. Από την άλλη όμως εάν στην χώρα σου γίνεται πόλεμος το μόνο πράγμα που θες είναι να σωθείς και να πας όσο πιο μακριά γίνεται. Και στις δύο περιπτώσεις δικαιολογώ την μετακίνηση των ανθρώπων σε άλλες χώρες.

Σπουδάστρια 6: φυσικά και το καλύτερο θα ήταν ο καθένας να παραμείνει στην πατρίδα του. Αλλά μπροστά στους παράγοντες που προανέφερα, έρχονται πρώτα απ' όλα η επιβίωση και οι ανάγκες του ανθρώπου.

Σπουδάστρια 7: θεωρώ τους παράγοντες που ανέφερα σημαντικούς για να φύγει κάποιος καθώς κινδυνεύει η ζωή του και αναζητά ένα καλύτερο αύριο για τον ίδιο και ενδεχομένως την οικογένεια του.

Σπουδάστρια 8: αποτελούν πολύ σοβαρούς λόγους, είναι παράγοντες επιβίωσης όπου δεν χωρά η πολυτέλεια της επιλογής. Όταν υπάρχει πείνα και εξαθλίωση ο καθένας θα έκανε τα πάντα για να βελτιώσει την ζωή του. Είναι το αναμενόμενο και το υγιές.

Σπουδάστρια 9: βασικοί λόγοι, προσπαθούν να σωθούν οι άνθρωποι αλλά και μα εξελιχθού ν, να κάνουν κάτι καλύτερο για το μέλλον τους.

Σπουδάστρια 10: οι λόγοι όπου ανέφερα είναι βασικοί για να φύγει κανείς ώστε να διαφύγει του πολέμου και να επιβιώσει αλλά και για να βρει εργασία που θα τον βοηθήσει να βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσης του.

2.2 Θεωρείτε πως θα ενεργούσατε και εσείς με αυτό τον τρόπο, δηλαδή θα μεταναστεύατε;

Σπουδάστρια 1: Και εγώ θα έφευγα και θα μετανάστευα εάν δεν μου έμενε άλλη επιλογή. Θα έφευγα δύσκολα αλλά για να το κάνω θα είχα φθάσει σε αδιέξοδο.

Σπουδάστρια 2: Και βέβαια θα το έκανα και δικαιολογώ απόλυτα τους ανθρώπους που αφήνουν την πατρίδα τους και παίζουν την ζωή τους «κορώνα-γράμματα».

Σπουδάστρια 3: κάτω από συνθήκες πολέμου θα είχα ήδη φύγει, πριν καν ακουστεί η πρώτη βόμβα. Και συγκεκριμένα και εγώ λόγω αναζήτησης καλύτερων συνθηκών επιθυμώ να μεταναστεύσω για μια ακόμη φορά.

Σπουδάστρια 4: εννοείται πως θα έφευγα και θα μετανάστευα εάν με πίεζε κάποιο θέμα. Θα έφευγα με την πρώτη ευκαιρία.

Σπουδάστρια 5: Εάν έβλεπα ότι στην χώρα μου δεν περνούσα καλά ή ότι δεν είχα δουλεία ή κινδύνευα να σκοτωθώ από κάποιον πόλεμο τότε και βέβαια θα μετανάστευα.

Σπουδάστρια 6: ναι, σίγουρα ναι αν είχα να αντιμετωπίσω τέτοιες συνθήκες, θα το έκανα είτε νόμιμα είτε παράνομα.

Σπουδάστρια 7: βέβαια και θα το έκανα. Και πιστεύω ότι κάθε άνθρωπος έτσι θα ενεργούσε, λειτουργεί το αίσθημα της επιβίωσης.

Σπουδάστρια 8: παρότι η Ελλάδα δεν βρίσκεται στο ίδιο σημείο με άλλες χώρες και είναι καλύτερα συγκριτικά. Ακόμα και τώρα θα έφευγα αν είχα να αντιμετωπίσω συνθήκες εξευτελιστικές για τον άνθρωπο.

Σπουδάστρια 9: εννοείται πως θα ενεργούσα ανάλογα υπό τέτοιες συνθήκες διαφορετικά δεν θα το έκανα.

Σπουδάστρια 10: σίγουρα θα μετανάστευα αν έβλεπα τα πράγματα στη χώρα μου να γίνονται χειρότερα μέρα με τη μέρα.

3. Ποια είναι η εμπειρία των σπουδαστριών σχετικά με τους μετανάστες;

3.1 Πως αντιμετωπίζετε έναν μετανάστη που σας ζητά βοήθεια;

Σπουδάστρια 1: Αναλόγως την βοήθεια που θα μου ζητούσε και αν μου περνούσε από το χέρι φυσικά και θα του την έδινα χωρίς καν να του κάνω ερωτήσεις για την ζωή του.

Σπουδάστρια 2: εξαρτάται από την βοήθεια που θα μου ζητούσε. Εάν η βοήθεια που θα ήθελε ήταν χρήματα, σίγουρα θα ήθελα να μάθω τον λόγο που τα ζητούσε και αν είχα την δυνατότητα θα τα έδινα. Εάν όμως μου ζητούσε στέγη, προσωπικά δεν ξέρω τι θα έκανα. Φαγητό και ρουχισμό θα προσέφερα.

Σπουδάστρια 3: Ανάλογα την βοήθεια. Εάν μου ζητήσει χρήματα και πιστέψω τους λόγους του θα του δώσω, όσα έχω φυσικά και μπορώ. Εάν μου ζητήσει βοήθεια για οδηγίες για τον δρόμο ή για γραφειοκρατικές διαδικασίες θα του τις δώσω εάν βέβαια γνωρίζω. Απλά είμαι αρκετά διστακτική γιατί δεν ξέρω τι να πιστέψω.

Σπουδάστρια 4: πιστεύω πως θα τον βοηθούσα. Ωστόσο, χρήματα δεν δίνω εύκολα, τρόφιμα όμως μπορώ να του αγοράσω εγώ η ίδια ότι θέλει και να του το δώσω. Εάν η βοήθεια που θα μου ζητούσα ήταν κάτι το οποίο μπορούσα να προσφέρω θα το έκανα.

Σπουδάστρια 5: Όπως θα αντιμετώπιζα οποιονδήποτε μου ζητούσε βοήθεια. Δεν θα έκανα διακρίσεις.

Σπουδάστρια 6: όπως κάθε άνθρωπο φυσικά, που μου ζητά βοήθεια. Θα βοηθούσα σίγουρα στο μέτρο που μπορώ.

Σπουδάστρια 7: όσο μου το επιτρέπουν οι δυνατότητες μου και μπορώ είναι βέβαιο ότι θα βοηθήσω όπως και κάνω.

Σπουδάστρια 8: εξαρτάται από το είδος της βοήθειας. Χρήματα δεν θα έδινα αλλά σίγουρα θα βοηθούσα. Με την εκμάθηση της γλώσσας ίσως, την υπεράσπιση σε περιστατικά ρατσισμού που θα έβλεπα.

Σπουδάστρια 9: ανάλογα με το είδος της βοήθειας και στο μέτρο των δυνατοτήτων μου θα προσφέρω.

Σπουδάστρια 10: βέβαια και θα βοηθούσα ανάλογα όμως και με το πόσο μπορώ.

3.2 Έχετε ενημερωθεί ή και συμμετάσχει σε κάποιο πρόγραμμα παροχής βοήθειας προς τους μετανάστες; Αν ναι με ποιον τρόπο και αν όχι γιατί;

Σπουδάστρια 1: Έχω ενημερωθεί και έχω συμμετάσχει σε δράσεις. Έχω κάνει δύο φορές εργαστηριακή πρακτική άσκηση σε δύο εξάμηνα στο Στέγη Plus του Praksis και στον Ερυθρό Σταυρό. Έχω κάνει συνεδρία με μετανάστες προκειμένου να ακούσω τα προβλήματα τους. Έχω προσφέρει ρούχα σε μετανάστες, έχω συνοδεύσει ανήλικο μετανάστη να πάει να παίξει στο γήπεδο με τους φίλους του. Έχω βοηθήσει στην διοργάνωση μιας δράσης για συγκέντρωση τροφίμων, ρούχων και παιχνιδιών. Συμμετείχα επίσης σε ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της Πατραϊκής κοινότητας. Τέλος κάναμε μια δράση προκειμένου να συγκεντρώσουμε χρήματα για να πάνε μια εκδρομή οι μετανάστες και τα μέλη του Praksis.

Σπουδάστρια 2: Έχω ενημερωθεί για την Στέγη μεταναστών στην Μυρσίνη Ηλείας. Έχω στο μυαλό μου να πάω να βοηθήσω εθελοντικά με κάποιον τρόπο αλλά και να δω τις συνθήκες εκεί αλλά λόγω έλλειψης χρόνου δεν έχω προλάβει να βοηθήσω.

Σπουδάστρια 3: όχι γιατί δεν έχει τύχει. Παρ 'όλο αυτά έχει τύχει μια φορά να προσφέρω κάποια τρόφιμα σε μια δράση. Δεν έχω συμμετάσχει όμως σε κάτι πιο οργανωμένο.

Σπουδάστρια 4: όχι δεν έχω συμμετάσχει σε κάποιο πρόγραμμα αλλά γνωρίζω κάποια προγράμματα που βοηθούν μετανάστες όπως το πρόγραμμα που πραγματοποιείται εδώ κοντά στην Πάτρα, στην περιοχή της Μυρσίνης.

Σπουδάστρια 5: Όχι δεν έχει τύχει να ενημερωθώ και να πω και την αλήθεια δεν το επιδίωξα κιόλας.

Σπουδάστρια 6: φυσικά και έχω ενημερωθεί και είχα συμμετάσχει σε μια δράση για συλλογή ρούχων για τους ανθρώπους της Ειδομένης.

Σπουδάστρια 7: ναι βεβαία και στο κέντρο όπου κάνω πρακτική συμμετείχα σε δράση όπου περιελάμβανε συσσίτιο, συλλογή ρούχων και παιχνιδιοθεραπεία για τα παιδιά των προσφύγων.

Σπουδάστρια 8: ναι , βοηθάω στην εκμάθηση της γλώσσας σε πρόσφυγες και ρομά , έχω συμμετάσχει σε συλλογή ρούχων και γενικά είδη πρώτης ανάγκης, αλληλεγγύη για χρήματα για νομική υποστήριξη και αντιρατσιστικά δίκτυα.

Σπουδάστρια 9: έχω ενημερωθεί και προσφέρει τη βοήθεια μου σε τρόφιμα, συλλογή ρούχων και γενικά βοήθεια ώστε να καλυφθούν οι βασικές ανάγκες.

Σπουδάστρια 10: ναι έχω ενημερωθεί και συμμετάσχει σε πρόγραμμα από την Κίνηση Μεταναστών και Προσφύγων στη συλλογή ρούχων, τροφίμων και φαρμάκων.

4. Ποια είναι η δική τους περίπτωση (δηλ. των σπουδαστριών) με την οποία συνδέεται η απόφασή τους για μετανάστευση; (πώς έφτασαν δηλαδή να μεταναστεύσουν)

4.1 Μεταναστεύσατε αφού γεννηθήκατε ή γεννηθήκατε στην Ελλάδα εφόσον οι γονείς σας είχαν εισέλθει και τοποθετηθεί στην χώρα;

Σπουδάστρια 1: Γεννήθηκα στην Ελλάδα. Εκεί είχαν εγκατασταθεί οι γονείς μου για δύο χρόνια. Έπειτα γύρισαν στην Αλβανία για να προσπαθήσουν ξανά αλλά δυστυχώς ξαναμετανάστευσαν προς την Ελλάδα. Τότε ήμουν τεσσάρων ετών.

Σπουδάστρια 2: Ήρθα στην Ελλάδα όταν ήμουν 2 χρονών μαζί με τους γονείς μου.

Σπουδάστρια 3: Γεννήθηκα Αλβανία και ήρθα στην Ελλάδα δύο χρονών μαζί με τους γονείς μου. Ήρθε ο πατέρας μου πρώτα να βρει δουλειά, επέστρεψε στην Αλβανία και μετά από δύο περίπου μήνες μεταναστεύσαμε όλοι μαζί στην Ελλάδα. Εγκατασταθήκαμε σε ένα χωριό της Κορίνθου.

Σπουδάστρια 4: Γεννήθηκα στην Ελλάδα . Ο πρώτος σταθμός όμως τον γονιών μου ήταν στην Αθήνα.

Σπουδάστρια 5: Μετανάστευσα στην Ελλάδα αφού είχα γεννηθεί στην Αλβανία.

Σπουδάστρια 6: εγώ γεννήθηκα εδώ αφού οι γονείς μου είχαν μεταναστεύσει.

Σπουδάστρια 7: ήρθα με τους γονείς μου αφού είχα γεννηθεί στην Αλβανία αλλά ήμουν σε πολύ μικρή ηλικία.

Σπουδάστρια 8: στην Ελλάδα ήρθα 4 ετών.

Σπουδάστρια 9: γεννήθηκα στην Ελλάδα, μετά την μετανάστευση των γονιών μου.

Σπουδάστρια 10: ήρθα στην Ελλάδα 4 ετών μαζί με τη μητέρα μου.

4.2 Αν μεταναστεύσατε και εσείς μαζί με τους γονείς σας θυμάστε την πορεία και τις συνθήκες μετανάστευσης από την χώρα προέλευσης στην Ελλάδα; Εάν γεννηθήκατε στην Ελλάδα σας έχουν πει οι γονείς σας για την πορεία και τις συνθήκες της μετανάστευσης που έζησαν;

Σπουδάστρια 1: Μου έχουν πει οι γονείς μου πως ο πατέρας μου δούλευε σε ένα μαγαζί με μάρμαρα και έπεσε και χτύπησε. Λόγω του τραύματος που είχε υποστεί χρησιμοποιούσε μαστούνι. Όταν έφθασε στα αλβανικά σύνορα πέταξε το μαστούνι στο αλβανικό έδαφος. Γεγονός που για τον ίδιο και την οικογένεια του σήμαινε πως τα αφήνουν όλα πίσω τους και πάνε για κάτι καινούριο.

Σπουδάστρια 2: δεν θυμάμαι απολύτως τίποτα διότι ήμουν πολύ μικρή. Απλά ξέρω σύμφωνα με αυτά που μου έχουν πει οι γονείς μου ότι όταν ήρθαμε στην Ελλάδα ο έλεγχος στα σύνορα ήταν πολύ αυστηρός. Επίσης οι ελεγκτές κοιτούσαν πρώτα το πρόσωπο του μετανάστη και αν του φαινόταν καλός και μη επικίνδυνος τον άφηναν να περάσει τα σύνορα εάν όχι όμως τον γυρνούν πίσω στην Αλβανία. Επίσης, πολλές φορές οι ελεγκτές κρατούσαν ή έκαιγαν ή έσκιζαν τα ταξιδιωτικά έγγραφα των μεταναστών.

Σπουδάστρια 3: οι γονείς μου δεν είχαν χαρτιά όταν ήρθαν στην Ελλάδα. Υπήρχε πρόβλημα με την μεταφορά μας στην Ελλάδα αλλά καταφέραμε να φθάσουμε. Πάλι καλά όμως είχε ο θεός μου ένα πολύ μικρό δωμάτιο και μας το παραχώρησε προκειμένου να ζήσουμε για λίγο εκεί. Δεχθήκαμε πολύ σημαντική βοήθεια από τον θείο μου για αυτό δεν αντιμετωπίσαμε κάποιο πρόβλημα.

Σπουδάστρια 4: η μετακίνηση ήταν δύσκολη γιατί οι γονείς μου δεν ήξεραν την γλώσσα και δυσκολεύτηκαν πολύ για να την μάθουν. Μέχρι να βγάλουν τα απαραίτητα ταξιδιωτικά έγγραφα έπρεπε να κρυφτούν γιατί ήταν επικίνδυνο να απελαστούν εάν εντοπίζονταν χωρίς τα χαρτιά τους. Οι γονείς μου αρχικά ήρθαν ως τουρίστες και στην συνέχεια θέλησαν να μείνουν μόνιμα.

Σπουδάστρια 5: Όχι δεν θυμάμαι κάτι αφού μετανάστευσα σε πάρα πολύ μικρή ηλικία. Οι γονείς μου απλά μου έχουν πει πως για να μεταναστεύσουν το είχαν σκεφτεί πάρα πολύ πριν το κάνουν γιατί ήταν ένα μεγάλο βήμα της ζωής τους.

Σπουδάστρια 6: οι γονείς μου, μου έχουν αναφέρει πως λόγω οικονομικών δυσκολιών αποφάσισαν να φύγουν. Ο πατέρας μου ήρθε παράνομα δυο μήνες νωρίτερα από τη μητέρα μου μέσα σε ένα φορτηγό με φρούτα. Γενικά ήταν δύσκολα μου είχε πει και

είχε πληρώσει και αρκετά χρήματα. Ακόμα, η γραφειοκρατία για τα χαρτιά μας αποτέλεσε και αυτό παράγοντα των προβλημάτων μας.

Σπουδάστρια 7: δεν θυμάμαι πολλά καθώς ήμουν σε μικρή ηλικία. Αρχικά, είχε έρθει ο πατέρας μου παράνομα με τα πόδια και μετά από δυο χρόνια ήρθα και εγώ με την μητέρα μου και τις αδερφές μου νόμιμα. Όπως μου ανέφερε ο πατέρας μου ήταν δύσκολη και η μεταφορά και εγκατάσταση του.

Σπουδάστρια 8: στην αρχή ήρθε ο πατέρας μου, παράνομα με τα πόδια και ύστερα από ένα χρόνο με απόφαση και συνέδριο για την συνένωση οικογενειών ήρθαμε με την μητέρα μου νόμιμα. Σχετικά με την μεταφορά όπως μου έχουν πει οι γονείς μου και περισσότερο ο πατέρας μου, οι συνθήκες ήταν απάνθρωπες. Στα σύνορα μπαίνανε στο χώρο των αποσκευών για να μη τους βρουν ενώ όταν τελικά έφταναν υπήρχε εκμετάλλευση με τους άντρες να δουλεύουν σκληρά για το τίποτα και τις γυναίκες να τις απειλούν για έκδοση. Έπειτα το πρώτο καιρό οι γονείς μου έκαναν δύο δουλειές και μέναμε σε στούντιο, όπου κάναμε τεράστιες οικονομίες. Γενικά ήταν δύσκολα τόσο οικονομικά όσο και κοινωνικά, δεν μας έδιναν σπίτι να νοικιάσουμε επειδή ήμασταν μετανάστες και δεν ξέραμε καλά τη γλώσσα.

Σπουδάστρια 9: όπως μου έχουν αναφέρει οι γονείς μου, η πορεία δεν ήταν ιδιαίτερα επικίνδυνη όπως άλλων ανθρώπων. Ήρθαν με τα πόδια παράνομα και μετά πέρασαν με καράβι. Τα έγγραφα τους τα έβγαλαν αρκετά αργότερα. Όσο αφορά τις συνθήκες το πρώτο καιρό ήταν πολύ δύσκολα, έμεναν με άλλους σε μικρό χώρο, υπήρχε μεγάλη εκμετάλλευση στην εργασία και κοινωνικότητα δεν υπήρχε τόσο λόγω της γλώσσας όσο και λόγω του ρατσισμού. Ήταν πάντα οι ξένοι, πέρασαν και δέκα χρόνια για να υπάρξει καλύτερη αντιμετώπιση και όχι από όλους.

Σπουδάστρια 10: στην αρχή είχε έρθει ο πατέρας μου με τα πόδια και τον γύρισαν πίσω μια φορά. Μετά ξανά με τα πόδια και τα σύνορα κλειστά ήρθε στην Ελλάδα και έπειτα Αθήνα για να βρει δουλειά και σπίτι ώστε να πάμε και εμείς. Ήταν πολύ δύσκολα τα πράγματα από όλες τις απόψεις και άργησαν και να καλυτερέψουν.

4.3 Με ποιόν τρόπο σας έχει επηρεάσει το δικό σας μεταναστευτικό υπόβαθρο:

Σπουδάστρια 1: Έχει παίξει ρόλο στην ζωή μου ότι κατάγομαι από μεταναστευτική γενιά. Δεν έχω τα ίδια δικαιώματα με τους άλλους. Τα δικαιώματα δεν είναι ίσα και θα το λέω πάντα. Ο τρόπος ζωής μου όμως δεν έχει επηρεαστεί.

Σπουδάστρια 2: έχει παίξει σοβαρό ρόλο η μετανάστευση στην ζωή μου. Είμαι ευαισθητοποιημένη πάνω σε αυτό το θέμα. Μου είναι δύσκολο να κρίνω κάποιον από άλλη χώρα. Αντιμετώπισα πρόβλημα προσαρμογής γιατί όταν ήρθα στην Ελλάδα δεν πήγα ούτε παιδικό σταθμό ούτε νηπιαγωγείο και όταν πήγα στην Πρώτη τάξη του Δημοτικού δυσκολεύτηκα.

Σπουδάστρια 3: δέχθηκα ρατσισμό καθώς εγώ και η οικογένεια μου είμασταν η πρώτη ξένη οικογένεια που εγκατασταθήκαμε στο χωριό που μένουμε μόνιμα. Μέχρι που τελείωσα το δημοτικό περνούσα μια άσχημη φάση καθώς τα παιδιά δεν μου

φέρονταν τόσο καλά. Ωστόσο, όταν πήγαμε Γυμνάσιο και έπειτα, τα παιδιά αποδέχτηκαν πως δεν κατάγομαι από την ίδια χώρα με αυτά και ενσωματώθηκα στις παρέες. Όλο αυτό που πέρασα με έκανε να γίνω διστακτική στο να λέω ότι κατάγομαι από την Αλβανία. Προσπαθώ, ο άλλος, να γνωρίζει πρώτα εμένα σαν άνθρωπο και έπειτα να μαθαίνει ότι κατάγομαι από την Αλβανία.

Σπουδάστρια 4: πρόβλημα ρατσισμού δεν βίωσα. Στην Ελλάδα όμως δεν νιώθω σαν το σπίτι μου, και στην χώρα μου παρότι είναι η πατρίδα μου δυσκολεύομαι να νιώσω άνετα γιατί δεν μεγάλωσα εκεί. Δεν έχω καμία παιδική ανάμνηση στην πατρίδα μου. Με στεναχωρεί που δεν έχω γνωρίσει πολλούς από τους συγγενείς μου.

Σπουδάστρια 5: δεν μπορώ να πω πως με έχει επηρεάσει το γεγονός ότι κατάγομαι από άλλη χώρα. Ενσωματώθηκα εύκολα στην ελληνική κοινότητα τόσο της γειτονιάς όσο και του σχολείου.

Σπουδάστρια 6: δέχθηκα ρατσισμό και περιθωριοποίηση στο σχολείο. Και αυτό γιατί υπήρχε παραπληροφόρηση με τους Αλβανούς να ισχυρίζονται ότι είναι από την Βόρειο Ήπειρο, όποτε μετά έλεγαν πως και εμείς είμαστε Αλβανοί ενώ στην πραγματικότητα δεν είναι το ίδιο.

Σπουδάστρια 7: σίγουρα υπήρξαν πολλά θετικά όπως τα οικονομικά και οι συνθήκες βελτιώθηκαν αλλά τα αρνητικά ήταν περισσότερα με την ταλαιπωρία, τη γραφειοκρατία και το ρατσισμό που επικρατούσε.

Σπουδάστρια 8: λόγω της μικρής μου ηλικίας δεν θυμάμαι τις δυσκολίες, οπότε δεν μου έχει μείνει κάποιο τραύμα στα παιδάκι. Σίγουρα όμως με επηρέασε ιδεολογικά, πολιτικά, σε όλα τα επίπεδα κατηγοριοποίησης και διάκρισης. Δεν έχω βιώσει ρατσισμό, δεν πληγώθηκα αλλά με καθόρισε ιδεολογικά «είμαι μετανάστρια».

Σπουδάστρια 9: με έχει διαμορφώσει ιδεολογικά και πολιτικά. Όπως πιστεύω πως με έχει καθορίσει και στην αποδοχή που έχω στη διαφορετικότητα.

Σπουδάστρια 10: με έχει επηρεάσει στο πως αντιμετωπίζω τη ζωή και τους ανθρώπους. Θεωρώ πως είναι καλύτερα εδώ.

5. Πως χαρακτηρίζουν την θέση του ελληνικού κράτους απέναντι στο φαινόμενο της μετανάστευσης;

5.1. Γνωρίζετε κάποιο από το νομικό πλαίσιο γύρω από το μεταναστευτικό ζήτημα και αν ναι ποια η γνώμη σας για αυτό;

Σπουδάστρια 1: Γνωρίζω ότι πλέον τα παιδιά που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα ή που φοιτούν σε ελληνικό σχολείο για εννιά χρόνια μπορούν να πάρουν την ελληνική ιθαγένεια και νομίζω πως ισχύει από τον Οκτώβρη του 2015. Η γνώμη μου είναι ότι άργησε πολύ να βγει ο νόμος και κανονικά όλοι όσοι έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα και έχουν ζήσει μόνιμα πολλά χρόνια σε αυτή θα έπρεπε να παίρνουν την ιθαγένεια. Επίσης γνωρίζω για τον νόμο του φοιτητικού επιδόματος, όπου δεν μπορώ να το πάρω επειδή κατάγομαι από χώρα που δεν ανήκει σε ευρωπαϊκή ένωση.

Σπουδάστρια 2: το μόνο νόμο που γνωρίζω είναι ο νόμος για την ιθαγένεια. Θεωρώ πως είναι μια διαδικασία μακροχρόνια, χρονοβόρα και δαπανηρή. Εξαιτίας όμως της γραφειοκρατίας που υπάρχει είναι δύσκολο να την βγάλω.

Σπουδάστρια 3: γνωρίζω τον νόμο για το φοιτητικό επίδομα, το οποίο δεν δίνεται σε παιδί που κατάγεται από χώρα που δεν ανήκει στην ευρωπαϊκή ένωση. Εγώ λοιπόν επειδή κατάγομαι από μια χώρα που δεν ανήκει στην ευρωπαϊκή ένωση δεν πήρα ποτέ το επίδομα αυτό. Το γεγονός αυτό με στεναχώρησε γιατί έχασα μια σημαντική βοήθεια. Από το κράτος γενικότερα δεν έχουμε πάρει καμιά οικονομική βοήθεια, μόνο φόρους πληρώνουμε.

Σπουδάστρια 4: δεν γνωρίζω κάποιον νόμο.

Σπουδάστρια 5: δεν γνωρίζω κάποιον συγκεκριμένο. Το μόνο που έχω να πω είναι πως η ελληνική νομοθεσία διακρίνεται από πολύ γραφειοκρατία και δεν υπάρχει καθόλου οργάνωση. Επίσης γίνονται αδικίες ως προς τη φορολογία και σε πολλούς άλλους τομείς.

Σπουδάστρια 6: δεν γνωρίζω κάποιο συγκεκριμένο νόμο αλλά γενικά υπάρχουν ελλείψεις και δεν κατέχουν τα έγγραφα για να έρθουν ή να φύγουν.

Σπουδάστρια 7: όχι δεν γνωρίζω κάποιο νομικό πλαίσιο, τουλάχιστον δεν μπορώ να σκεφτώ τώρα κάτι.

Σπουδάστρια 8: ότι έχει να κάνει με νομιμοποίηση, έγγραφα, ιθαγένεια, άδεια παραμονής και τα κριτήρια που χρειάζεσαι για αυτά. Την συνθήκη Σένγκεν. Η γνώμη μου είναι πως τα κριτήρια που βάζουν είναι πολύ σκληρά και να τα έχεις δεν τηρούνται τα νομικά πλαίσια, δεν εφαρμόζονται, υπάρχει μεγάλη και χρονοβόρα γραφειοκρατία. Δεν υπάρχει ισοτιμία αλλά ούτε λογική καθώς δεν έχουμε τα ίδια δικαιώματα, δεν μπορούμε να ψηφίσουμε, να συμμετέχουμε γενικά. Τα οικονομικά ποσά που μας ζητά όμως το κράτος για την έκδοση ενός παράβολου μπορεί να είναι 600 ευρώ και να μην γίνει και η δουλειά μας. Γενικά υπέρογκα ποσά με παράλογες απαιτήσεις ζητούν εξετάσεις από τους γονείς μου που δεν είναι έλληνες με δύσκολες ερωτήσεις σχετικά με μήκος ποταμού της Ελλάδος και τέτοια.

Σπουδάστρια 9: ναι νομίζω πως όσοι γεννιούνται στην Ελλάδα και μετά από φοίτηση κάποιων χρόνων σε ελληνικό σχολείο μπορούν να έχουν ελληνική ταυτότητα. Καλό είναι να γίνεται αυτό αλλά γενικά δεν είμαστε ισοτίμοι, θεωρώ πως θα έπρεπε να δίνεται δικαίωμα ψήφου και να μην γίνεται πολιτογράφηση.

Σπουδαστής 10: δεν γνωρίζω κάποιο νόμο

5.2 Τι γνωρίζετε για τις ενέργειες, στις οποίες έχει προβεί το ελληνικό κράτος για το φαινόμενο της μετανάστευσης και πως τις χαρακτηρίζετε;

Σπουδάστρια 1: ξέρω ότι υπάρχουν υπηρεσίες κράτησης μεταναστών και κέντρα φιλοξενίας μεταναστών και προσφύγων. Δεν καλύπτει όμως το μεταναστευτικό κύμα. Το προσωπικό επίσης πολλές φορές από ότι έχω ακούσει φέρονται στους μετανάστες

και στους πρόσφυγες πολύ άσχημα. Οι συνθήκες επιπλέον μέσα σε αυτά είναι αντίξοες. Τα κέντρα είναι πολύ λίγα για να καλύψουν όλους τους μετανάστες και πρόσφυγες. Εκτός από αυτά έχω να πω πως το ελληνικό κράτος και ο ελληνικός λαός εκμεταλλεύεται τους μετανάστες.

Σπουδάστρια 2: Γνωρίζω για τις δομές που έχουν ιδρυθεί στα νησιά και στην Ειδομένη. Πιστεύω πως δεν επαρκούν και δεν είναι δομημένες σωστά. Οι συνθήκες είναι άσχημες. Το κράτος πιστεύω πως θα έπρεπε να μεριμνήσει περισσότερο.

Σπουδάστρια 3: Ξέρω πως πιο παλιά τα σύνορα πότε άνοιγαν και πότε έκλειναν. Όταν το ελληνικό κράτος αποφάσισε πως τα σύνορα θα παραμείνουν ανοιχτά ήρθαν στην Ελλάδα πάρα μα πάρα πολλοί μετανάστες. Επίσης γνωρίζω για κάποιες δομές που έχουν ανοίξει στην Ειδομένη.

Σπουδάστρια 4: έχουν δημιουργηθεί ορισμένες υπηρεσίες φιλοξενίας μεταναστών αλλά και υπηρεσίες φροντίδας. Η Ελλάδα έχει κάνει αρκετά πράγματα για τους μετανάστες αν και περνά και αυτή δύσκολη φάση. Και μόνο που επιτρέπει να εισέρχονται στην Ελλάδα και δεν τους αφήνει να πνίγονται και να μένουν στην θάλασσα είναι πολύ θετικό.

Σπουδάστρια 5: Θεωρώ πως το ελληνικό κράτος δεν έχει ασχοληθεί με το μεταναστευτικό φαινόμενο όσο θα έπρεπε. Και δεν έχει επενδύσει χρήματα προκειμένου να βρεθεί μια οριστική λύση. Κάνει ορισμένες προσπάθειες αλλά χωρίς αυτές να επιφέρουν κάποιο θετικό αποτέλεσμα.

Σπουδάστρια 6: απαράδεκτες τις θεωρώ, απάνθρωπες με γνώμονα τα συμφέροντα χωρίς ηθική, υπονομεύοντας τα ανθρώπινα δικαιώματα καμία αξιολογη σκέψη ή πράξη

Σπουδάστρια 7: γνωρίζω πως έχουν δοθεί κάποια χρήματα από την Ευρωπαϊκή Ένωση, τα οποία όμως κονδύλια δεν έχουν αξιοποιηθεί για αυτό το λόγο. Είναι ανεπαρκείς και αδιάφορες οι «ενέργειες» του.

Σπουδάστρια 8: αναφορικά με τους μετανάστες γνωρίζω πως έχουν γίνει κάποιες εσωτερικές τροπολογίες για ένα νέο νόμο που είναι καλός αλλά δεν υπάρχει καμία πρακτική εφαρμογή. Σχετικά με τους πρόσφυγες στρατόπεδα συγκέντρωσης είδαμε και εκκένωση της Ειδομένης με πολιτικές υποσχέσεις που δεν πρόσφεραν τίποτα σε αυτούς τους ανθρώπους.

Σπουδάστρια 9: στις ενέργειες στις οποίες προέβησαν ήταν μόνο για εκφοβισμό και όχι για βοήθεια. Περισσότερη βοήθεια πρόσφεραν οι ΜΚΟ.

Σπουδάστρια 10: γνωρίζω για τη χρηματοδότηση της Ε.Ε. αλλά δεν τα έχουν αξιοποιήσει όπως θα έπρεπε. Θεωρώ τα κέντρα κράτησης απάνθρωπα και δεν πρέπει να υπάρχουν.

5.3 Θεωρείτε πως το φαινόμενο της μετανάστευσης αφορά μόνο την Ελλάδα;

Σπουδάστρια 1: δεν αφορά μόνο την Ελλάδα αλλά όλο τον κόσμο. Τώρα συγκεκριμένα αφορά την Ευρώπη γιατί οι πρόσφυγες ζητούν να πάνε σε ευρωπαϊκά μέρη. Οι μετανάστες ωστόσο πηγαίνουν και σε άλλες ηπείρους, όπως στην Αμερική όπου της οποίας ο πληθυσμός αποτελείται σε μεγάλο μέρος από μετανάστες.

Σπουδάστρια 2: δεν αφορά μόνο την Ελλάδα. Η Ελλάδα αποτελεί σταυροδρόμι. Οι περισσότεροι θέλουν να μετακινηθούν σε άλλες χώρες και για αυτό περνούν πρώτα από την Ελλάδα. Την Ελλάδα την χαρακτηρίζω ως σταθμό και την υπόλοιπη Ευρώπη ως τόπο που θέλουν να εγκατασταθούν οι μετανάστες.

Σπουδάστρια 3: δεν αφορά μόνο την Ελλάδα αλλά αφορά πάρα πολλές χώρες του κόσμου. Όλες οι χώρες δέχονται μεταναστευτικά κύματα και για αυτό και θα έπρεπε να μεριμνούν για το μεταναστευτικό ζήτημα σε παγκόσμιο επίπεδο.

Σπουδάστρια 4: όχι δεν αφορά μόνο την Ελλάδα. Παντού υπάρχουν μετανάστες απλά τώρα έχουν εγκλωβιστεί στην Ελλάδα.

Σπουδάστρια 5: Όχι δεν αφορά μόνο την Ελλάδα αλλά είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο.

Σπουδάστρια 6: όχι βέβαια, αφορά όλη την Ε.Ε. αν και τη δεδομένη στιγμή η Ελλάδα επωμίζεται όλο το βάρος. Και η Ε.Ε. θα έπρεπε να παρέχει την στήριξη της στην Ελλάδα και σε όλους τους ανθρώπους.

Σπουδάστρια 7: φυσικά και όχι, αποτελεί παγκόσμιο φαινόμενο, η Ελλάδα αποτελεί απλά το πέρασμα.

Σπουδάστρια 8: προφανώς και όχι. το φαινόμενο αυτό αφορά όσους πλήττονται αλλά και αυτούς που το προκάλεσαν, όσους κινητοποίησαν τους πολέμους, την Ε.Ε., όλο τον κόσμο αλλά κυρίως όσους εξαναγκάστηκαν σε φυγή.

Σπουδάστρια 9: όχι είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο.

Σπουδάστρια 10: όχι είναι κάτι που μας αφορά όλους.

5.4 Τι πιστεύετε /προτείνετε ότι θα μπορούσε να είχε προβεί το ελληνικό κράτος για την καλύτερη αντιμετώπιση του μεγάλου κύματος των μεταναστών;

Σπουδάστρια 1: αρχικά το ελληνικό κράτος θα έπρεπε να είχε αξιοποιήσει κατάλληλα τα χρήματα της ευρωπαϊκής ένωσης που στάλθηκαν για το μεταναστευτικό/προσφυγικό ζήτημα. Θα ήθελα επίσης να υπάρχει ίση αντιμετώπιση των μεταναστών με τους Έλληνες πολίτες. Επίσης όσον αφορά το θέμα της ιθαγένειας έχω να πω πως από την στιγμή που κάποιος γεννιέται και μεγαλώνει στην Ελλάδα θα έπρεπε να παίρνει την ελληνική ιθαγένεια.

Σπουδάστρια 2: το κύμα μεταναστών ήταν αναπάντεχο και ιδανικά θα έπρεπε να υπάρχει μια πολιτική του κράτους πριν αυτό το φαινόμενο φθάσει σε έξαρση. Το κράτος έπρεπε να ήταν σε ετοιμότητα και να είχε μεριμνήσει προκειμένου να

φεύγουν και να πηγαίνουν εκεί που επιθυμούν. Επίσης έπρεπε να βοηθά τους μετανάστες διευκολύνοντας την διαδικασία παροχής αδειών visa ώστε οι άνθρωποι να μπορούν να μετακινηθούν.

Σπουδάστρια 3: η άποψη μου είναι πως η Ελλάδα δεν θα μπορούσε να ενεργήσει μόνη της για να κάνει κάτι για το μεταναστευτικό ζήτημα αλλά να συνεργαστεί με όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση προκειμένου να βρουν από κοινού λύσεις. Η Ελλάδα έχει και την οικονομική κρίση αυτή την περίοδο, πράγμα που δυσχεραίνει την κατάσταση.

Σπουδάστρια 4: το ελληνικό κράτος έπρεπε να είχε μεριμνήσει από πριν μαζί με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες για αυτό το φαινόμενο πριν αυτό βρεθεί σε τόσο υψηλό επίπεδο. Επίσης έπρεπε να είχαν ιδρυθεί περισσότερα κέντρα φιλοξενίας.

Σπουδάστρια 5: Πιστεύω ότι δε μπορεί να κάνει κάτι ολοκληρωμένο γιατί αυτά «κανονίζονται» από άλλες χώρες.

Σπουδάστρια 6: πιστεύω πως θα μπορούσε να οργανωθεί περισσότερο, να έχει καλύτερη κατάρτιση για τους επαγγελματίες που εμπλέκονται με αυτό το πληθυσμό στόχο, να καλύψει τις ελλείψεις σε προσωπικό και να ενισχύσει τη πρόνοια και τη περίθαλψη.

Σπουδάστρια 7: θεωρώ πως αρχικά πρέπει να υπάρχει θέληση και έπειτα θα μπορούσε να είχε κάνει καλύτερη χρήση των κονδυλίων που δόθηκαν, καλύτερη οργάνωση και νόμους που να εφαρμόζονται.

Σπουδάστρια 8: αυτή τη στιγμή λόγω της οικονομικής δυσχέρειας όχι και πολλά αλλά σίγουρα θα μπορούσε να παρέχει πιο εξειδικευμένες γνώσεις για το προσωπικό, βελτίωση των συνθηκών στα κέντρα κράτησης, πιο ανθρώπινες ενέργειες και συνθήκες, έλεγχος των ΜΚΟ για κερδοσκοπίες. Ακόμα ύστερα από διερεύνηση να έδιναν τα χαρτιά σε όσους είναι όντως πρόσφυγες καθώς και να διαπραγματευτούν πιο πολύ και να συνεργαστούν με την Ε.Ε.. τέλος θα έπρεπε να δίνετε περισσότερη προσοχή όταν μιλάνε για ζωές που πνίγονται.

Σπουδάστρια 9: αρχικά να υπάρχει καλύτερη αντιμετώπιση από την αστυνομία. Να δημιουργούσαν κάποιες δομές περίθαλψης υποστήριξης και όχι στρατόπεδα συγκέντρωσης. Να παρέχεται περίθαλψη, υγεία, τρόφιμα, ένδυση και όλες οι βασικές ανάγκες. Ενώ για όσους επιθυμούν να μείνουν να γίνεται εκμάθηση της γλώσσας ώστε να ενταχθούν στο ελληνικό πλαίσιο.

Σπουδάστρια 10: σωστή αξιοποίηση των πόρων της Ε.Ε και πίεση για λήψη βοήθειας από αυτή.

5.5 Πως πιστεύετε ότι θα μπορούσε να λειτουργήσει-να ενεργήσει ο Κοινωνικός Λειτουργός σε αυτή την συγκεκριμένη ομάδα;

Σπουδάστρια 1: ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να ευαισθητοποιήσει την κοινωνία και να την φέρει σε επαφή με τους μετανάστες προκειμένου να εξαλειφθεί η ξενοφοβία και ο ρατσισμός για παράδειγμα η οργάνωση Praksis κάνει δράσεις όπου

υπάρχει συνεργασία μεταναστών με Πατρινούς προκειμένου να αναπτυχθούν σχέσεις ανάμεσα τους. Επιπλέον μπορεί να συμβάλλει στην ομαλή ενσωμάτωση των μεταναστών /προσφύγων στο σχολείο, στην γειτονιά και γενικότερα στην ελληνική κοινωνία. Τέλος είναι σε θέση να προσπαθεί για την μη παραβίαση των δικαιωμάτων των μεταναστών και των προσφύγων και να βοηθά αυτούς σε γραφειοκρατικές διαδικασίες.

Σπουδάστρια 2: πιστεύω πρώτο μέλημα του Κοινωνικού Λειτουργού είναι να συγκεντρώσει είδη πρώτης ανάγκης για τους μετανάστες. Επίσης πρέπει να προσπαθεί να φτιάξει κοινωνικά σχολεία για τους μετανάστες να προσφέρει δηλαδή μαζί με άλλους επαγγελματίες λίγη απασχόληση στα παιδιά και γενικότερα στους μετανάστες. Να βοηθά επιπλέον τους μετανάστες με τις γραφειοκρατικές διαδικασίες αλλά και με τις διαδικασίες μετανάστευσης τους προς την χώρα που επιθυμούν. Τέλος να μεριμνά συνεχώς για τα δικαιώματα των μεταναστών, να ενημερώνει και να ευαισθητοποιεί την κοινωνία σχετικά με το μεταναστευτικό ζήτημα.

Σπουδάστρια 3: η μόνη βοήθεια που μπορεί να δώσει ο Κοινωνικός Λειτουργός είναι να οργανώσει μια ομάδα εθελοντών επαγγελματιών προκειμένου να μεταβούν σε ένα κέντρο που φιλοξενούνται οι μετανάστες. Εκεί μπορεί να μιλήσει μαζί τους και να ακούσει τα αιτήματά τους. Επίσης μπορεί να πιέζει το κράτος για την σωστή διαχείριση των δικαιωμάτων των μεταναστών. Τέλος μπορεί να συμβάλλει σε δράσεις συλλογής ρούχων και τροφίμων.

Σπουδάστρια 4: θα μπορούσε να βοηθήσει μέσω της συλλογής τροφίμων, ρουχισμών και άλλων ειδών πρώτης ανάγκης. Ο Κοινωνικός Λειτουργός σε συνεργασία με άλλους επαγγελματίες να φτιάξουν εθελοντικές ομάδες που θα παρέχουν συμβουλευτική υποστήριξη και να τους βοηθήσουν ή να τους παραπέμψουν σε αρμόδιες υπηρεσίες. Επίσης μπορούν να βοηθούν τους μετανάστες σχετικά με τα απαραίτητα έγγραφα που χρειάζονται. Θα μπορούσαν επιπλέον να ασκήσουν πίεση στην κυβέρνηση και σε άλλους αρμόδιους φορείς προκειμένου να βρεθεί μια λύση για το μεταναστευτικό ζήτημα.

Σπουδάστρια 5: Ο Κοινωνικός Λειτουργός μπορεί να ενημερώσει για τις δομές που υπάρχουν για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μεταναστών και των προσφύγων στη νέα χώρα, για τα επιδόματα που μπορεί να λάβει για τις δυνατότητες εύρεσης εργασίας στη νέα χώρα. Μπορεί επίσης να συμμετάσχει σε διάφορες δράσεις αλλά και να οργανώσει, προκειμένου να συλλεχθούν είδη πρώτης ανάγκης.

Σπουδάστρια 6: πιστεύω ότι πρέπει να έχει ένα πιο καθοδηγητικό ρόλο, για ενημέρωση και πληροφόρηση, υποστηρικτικό και πιο πρακτικό ώστε να βοηθήσει με την κάλυψη των βασικών αναγκών για τροφή, νερό, ένδυση και στέγη.

Σπουδάστρια 7: κάλυψη βασικών αναγκών στέγη, τροφή και ένδυση. Μαθήματα ελληνικών και καλή συνεργασία των επαγγελματιών για διευκόλυνση.

Σπουδάστρια 8: αρχικά μπορεί να βοηθήσει στο κομμάτι της υποδοχής να καταγράψει παιδιά –γυναίκες – άντρες , έπειτα άμεση κάλυψη των βασικών αναγκών και τέλος να

συμβάλλει στην οργάνωση, πληροφόρηση, καθοδήγηση, υποστήριξη και διαδικασία για έγγραφα νομιμοποίησης και νομική βοήθεια.

Σπουδάστρια 9: παροχή βοήθειας στην εκμάθηση της γλώσσας, να συμβάλλει στην εκπαίδευση δεξιοτήτων, ένταξη χωρίς παρέμβαση στο δικό τους πολιτισμικό πλαίσιο και αλληλεπίδραση.

Σπουδάστρια 10: να υπάρχουν κοινωνικοί λειτουργοί και στη πρώτη επαφή της υποδοχής. Να παρέχει νομική βοήθεια και πληροφόρηση για τα δικαιώματά τους.